

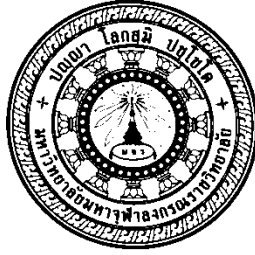
หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

THE BUDDHADHAMMA AND BUDDHIST COMMUNITY ALONG WITH
BORDER OF CHIANG SAEN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

พระครูไพฑูลเจติยาภิรักษ์ (ธมโล/บุญแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

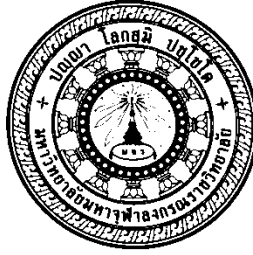
หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (ธมโล/บุญแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Buddhadhamma and Buddhist Community Along with
Border of Chiang Saen District, Chiang Rai Province

Phrakhru Paibooljetiyabhirak (Thatamalo/Boonkaew)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุเทพ สารบรรณ)

กรรมการ

(ดร.แสวง แสณบุตร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(ผศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุเทพ สารบรรณ

ประธานกรรมการ

ดร.แสวง แสณบุตร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูไพฑูลเจติยาภิรักษ์, ธตมโล/บุญแก้ว)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ผู้วิจัย	: พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (ธมโม/บุญแก้ว)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: ผศ.ดร.สุเทพ สารบรรณ พธ.บ. (ศาสนา), กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : ดร.แสวง แสนบุตร ปวศ. (ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู), พธ.บ. (ปรัชญา), ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์), M.A. (Philosophy), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และแยกออกเป็นประเด็น ซึ่งจะได้นำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อยได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน และผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๑๐ คน

สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีสภาพชุมชนวิถีพุทธ กล่าวคือนอกจากจะมีประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้แล้ว

ยังมีวิถีชีวิตตามแนวชายแดนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ศาสนา ระบบความเชื่อเดิม ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษส่งผลต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ มีความหล่อหลอมทางด้านวัฒนธรรม และประเพณีทำให้มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งศาสนามีส่วนทำให้เกิดกระบวนการกลมกลืนทางด้าน วัฒนธรรมที่ไม่มีความบาดหมางกัน ส่งผลให้เกิดคุณค่าด้านจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ได้ทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ ในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาเป็นประจำ สนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยของ พระพุทธเจ้า และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ได้สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน นอกจากนี้วัดยังเป็นที่พัก ทางจิตใจ และเป็นศูนย์กลาง เป็นสถานที่พบปะ ประชุม พูดคุยกัน จะเห็นได้ว่ามีสภาพชุมชนที่ตั้งอยู่ บนพื้นฐานการพึ่งพาอาศัยกัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน รักความเรียบง่าย รักสงบ ยึดหลักความพอดี มีความรักใคร่ สามัคคีกัน ความเป็นเอกภาพในสังคม จึงทำให้อยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้นำหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ มาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเอง และบุคคลอื่น เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ การให้ทาน (ทานมัย) การรักษาศีล (ศีลมัย) บุญสำเร็จด้วยการพัฒนาจิตใจ (ภาวนามัย) และสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ การเอื้อเฟื้อไม่ตระหนี่ถี่เหนียว (ทาน) การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะสุภาพ (ปิยวาจา) การประพฤติ ในสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น (อตถจริยา) และการเป็นผู้วางตนเหมาะสม (สมานัตตตา) เป็นต้น

Thesis Title : The Buddhadhamma and Buddhist Community Along with Border of Chiang Saen District, Chiang Rai Province

Researcher : Phrakhru Paibooljetiyabhirak (Thatamalo/Boonkaew)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assist.Prof. Dr. Suthep Saraban, B.A. (Religion), M.Ed. (Curriculum and Instruction), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Dr. Sawaeng Seanbutr, Cert. in T.P.T. (Certificate in Teacher Profession Training), B.A. (Philosophy), B.Pol.Sc. (Theories and Techniques in Political Science) M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation: December 18, 2017.

Abstract

This thesis of “The Buddhadhamma and Buddhist Community Along with Border of Chiang Saen District, Chiang Rai Province” has three objectives a) to study about conditional Buddhist community and of Chiang Saen district, Chiang Rai province, b) to study the way of Buddhadhamma and Buddhist community of Chiang Saen district, Chiang Rai province, and c) to study the ways and applying the Buddhadhamma to Buddhists community of Chiang Saen district, Chiang Rai province.

The methodology of thesis is a qualitative research and interview structure, in-deep interview from individuals who give a data with dialogue and specific groups in order to get data to analyze the main subject, presentation structure analytical description and separate case issues.

The representative providers for this thesis are the providers’ data in-deep and divide into three groups of villages 1) from Bansopruak (Moo.1) ten representatives 2) from Banwanglao (Moo. 4), ten representatives, and 3) from Banhuaykeing (Moo. 8), ten representatives. Each groups divide into three sub-groups with different occupations and positions such as two persons from government officers, one abbot, one village leader and six people from Dhamma-practitioners and people who come to the temple with merit making thirty people in total. The data providers with group dialogue by focus on ten people in-deep data supporter in easily.

The condition of customary Buddhist community in Chiang Saen district, Chiang Rai province can be found the conditional Buddhist community in three villages they are conventional Buddhist traditions, cultures and history; especially traditions

and cultures at the frontier in their daily lives are unique to each community the religion beliefs system from their ancestors have been effective to their cultures and lives neighboring similarly the religion maybe concerned with harmonious cultures, traditions without conflict, feud this reason make their community and minds are harmony for three villages, they almost are all believe in Buddhism, they are come to the temple practice offering Dana listen to the Dhamma talk in Buddhist occasion days. They supported their sons and daughters come to be a monk, novice and nun for studying Buddha's teachings encourage and protect Buddhism. They chant before go to sleep, observe five precepts without bad actions encroach even though body and verbal. In addition to that, the temple is a center appointment of villagers and mind refuge can find the condition location Buddhist conventional community have been living with happiness harmony peace unity loving-kindness, compassion, and live normally.

The way of applying Buddhadhamma with Buddhist community network in frontier, Chiang Saen district, Chiang Rai province. We found that in three villages they observe (Puññakiriyā-vatthu) the three items of meritorious action the way of merit making; (Dānamaya) meaning offering; (Sīlamaya) observe precepts, (Bhāvanā-maya) the gained through or meditation, apply the (Saṅghaha-vatthu) four in daily life for getting happiness in their families and friends know the giving (Dāna), speech softly (Piyavācā), doing good benefit for self and other (Atthacariyā), impartiality sociability (Samānattatā) all of these make the Buddhist village community network peacefully.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ตั้งแต่ช่วงเริ่มดำเนินการ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิตยานิพนธ์ จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ซึ่งขอระบุนามไว้เพื่อแสดงความขอบคุณดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สารบรรณ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.แสวง สนั่นบุตร กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ที่สำคัญสละเวลาช่วยเหลือให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานวิจัยอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา คณาจารย์บัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะ พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตศึกษา พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี, ดร. เลขานุการหลักสูตรมหาบัณฑิตและดุขฎิบัณฑิต เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่ทุกรูป/คน ที่อนุเคราะห์ สนับสนุนเวลา สถานที่อุปกรณ์ แบ่งเบาภาระงานให้ผู้วิจัย สามารถทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง ผู้ช่วยคณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทรแดง ผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ดร.สาธิต เชื้ออยู่นาน อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ดร.พิสิฐ คุตรสุโพธิ์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนายธวัชชัย กันทาเดช ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก ที่ช่วยให้คำแนะนำ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยช่วยสร้างเครื่องมือวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง ขอชื่นชมและขอบใจ เป็นอย่างยิ่งกับผู้ช่วยพิมพ์ข้อมูลวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยน้ำใจเอื้อเฟื้อเพื่อตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย

ขอขอบคุณ พระประกายแสง สุปญโญ (แสนอาด) ที่ให้โอกาสสัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย นายประการ สุพันธ์ พร้อมด้วยทีมงานผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กล่าวมา ตลอดถึงผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่มีได้กล่าวถึงไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (ธมโล/บุญแก้ว)

วันที่ ๕ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....	๑๔
๒.๑ ข้อมูลอำเภอเชียงแสน	๑๔
๒.๒ ข้อมูลบ้านสบรวก.....	๒๗
๒.๓ ข้อมูลบ้านวังลาว.....	๓๔
๒.๔ ข้อมูลบ้านห้วยเกียง	๓๘
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีของชุมชน.....	๔๒

๒.๖ แนวคิดทฤษฎีของชุมชนวิถีพุทธ.....	๕๐
๒.๗ สรุป	๕๒
บทที่ ๓ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....	๕๓
๓.๑ พุทธธรรม.....	๕๓
๓.๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ	๖๕
๓.๓ บุญกิริยาวัตถุ ๓ กับชุมชนวิถีพุทธ.....	๘๐
๓.๔ สังคหวัตถุ ๔ กับชุมชนวิถีพุทธ.....	๙๒
๓.๕ คุณค่าและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย.....	๙๗
๓.๖ สรุป	๑๐๕
บทที่ ๔ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน	
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	๑๐๖
๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์.....	๑๐๖
๔.๒ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน	
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....	๑๐๘
ส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรม ไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	
ตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
จากหน่วยงานราชการภาครัฐ.....	๑๐๙
ส่วนที่ ๒ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	
ตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้นำชุมชน	
และเจ้าอาวาส.....	๑๑๒
ส่วนที่ ๓ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	
ตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากประชาชน	
ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม	๑๑๖
ส่วนที่ ๔ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	
ตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
จากการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๑๓๖
๔.๓ สรุป	๑๓๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๐

๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๗
บรรณานุกรม.....	๑๔๘
ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์/บทสนทนากลุ่ม	๑๕๖
แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ).....	๑๕๖
แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)	๑๕๙
แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม).....	๑๖๒
แบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP).....	๑๗๔
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ / รายนามผู้สนทนากลุ่ม / รายนามผู้เชี่ยวชาญ	
ตรวจสอบสภาพเครื่องมือ / แบบประเมินสภาพเครื่องมือ /	
แบบประเมินสภาพเครื่องมือรูปแบบ IOC	๑๗๙
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๗๙
รายนามผู้สนทนากลุ่ม	๑๘๕
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือ	๑๘๗
แบบประเมินสภาพเครื่องมือ	๑๘๘
แบบประเมินสภาพเครื่องมือรูปแบบ IOC.....	๒๓๙
ภาคผนวก ค หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย.....	๒๔๗
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบและประเมินเครื่องมือวิจัย	๒๔๗
หนังสือขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย	๒๕๒
หนังสือขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (FOCUS GROUP).....	๒๕๖
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๒๕๘
ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์	๒๕๘
ภาพถ่ายผู้สนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๒๖๓
ภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์.....	๒๖๕
ภาพบรรยากาศการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)	๒๖๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๖๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑ แสดงจำนวนประชากรอำเภอเชียงแสน	๒๐
๒ แสดงจำนวนประชากรบ้านสบรวก	๓๒
๓ แสดงจำนวนประชากรบ้านห้วยเกียง	๔๐

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ แสดงแผนที่ในอำเภอเชียงแสน.....	๑๘
๒ แสดงแผนที่การปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน	๑๙
๓ แสดงแผนที่บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....	๓๑
๔ แสดงแผนที่บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.....	๓๕
๕ แสดงแผนที่บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	๓๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๑๓
๒ แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านสบรวก.....	๓๓
๓ แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านวังลาว	๓๗
๔ แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านห้วยเกี๋ยง	๔๑
๕ แสดงโครงสร้างของชุมชน	๔๔
๖ ชุมชนมีองค์ประกอบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (๑).....	๔๖
๗ ชุมชนมีองค์ประกอบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (๒).....	๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิจัยนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ.๒๕๑๔ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ ดังต่อไปนี้

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๔๐๒ หน้าที่ ๓๓๕

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา มหาวิภังค์อรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ข.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา ขุททกปาฐอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ทุกกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปาฏิวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สมังควลีลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
สํ.นิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.อ. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณี จตุกกนิบาตอรรถ	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.อ. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณี ดิกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ปถก.อ. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณี ปัญจนินบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.อ. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	มโนรลปุรณี เอกกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ ได้แก่ ไทย พม่า ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่นพระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่ เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะ และพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ^๑

ตามหนังสือ “ตำนานพระพุทธเจดีย์” พระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า คนไทยเรานั้นได้นับถือพระพุทธศาสนามาก่อน ที่จะอพยพมาตั้งประเทศไทยในปัจจุบันนี้แล้ว ซึ่งก่อนที่ชนชาติไทยจะได้ตั้งอาณาจักรเป็นประเทศไทย เป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งถือว่าเริ่มแต่การตั้งอาณาจักรสุโขทัยนั้น ชนชาติไทย ในภูมิภาคสุวรรณภูมิ เคลื่อนไปถึงรัฐไทยต่าง ๆ ในดินแดน ตั้งแต่ทางตอนใต้ของประเทศจีนนั้น ได้รับนับถือพระพุทธศาสนามาแล้วทั้งสองนิกาย คือยุคแรก ได้รับนับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ผ่านทางประเทศจีน สมัยพระเจ้ามิ่งตี้ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๗ รัชสมัยของขุนหลวงเม้า แห่งอาณาจักรอ้ายลาว^๒ จนกระทั่งคนไทยได้อพยพเข้ามาสู่แผ่นดินปัจจุบันนี้

ดังนั้นสถาบันพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการกลมเกลียวจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทยให้มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักให้ แบ่งปัน มีน้ำใจ ให้อภัยซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่า สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สร้างสรรค์

^๑ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตภาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๓.

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกรมการศาสนาและการศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

สิ่งดีงามให้แก่สังคมทางอ้อมผ่านการกล่อมเกล่าให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ตามธรรมเนียมคลองธรรมโดยตลอด แม้กระทั่งในปัจจุบัน ความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ จะเห็นได้จากพระภิกษุสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ให้ความช่วยเหลือภาคสังคม และภาคราชการไทยอยู่ตลอดในยามที่เกิดปัญหาต้องการความช่วยเหลือ แม้กระทั่งเกิดวิกฤตในประเทศ สถาบันแห่งนี้ยังคงเป็นสถาบันหลักที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อำนวยประโยชน์ แก่กุลประชาชนอย่างต่อเนื่อง

การที่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เข้าไปผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย จนแทบจะเป็นหนึ่งเดียว และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเป็นส่วนมาก ดังจะเห็นได้ว่า เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทย มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย ชาวพุทธมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จนกระทั่งเหมือนกัน ความเหมือนกันนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเราเป็นพวกเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นเพื่อนกันเป็นพี่น้องกันย่อมส่งผลต่อความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เป็นชาติเดียวกัน

กล่าวเฉพาะคุณค่าในด้านการศึกษาอบรมในสมัยก่อน สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาแก่คนไทย การศึกษาของไทยเริ่มต้นจากที่วัด โดยเฉพาะในด้านจริยศึกษา แม้ในปัจจุบันความสำคัญในด้านนี้ก็ยังมิให้เห็นอยู่ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมทำนุบำรุงการศาสนา เพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจและเป็นสถาบันอบรมศีลธรรมอันดีงามให้แก่ประชาชน ในที่นี้จะได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษาเบื้องต้น จริยศึกษา และคุณค่าของการบวชเรียน ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นคุณค่า และความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่เหนือจิตใจของคนไทยโดยแจ้งชัดยิ่งขึ้น^๓

แม้ว่าประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาเป็นเวลานานกว่า ๘๐๐ ปี ความเป็นพุทธมีความเข้มข้นตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จนกระทั่งความเจริญก้าวหน้าจากดินแดนตะวันตก ได้เข้ามาพร้อมการเดินทางมาติดต่อค้าขาย การล่าอาณานิคม การเผยแผ่ศาสนา ที่มาพร้อมกับการเจริญสัมพันธไมตรี ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวไทยที่ละน้อย ด้วยความเปิดใจกว้างรับวัฒนธรรมอื่น ๆ ทำให้ความยึดมั่นวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย ต้องเผชิญกับการรุกรานของลัทธิบริโภคนิยม ซึ่งลัทธิไหลทะลุทะลวงเข้ามา ความสำนึกของคนในชาติกำลังอ่อนลง โดยไม่รู้สึกรู้สีกว่า คำว่า “พุทธ” จึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ของกลุ่มชนเท่านั้น พร้อมกับวิถีชีวิตที่

^๓ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกรรมการศาสนาและการศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๓๐.

เปลี่ยนแปลงเป็นการใช้ชีวิตที่มีได้นึกถึงความเป็นพุทธ สารพันที่เกิดขึ้น และสั่งสมเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย^๔

ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้รัฐบาล หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หันกลับมาทบทวนแนวทางในการพัฒนาประเทศว่า จะเดินทางไปในทิศทางใด จึงจะเหมาะสมกับสังคมไทย จึงได้มีการกำหนดแนวทางที่ใช้ความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่แฝงไปด้วยความผูกพันกับศาสนา และวัฒนธรรมที่เคยถูกมองว่าเป็นความล้าสมัยกลับมาเป็นแนวทางที่ต้องเดินอีกครั้ง เช่น การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ นับเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง ที่แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีต ซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีต ไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยความสะดวกทางวัตถุแก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางชุมชนสามารถหยิบยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้น วัดยังเป็นสถานที่พบปะ ประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงานเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ แม้กระทั่งยามมีข้าศึกศัตรูเข้ามารุกราน ยังได้อาศัยพระผู้ทรงวิทยาคมเป็นศูนย์รวมจิตใจให้มีความกล้าหาญ ปกป้องถิ่นกำเนิดของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในความทรงจำของผู้คนที่ผ่านวัยมาไม่น้อยกว่า ๔๐-๕๐ ปี

ดินแดนแห่งลุ่มแม่น้ำโขง เป็นที่กำเนิดของอาณาจักรน้อยใหญ่ มีนครรัฐมากมายเป็นดินแดนช่วงระหว่างประเทศไทย ประเทศสหภาพพม่า ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในเชิงสังคม วัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตกาล มีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ด้วยความสัมพันธ์หลายรูปแบบทั้งความกลมกลืนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และภูมิปัญญา ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

อำเภอเชียงแสน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบมีซากโบราณสถานของเมืองเชียงแสนเก่าอยู่ในบริเวณตัวอำเภอ มีพื้นที่ซึ่งเรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ อันเป็นบริเวณที่บรรจบกันของชายแดนสามประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศสหภาพพม่า และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว^๕ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในแถบชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้มีการพัฒนาทางด้านภาษา และวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องชัดเจน โดยการพัฒนาที่มีความเหมือน และแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัย สิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง แต่ยังคงความมีอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน ความเป็นชนชาติ ที่เหนียวแน่นด้วยคุณธรรม ความเชื่อดั้งเดิม รวมกับการรับเอาศาสนาในเวลาต่อมา กล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นสถาบันที่มี

^๔ อธิราช ชูติมันต์, “การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ”, นิตยสารพุทธจักร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๘๕.

^๕ ประวัติเมืองเชียงแสน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.phrachiangsan.com>. [๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

ความสำคัญยิ่งและจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งพัฒนาจิตใจ และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมให้แก่คนในสังคม ให้ความมารับผิดชอบ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์สุขของคนในสังคม และไม่เบียดเบียนกัน

ชุมชนในท้องถิ่นตามแนวชายแดนแม่น้ำโขง เป็นชุมชนที่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมาก และประชาชนมีวิถีชีวิตที่ยึดมั่นอยู่ในวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นวิถีแบบพุทธอย่างมั่นคง ชุมชนวิถีพุทธจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น จึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ โดยการรณรงค์ให้ชุมชนยึดแนววิถีพุทธมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

การจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธแท้จริงนั้น คือ การจัดการชุมชนโดยการขยายหลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น คือแทนที่จะมีความหมายเพียงแต่ละบุคคล ก็มาขยายเป็นคุณธรรมต่อสังคม ซึ่งมีขอบเขตที่ต้องรักษาร่วมกัน เช่น ในส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ ถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ ส่วนที่เป็นนามธรรม คือ หลักการ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจ รู้ในประโยชน์ และโทษตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์สังคม ความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมในรักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัตถุ สิ่งของ และที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ถ้าหากชุมชนวิถีพุทธ กลับมามีความเข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีเพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตนและชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอารยะ อันจะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธตลอดไป

จากสภาพสังคมที่รื้อทางออก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๒) พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๓) การประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอ
เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้จะศึกษาชุมชนในเขตชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย จำนวน ๓ หมู่บ้าน ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ กลุ่มที่ ๒
บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

- ๑) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม
กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย
ได้แก่

๑.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๑.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๑.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

- กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย
ได้แก่

๒.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๒.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๒.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่

๓.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๓.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๓.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๑๐ คน

๓) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน และผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๑๐ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และหลักสังคหวัตถุ ๔ รวมถึงบทบาทพระสงฆ์ พุทธศาสนสถานที่มีส่วนในการทำพิธีกรรม หรือ ศาสนพิธีของชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนขนาดกลาง และชุมชนขนาดใหญ่ ในเขตชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๕.๒ ชุมชน หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ชุมชนได้ร่วมกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมอื่น ชุมชนอื่น ๆ บุคคลอื่น ๆ ทั้งในและนอกเขตหมู่บ้าน หรือชุมชน มีกิจกรรมร่วมกันตามโอกาสที่เหมาะสม

๑.๕.๓ วิถีพุทธ หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิต หรือการที่ได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น ตามแต่กำลังสติปัญญาของแต่ละกลุ่มบุคคล

๑.๕.๔ ชายแดน หมายถึง ชายแดนในเขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คือ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๖ ได้กล่าวถึงการแสดงธรรมะว่าจะต้องยึดหลักน้อยค่อยตามหลักใหญ่ ดังปรากฏเนื้อหาในหนังสือ “พุทธธรรม” สรุปความได้ว่า หลักน้อยค่อยตามหลักใหญ่ หรือตามศัพท์วิชาการว่า ธัมมานุธัมมปฏิบัติคือการปฏิบัติหรือแสดงธรรมตามลำดับสัณยัตถ์ที่มีอยู่ ให้มีความสอดคล้องกับหลักใหญ่ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติหลักย่อยหรือหลักการเฉพาะแต่ละเรื่อง ให้สอดคล้องกับหลักสากลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ถ้าให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ คือการปฏิบัติธรรมเรื่องเล็กน้อยตามเรื่องใหญ่ ที่เป็นใจความสำคัญในคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือปฏิบัติตามที่เป็นหลักย่อยค่อยตามหลักใหญ่

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต)^๗ กล่าวว่า พุทธธรรมที่สำคัญของชุมชนผู้นับถือพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑) ความเป็นคนดี ๒) คนในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม ๓) ความสำเร็จทางสังคม ๔) ความสัมพันธ์ของคนกับบุคคลรอบข้าง และ ๕) แนวทางการเป็นคนดีของบุคคลรอบข้าง

สนธยา พลศรี^๘ กล่าวว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

อภิชัย พันธเสน^๙ กล่าวว่า วิถีพุทธ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วิถีพุทธ จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประเพณี ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๔.

^๗ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมานุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔.

^๘ สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^๙ อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิชาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๖.

สุภาคย์ อินทองคง^{๑๐} ให้ความหมายของ คำว่า “หลักพุทธธรรม” หมายถึง หลักธรรม คำสอนที่เชื่อกันว่าเป็นผลแห่งการค้นคว้า เป็นภูมิรู้ ภูมิปัญญา ของพระพุทธองค์ที่ถ่ายทอดสืบ ต่อมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๕๕๐ ปีแล้ว และได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาโลกเป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติ เป็นมรดกโลกที่หาค่ามิได้

๑.๖.๒ งานวิจัย

อุดม จุมพลหล้า^{๑๑} ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบ แม่น้ำโขง ในประเทศไทย พบว่า วัฒนธรรมแม่ทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทย แถบลุ่ม แม่น้ำโขงในประเทศไทย และการปฏิบัติตามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทย แถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ ด้านภาษา วรรณกรรม ด้านความเชื่อ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ด้านพิธีกรรม ด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ระหว่างพระภิกษุ สามเณร ครู นักเรียน และพุทธศาสนิกชนทั่วไป

พระมหาสมชาย สิริจนโท (หานนท์)^{๑๒} ได้ศึกษา พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุขเมโธ) พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา เถรวาท แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การพัฒนาทางความประพฤติ คือ ทางกาย และวาจา ให้มีศีล ๒) การพัฒนาด้านอินทรีย์ ๖ คือ ให้รู้จักสำรวจอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ ๓) การพัฒนาด้าน จิตใจให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ๔) การพัฒนาด้าน ปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง ไม่ให้เกิดความลุ่มหลง มัวเมา แต่ให้เป็นอิสระจากสิ่งต่าง ๆ ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ (สมาน สุขเมโธ) สงเคราะห์ลงเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน ๒) ผลในด้านจิตใจและ ปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชน ซึ่งในข้อแรก มีผลต่อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสังคมและชุมชน ส่วนใน ข้อที่สอง เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญา และวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเป็นการส่งเสริม ความรู้เชิงอนุรักษ์

^{๑๐} สุภาคย์ อินทองคง, “การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ สุขภาพองค์กรร่วม”, **บทความวิจัย** (ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.), ๒๕๕๐), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

^{๑๑} อุดม จุมพลหล้า, “วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง ในประเทศไทย”, (สกลนคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๒} พระมหาสมชาย สิริจนโท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ (สมาน สุขเมโธ)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช^{๑๓} ได้ศึกษา การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ของนางทองดี โพธิยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา พบว่า ปัจจัยและความสำเร็จ ที่ทำให้ นางทองดี โพธิยองประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนคือ การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการนำมา ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิยองจนประสบความสำเร็จตามลำดับ คือ ๑) การสร้างพลังทางความคิดหรือการสร้างสัมมาทิฐิร่วม ๒) การสร้างพลังการกระทำเพื่อ ดำเนินการพัฒนา ๓) การแก้ไขปัญหาเมื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน ให้มีระเบียบวินัย และการป้องกัน ความเสื่อมสลายของชุมชน ๔) ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์หลักธรรมที่ว่าด้วยการ นำความคิดเห็นร่วมสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมาย

พระอภิชัย อภิวิฑฒโน^{๑๔} ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้หลักศีลธรรมเพื่อการเสริมสร้าง ครอบครัวยั่งยืนดี พบว่า ความเคารพเป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง บุคคลจะเจริญก้าวหน้า หรือ เสื่อมในการปฏิบัติธรรม ก็ขึ้นอยู่กับมีความเคารพ หรือ ไม่มีความเคารพ เพราะว่าความ เคารพเป็นระเบียบวินัย สำหรับร้อยรัดให้คนรวมกันเป็นหมู่คณะ และจัดสรรให้เป็นหมู่คณะที่ร่วม ฉันทะกันประพาศคุณงามความดี การเสริมสร้างครอบครัวยั่งยืนดีตามหลักศีลธรรมนั้น มีนัยสำคัญ คือ สมาชิกในครอบครัวมีความเคารพ และปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ในครอบครัว, มีการอบรมสั่ง สอนให้คนในครอบครัวปฏิบัติตนในการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง, มีการแสดงความเคารพและให้เกียรติต่อกัน และกันเสมอ, มีการแนะนำกันหรือชักชวนกันทำกิจกรรมสานความสัมพันธ์, ให้ความเคารพในการใช้ ชีวิตของคนในครอบครัวเพื่อความไม่ประมาท, และมีการแสดงความเคารพและให้การต้อนรับต่อแขก ผู้มาเยือนอย่างสม่ำเสมอ

พระไทยรัฐ ผันอากาศ และ รัฐบุรุษ คัมภีร์พยุ^{๑๕} ได้ศึกษา การศึกษาการให้บริการตาม หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ๑) ให้บริการตามหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ ด้านทาน ด้านสมานัตตา ด้านปิยวาจา และด้านอัตถจริยา ตามลำดับ ๒) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้บริการตามหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมแตกต่างกัน

^{๑๓} พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ของนางทองดี โพธิยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงาน บริหารและพัฒนาองค์กรความรู้, ม.ป.ป.), บทคัดย่อ.

^{๑๔} พระอภิชัย อภิวิฑฒโน, “การประยุกต์ใช้หลักศีลธรรมเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวยั่งยืนดี”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๑๗๔.

^{๑๕} พระไทยรัฐ ผันอากาศ และ รัฐบุรุษ คัมภีร์พยุ, การศึกษาการให้บริการตามหลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา, วารสารวิทยาลัย นครราชสีมา, ฉบับพิเศษ ๑ ก้าวสู่ศวรรษที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๕๖๒-๕๖๖.

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ และ ๓) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการให้บริการตามหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมาไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาค้นคว้า ทบทวนเอกสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรม มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชน เพื่อมุ่งให้คนในชุมชนได้มีรากฐานการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งต่อตนเอง ชุมชน และสังคมต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

๑.๗.๑ ประชากร

๑) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม
กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย
ได้แก่

๑.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๑.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๑.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย
ได้แก่

๒.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๒.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๒.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย
ได้แก่

๓.๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน

๓.๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน

๓.๓) ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก
จำนวน ๑๐ คน

๑.๗.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อยได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน และผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๑๐ คน

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยสำหรับการบันทึกข้อมูล ดังนี้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) เทปบันทึกเสียง (Dictaphone) และกล้องถ่ายรูป (Camera)

๑) การสร้างเครื่องมือ

(๑.๑) ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ทำ คือ แนวคิด ทฤษฎี รายงาน และผลงานที่เกี่ยวข้อง

(๑.๒) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ และบทสนทนากลุ่มจากผลงานวิจัยอื่นที่มี ลักษณะคล้ายกัน

(๑.๓) นำแบบสัมภาษณ์ และบทสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาารูปแบบ IOC และนำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ได้แก่

๑. ผศ.ดร.ประยงค์ จันทรแดง	ผู้ช่วยคณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา
๒. ผศ.ดร.พรพรรณ จันทรแดง	ผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา

๓. ดร.สาธิต เชื้ออยู่นาน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ
คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา
๔. ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕. นายรัชชัย กันทาเดช	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

(๑.๔) นำแบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่ม ที่เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้ว
ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

(๑.๕) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง

(๑.๖) ปรับปรุงแก้ไข

(๑.๗) จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๒) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองโดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

๑) ศึกษาเอกสาร คือ ค้นหาข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้าง
ชุมชนวิถีพุทธ เช่น ข้อมูลอำเภอเชียงแสน ข้อมูลบ้านสบรวก ข้อมูลบ้านวังลาว ข้อมูลบ้านห้วยเกียง
แนวคตินโยบายเกี่ยวกับชุมชน แนวคตินโยบายชุมชนวิถีพุทธ หลักพุทธธรรม พระพุทธศาสนากับ
สังคมไทย ฯลฯ จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ตำรา และหนังสือเอกสารที่
เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์
สารนิพนธ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๒) ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือ อนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และขออนุญาต
สัมภาษณ์เก็บข้อมูล จากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๓) ผู้วิจัยแจกหนังสือที่ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่จะเก็บข้อมูล

๔) นำแบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่มที่จัดพิมพ์เรียบร้อยแล้ว มาสัมภาษณ์แบบมี
โครงสร้างด้วยการเชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ คือ หน่วยงานราชการ
ภาครัฐ ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม

๕) ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

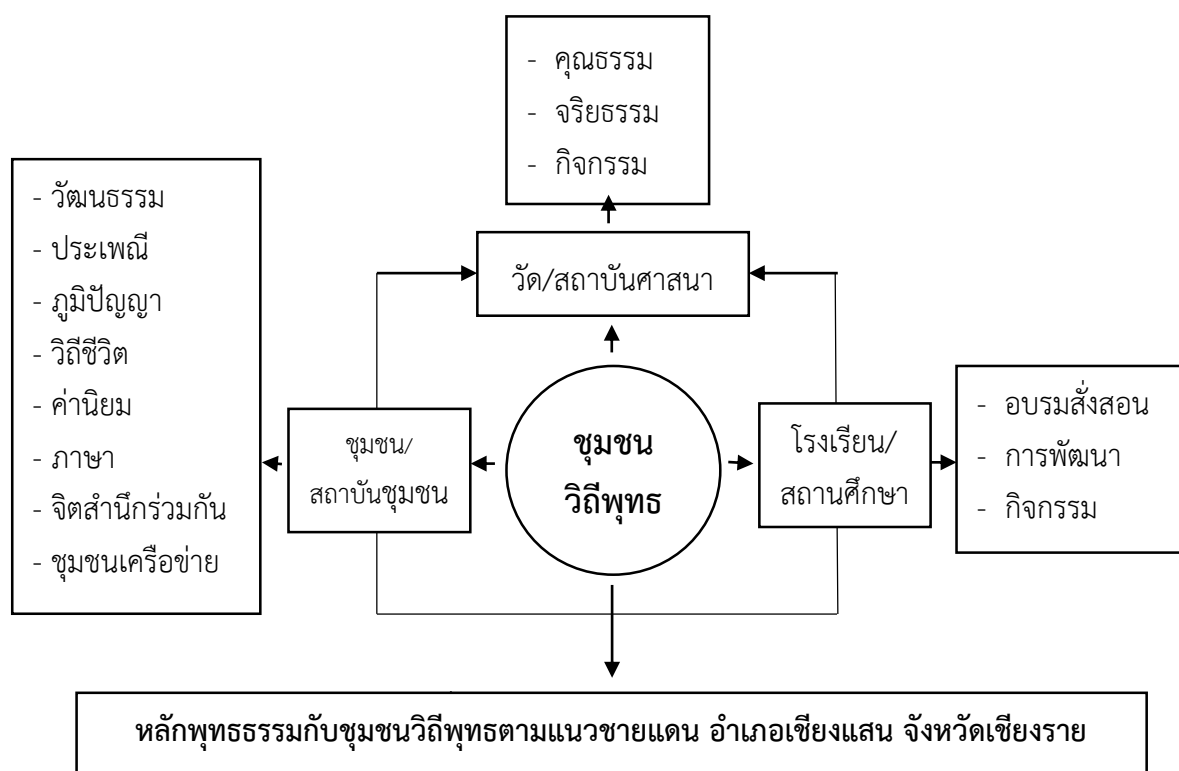
๖) นำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัย
ในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

๗) สรุป และนำเสนอผลของการศึกษาวิจัย

๑.๗.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากหลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ตีความ แล้วจึงนำมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา สรุป และนำเสนอผลของการศึกษาวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ ๑ : แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ได้ทราบสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๑.๙.๒ ได้ทราบพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๑.๙.๓ ได้ทราบแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

บทที่ ๒

สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในบทที่ ๒ สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีสาระสำคัญที่จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้ ข้อมูลอำเภอเชียงแสน ข้อมูลบ้านสบรวก ข้อมูลบ้านวังลาว ข้อมูลบ้านห้วยเกียง แนวคิดทฤษฎีของชุมชน และแนวคิดทฤษฎีของชุมชนวิถีพุทธ ดังนี้

๒.๑ ข้อมูลอำเภอเชียงแสน

อำเภอเชียงแสน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอเล็ก ๆ ริมฝั่งแม่น้ำโขง ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ ๕๙ กิโลเมตร โดยแยกจากทางหลวงหมายเลข ๑๑๐ ที่อำเภอแม่จัน ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ ประมาณ ๓๑ กิโลเมตร เชียงแสนเป็นเมืองเก่าแก่มาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เดิมชื่อเวียงหิรัญนครเงินยาง แม้ปัจจุบันยังมีซากกำแพงเมืองโบราณ ๒ ชั้น และโบราณสถานหลายแห่งปรากฏอยู่ทั้งในและนอกตัวเมือง ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวและท่าเรือขนส่งสินค้าที่สำคัญในภาคเหนือ นอกจากนี้เชียงแสนมีพื้นที่ซึ่ง เรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อันเป็นบริเวณที่บรรจบกันของชายแดนสามประเทศ คือ ไทย ลาว และพม่า

เมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่มีร่องรอยของการอาศัยของมนุษย์มาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งปัจจุบันเมืองเชียงแสนมีบทบาทเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีบทบาทสำคัญทางการเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อีกทั้งภูมิประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกับแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำโขง จึงทำให้เชียงแสนมีบทบาทในด้านการเป็นเมืองท่าที่มีจุดแลกเปลี่ยน และขนถ่ายสินค้าทางเรือ อีกทั้งแม่น้ำสายรองยังทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก จึงทำให้เชียงแสนเป็นแหล่งดึงดูดให้ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศเข้ามาอยู่อาศัย ซึ่งมีทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศ เช่น ลาว จีน พม่า ฯลฯ^๑

^๑ พระพุทธิญาณมุนี, เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน, เชียงแสน ดินแดนแห่งความหลากหลายและอมตะ, (เชียงราย : วัดพระธาตุผาเงา, ๒๕๕๘), หน้า ๙๗.

๒.๑.๑ ประวัติความเป็นมา

อำเภอเชียงแสน^๒ ตามสภาพของเมืองเก่า ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงแสนปรากฏอยู่ในเอกสารตำนานหลายฉบับซึ่งเรื่องราวส่วนใหญ่จะมีความคล้ายกัน โดยปรากฏเรื่องราวของชุมชนโบราณในเขตที่ราบลุ่มจังหวัดเชียงราย ในระยะก่อนสร้างเมืองเชียงแสน ซึ่งคาดว่าน่าจะเริ่มต้นเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ จากการที่พระเจ้าสิงหนวัติกุมารได้อพยพลงมาจากนครไทยเทศ ซึ่งอยู่ในทางตอนเหนือลงมาตามแม่น้ำโขงและมาตั้งบ้านเมืองขึ้น ชื่อว่า “นาคพันธ์สิงหนวัตินคร” ในแผ่นดินของพระเจ้าสิงหนวัติกุมารนั้น ได้มีการรวบรวมดินแดนให้เป็นปึกแผ่นได้รวมเอาชาวมีลักขุและปราบปรามพวกกล่อมหรือขอมให้อยู่ใต้อำนาจ หลังจากนั้นก็ได้มีกษัตริย์หลายพระองค์ครองเมืองโยนกนาคพันธ์ สืบมาจนกระทั่งถึงรัชสมัยพระเจ้ามหาชัยชนะก็เกิดอาเพศ จนบ้านเมืองล่มสลายกลายเป็นหนองน้ำ ต่อมาได้ปรากฏเรื่องราวอีกช่วงหนึ่ง เป็นส่วนที่กล่าวถึงปู่เจ้าลาวจก หรือลวจังกราช ว่าได้ลงมาจากยอดภูเขา และได้สถาปนาเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์ลวจังกราช ขึ้นปกครองแคว้นแคว้นไชยวรรณนครเชียงราย หรือแคว้นโยนกซึ่งก็คือบ้านเมืองในบริเวณที่ราบลุ่มจังหวัดเชียงรายทุกวันนี้

ต่อมาได้สร้างเมืองหิรัญนครเงินยาง และมีการขยายชุมชนออกไปโดยรอบ ได้มีการสร้างเมืองเชียงราย เมืองเชียงทองและขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง กษัตริย์ในราชวงศ์ลวจังกราชได้สืบราชสมบัติติดต่อกันมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงรัชกาลของพระเจ้ามังรายจึงได้รวบรวมบ้านเมืองในแคว้นโยนกจนเกิดเป็นปึกแผ่นทรงสร้างเมืองเชียงรายและเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองเชียงราย ต่อมาทรงยกทัพไปตีแคว้นหิรัญไชยได้ และสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานีใน พ.ศ. ๑๘๓๙

สำหรับเรื่องราวของเมืองเชียงแสนนั้น มีหลักฐานปรากฏอยู่ในเอกสารอย่างชัดเจนว่าพระเจ้าแสนภู และพระราชนัดดาของพระเจ้ามังราย ทรงสร้างเมืองขึ้นบริเวณซากเมืองรอยเก่าริมฝั่งแม่น้ำโขงเมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๑ และขนานนามว่าเมืองหิรัญนครชัยบุรีศรีช้างแสน ซึ่งก็เชื่อกันว่าเมืองรอยเก่านั้นก็คือเมืองหิรัญนครเงินยางนั่นเอง หลังจากที่พระเจ้าแสนภูได้ขึ้นมาครองราชย์ในเมืองเชียงใหม่นั้นต่อมาทรงย้ายมาอยู่ที่เมืองเชียงแสนตลอดพระชนม์ชีพ และกษัตริย์ล้านนาองค์ต่อมาคือพระเจ้าคำฟูก็ประทับที่เมืองเชียงแสน สาเหตุที่พระเจ้าแสนภูสร้างเมืองและประทับอยู่เมืองเชียงแสนนั้นเพราะเป็นเหตุผลด้านยุทธศาสตร์ในการป้องกันข้าศึก ที่มาทางด้านเหนือ และเพื่อควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ ของล้านนาตอนบนไว้ให้อยู่ภายใต้พระราชอำนาจ ด้วยเหตุนี้ในสมัยล้านนา

^๒ ไกรสิน อุ๋นใจจันต์, “นครประวัติศาสตร์เชียงแสน : สังเขปประวัติการตั้งถิ่นฐานและสถานที่เยี่ยมชม” ใน เมืองโบราณ, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๒๗) : ๙ – ๒๒.

ตอนต้นศูนย์กลางของอาณาจักรและพระพุทธศาสนา จึงอยู่ที่เมืองเชียงแสน ดังนั้นจึงปรากฏมีร่องรอยโบราณสถานในสมัยล้านนาตอนต้นอยู่ในเขตเมืองเชียงแสนค่อนข้างมาก^๓

อย่างไรก็ตามตอนปลาย พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ในสมัยของพระเจ้าผายุกษัตริย์ราชวงศ์มังรายลำดับที่ ๗ ได้กลับไปประทับที่เมืองเชียงใหม่ แต่เมืองเชียงแสนก็ยังคงมีความสำคัญในเขตล้านนาตอนเหนือตลอดมา ในช่วงเวลาที่ล้านนาค่อยๆอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ใน พ.ศ. ๒๒๔๔ พม่าได้แบ่งแยกการปกครองล้านนาออกเป็น ๒ ส่วน เพื่อป้องกันกบฏส่วนแรกได้แยกเมืองเชียงแสนออกจากอำนาจของเมืองเชียงใหม่ให้เมืองเชียงแสนได้ขึ้นตรงต่อกรุงอังวะ ถือเป็นประเทศราชผดุงพลหนึ่ง และอยู่ภายใต้อำนาจของข้าราชการพม่าโดยตรง โดยให้เมืองต่าง ๆ เหล่านี้คือ เมืองกาย เมืองไร เมืองเลน เมืองหลวง เมืองพยาก เมืองเชียงราย และเมืองหลวงภูคา เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองนครลำปาง เมืองฝาง เมืองสาด เมืองเชียงของ และเมืองเทิง ขึ้นอยู่กับเมืองเชียงแสน ส่วนเมืองที่เหลือขึ้นอยู่กับเมืองเชียงใหม่ ในช่วงเวลานี้ฐานะของเมืองเชียงแสน ได้มีความสำคัญขึ้นอีกครั้งและได้เป็นฐานที่มั่นสำคัญของพม่าในการควบคุมบ้านเมืองและดินแดนล้านนา พม่าควบคุมเมืองเชียงแสนไว้จน พ.ศ. ๒๓๔๗ พระยาภาววิละเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่กับกรมหลวงเทพหริรักษ์กับพระยายมราชได้ยกทัพเข้าตีเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ และได้กวาดต้อนผู้คนจำนวน ๒๒,๐๐๐ ครอบครัวจัดแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกให้ย้ายถิ่นฐานในเมืองต่าง ๆ ของล้านนา เช่น เชียงใหม่ นครลำปาง น่าน และเวียงจันทน์ อีกกลุ่มหนึ่งส่งไปยังเมืองกรุงเทพฯ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ต่อมาเมืองเชียงแสนจึงกลายเป็นเมืองร้าง จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า (รัชกาลที่ ๕) อยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทวิไชย บุตรเจ้าบุญมา เจ้าผู้ปกครองเมืองลำพูน นำราษฎรชาวเมืองลำพูน และราษฎรชาวเมืองเชียงใหม่จำนวน ประมาณ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ขึ้นไปตั้งถิ่นฐาน และฟื้นฟูเมืองเชียงแสนและได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน เมืองเชียงแสนจึงได้ฟื้นฟูนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้มีการย้ายศูนย์กลางการปกครองไปอยู่ที่ตำบลกาสา ซึ่งปัจจุบันคืออำเภอแม่จัน ตั้งเป็นอำเภอขึ้นต่อจังหวัดเชียงราย ส่วนเมืองเชียงแสนยุบลงเป็นกิ่งอำเภอเชียงแสนหลวง และต่อมาได้เป็นอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ มาจนทุกวันนี้^๔

สรุปได้ว่าอำเภอเชียงแสน เป็นเมืองโบราณในบริเวณภาคเหนือตอนบนที่สำคัญยิ่งเมืองหนึ่งทางประวัติศาสตร์ของแคว้นล้านนา มีแหล่งโบราณคดีทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่จำนวนมาก พระเจ้าแสนภู พระนัดดาของพระเจ้ามังรายมหาราช ทรงสร้าง

^๓ สิ้นชัย กระบวนแสง, “เมืองเชียงแสนโบราณ” ใน *โลกประวัติศาสตร์*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๐) : ๒๕ – ๒๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, : ๒๕ – ๒๖.

เมืองเชียงแสนขึ้น บนที่ราบสองฝั่งลำน้ำโขงอันเป็นดินแดนดั้งเดิมของบรรพชน เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๑ สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนเพื่อควบคุมดูแลหัวเมืองต่าง ๆ ในแคว้นโยนกและเป็นปากประตูเพื่อติดต่อกับบ้านเมืองในพื้นที่อื่น ตามเส้นทางแม่น้ำโขงเมืองเชียงแสนแบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือ

๑) ยุคแรก (ตำนาน) ตั้งแต่ยุคที่ขอมเคลื่อนขึ้นมาจากตามลำน้ำโขงจากโพธิสารหลวงมาสร้างเมืองสุวรรณโคฒคำ ซึ่งในโบราณเรียกสุวรรณโคฒประเทศ มีอายุประมาณ ๑,๓๐๐ ปี

๒) ยุคที่สอง (โบราณคดี) เมืองเชียงแสนนั้น มีหลักฐานปรากฏอยู่ในเอกสารอย่างชัดเจนว่าพระเจ้าแสนภู พระราชนัดดาของพระเจ้ามังราย ทรงสร้างเมืองขึ้นบริเวณซากเมืองรอยเก่าริมฝั่งแม่น้ำโขง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๗๑ และขนานนามว่าเมืองหิรัญนครชัยบุรีศรีช้างแสน รวมอายุ ๖๘๐ ปี

๓) ยุคที่สาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเดชดำรง ย้ายที่ทำการเมืองเชียงแสนมาตั้งที่เมืองกาสา (อำเภอแม่จันในปัจจุบัน) ต่อมาทางราชการเห็นว่าที่ตั้งเมืองเชียงแสน ติดกับลำน้ำจัน จึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเชียงแสนเป็น “อำเภอแม่จัน” และต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้ยกฐานะเมืองเชียงแสนดั้งเดิมตั้งเป็น “กิ่งอำเภอเชียงแสน” และได้รับยกฐานะเป็น “อำเภอเชียงแสน” เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๐๑ จนถึงปัจจุบัน^๕

๒.๑.๒ คำขวัญ

อำเภอเชียงแสนมีคำขวัญประจำอำเภอ คือ “ถิ่นอมตะ พระเชียงแสน แดนสามเหลี่ยมเยียมน้ำโขง จรรโลงศิลปะ”

๒.๑.๓ ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเชียงแสนมีเนื้อที่ประมาณ ๕๕๔ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ ๕๗๑๕๐ มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอแม่สาย รัฐฉาน (ประเทศพม่า) และแขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว) และอำเภอเชียงของ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเชียงของ อำเภอดอยหลวง และอำเภอแม่จัน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย

^๕ ไกรสิน อุณใจจินต์, “นครประวัติศาสตร์เชียงแสน : สังเขปประวัติการตั้งถิ่นฐานและสถานที่เยี่ยมชม” ใน เมืองโบราณ, : ๙ - ๒๒.

ภาพที่ ๑ : แสดงแผนที่ในอำเภอเชียงแสน^๖

๒.๑.๔ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

อำเภอเชียงแสน มีลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะภูมิอากาศ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) ลักษณะภูมิประเทศ

ประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มตอนกลางและตะวันตกของอำเภอ อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางและบริเวณเนินเขาอยู่ทางตะวันตกของอำเภอ โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำรวกไหลผ่านทางตอนใต้ ทางตอนบนมีแม่น้ำจัน แม่น้ำกก และแม่น้ำคำไหลผ่านทางตอนกลางของพื้นที่เป็นที่สูงและภูเขามาก จึงมีพื้นที่ป่าไม้ในทุกตำบลของอำเภอ มีไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้ไผ่ โดยมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด ๑๖๖ ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ทั้งหมด

๒) ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเขียงแสน มีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๖ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ ๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน และ ๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม^๗

^๒ สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://chiangsaen.chiangrai.go.th>.
[๒๓ มกราคม ๒๕๖๐].

^๗ ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http ://www.amphoe.com](http://www.amphoe.com), [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๑.๕ การปกครอง

การปกครองของอำเภอเชียงแสน แบ่งเป็นการปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

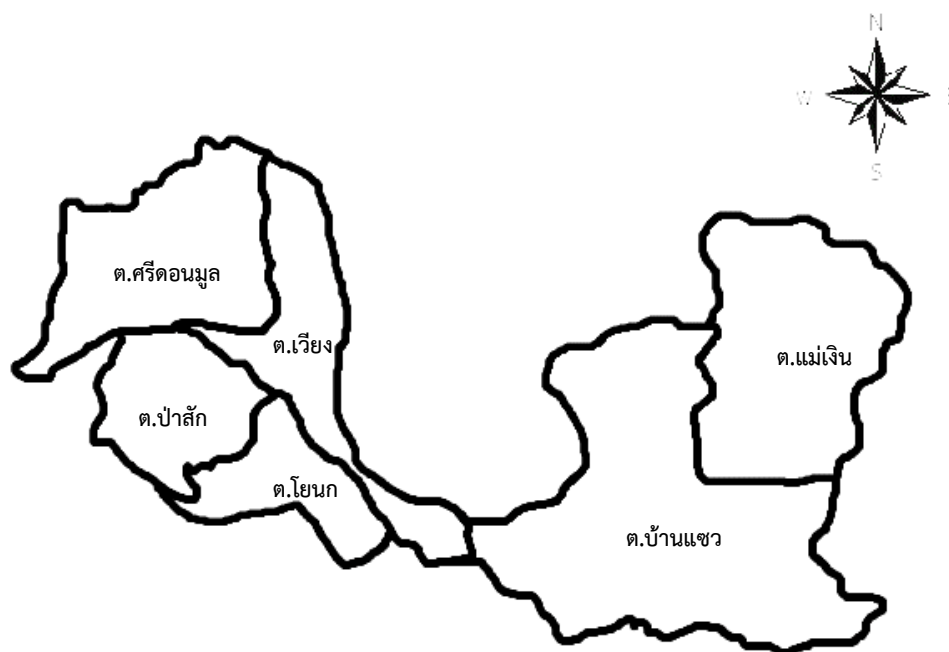
๑) การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอเชียงแสน แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๖ ตำบล ๗๐ หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก ตำบลบ้านแซว ตำบลศรีดอนมูล ตำบลแม่เงิน และตำบลโยนก

๒) การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอเชียงแสนประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗ แห่ง ได้แก่

- (๒.๑) เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเวียง
- (๒.๒) เทศบาลตำบลเวียง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียง (เฉพาะนอกเขตเทศบาล)
- (๒.๓) เทศบาลตำบลโยนก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโยนกทั้งตำบล
- (๒.๔) เทศบาลตำบลบ้านแซว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านแซวทั้งตำบล
- (๒.๕) เทศบาลตำบลแม่เงิน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแม่เงินทั้งตำบล
- (๒.๖) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลป่าสักทั้งตำบล
- (๒.๗) องค์การบริหารส่วนตำบลศรีดอนมูล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีดอนมูลทั้งตำบล^๔

ภาพที่ ๒ : แสดงแผนที่การปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน

^๔ ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๑.๖ ประชากร

อำเภอเชียงแสน มีจำนวนประชากรทั้งหมด ประมาณ ๕๐,๒๗๘ คน^๙ ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อตำบล	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร
๑	เวียง	๖,๐๒๔	๑๑,๓๓๔
๒	ป่าสัก	๓,๐๙๓	๗,๘๐๗
๓	บ้านแซว	๔,๒๑๗	๑๐,๔๑๖
๔	ศรีดอนมูล	๓,๑๗๐	๗,๗๖๕
๕	แม่เงิน	๒,๗๒๓	๘,๒๘๖
๖	โยนก	๑,๘๕๑	๔,๖๗๐
รวม		๒๑,๐๗๘	๕๐,๒๗๘

ตารางที่ ๑ : แสดงจำนวนประชากรอำเภอเชียงแสน

๒.๑.๗ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

อำเภอเชียงแสน มีศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน อธิบายได้ ดังนี้

๑) ศิลปะ

ดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย หรือที่เรียกว่า “ล้านนา” มีหลักฐานศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีความโดดเด่น สวยงาม ลักษณะบางประการได้แสดงให้เห็นถึงการรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากภายนอก ทั้งจากเมืองพุกาม จีน และภาคกลางของไทย ซึ่งศิลปะประติมากรรม สถาปัตยกรรม ของอำเภอเชียงแสนเป็นศิลปะแบบล้านนา คือ ศิลปะพริกญชัย และศิลปะล้านนา^{๑๐}

ศิลปะเชียงแสนมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท เมื่อเราย้อนไปดูศิลปะขอม หรือลพบุรีได้อิทธิพลด้านรูปแบบจากขอมในเขมรเพราะเชื้อชาติ ภูมิศาสตร์และการปกครองซึ่งอยู่ใกล้ชิดกัน ในทำนองเดียวกันศิลปะล้านนาหรือที่เดิมเรียกว่าเชียงแสน เป็นศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า สมัยราชธานีพุกามค่อนข้างมากด้วยเหตุผลด้านภูมิศาสตร์และการเมืองการปกครองเช่นกัน เดิมเรามักเรียกศิลปะยุคนี้ว่าเชียงแสน ด้วยเข้าใจว่าเมืองเชียงแสนมีความเก่าแก่ตั้งแต่

^๙ สำนักบริหารทะเบียน, จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัด เชียงราย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓), ไม่ปรากฏหมายเลขหน้า.

^{๑๐} สันติ เล็กสุขุม, เจดีย์ : ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร, มติชน. ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และมีความสำคัญว่าเป็นเมืองหลักแต่ภายหลังพบว่าความสำคัญไม่เท่าเท่ากับก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ และเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงก็มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่าเชียงแสนการเรียกว่าศิลปะล้านนาจึงจะครอบคลุมพื้นที่ได้มากกว่า อย่างไรก็ตามกับพระพุทธรูปก็ยังนิยมเรียกว่า พระเชียงแสนอยู่ดี

สำหรับสถาปัตยกรรมในศิลปะเชียงแสนหรือล้านนานั้น ส่วนมากที่ยังเหลืออยู่ให้เห็นได้เป็นฝีมือในสมัยเชียงแสนรุ่นหลัง คือตั้งแต่ครั้งสมัยพอขุนมั่งรายสร้างนครเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๔๐ ลงมาทั้งนั้น เช่น สายเจดีย์ทรงปราสาท เจดีย์ทรงปราสาทแบบล้านนาวิวัฒนาการเริ่มราวพุทธศตวรรษที่ ๒๑ และนิยมเรื่อยมาจนกระทั่งอาณาจักรล้านนาเสื่อมอำนาจราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นงานที่สืบทอดมาจากสมัยทวารวดี (ทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘ ซึ่งได้รับอิทธิพลทวารวดี) ได้แก่เจดีย์ทรงปราสาทในผังสี่เหลี่ยม เช่น พระเจดีย์สี่เหลี่ยม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์แบบทวารวดีที่วัดกุฎีหรือจามเทวี เมืองลำพูน เจดีย์อีกกลุ่มเป็นทรงปราสาทยอดหรือปราสาท ๕ ยอดได้รับอิทธิพลจากพุกาม เช่น เจดีย์วัดป่าสัก เมืองเชียงแสนแต่ในสมัยหลัง ๆ ได้เปลี่ยนเป็นยอดเดียว สำหรับพระเจดีย์ทรงระฆังมีที่มาจากลังกา ในล้านนารับมา ๒ ทางคือจากพุกามและจากสุโขทัยแต่ส่วนใหญ่จะเป็นแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากสุโขทัย ส่วนมากองค์พระเจดีย์เป็นทรงกลมแบบลังกา แต่มีฐานสูงย่อมุม พระเจดีย์แบบนี้มีอยู่หลายแห่งทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นต้นว่า พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง พระธาตุท้าวบุญไชย จังหวัดลำพูน เป็นต้นรูปแบบเจดีย์แบบนี้ได้รับความนิยมราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และได้สืบทอดเรื่อยมาจนถึงราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ แต่ก็มีบางส่วนที่มีวิวัฒนาการด้านรูปแบบแตกต่างออกไป เช่น นิยมองค์ระฆังและบัลลังก์เหลี่ยมแปดเหลี่ยม สิบเหลี่ยม สิบสองเหลี่ยม เช่นกลุ่มเจดีย์พระธาตุดอยสุเทพ เป็นต้น

ในบรรดาสถาปัตยกรรมแบบเชียงแสนหรือล้านนามีที่แปลกอยู่แห่งหนึ่ง คือ วัดเจ็ดยอดหรือโพธาราม ณ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถาปัตยกรรมที่เลียนแบบมหาวิหารโพธิ์ที่พุทธคยาในประเทศอินเดีย มีผู้พยายามอธิบายว่าได้สร้างขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๑) เพื่อฉลองพระพุทธศาสนาครบ ๒,๐๐๐ ปี ดังกล่าวมาแล้ว สำหรับโบสถ์วิหารในศิลปะแบบเชียงแสนที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันนี้ส่วนมากเป็นสมัยหลัง และเนื่องจากดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทยถูกพม่าเข้าครอบครองระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ลงมาจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ บรรดาโบสถ์วิหารจึงมีอิทธิพลของศิลปะพม่าเข้าไปปนอยู่^{๑๑}

^{๑๑} สันติ เล็กสุขุม, เจดีย์ : ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย, หน้า ๒.

๒) วัฒนธรรม

ปัจจุบัน “เชียงแสน” เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ซึ่งมียารยธรรมและวัฒนธรรมเป็นแบบหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๒} เชียงแสนมีดินแดนต่อกับดินแดนทางภาคเหนือของอาณาจักรสุโขทัย ชาวเชียงแสนมีความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมและวิทยาการต่าง ๆ โดยได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากอินเดียสมัยราชวงศ์ปาละ ผ่านทางมาทางประเทศพม่า และได้พัฒนาให้มีลักษณะของตัวเอง จนกลายเป็นรูปแบบของศิลปะไทยแท้ในยุคแรก มีหลักฐานกล่าวถึงผ้าหลายชนิดทั้งที่ทอขึ้น เป็นของตัวเองและทอขึ้น เพื่อเป็นสินค้าขายให้แก่อาณาจักรใกล้เคียง เช่นผ้าสีจันทร์ขาว ผ้าสีจันทร์แดง ผ้าสีดอกจำปา แสดงว่ามีการย้อมสีจากธรรมชาติ^{๑๓} ทางด้านการแต่งกายเป็นการผสมผสานระหว่างพม่าและขอมลักษณะการแต่งกาย โดยทั่วไปมีดังนี้

(๒.๑) ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิง มีผมทรงสูงเกล้าผมไว้ตรงกลาง เครื่องประดับ สวมเครื่องประดับศีรษะ มีรัดเกล้า สวมสร้อยสังวาล รัดแขน กำไลมือ กำไลเท้า ใส่ตุ้มหู และเครื่องแต่งกาย นุ่งผ้าถุงยาวแบบต่ำที่ระดับใต้สะดือ มีผ้าคาดทิ้งชายยาว ปล่อยชาย พกห้อยออกมาที่ด้านหน้าเป็นแฉก ไม่สวมเสื้อ มีสไบแพรบางสำหรับรัดอกให้กระชับขณะทำงาน

(๒.๒) ลักษณะการแต่งกายของผู้ชาย มีผมไว้ผมทรงสูง สวมเครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับ สวมกรองคอ สร้อยสังวาล กำไลมือ และกำไลเท้า และเครื่องแต่งกาย นุ่งผ้าสองชาย จับจีบลมมาเกือบถึงข้อเท้า ด้านหน้าซ้อนผ้าหลายชั้น รัดชายออกเป็นปลีทางด้านข้างคล้ายชายไหว ชายแครง มีผ้าขาวม้าเคียนเอว หรือพาดบ่า อาภาศ หนาว จะสวมเสื้อแขนยาว ซึ่งปัจจุบันวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสนเป็นแบบชาวลาวดั้งเดิม และแบบล้านนาผสมผสานกัน การกินอยู่หรือที่อยู่อาศัยแบบล้านนา นุ่งผ้าแบบสากล ผสมล้านนา บางกลุ่มก็แต่งกายแบบชาวลาว และชาวไทยลื้อ

๓) ประเพณี

ประเพณีของอำเภอเชียงแสน ขึ้นอยู่กับแต่ละหมู่บ้าน เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ วันออกพรรษาของชาวลาว มีประเพณีลอยกระทง มีการละเล่นขับทุ้ม แบบฉบับของล้านนา มีประเพณีสงกรานต์ งานปอยหลวง สลากภัต รดน้ำดำหัว งานบวช งานแต่งงาน อธิบายได้ ดังนี้

(๓.๑) ประเพณีสงกรานต์ และแข่งเรือเมืองเชียงแสน ซึ่งจะจัดงาน ๑๓ - ๑๘ เมษายน ของทุกปี ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย วันปีใหม่นี้ไทย เป็นประเพณีดั้งเดิมที่สืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน อำเภอเชียงแสนมีการจัดกิจกรรมปีใหม่ ๔ ชาติ (ไทย ลาว จีน และพม่า) ภายในงานมีการแข่งเรือ ๓ ชาติ (ไทย ลาว พม่า) ชมการละเล่นพื้นเมืองและมหรสพมากมาย รวมถึงการประกวดธิดาสามเหลี่ยมทองคำ ขบวนพาเหรดได้ถูกจัดอย่างสวยงามพร้อมกับที่ประชาชนได้สงกรานต์

^{๑๒} คณะอนุกรรมการแต่งกายไทย, วิวัฒนาการและเอกลักษณ์ประจำชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๙๑.

^{๑๓} โอม รัชเวทย์, การแต่งกายไท-สยาม, (กรุงเทพมหานคร : ธนบรรณ, ๒๕๔๓), หน้า ๔๐.

พระพุทธรูปพระเจ้าล้านทอง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมแข่งเรือและการแสดงพื้นบ้านเมืองเชียงแสนถือเป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนาจักรโบราณ ประเพณีสงกรานต์ได้จัดอย่างยิ่งใหญ่ในทุกวันที่ ๑๓ - ๑๘ เมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นการสืบสานประเพณีอันดีงามของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว และจีนไว้อย่างเป็นเอกลักษณ์ และในวันปีใหม่ของทุกปีชาวบ้านจะนำพระพุทธรูปออกจากบ้านมาเพื่อสงฆ์พระในวัดในตอนเย็น มีการปิดถนนสายหลักของเมืองเพื่อทำการตั้งร้านค้าขายจำนวนมากให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวสามารถเดินชม เลือกของสวยงาม สองข้างทางเต็มไปด้วยสินค้าที่วางขาย เช่น ของพื้นเมือง งานหัตถกรรม และเทศกาลอาหารซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินกับอาหารมีอรรถาธิบายในแบบล้านนาที่เรียกกันว่าขันโตก และชมความบันเทิงพื้นบ้าน การละเล่นต่าง ๆ มากมาย

(๓.๒) ประเพณีการลอยกระทง ภายในงานจะมีมหรสพ ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน การจำหน่ายสินค้าโอท็อป (OTOP) มีการประกวดนางนพมาศ การประกวดกระทง การประกวดโคมลอยหรือว่าไฟ การประกวดโคมแขวน การแข่งขันขมมวยไทย และมีการขายและเล่นประทัดตลอดทั้งงานและที่ขาดไม่ได้เลยก็คือวันเปิดงานจะมีการแห่ขบวนกระทงทั้งเล็กและใหญ่ที่ตกแต่งอย่างสวยงาม คนที่มาร่วมเดินขบวนก็จะแต่งกายแบบย้อนยุคหรือแบบล้านนามาร่วมเดินขบวน ซึ่งถือว่าการเปิดเมืองเชียงแสนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ไหว้พระ ชมเมืองโบราณลอยกระทงในแม่น้ำโขง และการปล่อยโคมลอยทั้งหมดนี้จะทำให้ได้สัมผัสกับอากาศหนาว ๆ บรรยากาศดี ๆ ที่ผืนน้ำเต็มไปด้วยแสงไฟจากกระทงท้องฟ้าเต็มไปด้วยแสงไฟอันสว่างจากโคมลอย

๒.๑.๘ ภาษา

ภาษาที่ใช้เป็นภาษาสื่อสารของอำเภอเชียงแสน แบ่งเป็นภาษาพูด และภาษาเขียนสามารถอธิบายได้ ดังนี้^{๑๔}

๑) **ภาษาพูด** ใช้พูดจากันเรียกว่า คำเมือง เนื่องจากเชียงรายเคยเป็นเมืองร้างผู้คนนานเกือบร้อยปี ได้มีการฟื้นฟูบ้านเมืองขึ้นมาใหม่เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๓๘๔ โดยได้เกณฑ์ราษฎรจากเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และชนเผ่าไตใหญ่ ไตลื้อ ไตยอง และไตซิ่น (จีน) ซึ่งอพยพจากเชียงตุง และสิบสองปันนา รวมทั้งชาวลาวจากประเทศลาว ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นสำเนียงพูดของชาวเชียงราย จึงมีความหลากหลายทางสำเนียงในพื้นที่ต่าง ๆ

๒) **ภาษาเขียน** คือ มีภาษาเขียนที่เรียกว่าอักษรล้านนา หรือตัวเมือง อักษรล้านนามีวิวัฒนาการมาจากอักษรพราหมณ์ของอินเดีย มีการจัดระบบของหลักภาษาลำกับภาษาบาลี อักษรล้านนามีรูปทรงกลมป้อมคล้ายอักษรพม่าและมอญ แต่หลักการทางภาษาไม่เหมือนกัน

^{๑๔} กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, นักเดินทาง : เชียงราย, (กรุงเทพมหานคร : สารคดี, ม.ป.ป.) หน้า ๒๑.

๒.๑.๙ อาชีพ

ประชาชนในอำเภอเชียงแสน มีอาชีพปลูกข้าวโพด ยาสูบ ข้าว ไร่ฟักทอง สวนผลไม้ ทำนา ค้าขาย ราชการ รับจ้าง ทำการประมงที่แม่น้ำกก แม่น้ำคำ และแม่น้ำโขง

๒.๑.๑๐ การคมนาคม

อำเภอเชียงแสน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงราย ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร เดินทางตามทางหลวงหมายเลข ๑ จากตัวเมืองเชียงรายมายังอำเภอแม่จัน ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ อีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร มีถนนแอสฟัลต์คอนกรีต ๔ ช่องจราจร สัณจรไป – มา เดินทางสะดวกตลอดทั้งปี และมีถนนทางหลวงหลายเส้นทาง คือ

- ๑) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๒๙๐ สายเชียงแสน – แม่สาย ระยะทาง ๔๐ กิโลเมตร
- ๒) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑๒๙ สายเชียงแสน – เชียงของ ระยะทาง ๕๔ กิโลเมตร
- ๓) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๑๖ สายเชียงแสน – แม่จัน ระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร

๒.๑.๑๑ ที่พัก

- ๑) ดิอิมพีเรียล โกลด์เอ็น ไทรแองเจิล ที่อยู่ ๒๒๒ สามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๒) คำสุขรีสอร์ท ที่อยู่ ๑๕๗ หมู่ ๑ สามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๓) โกลเดนไอยรา รีสอร์ท ที่อยู่ ๒๗๒ หมู่ ๑ สามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๔) ภูคำแสด เมทาเน รีสอร์ท แอนด์ สปา ที่อยู่ ๑๙๓ หมู่ ๙ ถนนบ้านสันมะเค็ด - ดอยสะเกี ตำบลป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๕) เชียงแสน โกลด์เอ็น แลนด์ รีสอร์ท ที่อยู่ ๖๖๓ หมู่ ๒ สามเหลี่ยมทองคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ๖) พักพิงริมโขง เบด แอนด์ เบรกฟาสท์ ที่อยู่ ๔๘๔ หมู่ ๒ ถนนริมโขง ซอย ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย^{๑๕}

^{๑๕} ที่พักอำเภอเชียงแสน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.emagtravel.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๑.๑๒ สถานที่สำคัญ

อำเภอเชียงแสน มีสถานที่สำคัญที่น่าสนใจมากมาย ดังนี้

๑) พิพิธภัณฑ์

(๑.๑) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุที่ได้จากบริเวณเมืองโบราณเชียงแสนและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ลวดลายปูนปั้นฝีมือล้านนา พระพุทธรูปและศิลาจารึกจากเชียงแสนและจากจังหวัดพะเยา พร้อมทั้งให้ข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดี การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และประวัติการสร้างเมืองเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ ไทยลื้อและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น เครื่องเงิน เครื่องดนตรี เครื่องประดับ

(๑.๒) หอผืน ห่างจากอำเภอเชียงแสน ๙ กิโลเมตร เป็นสถานที่จัดแสดงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผืนในสามเหลี่ยมทองคำ ต้นกำเนิดผืน สงครามผืน ผู้นำผืนเข้ามาในเอเชีย ผลกระทบของผืน การยุติการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงกับการปลูกผืนและเสผผืน การฟื้นฟูสภาพชีวิตประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใจกลางสามเหลี่ยมทองคำของประเทศไทย เป็นการแสดงนิทรรศการพร้อมสัมผัสกับเรื่องราวต่าง ๆ ของผืนแบบคล้ายจริง ใช้เวลาชมเรื่องราวต่าง ๆ ในหอผืนประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง เปิดวันอังคาร-วันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐-๑๖.๐๐ น. ค่าเข้าชม ชาวไทย ๒๐๐ บาท ชาวต่างชาติ ๓๐๐ บาท เด็กอายุ ๑๒-๑๘ ปี ๕๐ บาท ผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ๕๐ บาท

(๑.๓) พิพิธภัณฑ์บ้านผืน เป็นของเอกชน เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๗.๐๐-๑๗.๐๐ น. ค่าเข้าชม ๒๐ บาท นอกจากนี้ยังจัดทัวร์เกวียน “ฟาร์ม คุ่มเจ้าเมือง” โดยเกษตรกรเลี้ยงวัวเทียมเกวียน บ้านสบรวก สามเหลี่ยมทองคำ โดยจัดนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๓ เส้นทาง คือ รอบบ่อปลา (ระยะสั้นประมาณ ๑๕-๒๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับ ผ่านเข้าไปแปลงทำนา วนรอบบ่อปลาในนาข้าว ชมวิธีการทำนาในแปลงนาสาธิตและธรรมชาติรอบ ๆ รอบพื้นที่ชายป่าและเนินเขา (ใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับ ชมพื้นที่ทำนาและชมบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ผ่านดอยกองหลวงเมือง (คุ่มผืนเจ้าเมือง) ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านไทยใหญ่ และรอบดอยกองหลวงเมือง (ใช้เวลาประมาณ ๕๐ นาที) เริ่มต้นจากจุดรับผ่านดอยกองหลวง วนรอบหนองน้ำหมู่บ้าน ชมพื้นที่ทำนาและบรรยากาศธรรมชาติรอบหมู่บ้าน มีที่ตั้งอยู่ห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ ประมาณ ๒ กิโลเมตรทางไปดอยสะงี้

๒) ศาสนสถานหรือวัดในอำเภอเชียงแสน

(๒.๑) วัดพระธาตุเจดีย์หลวง ตั้งอยู่ติดกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน สร้างโดยพระเจ้าแสนภูเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๙ โบราณสถานประกอบด้วยเจดีย์ประธานทรงระฆังแบบล้านนา เป็นเจดีย์ใหญ่ที่สุดในเชียงแสน นอกจากนี้ยังมีพระวิหารที่เก่าแก่ซึ่งพังทลายเกือบหมดแล้ว และเจดีย์รายแบบต่าง ๆ ๔ องค์

(๒.๒) วัดพระเจ้าล้านทอง วัดนี้ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองเจ้าทองจั่ว ราชโอรสพระเจ้าติโลกราชเป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๐ ได้ทรงหล่อพระพุทธรูปองค์หนึ่งหนักล้านทอง (๑,๒๐๐ กิโลกรัม) ชื่อนานนามว่า พระเจ้าล้านทอง เป็นพระประธาน ในวัดนี้ยังมีพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่งได้มาจากวัดทองทิพย์ เรียกกันว่า พระเจ้าทองทิพย์ เป็นพระพุทธรูปทองเหลือง พระพักตร์งดงามมาก ศิลปะสมัยสุโขทัย

(๒.๓) วัดป่าสัก อยู่ห่างจากอำเภอเชียงแสนประมาณ ๑ กิโลเมตร เขตตำบลเวียงพระเจ้าแสนภูทรงสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๘ และให้ปลูกต้นสักล้อมกำแพงจำนวน ๓๐๐ ต้น จึงได้ชื่อว่า “วัดป่าสัก” ทรงตั้งพระพุทธรูปโฆษาจารย์เป็นสังฆราชจำพรรษา ณ อารามแห่งนี้ ภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญคือ เจดีย์ประธานทรงมณฑปยอดระฆัง ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นอันวิจิตร เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ กระดูกตาตุ่มช้างขวาจากเมืองปาฏลีบุตร

(๒.๔) วัดพระธาตุผาเงา อยู่ห่างจากอำเภอเชียงแสนไปตามเส้นทางเชียงแสน - เชียงของ ประมาณ ๔ กิโลเมตร อยู่ตรงข้ามโรงเรียนสบคำ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม แหล่งอบรมจริยธรรม (ค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม) ของจังหวัดเชียงราย มีเจดีย์ทรงระฆังขนาดเล็กตั้งอยู่บนหินก้อนใหญ่ วิหารปัจจุบันสร้างทับซากวิหารเดิม บนยอดเขาข้างหลังวัดเป็นที่ตั้งพระบรมพุทธรูปนิมิตเจดีย์เป็นจุดที่มองเห็นทิวทัศน์สวยงามได้โดยรอบ

(๒.๕) วัดพระธาตุจอมกิตติ ตำบลเวียง ตั้งอยู่บนถนนเลียบบแม่น้ำเชียงแสน-เชียงของ ตามพงศาวดารกล่าวไว้ว่า พระเจ้าฟ้างคราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เมื่อ พ.ศ. ๑๔๘๓ พร้อมกับพระธาตุจอมทอง เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองสมัยเชียงแสน มีบันไดนาค ๓๓๙ ขั้น สิ่งสำคัญภายในวัด คือ พระเจดีย์ทรงปราสาทยอดทรงระฆัง หลังคารูปบัวคว่ำ

(๒.๖) พระธาตุดอยภูเก้า (ภูเข้า) ตามเส้นทางเชียงแสน-สบรวก แยกซ้ายก่อนถึงสามเหลี่ยมทองคำเล็กน้อย รยยนต์สามารถขึ้นไปถึงยอดเขา หรือจะเดินขึ้นบันไดก็ได้ พระธาตุดอยภูเก้านี้ สร้างขึ้นบนดอยเชียงเมี่ยง ริมปากน้ำรวก เมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๒ ในสมัยพระยาลาวแก้วแก้วมาเมืองกษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งเวียงท้าวญนครเงินยาง โบราณสถานประกอบด้วยพระวิหาร และกลุ่มเจดีย์ที่พังทลาย ก่อด้วยอิฐมีร่องรอยการตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น นอกจากนี้บนดอยเชียงเมี่ยงยังเป็นจุดชมวิว สามารถมองเห็นสามเหลี่ยมทองคำได้ชัดเจน^{๑๖}

(๒.๗) วัดสังฆาแก้วดอนตัน อยู่ถนนเลียบบแม่น้ำเชียงแสน-เชียงของ ใกล้วัดพระธาตุจอมกิตติ มีประวัติตามตำนานว่า สร้างโดยพระเจ้าลาวจักราช เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๒ แต่หลักฐานที่พบแสดงว่ามีอายุอยู่ในช่วงไม่เกินพุทธศตวรรษที่ ๒๑ กรมศิลปากรได้ขุดพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญมากมาย โดยเฉพาะภาพบนแผ่นอิฐเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติตอนเวสสันดรชาดก เช่น

^{๑๖} สันติ เล็กสุขุม, เจดีย์ : ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย,

พระเวสสันดรเดินป่า ชูชกเฝ้าพระเวสสันดร เป็นต้น ลักษณะของภาพเป็นการเขียนลงบนอิฐก่อนการเผาที่น่าสนใจคือ อิฐดังกล่าวถูกนำมาถือเป็นผนังและฉาบปูนปิดทับ คงเนื่องจากความศรัทธาของชาวบ้านผู้สร้างวัดถวายมากกว่าจะเจาะจงให้คนมาชม นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนจิตรกรรมฝาผนังที่หลุดพังมาจากผนังวิหาร มีสภาพแตกหักแต่ยังคงเหลือลักษณะของสีและตัวภาพซึ่งใช้สีขาวและสีแดงเพียง ๒ สี นับได้ว่าเป็นการค้นพบที่สำคัญทางวิชาการอย่างยิ่ง

๓) แหล่งน้ำสำคัญ

(๓.๑) ทะเลสาบเชียงแสน หรือ หนองบงคาย อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงแสนตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๖ สายเชียงแสน-แม่จัน ไปประมาณ ๕ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายอีก ๒ กิโลเมตร เข้าไปอีก ๒ กิโลเมตร ในฤดูหนาวมีฝูงนกน้ำอพยพมาอาศัยที่ทะเลสาบแห่งนี้ และยังมีทิวทัศน์สวยงามมากเวลาพระอาทิตย์ตก

(๓.๒) ดินแดนแห่งสามเหลี่ยมทองคำ อยู่ห่างจากเชียงแสนไปทางทิศเหนือ ๙ กิโลเมตร ตามถนนเลียบริมแม่น้ำโขง สบรวกเป็นบริเวณที่แม่น้ำโขงซึ่งกั้นดินแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว มาพบกับแม่น้ำรวกซึ่งกั้นดินแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า จากจุดนี้นักท่องเที่ยวจะมองเห็นดินแดนที่เรียกกันว่า สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเชื่อมดินแดน ๓ ประเทศ คือ ไทย ลาว พม่า เข้าด้วยกัน ที่สบรวกมีบริการเรือให้เช่าเพื่อเดินทางไปชมทิวทัศน์บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ใช้เวลาเดินทาง ๒๐ นาที และยังสามารถเช่าเรือจากสบรวกไปยังเชียงแสนและเชียงของได้ ใช้เวลาในการเดินทาง ประมาณ ๔๐ นาที และ ๑ ชั่วโมงครึ่งตามลำดับ

๒.๒ ข้อมูลบ้านสบรวก

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมา

สถานที่ตั้งบ้านสบรวกในอดีต เคยเป็นเมืองเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยลวจักราชปกครองเมืองเชียงแสนหรือยุคปู่เจ้าลาวโจก แต่ผู้ที่มาสร้างเมือง ณ ที่บ้านสบรวก คือโอรสองค์ที่ ๓ ของลวจักราช มีชื่อว่า ลาวเก้า ตอนที่ขึ้นครองราชย์ปกครองเมืองเชียงแสน ในปี (พ.ศ. ๑๓๐๒) ดังนั้นร่องรอย ที่เป็นเมืองเก่ามีให้เห็นเป็นหลักฐานทางโบราณคดี จะมีคูเมืองและกำแพงดิน ล้อมรอบรวมถึงเจดีย์ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น พระธาตุดอยปู่เจ้า กำแพงดินที่มีให้เห็น นั้นมีอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ เมตร คูเมืองและกำแพงดินที่ล้อมรอบหมู่บ้าน มีสองด้านคือมีกำแพงดินและคูเมือง ตั้งแต่ทิศตะวันออก ติดกับแม่น้ำโขง ยาวไปทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ยาวขึ้นไปติดกับดอยอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำเย็นเป็นสันเขา ยาวติดต่อกันมาถึง วัดพระธาตุดอยปู่เจ้า ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าเป็นเมืองเก่า^{๑๗} หลักฐานสำคัญทาง

^{๑๗} ประเสริฐ ณ นคร, ประวัติศาสตร์เบ็ดเตล็ด, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖๗.

ประวัติศาสตร์ของบ้านสบรวก ที่มีอยู่อีกอย่างหนึ่งนั่นคือ หนองอิง^{๓๘} ได้เขียนไว้ว่า หนองอิงซึ่งเป็นหนองน้ำกลางหมู่บ้าน ไม่ได้เป็นหนองน้ำที่มีตามธรรมชาติ หนองน้ำกลางหมู่บ้านเกิดขึ้นเพราะ ตอนสร้างเมืองเชียงแสนในปี (พ.ศ. ๑๓๐๒) ได้มีการขุดเอาดินหนองอิงไปปั้นอิฐมอญสร้างบ้านแปงเมือง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่สำคัญ คือ วัดพระธาตุคุดอยปู่เจ้า ประวัติของวัดพระธาตุคุดอยปู่เจ้า สร้างขึ้น ในปี ค.ศ. (พ.ศ. ๑๓๐๒) ในสมัยลาวเก่า ขึ้นปกครองเมืองเชียงแสน ลวจักรราช ได้ปกครองเมืองเชียงแสน เมื่อปี ค.ศ. (พ.ศ. ๑๒๘๒)

หมู่บ้านสบรวก (หรือชื่อเดิมคือเมืองเกียง) ได้เริ่มสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ตามคำบอกเล่าของพ่อเฒ่าม้าว พรหมปัญญา อายุ ๙๘ ปี บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และแม่เฒ่าคำ พรหมปัญญา อายุ ๙๖ ปี บ้านเลขที่ ๓๙ ฯลฯ ซึ่งท่านเป็นคนรุ่นที่ ๒ ของหมู่บ้านที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ให้ข้อมูลที่คล้ายและสอดคล้องกันโดยมีเนื้อความว่า “พ่อเฒ่าโกฏิดี และแม่เฒ่าแปง พรหมปัญญา พร้อมกับญาติพี่น้องร่วมกัน ๗ ครอบครัว โดยพื้นเพเดิม เป็นคนเมืองสาด ประเทศพม่า หรือรัฐฉาน ได้อพยพมาอยู่ที่บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นฝัງ ประเทศลาว ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้มีโรคห่าโคกระบือลง ทำให้สัตว์เลี้ยงตายได้รับความเสียหายจึงนำสัตว์เลี้ยงข้ามมาเลี้ยงยังปากแม่น้ำรวกซึ่งเป็นที่ราบ และไม่มีผู้คน หรือชุมชนอยู่คือที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ท่านเหล่านั้นจึงแลเห็นว่า พื้นที่นี้เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตรพ่อเฒ่าโกฏิดี จึงได้ ข้ามแม่น้ำโขง ไปชวน ญาติพี่น้องมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งประกอบไปด้วย แม่เฒ่าเสาร์ เป็นพี่สาวคนแรก และคนที่ ๒ แม่เฒ่ายา คนที่ ๓ แม่เฒ่าเงิน คนที่ ๔ แม่เฒ่ามัน คนที่ ๕ พ่อเฒ่าอินตะ คนที่ ๖ พ่อเฒ่าออ คนที่ ๗ แม่เฒ่าแดง รวมทั้งพ่อเฒ่าโกฏิดี แม่เฒ่าแปง ได้ย้ายมาจาก บ้านศรีเมืองงาม เมืองต้นฝัງ ประเทศลาว เข้ามาตั้งหมู่บ้าน รวมกันครั้งแรก แค่ ๓ หลังคาต่อมาจึงขยายเป็น ๗ หลังคาเรือนเท่านั้น หลังแรกคือ บ้านพ่อเฒ่าโกฏิดี แม่เฒ่าแปง หลังที่ ๒ บ้านของแม่เฒ่าเสาร์ แม่เฒ่าเสาร์เป็นแม่ม่าย มีลูกติดมาอยู่ด้วย ๒ คน คือ แม่เฒ่าบุญ และพ่อพรม พ่อเฒ่ายอด ได้เสียชีวิตหมดแล้ว หลังที่ ๓ เป็นการอยู่รวมกันของ พี่น้องท้องเดียวกัน มีแม่เฒ่ายา เป็นหัวหน้าครอบครัว หลังจากนั้นแม่เฒ่ายา ก็ได้แต่งงานกับ พ่อเฒ่าสา่งฉ้า เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ซึ่งประวัติของพ่อเฒ่าสา่งฉ้า นั้นเดิมทีเป็นคน มันทาเรีย ประเทศพม่า ได้ เดินทางออกมาเพื่อไปขุดพลอยที่เมืองจันทบุรี และไปอยู่ที่สุพรรณบุรี หลังจาก การขุดพลอยไม่ประสบผลสำเร็จ จึงได้เดินทางขึ้นมา และได้มาอาศัยอยู่กับแม่เฒ่าเสาร์ จึงได้แต่งงาน เดิมที บุคคลทั้งหมดที่มาตั้งรกราก ของหมู่บ้านเป็นคนที่อาศัยอยู่ที่เมืองสาด ประเทศพม่า ได้อพยพ ลงมาอยู่ในประเทศลาว (ในสมัยนั้นที่บริเวณที่เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำนี้ยัง ไม่มีการปักเขตแดนที่แน่ชัดดังคำพูดของ พ่อเฒ่าดวงแสง สุพรรณ บอกว่า “คนเมืองเกียงไปทำนาทำ

^{๓๘} สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพมหานคร :อมรินทร์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

สวนที่เมืองพงค์ (ประเทศพม่าในปัจจุบัน) ไปล่าเนื้อจับเถื่อนที่ด่านฝั่งหม่นน้ำโขง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) คำเย็น ก็ชี้เอื้อ ปีกเหือน”^{๑๙}

ต่อมาเมื่อปี ๒๔๔๖ ทั้งหมด จึงได้ถอยลงมาตั้งบ้านเรือนติดฝั่งแม่น้ำโขง คือบริเวณในกำแพงเมืองซึ่งก็คือบ้านสบรวกในปัจจุบัน และต่อมาได้สร้างวัดสบรวกหรือในชื่อตอนนั้นคือวัดเมืองเกียง เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจขึ้น ติดกับฝั่งแม่น้ำโขง ต่อมาชาวบ้านจึงย้ายวัดสบรวกมาอยู่สถานที่แห่งใหม่ซึ่งก็คือวัดบ้านสบรวกที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนสถานที่ตั้งวัดเดิมชาวบ้านได้ยกให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนบ้านสบรวกในปัจจุบันนี้ พ่อเฒ่าม้าวเล่าว่า บ้านเรือนที่เข้ามาตั้งครั้งแรกไม่เหมือนปัจจุบัน จะเป็นบ้านไทย (ไทยใหญ่) สมัยเก่า มีพื้นสูงฝาไม้ไผ่ มุงหญ้าคา แยกห้องครัวออกไป”

พ่อเฒ่าม้าวเล่าว่า เดิมที่บ้านสบรวกมีชื่อเรียกว่าเมืองเกียง เมืองนั้นเป็นที่แน่นอน เพราะเป็นเมืองเก่า มีกำแพงดินล้อมรอบหมู่บ้านและมีเจดีย์เก่าหลายแห่งมากมายในเขตหมู่บ้าน และนอกเขตหมู่บ้าน ช่วงในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ชาวบ้านได้รื้อทิ้งกันหมด เพราะผู้นำได้บอกกับชาวบ้านว่า บ้านหรือสวนที่มีโบราณสถานอยู่กรมศิลปากรจะมาขึ้นทะเบียนเป็นของกรมศิลปากร ทำให้ชาวบ้านกลัวเสียที่ดินจึงรื้อเจดีย์เก่าทิ้งกันหมด คงเหลือแค่สองที่เท่านั้น ที่หนึ่งคือวัดดอยปู่เข้าที่ที่สองคือ เจดีย์ที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน อยู่บนภูเขา มีชื่อว่า เจดีย์ดอยนาอ่อน ได้ถามพ่อเฒ่าม้าวว่าคำว่าเกียงเอามาจากไหน พ่อเฒ่าม้าวเล่าว่าคำว่าเกียงนั้นมาจากลำห้วยน้ำเกียง ถึงหมู่บ้านจะอยู่ติดกับฝั่งแม่น้ำโขงก็จริง แต่การใช้ประโยชน์จากน้ำในการทำการเกษตร อาศัยลำน้ำห้วยเกียงเป็นหลัก เป็นอะไรถึงเรียกว่าลำน้ำห้วยเกียง จึงเป็นที่มาของชื่อว่า บ้านเมืองเกียง เรียกตามเมืองเก่าบวกกับลำน้ำเกียงลำน้ำห้วยเกียง ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าคำว่าเมืองมาจากเมืองเก่าตามร่องรอยของคูเมืองกำแพงดินและเจดีย์เก่า และคำว่าเกียงมาจากลำน้ำห้วยเกียง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่มีประโยชน์ทางการทำการเกษตร ของคนในหมู่บ้านตั้งแต่ อดีต มาจนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ทางราชการได้เข้ามาสำรวจสำมะโนครัวเรือนในหมู่บ้าน การเดินทางติดต่ออำเภอเชียงแสน ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอแม่จัน เดินทางอาศัยทางเท้าและเรือนต์ขนาดเล็กเป็นหลัก ยังไม่มีถนนเข้าสู่หมู่บ้านที่เป็นทางรถยนต์จะมีก็เป็นทางล้อเกวียนเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางราชการได้มาเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านสบรวก มีชื่อนายเตียง ศรีรัตนานายเตียงเป็นคนเมืองเทิง จังหวัดเชียงราย ได้มาเป็นเสมียนตราโรงบ่มใบยาในหมู่บ้านสบรวก นายเตียง อ่านออกเขียนได้ เพราะนายเตียงเคยบวชเรียนมาก่อน ชาวบ้านเรียกว่าหนานเตียง ในตอนนั้นยังไม่มีโรงเรียนมีแต่วัด วัดเมืองเกียงหรือวัดสบรวกในปัจจุบัน ตั้งอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ปัจจุบันเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนบ้านสบรวก และใน พ.ศ. ๒๔๘๕ ปีเดียวกัน ทางราชการจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านสบรวก เรียกตามปากแม่น้ำรวก และเป็นชื่อเรียกของหมู่บ้านนี้มาจนถึงปัจจุบัน

^{๑๙} สัมภาษณ์, ม้าว พรหมปัญญา, บ้านเลขที่ ๖ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๔ มกราคม ๒๕๕๘.

(แต่ประเทศพม่า ประเทศลาว และคนพื้นถิ่นก็ยังเรียกบ้านเมืองเกียงและวัดเมืองเกียงเหมือนเดิม มีแต่ที่เป็นทางการเท่านั้นที่เรียกบ้านสบรวกและวัดสบรวก)

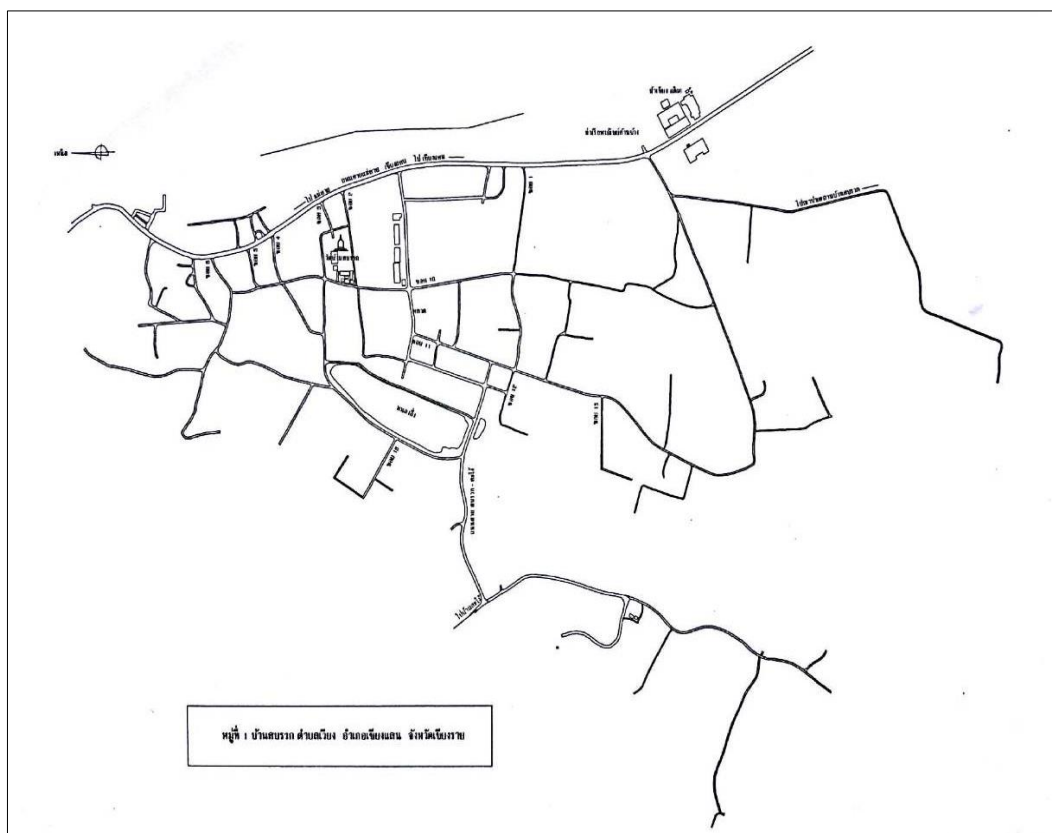
พ่อกำนันประสิทธิ์ สุพันธ์^{๒๐} ผู้ทำประวัติได้สอบถามจากคำบอกเล่า ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน หลายคน พอจะมีความจำได้ดีในเรื่องราวต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เพราะว่าผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านปัจจุบันคงเหลือแต่ลูกหลานของคนกลุ่มแรกเท่านั้นจึงได้เรียบเรียงประวัติตระกูลหลัก ๆ ตั้งแต่เดิมของหมู่บ้านไว้ เพื่อเป็นการศึกษาของลูกหลานในอนาคตต่อไป บ้านสบรวกเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่มีประชากรอยู่อาศัยจำนวนมาก แต่ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ เป็นเครือญาติเดียวกัน เป็นคนไทยเชื้อสายไทยใหญ่ ไทยลื้อ เราจะมองเห็นว่า มาจากต้นตระกูลหลักของชุมชน เช่น นามสกุล พรหมปัญญา นามสกุล สุพันธ์ นามสกุลโกฏยี่ และสังขวดี และ นามสกุล ที่มาเป็น เขยของชุมชน ก็จะมี นามสกุลคำซอน และแก้วฮอด อื่นคำ ดวงคำ เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นเครือญาติของตระกูลหลักทั้งหมด ในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นต้นมา ถึงจะมีประชากร ที่ไม่ใช่เครือญาติเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ทั้งคนไทยที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ในประเทศไทย แต่ที่สำคัญที่สุด ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๓๕ เมื่อรัฐบาลพม่าได้ปราบปรามชนกลุ่มน้อยในประเทศ พม่าทำให้มีประชากรที่หนีภัยสงครามในประเทศพม่า เข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่คนที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจะเป็นคนไทยใหญ่และไทยลื้อ

๒.๒.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านสบรวก อยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ ๕๗๑๕๐ มีอาณาเขตติดกับหมู่บ้าน ต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำรวก และแม่น้ำโขง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านดอยสะงั หมู่ที่ ๗ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

^{๒๐} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ สุพันธ์, กำนันตำบลเวียง, บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

ภาพที่ ๓ : แสดงแผนที่บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๒.๓ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

๑) ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านสบรวกเป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำรวก และภูเขาสูง อีกนัยหนึ่งที่เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ ในการครอบครองของหมู่บ้าน รวมทั้งหมด ๑๑.๖ ตารางกิโลเมตร หรือ จำนวน ๗,๒๕๒ ไร่ แบ่งออก ดังนี้ พื้นที่ ภูเขา จำนวน ๒,๗๕๐ ไร่, พื้นที่นา จำนวน ๒,๕๓๖ ไร่, พื้นที่ไร่ทำสวน จำนวน ๑,๕๒๐ ไร่, พื้นที่หนองน้ำ จำนวน ๗๒ ไร่ และที่อยู่อาศัย จำนวน ๓๗๔ ไร่

๒) ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเชียงแสน มีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๖ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ ๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒) ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน และ ๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม^{๒๑}

^{๒๑} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๒.๔ ประชากร

ลำดับที่	ประชากร	จำนวนประชากร(คน)
๑	ชาย	๘๑๕
๒	หญิง	๑,๐๐๐
๓	เด็กเล็กก่อนวัยเรียน	๖๖
๔	อายุ ๕ - ๒๒ ปี	๒๙๘
๕	ผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป	๑๑๕
๖	ผู้พิการ	๘
๗	หลังคาเรือน	๖๕๖
รวมประชากรทั้งสิ้น		๒,๙๕๘ คน

ตารางที่ ๒ : แสดงจำนวนประชากรบ้านสบรวก

๒.๒.๕ ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านสบรวก มีประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย คล้ายคลึงหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไป ดังนี้

๑) ประเพณีเดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นการจุดบั้งไฟจากที่เคยจุดที่บนพระธาตุเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) ก็ได้ย้ายมาจุดที่หาดทรายหลังวัดร้าง (ปัจจุบันเป็นสถานีอนามัยบ้านสบรวก) เหตุเพราะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ชาวบ้านได้จุดบั้งไฟไปตกที่บ้านพักคนงานโรงเรือไม้ฝางลาว (โรงเรือไม้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๕) ได้รับความเสียหาย และกลัวว่าต่อไปอาจจะมียันตรายถึงชีวิตได้ จึงย้ายลงมาจุดที่ใหม่ และได้จุดบั้งไฟตรงหาดทรายอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ ก็ได้มีการย้ายสถานที่อีกครั้งเป็นแห่งที่ ๓ เพราะบั้งไฟมีการพัฒนามากขึ้นโดยชาวบ้านนิยมนำเหล็กมาทำบั้งไฟเพื่อให้ไปได้ไกลมากขึ้น ซึ่งบางทีก็ไปไกลมาก ไปตกใส่บ้านคนในฝางลาว จึงได้ย้ายไปจุดที่วัดพระธาตุสามมุงเมือง จุดที่วัดแห่งนี้ได้ ๓ ปี ก็ย้ายไปจุดบั้งไฟที่ทุ่งนาใกล้หมู่บ้านมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งบั้งไฟทุกกระบอก ต้องนำไปทำพิธีทางศาสนาที่วัดพระธาตุเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) ตามประเพณีดั้งเดิม ก่อนจุดทุกครั้ง

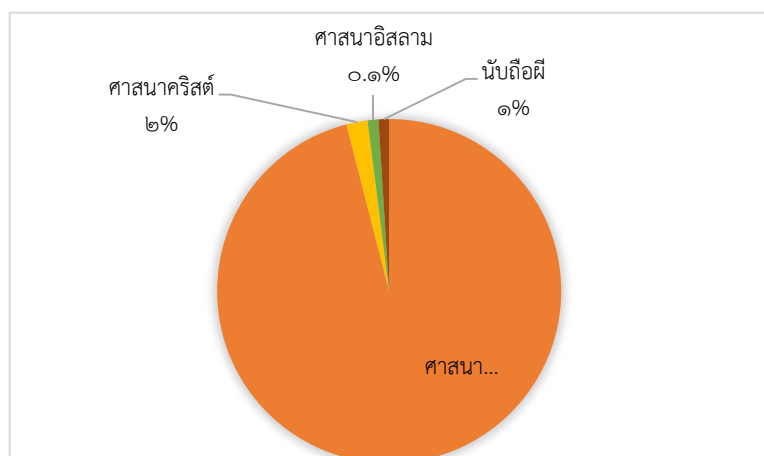
๒) ประเพณีวันวิสาขบูชา (๑๕ ค่ำ เดือน ๖) กับวันลอยกระทง (วันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒) จะไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่ละเขตมีทั้งหมด ๖ – ๗ เขต พอถึงวันวิสาขบูชาก็จะนำบั้งไฟไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดพระธาตุดอยเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) จากนั้นก็นำไปจุดนมัสการ ที่ทุ่งนาใกล้หมู่บ้าน แต่เพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนานจึงได้มีการจัดแข่งขันว่าเขตไหนจะทำได้สูงกว่ากัน โดยมีรางวัลตอบแทนพอเป็นกำลังใจ ดังนั้นจึงเพิ่มวันเวลาในการจุดบั้งไฟจาก ๑ วัน เป็น ๓ วัน และหากใครต้องการทำบั้งไฟไปจุดโชว์ ก็สามารถทำได้ ซึ่งประเพณีนี้ทุกคนต่างรู้จักกันดีในชื่อ “งานปอยโปกไฟ” (งานบุญบั้งไฟ) ซึ่งปัจจุบันได้มีการเพิ่มเอากีฬาสินค้าต่าง ๆ เข้ามาในการแข่งขันด้วย เช่น ฟุตบอลชายหญิง กีฬาพายเรือ เป็นต้น ส่วนประเพณีลอยกระทงนั้น ในตอนเช้าจะทำบุญ

ตักบาตรฟิงเทศน์ในวันเพ็ญเดือน ๖ และวันเพ็ญเดือน ๑๒ และจะไปทำบุญตักบาตรตอนเช้าที่วัดพระธาตุเชิงเม็ง (พระธาตุภูเข้า) เท่านั้น

ความแตกต่างอย่างที่สอง คือ วันวิสาขบูชาไม่มีการขึ้นไปนมัสการบนพระธาตุดอยเชียงเมี่ยง (พระธาตุภูเข้า) อีก ในตอนกลางคืน แต่วันลอยกระทงชาวบ้านจะทำการลอยกระทงกันทุกหลังคาเรือน จากนั้นพอใกล้หัวค่ำจะพากันเดินขึ้นไปบนพระธาตุดอยเชียงเมี่ยง เพื่อนมัสการพระธาตุฟิงเทศน์ รับศีลรับพร ก็จะมีการจุดพลุ ส่วนวันวิสาขบูชาจะใช้บั้งไฟในการนมัสการและทำกันในกลางวัน แต่ประเพณีวันลอยกระทงจะทำกันทั้งในตอนกลางคืน และใช้พลุในการนมัสการ ซึ่งพลุนี้จะแบ่งเขตความรับผิดชอบออกเป็นเขต ๆ เหมือนกัน (ส่วนมากจะแบ่งตามถนนซอยภายในหมู่บ้าน บ้านในซอยต่าง ๆ ก็จะรวมเป็นเขตเดียวกัน) การจุดพลุนี้จะมีการแข่งขันแต่จะไม่มีรางวัลในการแข่งขันให้เป็นการแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน จากนั้นก็จะนำกระทงไปลอยที่แม่น้ำโขง ซึ่งชาวบ้านจะมีความเชื่อว่าการนำกระทงไปลอยที่แม่น้ำโขง สามารถนำสิ่งชั่วร้ายออกจากตัวได้ ดังนั้นจึงมีการทำกระทงใหญ่ประจำหมู่บ้านเพียงหนึ่งกระทง ทำการแห่ไปทั่วหมู่บ้าน และนำไปนมัสการที่บนพระธาตุเชียงเมี่ยง (พระธาตุภูเข้า) ก่อนจะนำไปลอย โดยชาวบ้านจะนำข้าวตอก ดอกไม้ บางคนจะตัดเล็บ ตัดปอยผม ใส่ในกระทงใหญ่ก็มี ส่วนกระทงเล็กก็จะทำบ้าง ตามเจตนา บางคนก็จะใส่เงินลงในกระทง เพื่อเป็นการนมัสการพระแม่คงคาและถวายพระอุปคุตที่อยู่สะดือมหาสมุทร ตามความเชื่อของคนไท^{๒๒}

๒.๒.๖ ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านสบรวก นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และนับถือผี ตามลำดับ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ : แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านสบรวก

^{๒๒} อิงอร คงเจริญ, ประวัติศาสตร์ใต้เมืองเกียง, โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรสาธารณะของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย, (ม.ป.ท. : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), ๒๕๕๖), หน้า ๒๔ – ๒๖.

๒.๒.๗ ภาษาถิ่น

ในบ้านสบรวกใช้ภาษาถิ่น ๒ ประเภท อธิบายได้ ดังนี้

๑) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) เป็นภาษาถิ่นของชาวไทยทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นอาณาจักรล้านนาเดิม ซึ่งมักเรียกว่า "คำเมือง" แปลว่า "ภาษาของเมือง" หรืออีกชื่อหนึ่งว่า "ภาษาล้านนา" เช่น ลำแต้ ๆ (สุภาพที่สุด) และลำขานาด (สุภาพรองลงมา) เป็นต้น

๒) ภาษาไทใหญ่ (ภาษาฉาน) เป็นภาษาตระกูลไท-กะได ใช้พูดในภาคเหนือของประเทศไทย ประเทศพม่า และทางตอนใต้ของประเทศจีน มีเสียงวรรณยุกต์ ๕ เสียง เช่น "กัวมโยน" (ไทใหญ่ : ཀུའུ་ཡོ་ནོ་, รูปปริวรรต : ความโยน)

๒.๓ ข้อมูลบ้านวังลาว

๒.๓.๑ ประวัติความเป็นมา

หมู่บ้านวังลาวเดิมมีการพิจารณาเอาไว้อยู่ ๓ ชื่อ คือ บ้านดิงม่วง บ้านป่าหญ้าหม่น และบ้านวังลาวใน ๓ ชื่อหมู่บ้านมีความคิดเห็นกันว่า บ้านดิงม่วงนี้ มีความคิดว่าถ้าหากมะม่วงสุกหายไป ไม่มีสัญลักษณ์ บ้านป่าหญ้าหม่น ถ้าทำไร่ ทำนา หญ้าก็สุกหายไป บ้านวังลาว สายน้ำยังคงไหลตลอด เดิมทีชาวบ้านได้ทำการประมงนำเรือออกหาสัตว์น้ำต่าง ๆ และได้สร้างที่พักค้างแรม (กระต๊อบ) บนวังดังกล่าวปีแล้วปีเล่า จนกระทั่งเลิกร้างไปวังน้ำ (น้ำรวก) เดิมมีความลึกประมาณ ๗ เมตร ย้อนกลับไปสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยรอบหมู่บ้านคาดกันว่ามีชาติพันธุ์ อยู่ก่อนประมาณ ๔ ชาติพันธุ์ คือ

๑) เป็นหมู่บ้านของไทยใหญ่ อยู่ทางทิศเหนือประมาณ ๑๐๐ กว่าหลังคาเรือน

๒) เป็นไทยว้า อยู่ทางทิศตะวันตกประมาณ ๘๐ หลังคาเรือน

๓) เป็นไทยจีน อยู่ทางทิศใต้ประมาณ ๗๐ หลังคาเรือน ทางไปอ่างเก็บน้ำสวนฮ่อมปูเหลือง

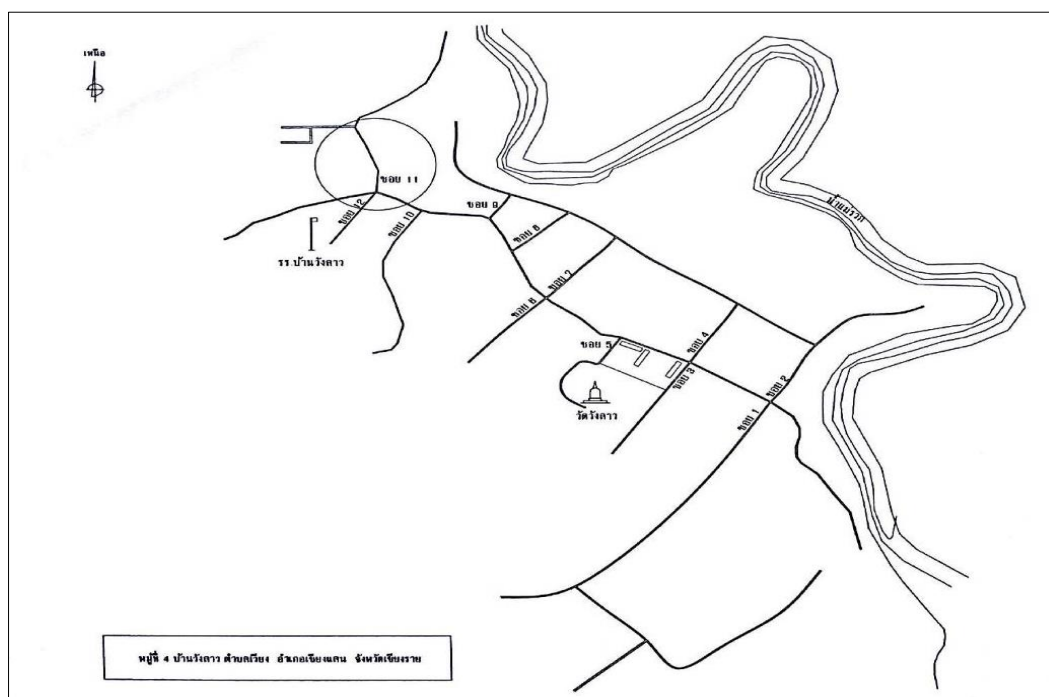
๔) เป็นไทยลื้อ และอยู่ที่ตั้งในปัจจุบันก็ค่อนข้างไปทางทิศตะวันออกเล็กน้อย คาดว่าอพยพมาจากทางเหนือถิ่นฐานหลายภาค เพราะสถานที่แห่งนี้เป็นมุมสุดของประเทศไทย และเป็นเส้นทางผ่านเข้าสู่ตัวเมือง จึงได้พากันอพยพมาปักหลักทำมาหากินชั่วคราว เพราะไม่กล้าเข้าเมือง โดยแบ่งพื้นที่เป็นหมู่บ้าน ๆ ไป ทั้งหมดล้วนแต่เป็นชาวพุทธวิเคราะห้ได้จากการตั้งหมู่บ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็น มีศิลปะและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของใครของมัน ต่อเนื่องมาจากสงครามสงบลง อาจจะตกลงความคิดเห็นว่าถ้ามาปักหลักทำมาหากิน ไม่พอเลี้ยงครอบครัวแน่เพราะบ้านเมืองก็สงบลง แล้วหลักฐานบ้านช่องหลังเก่าก็มีอยู่ มีเหลือกินพอสมควร จึงหาหรืออพยพกลับไปก็ไม่ได้^{๒๓}

^{๒๓} สัมภาษณ์, ถนอม บุญมาศักดิ์, อดีตผู้ใหญ่บ้านวังลาว, บ้านวังลาว หมู่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

๒.๓.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านวังลาว อยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ ๕๗๑๕๐ มีอาณาเขตติดกับหมู่บ้าน ต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านผักอี เมืองพง ประเทศพม่า มีแม่น้ำรวกกั้น พรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำโขง ชายแดนไทย - ลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านเวียงแก้ว หมู่ที่ ๕ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๔ : แสดงแผนที่บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๓.๓ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านวังลาวมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

๑) ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านวังลาว มีลักษณะพื้นที่โดยรอบของหมู่บ้านเป็นหุบเตี้ยสลับกันทั้ง ๓ ด้านกับที่ราบเชิงเขาลาดเอียงลงไป ความสูงเฉลี่ยจากน้ำทะเล ประมาณ ๔๐๐ เมตร มีสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย

๒) ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเชียงแสน มีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๖ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ ๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน และ ๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม^{๒๔}

๒.๓.๔ ประชากร

บ้านวังลาว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีประชากรประมาณ ๕๗๐ คน แยกออกเป็นได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

- ๑) กลุ่มไทใหญ่ มีจำนวน ๘๕ คน เดิมที่จะอาศัยอยู่ในประเทศพม่า
- ๒) กลุ่มไทลื้อ มีจำนวน ๒๖๕ คน เดิมที่จะอาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีน
- ๓) กลุ่มไทยพื้นเมือง มีจำนวน ๒๑๙ คน เดิมที่จะอาศัยอยู่ในบ้านสบรวก หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

รวมทั้งสิ้น มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๔๖ ครัวเรือน ได้รับสัญชาติไทย จำนวน ๒๑๙ คน ยังไม่ได้รับสัญชาติ จำนวน ๓๕๑ คน หมู่บ้านวังลาว ได้รับการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ เมื่อวันที่ ๑๖ เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ และได้รับเป็นหมู่บ้านอาสาสมัครพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ป้องกันตนเองชายแดน (ปชด.) ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ห่างจากตัวอำเภอเชียงแสน ๑๓ กิโลเมตร

๒.๓.๕ ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านวังลาวเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเดิมทางมาชมชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของวัฒนธรรมไทใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น งานบุญบั้งไฟ รำก รำโต รำกลองฉับไทใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งจะมีการละเล่นในงานบุญต่าง ๆ

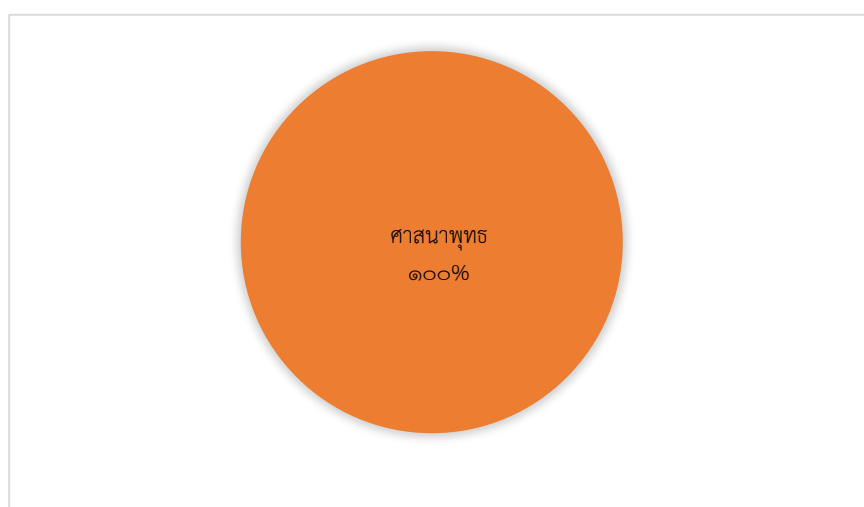
- ๑) งานบุญบั้งไฟ ประเพณีการจุดบอไฟของไท-ยวน แห่งอาณาจักรล้านนา ชาวไท-ยวนเป็นชนเผ่าไทเมืองหรือไทมุง ที่อพยพมาจากอาณาจักรไทเดิม ได้ก่อตั้งอาณาจักรโยนกนครขึ้นบริเวณลุ่มน้ำโขง ดังนั้นการจุดบอไฟจึงเป็นประเพณีโบราณของชนเผ่าไท-ยวนมาตั้งแต่อาณาจักรไทเมืองไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว ก่อนที่จะอพยพมาตั้งอาณาจักรโยนกนคร เมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อน ชาวไท-ยวนจะเรียกว่า บอไฟขึ้น เช่นเดียวกับไทลื้อ และเมื่อทำบอไฟแล้วจะนำไปประกอบพิธีกรรมที่วัดเรียกว่า การประเคนบั้งไฟ อีกทั้งจะมีการแต่งเพลงที่ใช้แข่งบอไฟ และมีการแห่แข่งบอไฟไปที่กำ (ค่าง) บอไฟ ที่ทำเป็นเสาสูงใช้ไม้ตีเป็นบันไดสูงขึ้นไป เพื่อติดตั้งบอไฟให้สูงเวลาจุดจะได้ส่งให้บอไฟขึ้นสูงยิ่งขึ้น

^{๒๔} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒) ประเพณีร้านรำโต เป็นศิลปะการแสดงฟ้อนรำของชนเผ่าไทยใหญ่ที่มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมานานว่า ร้านรำโตเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อสมัยพุทธกาล ในวันที่พระพุทธรเจ้าได้เสด็จลงมาจากสวรรค์หลังจากเสด็จไปโปรดพระพุทธรมาธา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในวันนั้นสัตว์ทั้งสามโลกจะสามารถมองเห็นกันได้ทั้งหมด มีเทวดา มนุษย์ และสัตว์ในป่าหิมพานต์ พวกเขามาเฝ้ารับเสด็จเพื่อทำบุญใส่บาตรพระพุทธรเจ้าเป็นจำนวนมาก ในกาลครั้งนั้นมีนกกินรี (นางนก) หรือกิ้งก่าหรือเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์จำพวกหนึ่ง ที่มีรูปร่างลักษณะแปลกคือ ลักษณะครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์ปีก ได้ออกมารำแพนหรือฟ้อนรำ เพื่อถวายพระพุทธรเจ้า โตเป็นสัตว์อีกชนิดที่อยู่ในป่าหิมพานต์ โตมีรูปร่างลักษณะแปลกคือ มีลักษณะสัตว์หลาย ๆ ชนิดรวมอยู่ในร่างเดียว มีตัวเหมือนสิงโต มีหัวเหมือนกวาง มีหางเหมือนเอื้อง (เลียงผา) ได้ออกมาฟ้อน (ก้าโต) รับเสด็จเพื่อถวายพระพุทธรเจ้าเช่นกัน นกกินรีและโต รู้สึกปราบปลื้มยินดี ที่ได้ฟ้อนถวายเป็นพุทธบูชา โตยังได้ช่วยคาบเอาข้าวตอก ดอกไม้ สิ่งของและทรัพย์สิน แก้วแหวนเงินทอง จากผู้มารับเฝ้าเสด็จ ที่ประสงค์จะทำบุญใส่บาตรของพระพุทธรเจ้า ด้วยลักษณะลำคออันยาวเป็นพิเศษของโต ทำให้มีผู้คนมากมายเอาสิ่งของแก้วแหวนเงินทอง และข้าวตอก ดอกไม้ ฝากให้โต คาบมาถวายใส่บาตรของพระพุทธรเจ้าแทนตนเอง ฟ้อนนกกินรีหรือนกกิ้งก่าหรือของชนเผ่าไทยใหญ่ คือการฟ้อนรำที่ผู้รำแต่งกาย เลียนแบบนกกินรีนั่นเอง ฟ้อนรำรำไปตามจังหวะดนตรี และออกท่าทางเลียนแบบกิริยาของนกกินรี ตามที่จินตนาการขึ้น และเป็นท่ารำสวยงามที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครฟ้อนโตหรือก้าโต ของชนเผ่าไทยใหญ่คือการฟ้อนรำที่ผู้ฟ้อนรำ แต่งกายเลียนแบบโต ฟ้อนรำรำไปตามจังหวะดนตรี และออกท่าทางเลียนแบบกิริยาของโต มีท่าทางที่หะมัดหะแมงและสง่างามชนเผ่าไทยใหญ่

๒.๓.๖ ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านวังลาว นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ไม่มีศาสนาอื่น

แผนภูมิที่ ๓ : แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านวังลาว

๒.๓.๗ ภาษาถิ่น

บ้านวังลาว มีภาษาถิ่น ๒ ประเภท สามารถอธิบายได้ ดังนี้

๑) ภาษาไทลื้อ เป็นภาษาไทยถิ่นแคว้นสิบสองปันนา หรือเมืองลื้อ อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได ภาษาไทลื้อในตระกูลเผ่าไทลื้อทั้ง ๕ เผ่า แบ่งสำเนียงภาษาการพูดออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ โดยอาศัยสภาพทางภูมิศาสตร์ของแม่น้ำล้านช้าง (โขง) เป็นตัวแบ่ง สำเนียงแรก คือ สำเนียงเชียงรุ่ง และสำเนียงเมืองล้า เรียกว่า "ก่าโย่น" (ไทลื้อ: ດູວໂຮງ, รูปปริวรรต: คำโย่น)

๒) ภาษาไทยถิ่นเหนือ(คำเมือง) เป็นภาษาถิ่นของชาวไทยทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นอาณาจักรล้านนาเดิม ซึ่งมักเรียกว่า "ก่าเมือง" แปลว่า "ภาษาของเมือง" หรืออีกชื่อหนึ่งว่า "ภาษาล้านนา" เช่น ลำแต้ ๆ (สุภาพที่สุด) และลำขนาด (สุภาพรองลงมา) เป็นต้น^{๒๕}

๒.๔ ข้อมูลบ้านห้วยเกียง

๒.๔.๑ ประวัติความเป็นมา

บ้านห้วยเกียง แต่เดิมเป็นป่าไม้ใหญ่ ต่อมา มีการตัดโค่นป่าไม้ทำให้กลายเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ มีนายขุนเกียรติ เข้ามาสร้างบ้านเรือนเป็นคนแรกบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ในขณะนั้นถนนหนทางยังเป็นทางเกวียนตัดผ่านตั้งแต่เขตอำเภอจนถึงบ้านสบวรกรัดเลาะไปตามฝั่งลำน้ำโขง การสัญจรตอนนั้นลำบากมาก ซึ่งขณะนั้นมีบ้านเรือน จำนวน ๓ หลัง โดยยึดการทำมาหากินด้านการเกษตร

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ พญาสมบุรณ์ พงษ์สุวรรณ ซึ่งมีความรู้ในด้านการเกษตรเรื่องไถยาสูบ และได้ขอจัดตั้งโรงงานไถยาสูบขึ้น จึงมีชาวบ้านเริ่มเข้ามาสร้างบ้านเรือนกันมากขึ้น ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้เกิดน้ำท่วมทั่วอำเภอเชียงแสน ทำให้พื้นที่การเกษตรและบ้านเรือนได้รับความเสียหาย ผู้คนที่เคยอยู่แต่ก่อนมาก็ได้พากันอพยพไปอยู่ตามพื้นที่สูงและที่อื่น หลังจากน้ำได้แห้งลงก็มีชาวบ้านเข้าไปจับจองและตั้งบ้านเรือน ๑๐ หลังคาเรือน ต่อมา มี นายโกศล คุสุวรรณ มาสร้างโรงมันสำปะหลัง จึงทำให้ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้จากการทำเกษตร

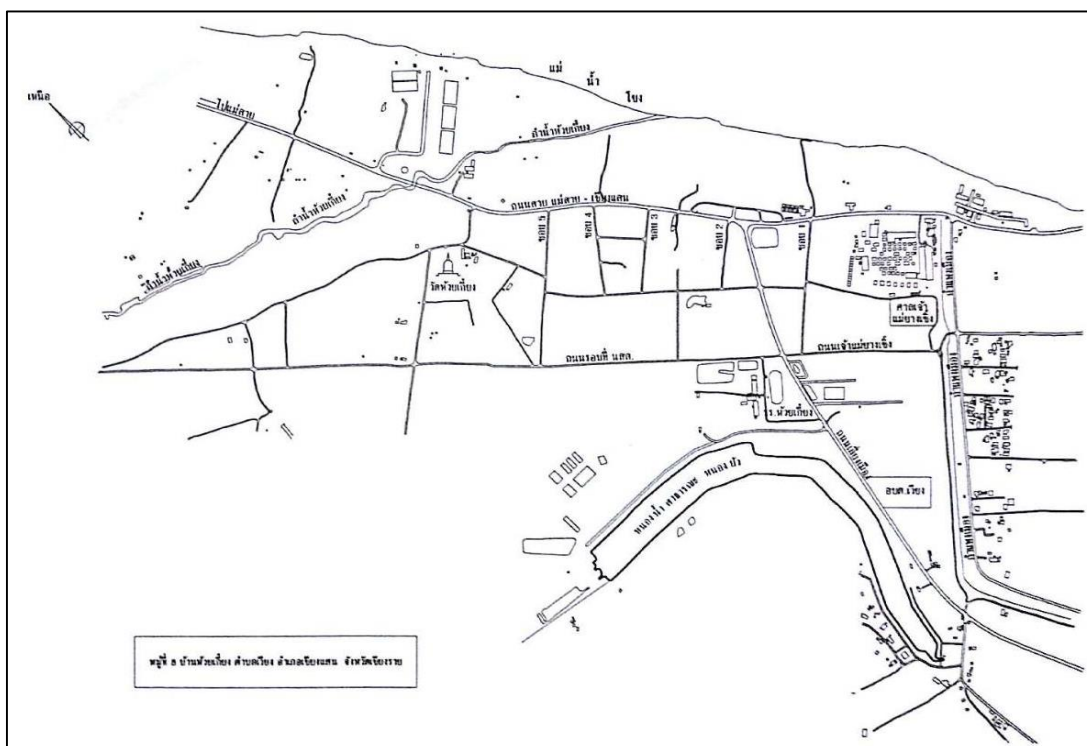
ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ มีนายเฒ่า บุญเกิด เป็นขอก่อตั้งหมู่บ้านแยกจากหมู่ ๒ และตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่ ชื่อบ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ ซึ่งตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิลำเนา คือ ลำห้วยเกียงซึ่งมีต้นไม้ขึ้นตาม ๒ ฝั่งของลำห้วย ซึ่งชาวบ้านเรียกต้นไม้นี้ว่า ต้นมะเกียง และได้เลือกนายเฒ่า บุญเกิด เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก of บ้านห้วยเกียง

^{๒๕} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๔.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านห้วยเกียง อยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ ๕๗๑๕๐ มีอาณาเขตติดกับหมู่บ้าน ต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ชุมชนผ้าขาวป่าน หมู่ที่ ๒ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำโขง ชายแดนไทย - ลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านจอมกิตติ หมู่ที่ ๖ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๕ : แสดงแผนที่บ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๔.๓ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านห้วยเกียงมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

๑) ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านห้วยเกียงมีพื้นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขง ชายแดนไทย - ลาว มีสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่มีอินทรีย์วัตถุ และธาตุอาหารต่าง ๆ น้อย

๒) ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเชียงแสน มีภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๔.๖ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ ๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน และ ๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม

๒.๔.๔ ประชากร

ลำดับที่	ประชากร	จำนวนประชากร(คน)
๑	๐ - ๑๔ ปี	๑๑๔
๒	๑๕ ปีขึ้นไป	๘๗๓
๓	หลังคาเรือน	๑๔๘
รวมประชากรทั้งสิ้น		๙๘๗ คน

ตารางที่ ๓ : แสดงจำนวนประชากรบ้านห้วยเกียง^{๒๖}

๒.๔.๕ ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านห้วยเกียง มีประเพณีและวัฒนธรรม ที่สำคัญ ดังนี้

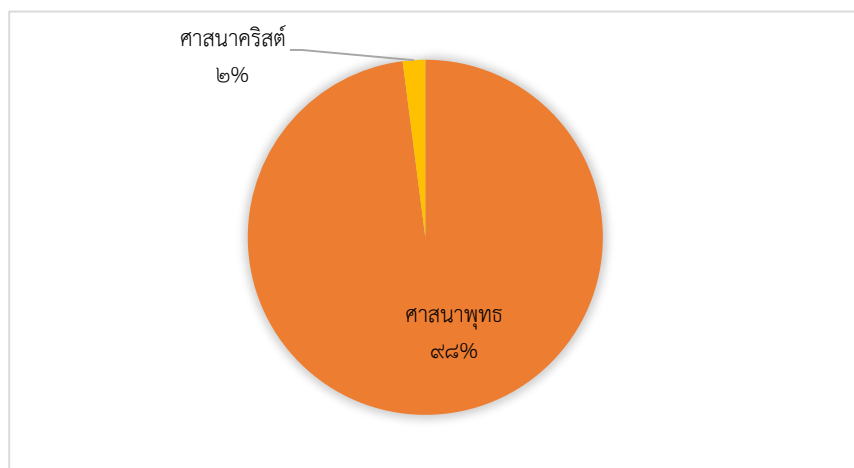
๑) ประเพณีสงฆ์พระธาตุ พุทธศาสนิกชนบ้านห้วยเกียง มักจะบูชาด้วยเครื่องหอม และข้าวตอกดอกไม้ การสงฆ์กระทำโดยการรดน้ำไปบนองค์พระธาตุ เพื่อเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ ยังสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ และสืบทอดประเพณีที่งามนี้ไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งโดยทั่วไปจะกระทำในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันงานเทศกาลประจำ เช่น วันสงกรานต์ เป็นต้น กล่าวได้ว่าเป็นประเพณีนี้แสดงให้เห็นถึงความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาด้วย

๒) สลากภัตต์ (ทานก่วยสลาก) เป็นวิธีการถวายเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวบ้านห้วยเกียง ซึ่งจะเริ่มใน วันเพ็ญ เดือน ๑๒ ถึงแรม ๑ ค่ำ เดือนยี่ ก่อนวันถวายสลาก ชาวบ้านจะจัดทำพิธีเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน ๑ วัน เรียกวันที่เตรียมของนี้ว่า “วันดา” ชาวบ้านจะจัดเครื่องไทยทานลงใน “ก่วย” (เป็นตะกร้าหรือชะลอมขนาดเล็กที่สานด้วยไม้ไผ่) เรียกว่า “ก่วยสลาก” แล้วนำของไทยทานบรรจุลงไป มีการตกแต่งเครื่องไทยทานเป็นต้นกล้วยฤกษ์ ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่สูงตามต้องการ ตกแต่งให้สวยงาม ส่วนบนสุดจะนิยมนำปัจจัยผูก ตามศรัทธาของเจ้าของ กัณฑ์สลาก สลากแต่ละกองเรียกกันสลากซึ่งมีเส้นสลากระบุเบอร์และชื่อเจ้าภาพให้พระจับ เมื่อพระจับได้ก็ให้เจ้าภาพนำไปถวายตามเบอร์ของตน ไม่สามารถเจาะจงพระสงฆ์ได้ ถ้าเป็นกองใหญ่ พระท่านก็เมตตาไปรับและอ่านข้อความที่เขียนไว้อีกครั้ง กล่าวอนุโมทนาคาถา และให้พร เส้นสลากทั้งหมดจะให้ทางวัดรวบรวมไปเผาต่อไป

^{๒๖} ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐], หน้า ๑ - ๒.

๒.๔.๖ ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านห้วยเกียง นับถือศาสนาพุทธ และรองลงมาคือศาสนาคริสต์ ตามลำดับ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔ : แสดงจำนวนการนับถือศาสนาของบ้านห้วยเกียง

๒.๔.๗ ภาษาถิ่น

๑) ภาษาไทใหญ่ (ภาษากาน) เป็นภาษาตระกูลไท-กะได ใช้พูดในภาคเหนือของ ประเทศพม่า ประเทศไทย และทางตอนใต้ของประเทศไทย มีเสียงวรรณยุกต์ ๕ เสียง เช่น "กัวมโยน" (ไทใหญ่ : ཀྱཱམ་ཡོན་, รูปปริวรรต : ความโยน)

๒) ภาษาไทลื้อ เป็นภาษาไทยถิ่นแคว้นสิบสองปันนา หรือเมืองลื้อ อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได ภาษาไทลื้อในตระกูลเผ่าไทลื้อทั้ง ๕ เผ่า แบ่งสำเนียงภาษาการพูดออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ โดยอาศัยสภาพทางภูมิศาสตร์ของแม่น้ำล้านช้าง(โขง) เป็นตัวแบ่ง สำเนียงแรก คือ สำเนียงเชียงรุ่ง และ สำเนียงเมืองล้า เรียกว่า "ก้าโยน" (ไทลื้อ: ཀྱཱམ་ཡོན་, รูปปริวรรต: คำโยน)

๓) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) เป็นภาษาถิ่นของชาวไทยทางภาคเหนือตอนบนของ ประเทศไทย ซึ่งเป็นอาณาจักรล้านนาเดิม ซึ่งมักเรียกว่า "คำเมือง" แปลว่า "ภาษาของเมือง" หรืออีกชื่อหนึ่งว่า "ภาษาล้านนา" เช่น ลำแต้ ๆ (สุภาพที่สุด) และลำขนาด (สุภาพรองลงมา) เป็นต้น

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีของชุมชน

๒.๕.๑ ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔^{๒๗} ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์^{๒๘} ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง ที่ปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

รชนีกร เศรษฐโส^{๒๙} ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มชนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน มีอาณาบริเวณหรือเมืองที่มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกัน และกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันนี้มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน

สนธยา พลศรี^{๓๐} ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

ประดิษฐ์ มัชฌิมา^{๓๑} ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มชนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณ หรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน”

จากความหมายต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมี

^{๒๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓๘.

^{๒๘} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๗๖.

^{๒๙} รชนีกร เศรษฐโส, โครงการสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๙๑.

^{๓๐} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๓๑} ประดิษฐ์ มัชฌิมา, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๔๒.

องค์ประกอบ คือ คน ความสนใจร่วมกัน อาณาบริเวณ ปะทะสังสรรค์ต่อกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิก และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

๒.๕.๒ โครงสร้างของชุมชน

โครงสร้างชุมชนเปรียบเสมือนกับต้นไม้ ซึ่งประกอบไปด้วยราก ใบ ลำต้น และ ส่วนประกอบอื่น ๆ ส่วนโครงสร้างของชุมชนที่สำคัญนั้น^{๓๒} ได้แก่

๑) บุคคล หมายถึง คนหนึ่ง ๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกแตกต่างกันไป เนื่องจาก พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด

๒) กลุ่มคน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกัน คือ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและเข้าใจกัน

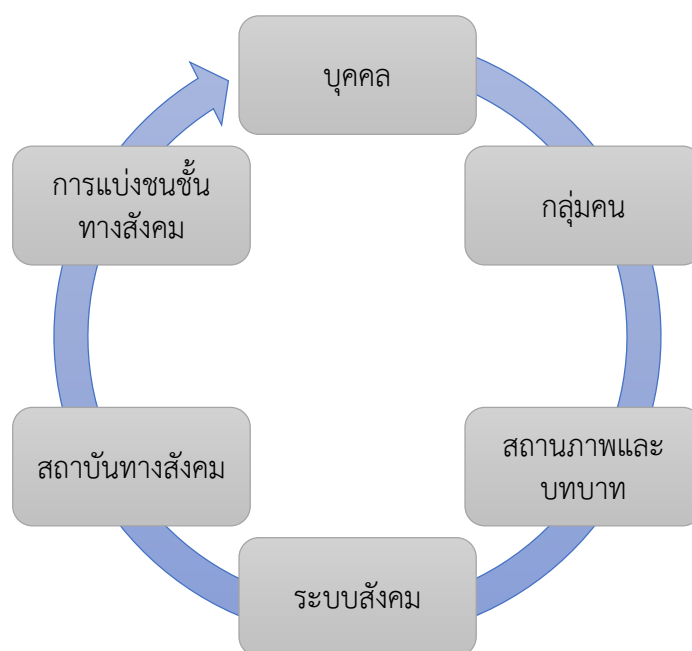
๓) สถานภาพและบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคมบุคคล แต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่

๔) ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม

๕) สถาบันทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคม มนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบันนันทนาการ เป็นต้น

๖) การแบ่งชนชั้นทางสังคม ได้แก่ การแบ่งชนชั้นในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุนหลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจ และการเมือง ชนิดของ อาชีพ และการแบ่งชนชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้นผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นชาวบ้านทั่วไป

^{๓๒} เสถียร เหลืองอร่าม, โครงสร้างทางสังคมของชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๐.

แผนภูมิที่ ๕ : แสดงโครงสร้างของชุมชน

๒.๕.๓ ประเภทของชุมชน

ในทางสังคมวิทยาแบ่งชุมชนออกเป็น ๒ แบบ คือ ชุมชนชนบท (Rural) และเมือง (Urban) และราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ชนบทและเมือง ไว้ดังนี้

๑) ชนบท หมายถึง ส่วนที่อยู่นอกเขตเมืองหรือเขตเทศบาล มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน หรือกระจายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม

๒) เมือง เป็นชุมชนแบบหนึ่ง เช่น ในสหรัฐอเมริกา ชุมชนเมือง ก่อน พ.ศ. ๒๔๕๓ หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๘,๐๐๐ คนขึ้นไป แต่หลังจากปี พ.ศ. ๒๔๕๓ หมายถึงเขตที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๒,๕๐๐ คนขึ้นไป ส่วนในประเทศไทยกำหนดให้เขตเทศบาล ที่มีจำนวนประชากรตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป เป็นเขตเมือง^{๓๓}

เนื่องจากชนบทและเมืองมีความแตกต่างกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม นักสังคมวิทยาจึงได้อธิบายความแตกต่างระหว่างชุมชนชนบท และเมืองในด้านต่าง ๆ^{๓๔} ไว้ดังนี้

^{๓๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๓๑๖, ๔๐๘.

^{๓๔} Sorokin, P. A., & Zimmerman, C. C, *Principle of rural sociology*, (New York : Henny Holt, 1929), p. 56 - 57.

๑) ด้านอาชีพ ชนบท เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชากรและครอบครัวที่ประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพอื่น ๆ มีน้อยกว่าอาชีพเกษตรกรรม แต่เมือง ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับเครื่องจักรกล อุตสาหกรรม การค้าพาณิชยกรรม นักวิชาการ การปกครอง และอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

๒) ด้านสิ่งแวดล้อม ชนบท เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดตามธรรมชาติและมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง แต่เมือง สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประชาชนห่างไกลจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๓) ด้านขนาดของชุมชน ชนบท เป็นชุมชนของเกษตรกรขนาดเล็ก ๆ แต่ใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการประกอบอาชีพ แต่เมือง เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ขนาดของชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง

๔) ด้านความหนาแน่นของประชากร ชนบท ความหนาแน่นของประชากรในชนบทจะต่ำกว่าในเมือง และเมือง ความหนาแน่นของประชากรสูงกว่าชนบท มีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง

๕) ด้านความต่างแบบกันหรือความเป็นแบบเดียวกันของประชากร ชนบท ประชากรมีความเป็นแบบเดียวกันในลักษณะของเชื้อชาติและความรู้สึกทางสังคม แต่เมือง ประชากรมีความต่างแบบกันมาก และความเป็นเมืองจะมีความสัมพันธ์กับความต่างแบบของประชากร

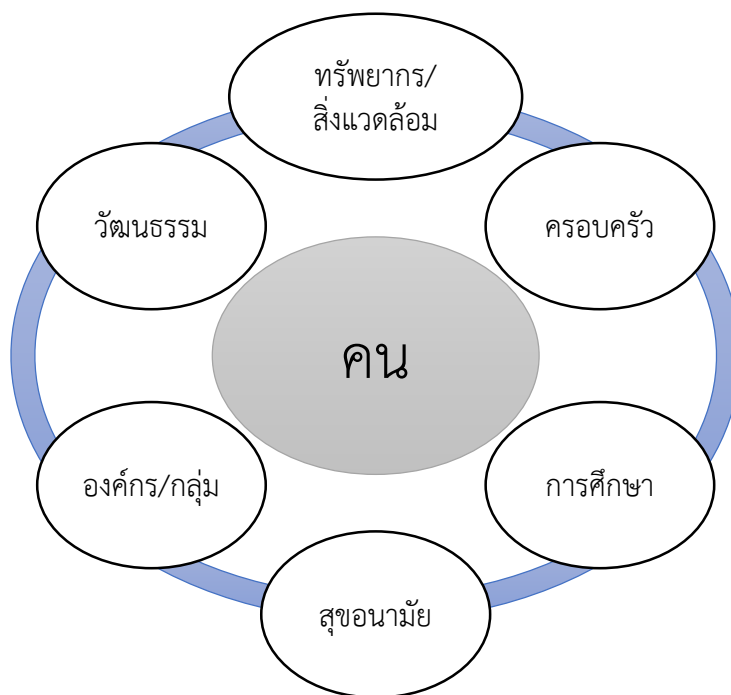
๖) ด้านความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคม ชนบท มีความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคมน้อย แต่เมืองมีความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งชั้นทางสังคมมาก

๗) ด้านการเคลื่อนที่ทางสังคม ชนบท การเปลี่ยนแปลงในด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ และอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงน้อย ส่วนการย้ายถิ่นจะเป็นในลักษณะจากชนบทไปสู่เมืองแต่เมือง มีการเคลื่อนที่ทางสังคมมากกว่าชนบท การเคลื่อนที่ทางสังคมจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง โดยปกติจะมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง แต่ถ้าเกิดเหตุการณ์วิกฤต คนในเมืองจะมีการอพยพจากเมืองไปสู่ชนบท

๘) ด้านระบบของการกระทำระหว่างกัน ชนบท มีการติดต่อและสื่อสารกันน้อยกว่าคนในเมือง มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบปฐมนิคม ความสัมพันธ์จะเป็นแบบส่วนตัวง่าย ๆ แต่จริงจัง และเมือง มีการติดต่อและสื่อสารกันมาก อาณาเขตของการกระทำระหว่างกันกว้างมากกว่าในชนบท มีการติดต่อและมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ ไม่มีความเป็นกันเอง ความสัมพันธ์อยู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ รูปแบบความสัมพันธ์มีความซับซ้อน ยุ่งยาก ผิดเพี้ยน มีแบบ

๒.๕.๔ องค์ประกอบของชุมชน

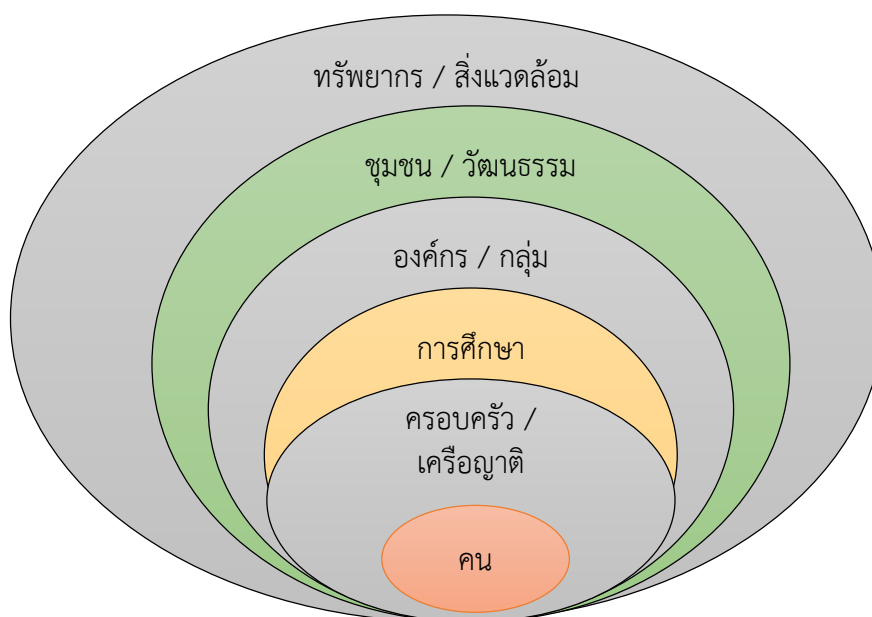
องค์ประกอบของชุมชน ใน ๒ ระยะ เป็นด้านของชุมชนจะมีองค์ประกอบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง^{๓๕} ดังภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๖ : ชุมชนมีองค์ประกอบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (๑)

คนเป็นศูนย์กลางในชุมชน และมีองค์ประกอบต่าง ๆ รอบตัวคน ได้แก่ ครอบครัวหรือเครือญาติ มีการศึกษาในชุมชน มีสุขอนามัยในชุมชน มีวัฒนธรรมของชุมชน มีองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชนและมีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนจะต้องร่วมกันดูแลและรักษา อย่างไรก็ตามการจัดองค์ประกอบลักษณะนี้ จะพบว่าได้มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นในปี ๒๕๔๓ ซึ่งได้มีการปรับปรุงโครงสร้างความเป็นชุมชนใหม่ ดังรูปต่อไปนี้

^{๓๕} ทรงจิตร พูลลาภ, ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทยเพื่อสืบสานการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๔.

แผนภูมิที่ ๗ : ชุมชนมีองค์ประกอบที่มีคนเป็นศูนย์กลาง (๒)

จากภาพดังกล่าว คนยังคงเป็นศูนย์กลางเช่นเดิม เพียงแต่ความเป็นคนจะเกิดความเป็นครอบครัวหรือเครือญาติเมื่อไปรวมกับครอบครัวอื่น ๆ จะเกิดเป็นองค์กรหรือกลุ่มขึ้นมีการรวมกลุ่มเป็นชุมชน มีวัฒนธรรมของตนเองเกิดขึ้น จนกระทั่งมีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของตนเอง

๒.๕.๕ ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบไปด้วย ๑๔ ประการ^{๓๖} ดังนี้

- ๑) เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดถึงลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม
- ๒) เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระผู้อื่น
- ๓) มีงาน มีกิจการที่มั่นคง
- ๔) ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น
- ๕) อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง
- ๖) ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญพรำ สรุ่ยสุร่าย
- ๗) มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย
- ๘) ไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม
- ๙) มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคี อบอุ่น เป็นเอกภาพ
- ๑๐) สัมผัสได้ในความเป็นปึกแผ่น แน่นหนา ของความเป็นภราดรภาพ

^{๓๖} สมณะ โพธิรักษ์, **ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง**, [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://www.asoke.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

- ๑๑) มีความแข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด ยั่งยืน
- ๑๒) เป็นสังคมที่สร้างทุนทางสังคม มีประโยชน์ คุณค่าต่อผู้อื่นและสังคม ทั่วไปในรอบกว้าง
- ๑๓) อุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสม ไม่กักตุนหรือกอบโกย
- ๑๔) มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละ อย่างเป็นสุข และเห็นเป็นคุณค่าของคนตาม สัจธรรม

๒.๕.๖ การกิจหน้าที่ของชุมชน

การกิจหน้าที่ของชุมชน ตามแนวคิดของนักสังคมวิทยาชนบท และนักสังคมมานุษยวิทยา^{๓๗} มีดังต่อไปนี้

๑) ให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก บริการขั้นต้น หมายถึง สิ่งที่สมาชิกของชุมชนทุกเพศวัย ต้องใช้ และเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นสืบต่อไป ตัวอย่างบริการขั้นต้นที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ คือ สถานพยาบาล หรือ สถานือนามัย เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยต้องอาศัยสถานือนามัย ต่อมาโรงเรียนก็จะให้การศึกษาอบรมสั่งสอนวิชาความรู้แก่สมาชิกใหม่ และถัดมาอีกคือ สถาบันศาสนา ซึ่งรวมถึงความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งควบคุมพฤติกรรมให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขภายในชุมชน

๒) จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นสำหรับสมาชิก สิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชน และความเจริญมากน้อยของชุมชน แต่โดยสรุปแล้วควรจะต้องมีสิ่งต่อไปนี้คือ ถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อชุมชนภายนอกน้ำกิน และน้ำใช้เพื่อการประกอบอาชีพ ไฟฟ้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกีฬา ถ้าจะนำมาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านในชนบทไทยแล้วในปัจจุบันดูเหมือนจะยังวอวนอยู่เรื่องน้ำกิน น้ำใช้ที่มีไม่เพียงพอทุกฤดูกาล ถนนติดต่อทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีพร้อมแล้วทั้งเรื่องน้ำและถนน กำลังต้องการไฟฟ้า และบางแห่งการจัดให้มีน้ำกินน้ำใช้ยังไม่เพียงพอก็ได้อาจจัดให้มีไฟฟ้าก่อน

๓) จัดให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบชุมชน เป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนที่จะตัดสินใจในการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนสมัยก่อนก็เหมือนหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นในหลายประเทศก็จัดทำในรูปแบบต่างกันไป บางแห่งใช้วิธีการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนบางแห่งใช้

^{๓๗} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔ - ๓๐.

การแต่งตั้งจากทางราชการ และบางแห่งก็ผสมกัน แม้ว่าประชาชนเลือกตั้งแล้วก็ต้องให้ราชการเห็นชอบด้วย จึงแต่งตั้งให้เป็นได้ หรือมิฉะนั้นก็ส่งคนของทางราชการมาควบคุมการบริหาร

๔) จัดให้มีการรักษาคุ้มครองรักษาสวัสดิภาพของสมาชิก ทั้งทรัพย์สินและร่างกาย ความสงบสุขของชุมชนทางสวัสดิภาพ ทรัพย์สิน และร่างกาย ถ้ามองในชุมชนที่เจริญมากแล้ว ก็คือ จัดให้ตำรวจเป็นผู้ให้การคุ้มครอง แต่ในหมู่บ้านชนบทไทยผู้ให้การคุ้มครอง เรื่องแบบนี้อาจเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเอง จัดให้มีเวรยามคอยป้องกันวัว ควาย สัตว์เลี้ยง ในบริเวณหมู่บ้านบางแห่งใช้ชายฉกรรจ์ในหมู่บ้าน บางแห่งใช้ชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันมีการคุกคามทางการเมือง บางหมู่บ้านจัดให้มีการรักษาดินแดน นอกจากการปกป้องรักษาทรัพย์สินของชาวบ้านแล้วยังทำการต่อสู้ป้องกันการบุกรุกของบุคคลที่เข้ามาคุกคาม และก่อให้เกิดให้เกิดการปั่นป่วนภายในหมู่บ้าน ที่เรียกว่า ผู้ก่อการร้าย ในบางท้องที่มี พลเรือน ตำรวจ และทหาร ที่ทำหน้าที่ เป็นชุดคอยคุ้มครองอาศัยอยู่ในบ้าน แต่ฝ่ายป้องกันที่มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยิ่ง คือ หน่วยป้องกันที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง ส่วนจะทำได้เพียงไรขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำในหมู่บ้าน

๕) ดำรงไว้ซึ่งภาระหน้าที่ทางสรีรวิทยาของสมาชิกภายในชุมชน สมาชิกภายในชุมชนที่เกิดมาแทนสมาชิกที่ตายจากไปจะต้องได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ ในเรื่องปัจจัยทั้ง ๔ คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากเป็นภาระหน้าที่ของครอบครัวแล้ว ชุมชนต้องทำหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเรื่องบริการเหล่านี้แก่สมาชิกในชุมชน นักการศึกษาได้อธิบายต่อไปว่า การจัดบริการในด้านนี้รวมไปถึงการรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปวัสดุสิ่งก่อสร้างที่จะนำมาเพื่อสนับสนุนปัจจัย ๔ ดังกล่าวด้วยพิจารณาให้ดีก็คือ การรวมบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างในชุมชนนั่นเอง^{๓๘}

๖) จัดให้มีการบริการทางเศรษฐกิจและบริการอื่น ๆ เพื่อสมาชิก ภาระหน้าที่ในข้อนี้ได้พยายามถึงความต้องการของสมาชิกในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ รวมตลอดถึงบริการในด้านเศรษฐกิจ หมายถึงในด้านการตลาด การให้ความรู้ในรูปของการฝึกอบรมให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัด ภายในชุมชนควรจะต้องจัดให้มีการแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนความเสมอภาคพอสมควรระหว่างสมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ควรจะต้องมีการแบ่งการใช้แรงงานให้ถูกต้องตามวัยและอายุของคนในชุมชน แบ่งแยกตามความถนัดและวัยที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด

๗) หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ของชุมชน นักการศึกษาได้อธิบายถึงภาระหน้าที่ของชุมชนในเรื่องนี้ เป็นการเตือนให้ระวังว่าบางชุมชนไม่สนใจต่ออัตราการเกิดของคนในชุมชนไม่มีการวางแผนครอบครัว การเกิดเป็นเรื่องของธรรมชาติไม่ควรจะป้องกัน หากมีสมาชิกเกิดใหม่ จนชุมชนไม่

^{๓๘} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, หน้า ๒๔ - ๓๐.

สามารถให้บริการและเลี้ยงดูให้เป็นผู้มีคุณภาพ ชุมชนย่อมประสบกับปัญหาสุดคณานับ ชุมชนเหล่านี้มักเป็นชุมชนที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา

๘) ให้ความสนใจเป็นพิเศษในขบวนการให้การศึกษา การปลูกฝังของสมาชิกของชุมชนให้อยู่แนวทางที่ชุมชนต้องการ กล่าวโดยสรุป คือ ทุกชุมชนต้องตั้งความหวังในเรื่องความเจริญก้าวหน้าที่อยู่ในสมาชิกรุ่นใหม่ของชุมชน จะต้องระมัดระวังและมีการวางแผนในการศึกษาอบรมรุ่นหลังและจะเริ่มวางระบบตั้งแต่ครอบครัว เพื่อนเล่นในโรงเรียน เลยออกมาถึงสังคมการทำงานที่ตนมีอาชีพในวงการนั้น

๙) รักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชนนอกจากจะจัดในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีแล้ว ยังหมายถึงข้อกำหนดกฎหมายที่ใช้ในชุมชน เกี่ยวกับหน้าที่ของชุมชนดังกล่าว ชุมชนชนบทของไทยมีลักษณะที่เด่น และเป็นข้อดีของที่มีสถาบันทางศาสนา ตลอดจนความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน ที่มีส่วนช่วยควบคุมความประพฤติเพื่อให้เกิดความสงบสุขมากที่สุด

๑๐) หน้าที่สร้างสรรค์ปลูกฝังค่านิยมของสมาชิกในชุมชน การยอมรับบทบาทแนวความคิดริเริ่มที่ดี จะเป็นกำลังใจและความภาคภูมิใจของสมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความผูกพันทางจิตใจแก่สมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนจะต้องแสดงออกถึงการเอาใจใส่ต่อคนทุกรุ่นทุกวัยที่อยู่ในชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีและศรัทธาต่อชุมชนของตน ซึ่งจะเป็นการให้บทบาทที่ดีแก่สมาชิกในชุมชนทางอ้อมอีกด้วย ในหมู่บ้านไทยที่มีการจัดงานบุญต่าง ๆ ก็มีประโยชน์และเสริมสร้างคุณค่าของชีวิตของคนในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดในชุมชนอีกด้วย^{๓๙}

๒.๖ แนวคิดทฤษฎีของชุมชนวิถีพุทธ

พระพุทธศาสนาถูกมองแยกออกมาได้หลายฐานะ หากจะยกฐานะที่บริสุทธิ์สูงส่ง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ การตื่นจากความเขลาจนเข้าใจเหตุผล เป็นศาสนาที่มุ่งสู่ความสะอาด สงบ และสว่าง ผู้ที่เป็นชาวพุทธพันธุ์แท้ จึงเน้นที่การรู้ตื่น สะอาด สงบ และสว่างด้วยสติปัญญา มากกว่าศรัทธาตาบอด แต่หากจะมองอีกฐานะที่เป็นเปลือกหุ้มหลักการศาสนา ก็จะพบพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาพื้นบ้านเป็นวิถีดำเนินชีวิตของชาวบ้าน พระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นเนื้อเป็นหนัง เป็นลมหายใจของชาวบ้าน เป็นวิถีชีวิตนับแต่เกิดจนกระทั่งสิ้นลมหายใจ เป็นทั้งวิธีการและจุดหมายสูงสุดของชีวิต คำสอนเรื่องความสะอาด สงบ สว่าง และทางสายกลาง จึงเป็นวัฒนธรรม เป็นจารีตประเพณีแบบไทยพุทธ วิถีพุทธจึงแตกต่างจากวิถีคริสต์ วิถีมุสลิมอย่างชัดเจน

^{๓๙} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารการพัฒนาชุมชน, หน้า ๒๔ - ๓๐.

๒.๖.๑ ความหมายของวิถีพุทธ

วิถีพุทธ หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วิถีพุทธ จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประเพณี ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นสังคมไทยในปัจจุบันจึงมีบางส่วนที่ตั้งคำถามว่าแล้ววิถีชีวิตชาวพุทธที่แท้จริงควรเป็นอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดโดยหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้สภาพชีวิตที่กล่าวได้ว่าเป็นวิถีชาวพุทธ^{๔๐} ดังนี้

- ๑) เน้นการพึ่งตนเอง
- ๒) การเน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท
- ๓) การเน้นอธิษฐาน หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง
- ๔) การเน้นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์สุจริต และมีมานะอดทน หรือสัมาอาชีวะ

๕) การเน้นการช่วยเหลือ เกื้อกูลชุมชนและสังคม

๖) พยายามละกิเลสและความโลภ

๗) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำผิด

ชุมชนวิถีพุทธ คือ ความเจริญงอกงาม การอยู่กันด้วยดีในสังคม อันเป็นข้อพึงปฏิบัติต่อสังคม และหลักการที่สังคม ชุมชน ควรยึดถือ

จากแนวคิดดังกล่าว ชุมชนวิถีพุทธ ที่แท้จริงนั้นคือนำหลักธรรมบางข้อ หรือหลาย ๆ ข้อ มาบูรณาการ ขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น คือแทนที่จะมีความหมายเพียงแต่ละบุคคล ก็มาขยายเป็นคุณธรรมต่อสังคมซึ่งมีขอบเขตที่ต้องรักษาร่วมกัน เช่น ในส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ ถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ ส่วนที่เป็นนามธรรม คือ หลักการ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจ รู้ในประโยชน์และโทษตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกมีส่วนร่วมในรักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัตถุสิ่งของ และที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ถ้าหากชุมชนวิถีพุทธกลับมามีความเข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีแต่เพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตนและชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอารยะ อันจะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธตลอดไป

^{๔๐} อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๖.

๒.๖.๒ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ ถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เอง สอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการทั้งปวง ให้รู้จักคิด ไม่เป็นคนเชื่ออย่างมง่าย ชีวิตที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาทั้งทางโลก และทางธรรม^{๔๑}

การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้น ต้องมีหลักธรรมสำหรับยึดปฏิบัติ ซึ่งเป็นการพัฒนาความเจริญงอกงามทางจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และเป็นชีวิตที่มีค่าอย่างแท้จริงสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่ควรรู้และเป็นหลักความดีที่ควรประพฤติ เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เช่น การพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนางาน และพัฒนาสังคม โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาต่าง ๆ แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วิถีพุทธจึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประพฤติปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

๒.๗ สรุป

ชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้แก่ บ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกียง โดยมีพื้นฐานชีวิตอย่างเดียวกัน มีสถาบันสังคม หรือมีระบบวัฒนธรรมที่ตอบสนองความจำเป็นเพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ ได้แก่ สถาบันครอบครัว เครือญาติ การเมืองการปกครอง ศาสนา ศิลปะ เป็นต้น มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีรูปแบบการใช้ชีวิตทางศาสนาเป็นอันเดียวกัน มักจะมีการทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน และค่อนข้างมีความเป็นหนึ่งเดียวในรูปแบบการใช้ชีวิตทางศาสนา มีวัดเป็นศูนย์กลางสำหรับการเรียนรู้และกิจกรรมทางศาสนา มีการสร้างที่อยู่อาศัย อาหารการกินแนวเดียวกัน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีลักษณะเฉพาะของตน และเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

^{๔๑} อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๖.

บทที่ ๓

พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในบทนี้ จะได้นำเสนอพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ในประเด็น พุทธธรรม พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ บุญกิริยาวัตถุ ๓ กับชุมชนวิถีพุทธ สังคหวัตถุ ๔ กับชุมชนวิถีพุทธ คุณค่าและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม จะได้นำเสนอ ดังนี้

๓.๑ พุทธธรรม

๓.๑.๑ กำเนิดพุทธธรรม

พุทธธรรมกำเนิดขึ้น โดยที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาอย่างพวกสมณะที่มีอยู่แล้วในสมัยนั้น เล็งเห็นว่าเป็นแนวทางที่พออาศัยทำความเพียร เพื่อให้บรรลุความพ้นทุกข์ได้จึงได้เสด็จจาริกไปศึกษาหาความรู้เท่าที่พวกนักบวชสมัยนั้นจะรู้และปฏิบัติกัน ทรงศึกษาทั้งวิธีการแบบโยคะ ทรงบำเพ็ญสมาธิจนได้ฌานสมาบัติ ถึงอรุปสมาบัติขั้นสูงสุด ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้ตามวิธีการของโยคะนั้น ทรงบำเพ็ญตบะทรมานพระองค์ในที่สุด ทรงตัดสินใจว่า วิธีการของพวกนักบวชทั้งหมด ไม่สามารถแก้ปัญหาตามที่พระองค์ทรงประสงค์ได้ เมื่อเทียบกับชีวิตของพระองค์ก่อนเสด็จออกบรรพชาแล้ว ก็นับว่าเป็นการดำรงชีวิตอย่างเอียงสุดทั้งสองฝ่าย พระองค์จึงทรงหันมาดำเนินการคิดค้นของพระองค์เองต่อมา จนในที่สุดได้ตรัสรู้ธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบนี้ ต่อมาเมื่อทรงนำไปแสดงให้ผู้อื่นฟัง ทรงเรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือหลักธรรมสายกลาง และทรงเรียกข้อปฏิบัติอันเป็นระบบที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” หรือทางสายกลางภารกิจที่พระพุทธองค์ทรงกระทำล้วนเป็นความพยายามสอนเพื่อช่วยให้มวลมนุษย์ที่พอจะรู้ธรรมและปฏิบัติตามเพื่อให้ได้หลุดพ้นวัฏวนแห่งวัฏทุกข์ในสงสาร ภารกิจเช่นนี้ เราเรียกว่า พุทธกิจ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ^๑ ดังนี้

๑) ทรงพยายามล้มล้างความเชื่อถือที่มลายในเรื่องพิธีกรรมอันเหลวไหล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูชาอู่ต่อเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีปรากฏอยู่ในสมัยนั้น โดยทรงชี้ให้เห็นถึงผลเสียและความไร้ผลของพิธีกรรมดังกล่าวว่า

(๑.๑) ทำให้คนมัวแต่คิดหวังพึ่งปัจจัยภายนอก

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๗.

(๑.๒) ทำให้คนกระหายทะยานและคิดหมกมุ่น ในผลประโยชน์ทางวัตถุเพิ่มพูน ความเห็นแก่ตน ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยาก เดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสัตว์

(๑.๓) ทำให้คนคิดหวังแต่เรื่องอนาคต จนไม่คิดปรับปรุงปัจจุบันให้ดีขึ้น

๒) ทรงสอนย้ำหลักการในการให้ทาน ให้รู้จักเสียสละแบ่งปันและสงเคราะห์กันในสังคม

๓) ทรงพยายามสอนหักล้าง ระบบความเชื่อถือเรื่องวรรณะ ที่นำเอาชาติกำเนิดมาเป็น ชิดชั้นจำกัดสิทธิ และโอกาสทั้งในทางสังคม และทางจิตใจของมนุษย์ โดยทรงตั้งคณะสงฆ์ที่เปิดรับคน จากทุกระดับให้เข้ามาสู่ความเสมอภาคกัน ทำให้เกิดสถาบันวัดขึ้น

๔) ทรงให้สิทธิแก่สตรีที่จะได้รับประโยชน์จากพุทธธรรม เข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่พุทธธรรม จะให้เข้าถึงได้เช่นเดียวกับบุรุษ แม้ว่าการให้สิทธินี้ จะต้องทรงกระทำด้วยความหนักพระทัย ด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะเตรียมการวางรูปแบบให้สภาพการณ์ได้สิทธิของสตรี ดำรงอยู่ด้วยดี ในสภาพสังคมสมัยนั้น เพราะว่า สิทธิของสตรีในการศึกษาอบรมทางจิตใจได้ถูกศาสนาพระเวทค่อย ๆ จำกัดแคบเข้ามาจนปิดตายในตอนนั้น

๕) ทรงสั่งสอนพุทธธรรมด้วยภาษาสามัญที่ประชาชนใช้ เพื่อให้ทุกคนทุกชั้นทุกระดับ การศึกษา ได้รับประโยชน์จากพุทธธรรมอย่างทั่วถึง ตรงกันข้ามกับศาสนาพราหมณ์ ที่ยึดถือความ ศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท และผูกขาดจำกัดความรู้ชั้นสูงไว้ในวงแคบของพวกตนด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะด้วยการใช้ภาษาเดิมคือสันสกฤต ซึ่งรู้จำกัดในหมู่พวกตนเป็นสื่อถ่ายทอดและรักษาคัมภีร์

๖) ทรงปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะนำเวลาให้สูญเสียไปกับการถกเถียงปัญหาที่เกี่ยวกับการแก่ง ความจริงทางปรัชญา ซึ่งไม่อาจนำมาพิสูจน์ให้เห็นได้ด้วยวิธีแสดงเหตุผลทางคำพูด แม้มีใครถามเรื่อง นี้ ก็ทรงยับยั้งแล้วดึงกลับมาสู่ปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องที่เขาจะต้องเกี่ยวข้องและสามารถปฏิบัติได้ใน ชีวิตประจำวัน และสิ่งที่จะพึงรู้ได้ด้วยคำพูดทรงแนะนำด้วยคำพูดสิ่งที่จะพึงรู้ด้วยการเห็นทรงให้เขาดู

๗) ทรงสอนพุทธธรรมโดยปริยายต่าง ๆ มีคำสอนหลายระดับ เช่น

(๗.๑) คำสอนสำหรับผู้ครองเรือน

(๗.๒) คำสอนสำหรับผู้ดำรงอยู่ในสังคม

(๗.๓) คำสอนสำหรับผู้สละเรือนแล้ว

(๗.๔) คำสอนสำหรับประโยชน์ทางวัตถุและประโยชน์ทางจิตใจ^๒

๓.๑.๒ พุทธธรรมสองระดับ

จากการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำภารกิจต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องแสดงธรรม หรือสั่งสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ จึงจะสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของพระองค์ได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับ อุปนิสัยของผู้สวดธรรม สถานที่ กาลเวลา สถานการณ์ ซึ่งจำเป็นที่จะยกย้ายแสดงธรรมให้เหมาะสม

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๘.

กับอุปนิสัยของผู้สวด ให้เหมาะสมกับสถานที่ ให้ถูกกาลเวลา ให้เข้ากับสถานการณ์ แต่หลักการยังคงเดิมคือเป้าหมายเพื่อสู่ความสิ้นปัญหา ความหลุดพ้นจากพันธนาการแห่งความทุกข์ ดังนั้น พุทธธรรมจึงมีหลายระดับ สามารถสรุปตามลักษณะของพุทธธรรมที่ทรงแสดง หรือลักษณะคำสอนของพระพุทธศาสนา มี ๒ ระดับใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) มัชฌิมนธรรม

มัชฌิมนธรรม คือ คำสอนที่แสดงหลักความจริงสายกลางตามของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้น ๆ ด้วยการเก็งความจริงทางปรัชญา คำสอนในลักษณะนี้ จะมีข้อความที่พูดถึงธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลล้วนมีลักษณะเป็นการรายงานว่าสิ่งต่าง ๆ มีธรรมชาติเป็นอย่างไร และดำเนินไปในลักษณะเช่นใด เรียกว่า ข้อความรายงาน (Descriptive Statements)^๓ เช่น หลักคำสอนเรื่องขันธ ๕ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท และกรรม เป็นต้น อาจเรียกคำสอนระดับนี้ได้ว่า สัจธรรม

๒) มัชฌิมาปฏิบัติ

มัชฌิมาปฏิบัติ คือ คำสอนที่แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง เน้นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงงมงาย มุ่งผลสำเร็จคือความสุข สะอาด สว่าง เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้^๔ เช่น หลักคำสอนเรื่องอริยมรรคมีองค์ ๘ กุศลกรรมบถ ๑๐ สติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น อาจเรียกคำสอนระดับนี้ได้ว่า จริยธรรม

ซึ่งพุทธธรรมทั้งสองระดับที่กล่าวไปข้างต้นนั้น เรียกว่า สัจธรรม และจริยธรรม จะขอสรุปดังนี้

(๑) **สัจธรรม** หมายถึง ความจริง ความแท้ ภาวะที่เป็นอย่างนั้น หรือภาวะที่เป็นของมันอย่างนั้นในหลักการของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ธรรมชาติ และความเป็นไปของธรรมชาติที่เรียกว่า “ธรรมดาหรือกฎของธรรมชาติ” สัจธรรมจึงแยกได้เป็นธรรมชาติกับกฎของธรรมชาติ สัจธรรมไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม ก็มีอยู่ก่อนแล้ว เป็นความเป็นไปที่แน่นอนของธรรมดาหรือกฎธรรมชาติ ดังพระพุทธพจน์ที่แสดงถึงไตรลักษณ์ว่า

“ตถาคคตทั้งหลายจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ก็มีหลักยืนตัว เป็นธรรมนิยามว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงคงทนอยู่ไม่ได้ ที่เรียกว่าเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”^๕

และพระพุทธพจน์ที่แสดงถึงปฏิจจสมุปบาทว่า “ก็ปฏิจจสมุปบาท เป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีความแก่และความตาย พระตถาคคตทั้งหลายจะอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่เสด็จอุบัติ

^๓ สมภาร พรหมทา, **พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๕๙.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๗.

^๕ อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๓๖๘/๕๗๕.

ขั้นก็ตาม ธาตุอันนั้น คือ ธัมมฐิติ ธัมมนิยาม อิทัปปัจจย ก็ยังดำรงอยู่ พระตถาคตย่อมตรัสรู้ ย่อมตรัสรู้ทั่วถึงซึ่งธาตุอันนั้น ครั้นรู้แล้ว จึงตรัสบอก ทรงแสดง บัญญัติแต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ง่าย และตรัสว่า ท่านทั้งหลาย จงดู ดังนี้ เพราะความเกิดเป็นปัจจย จึงมีความแก่และความตาย เพราะภพเป็นปัจจย จึงมีชาติ เพราะอุปาทานเป็นปัจจย จึงมีภพ เพราะเวทนาเป็นปัจจย จึงมีตัณหา เพราะผัสสะเป็นปัจจย จึงมีเวทนา เพราะสหายตนะเป็นปัจจย จึงมีผัสสะ เพราะนามรูปเป็นปัจจย จึงมีสหายตนะ เพราะวิญญาณเป็นปัจจย จึงมีนามรูปเพราะสังขารเป็นปัจจย จึงมีวิญญาณ เพราะอวิชชาเป็นปัจจย จึงมีสังขาร”^๖

พุทธพจน์นี้ จึงแสดงถึงท่าทีการมองสังขารว่า คือ ความจริงนั้น เป็นภาวะที่เป็นของมันอย่างนั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับตัวผู้สอนผู้บอกผู้กล่าว หรือใครทั้งสิ้น ไม่มีผู้สร้างสรรค์ ประดับแต่งบันดาล พระศาสดามีฐานะเป็นเพียงผู้ค้นพบและนำมาประกาศเผยแพร่อำนาจที่เด่นอย่างหนึ่งของสังขาร คือ สภาวะธรรม หมายถึง สิ่งที่มีภาวะของมันเอง สิ่งที่มีอยู่ ความมีอยู่ของสภาวะธรรมนั้น ไม่ใช่มีในฐานะที่เป็นตัวเป็นตน แต่มีอยู่โดยเป็นภาวะ ซึ่งไม่มีใครจะอาจยึดเป็นเราเป็นของเราได้ มีอยู่โดยความสัมพันธ์และเป็นเหตุปัจจัยกับสิ่งอื่น ไม่ได้ดำรงอยู่โดยตัวของมันเองโดยลำพัง หากแต่เป็นไปตามเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์อิงอาศัยกันกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น สังขาร จึงได้แก่ สภาวะธรรมพร้อมด้วยความเป็นไปตามเหตุปัจจัย และความสัมพันธ์อิงอาศัยกันปัญญาจะเป็นตัวทำให้นุชยสัมพันธ์กับสังขาร และเข้าถึงสังขาร ปัญญาจึงเป็นตัวเชื่อมโยงมนุษย์กับสังขาร

(๒) จริยธรรม ซึ่งความหมายของจริยธรรม มีผู้ให้คำนิยามมากมาย ดังต่อไปนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๗ ให้คำนิยามว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริย+ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้ง สองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามอักษรว่า หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางของการประพฤติ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก^๘ ให้คำนิยามว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติ เป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน

จากคำนิยามที่ยกมาเหล่านั้น สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

^๖ ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๕/๖๑.

^๗ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธศาสนากับปรัชญา, หน้า ๑๔.

^๘ วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส ๐๑๑๒ พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๙. (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

๓.๑.๓ ประเภทของพุทธธรรม

พุทธธรรมหรือคำสอนของพระพุทธเจ้า สามารถจำแนกตามลักษณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้^๙ ดังนี้

๑) พุทธธรรม มี ๘๔,๐๐๐ ประเภท โดยจำแนกเป็นพระธรรมชั้นเป็นข้อ ๆ แบ่งเป็น ๓ คือ

- (๑.๑) พระวินัย ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น
- (๑.๒) พระสูตร ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น
- (๑.๓) พระอภิธรรม ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้น

๒) พุทธธรรม มี ๙ ประเภท เรียกว่า นวสังคตธรรม^{๑๐} ได้แก่

- (๒.๑) สุตตะ ได้แก่ พระพุทธพจน์ที่ได้ชื่อว่า “สุตตันตะ” เช่น มงคลสูตร รตนสูตร เป็นต้น และอุกโกฏวิภังค์ นิเทศ ชันธกะ ปรีวาร
- (๒.๒) เคยยะ ได้แก่ พระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด เช่น สคาถวรรคในสังยุตตนิกาย
- (๒.๓) ไวยาकरणะ ได้แก่ อภิธรรมปิฎกทั้งสิ้น พระสูตรที่ไม่มีคาถา และพุทธพจน์ที่ไม่เกี่ยวกับลักษณะทั้ง ๘ อื่น ๆ อีก
- (๒.๔) คาถา ได้แก่ คำประพันธ์ที่เป็นธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนที่ไม่มีชื่อเรียกว่าสูตรในสุตตนิบาต
- (๒.๕) อุทาน ได้แก่ พระสูตร ๘๒ ที่ประกอบด้วยคาถาที่เกิดจากญาณที่สพรคด้วย
- (๒.๖) อิติวุตตกะ ได้แก่ พระสูตร ๑๑๐ ที่ขึ้นต้นด้วยคำ/นัยว่า “วุตฺถํ เหนฺ ภาควตา - สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า...”
- (๒.๗) ชาตกะ ได้แก่ ชาตก ๕๕๐ ชาตก เป็นเรื่องเล่าอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
- (๒.๘) อัปภูตัมมะ ได้แก่ พระสูตรที่ประกอบด้วยความอัศจรรย์ใจ หรือแสดงถึงความมหัศจรรย์ เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่
- (๒.๙) เวทลละ ได้แก่ คำสอนประเภทถาม-ตอบ ได้ความรู้ ปัญญา ความปลื้มใจ แล้วถามต่อไปเรื่อย ๆ

๓) พุทธธรรมมี ๕ ประเภท โดยจำแนกเป็นนิกาย คือ

- (๓.๑) ทีฆนิกาย เป็นประชุมรวบรวมสูตรที่มีเนื้อหายาว ๓๔ สูตร แบ่งออกเป็น ๓ วรรค
- (๓.๒) มัชฌิมนิกาย รวมพระสูตรที่มีเนื้อหาปานกลางไว้ แบ่งเป็น ๑๕ วรรค จำนวน ๑๕๒ สูตร

^๙ วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๑๖-๒๘.

^{๑๐} วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๑/ ๒๗ - ๒๘.

(๓.๓) สังยุตตนิกาย รวมพระสูตรที่มีเนื้อหาเดียวกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ประมาณ ๗,๗๖๒ สูตร

(๓.๔) อังคุตตรนิกาย รวมพระสูตรที่มีข้อความเรียงจากน้อยไปหามาก ประมาณ ๙,๕๕๗ สูตร

(๓.๕) ขุททกนิกาย รวมพระสูตรเบ็ดเตล็ดที่ตกหล่นจากการรวบรวมเป็น ๔ นิกาย ข้างต้นและมีความหมายครอบคลุมถึงวินัยปิฎก อภิธรรมปิฎก และบาลีขุททกปาฐะ เป็นต้น รวม ๑๕ ประเภท ดังคำประพันธ์ที่ว่า “เวณนิกายทั้ง ๔ มีทีฆนิกายเป็นต้นนั้นเสีย พุทธพจน์อื่นจากนั้น เรียกว่า ขุททกนิกาย”^{๑๑}

๔) พุทธธรรม มี ๓ ประเภท โดยจำแนกตามเวลาที่ทรงตรัสสอน คือ

(๔.๑) ปฐมพุทธพจน์ หมายถึง พุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสเป็นครั้งแรกก่อนการตรัสหัวข้อธรรมอื่น ๆ ทั้งหมด นับตั้งแต่ทรงตรัสรู้ ได้แก่พระพุทฺธพจน์ที่ว่า

“เราแสวงหานายช่างเรือนอยู่ เมื่อยังไม่ประสบ แล่นไปแล้วสู่สงสารมีชาติไม่น้อย ความเกิด เป็นทุกข์รำไป แะนายช่างเรือน บัดนี้ เราพบท่านแล้ว ท่านจักไม่ต้องสร้างเรือนอีก ซีโครงของท่านทั้งหมดเราหักแล้ว ยอดเรือนเราจัดเสียแล้ว จิตของเราถึงแล้วซึ่งนิพพานอันปราศจากสังขาร เราบรรลุความสิ้นแห่งตัณหาแล้ว”^{๑๒}

ในส่วนของปฐมพุทธพจน์นี้ มีมติอีกมติหนึ่งเห็นไม่ตรงกับพุทธพจน์ข้างต้น แต่ได้เสนอทัศนะว่า อุทานคาถาที่พระพุทฺธองค์ทรงเปล่งในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ เมื่อครั้งทรงบรรลุสัพพัญญุตญาณแล้ว ทรงพิจารณาปัจจัยการในญาณที่สำเร็จจากความโสมนัส อุทานคาถาที่ว่านั้น

“เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวง ของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารู้ธรรมพร้อมทั้งเหตุโสมนัสจิต (ความดีใจ) เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รู้ความสิ้นแห่ง ปัจจัยทั้งหลาย เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่เมื่อนั้น พราหมณ์นั้น ย่อมกำจัดการและเสนาเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัยทำอากาศให้สว่าง ฉะนั้น”^{๑๓}

(๔.๒) มัชฌิมพุทธพจน์ หมายถึง พุทธพจน์ที่ทรงตรัสสอนในระหว่างปฐมพุทธพจน์กับปัจฉิมพุทธพจน์ นับตั้งแต่ได้ตรัสปฐมพุทธพจน์แล้วเรื่อยมาจนถึงปัจฉิมพุทธพจน์ในช่วงเวลาประมาณ ๔๕ ปี ที่ทรงกระทำภารกิจในการสั่งสอน ช่วยเวไนยสัตว์ให้ข้ามพ้นห้วงแห่งความทุกข์ที่เรียกว่า พุทธกิจ นั้นเอง

^{๑๑} วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๒๖-๒๗.

^{๑๒} พุ.ธ. ๒๕/๓๕/๒๑.

^{๑๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑-๔/๑-๓.

(๔.๓) **ปัจฉิมพุทธพจน์** หมายถึง พุทธพจน์ที่ตรัสเป็นครั้งสุดท้ายก่อนปรินิพพาน ที่เรียกว่า ปัจฉิมโอวาท ได้แก่ พระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอ จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”^{๑๔}

๕) พุทธธรรม มี ๓ ประเภท โดยจำแนกเป็นปิฎก ^{๑๕} คือ

(๕.๑) **วินัยปิฎก** เป็นที่รวบรวมพระพุทธรพจน์ที่เป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับของนักบวช ซึ่งก็คือ ภิกษุ ภิกษุณี ทั้งสองฝ่ายเอาไว้ รวมถึงสิกขาบททั้งที่มาในพระปาฏิโมกข์ และนอกพระปาฏิโมกข์ เป็นข้อวัตรปฏิบัติตนของนักบวชในพระพุทธศาสนา เถรวาท มีคำย่อเพื่อง่ายต่อการศึกษาที่โบราณจารย์นำสืบทอดมา คือ อา ปา มะ จุ ปะ เรียกว่าเป็นหัวใจของพระวินัยปิฎก มีความหมายเป็นชื่อของอาบัติ และหมวดหมู่ของพระวินัยหรือบทบัญญัติ ดังนี้

อา. หมายถึง อาทิกัมมะ ได้แก่ ความผิดครั้งแรกที่เป็นต้นเหตุให้บัญญัติข้อห้ามมิให้กระทำเช่นนั้นอีก เรียกว่า เป็นต้นบัญญัติ

ปา. หมายถึง ปาจิตตีย์ ได้แก่ ชื่อของอาบัติหรือข้อที่เป็นความผิดในปาฏิโมกข์ทั้งในภิกษุวิภังค์และภิกษุณีวิภังค์

มะ. หมายถึง มหาวัคค์ ได้แก่ วรรคใหญ่ แบ่งออกเป็นชั้นระยะย่อยลงไปอีกเช่น อุโปสถักชั้นระยะ ว่าด้วยอุโบสถและการทำสังฆกรรมต่าง ๆ ที่ต้องทำในอุโบสถ เป็นต้น

จุ. หมายถึง จุลวัคค์ ได้แก่ วรรคเล็ก ๆ ก็แบ่งออกเป็นชั้นระยะ เช่น กัมมกัณฐะระยะว่าด้วยการลงโทษตามความผิดพระวินัย เป็นต้น

ปะ. หมายถึง ปรีวาร ได้แก่ หัวข้อเบ็ดเตล็ดที่เป็นการวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ใน ๔ เรื่องข้างต้นให้ชัดเจนขึ้น เช่น โสฬสมหาوار ในอุกโตวิภังค์ พูดถึงปัญหาต่าง ๆ ทั้งในภิกษุวิภังค์และภิกษุณีวิภังค์ เป็นต้น

(๕.๒) **สูตรตันตปิฎก** เป็นการรวบรวมพระพุทธรพจน์ที่ตรัสสอนในสถานที่ต่าง ๆ ต่างกาลต่างวาระกัน โดยมีชื่อกำกับไว้ลงท้ายว่า “สูตร” เช่น ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นต้น ซึ่งชื่อดังกล่าวเรียกตามเนื้อหาของพระธรรมบ้าง เรียกตามสถานที่ที่แสดงบ้าง เรียกตามชื่อของคนที่ฟังแตกต่างกันออกไป เช่น

๑) อนัตตลักขณสูตร เรียกตามลักษณะของธรรมคือ อนัตตลักขณะ

๒) เกสปุตตสูตร หรือกาลามสูตร เรียกตามสถานที่และชาวบ้าน คือ เกสปุตตนิคม และชาวกาลามะ

^{๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๐/๑๔๓.

^{๑๕} ความหมายของคำว่า “ปิฎก” ๒ ความหมาย คือ ๑) หมายถึง ปริยัติ หรือการศึกษา (ปริยัติปิฎก) ปิฎกสมปทานนาตอาทีสุ ปิฎกนติ วุจจติ ๒) หมายถึง ภาชนะ เป็นที่รวมเนื้อความ (อล ปุริโส อาคจเฉยย กุฑทาลปิฎกมาทยาตอาทีสุ ยงกิลลิจิ ภาชนมปิ).

๓) ปายาสีราชัญญสูตร เรียกตามชื่อผู้ฟัง คือ พระเจ้าปายาสี เป็นต้น เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษา จึงใช้อักษรย่อในการจำ คือ **ที. ม. สัง. อัง. ขุ.** มีความหมายดังนี้

ที. หมายถึง ทีฆนิกาย ได้แก่ หมวดธรรมที่รวบรวมพระสูตรที่มีเนื้อหายาวไว้ด้วยกัน

ม. หมายถึง มัชฌิมนิกาย ได้แก่ นิกายที่รวมพระสูตรที่มีเนื้อหาปานกลาง ไม่ยาวเกินไปและไม่สั้นเกินไป

สัง. หมายถึง สังยุตตนิกาย ได้แก่ นิกายที่ประมวลสูตรต่าง ๆ รวมกันที่เกี่ยวกับหัวข้อธรรมต่าง ๆ ที่ได้สนทนากับบุคคลต่าง ๆ

อัง. หมายถึง อังคุตตรนิกาย ได้แก่ นิกายที่รวมหัวข้อธรรมที่จำแนกประเภทออกเป็นหลาย ๆ ประเภทตั้งแต่หมวดหนึ่งขึ้นไปถึงหมวด ๑๑ เรียกว่า นิบาต

ขุ. หมายถึง ขุททกนิกาย ได้แก่ นิกายหรือหมวดเล็กน้อยซึ่งรวบรวมธรรมะที่แสดงในที่ต่าง ๆ ทั้งของพระพุทธเจ้า และของพระสาวกที่เป็นพระเถระและพระเถรี

(๕.๓) อภิธรรมปิฎก เป็นที่รวบรวมหลักธรรมต่าง ๆ ที่เป็นองค์ธรรมล้วน ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์ ส่วนมากเป็นคำสอนด้านจิตวิทยาและอภิปรัชญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท บางท่านกล่าวถึงพระอภิธรรมปิฎกว่า เป็นการนำเสนอหรืออธิบายในเชิงวิชาการล้วน ๆ ได้แก่ อภิธรรม ๗ คัมภีร์ มีอักษรย่อ คือ **สัง. วิ. ธา. ปุ. กะ. ยะ. ปะ.** มีความหมาย ดังนี้

สัง. หมายถึง ชัมมสังคณี ได้แก่ การประมวลธรรม จัดเป็นกลุ่มโดยยกหลักธรรมแม่บท (มาติกา) เป็นหัวข้อ แยกเป็นกลุ่มเป็น ๓ กลุ่ม เช่น กุศลอกุศล อปายากถ

วิ. หมายถึง วิภังค์ ได้แก่ การแจกแจง หรือจำแนกความ อธิบายหลักธรรมสำคัญ เช่น ชันธ อายตนะ อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น เช่น ชันธวิภังค์

ธา. หมายถึง ธาตุกถา ได้แก่ การแถลงหรือพูดถึงเรื่องธาตุ เป็นการสงเคราะห์ข้อความต่าง ๆ มาจัดเข้าในชั้น ธาตุ อายตนะ

ปุ. หมายถึง บุคคลบัญญัติ ได้แก่ การบัญญัติบุคคล บัญญัติความหมายของชื่อที่ใช้เรียกบุคคลประเภทต่าง ๆ ตามคุณธรรมที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ เช่น บุคคลเช่นไร เป็นพระโสดาบัน บุคคลใดละสังโยชน์ ๓ แล้ว บุคคลนั้น เรียกว่า โสดาบัน เป็นต้น

กะ. หมายถึง กถาวัตถุ ได้แก่ เรื่องสำหรับสนทนา สอบสวนความเข้าใจผิดถูกเกี่ยวกับพุทธธรรม เป็นคัมภีร์ที่พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ประทานสังคายนาครั้งที่ ๓ เรียบเรียงเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๔ เพื่อแก้ที่ศนะที่ผิดของนิกายต่าง ๆ รวม ๑๗ นิกาย (๑๘ นิกายรวมเถรวาทเข้าด้วย) มีทั้งหมด ๒๑๙ เรื่อง

ยะ. หมายถึง ยมก ได้แก่ การตั้งคำถามเป็นคู่ ๆ เพื่ออธิบายธรรม ด้วยวิธีถามตอบหรือปุจฉาวิสัชนา ให้มองเห็นความหมายและขอบเขตของ ธรรมนั้น ๆ ได้ชัดเจนและเป็นวิธีทดสอบความรู้ความเข้าใจหลักธรรมที่ลึกซึ้ง

ปะ. หมายถึง ปฏฐาน ได้แก่ ฐานหรือที่ตั้งอาศัยของสรรพสิ่ง เป็นปัจจัยให้สรรพสิ่งเป็นไป ได้ แสดงถึงข้อธรรมที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้แกกันและกันมี ๒๔ ปัจจัย

๖) พุทธธรรม มี ๒ ประเภท โดยจำแนกตามลักษณะของคำสอน คือ

(๖.๑) พระธรรม หมายถึง พุทธพจน์ทั้งหมดที่ไม่ใช่ส่วนของพระวินัย ซึ่งรวมเอา สุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎกเข้าด้วย

(๖.๒) พระวินัย หมายถึง พระวินัยปิฎก

๗) พุทธธรรม มีประเภทเดียว โดยจำแนกตามเป้าหมายสูงสุดของคำสอน คือ

วิมุตติรส พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งที่เป็น เทวดา มนุษย์ นาค และยักษ์ เป็นต้น นับตั้งแต่ที่พระองค์ได้ตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่ง เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ นั้น ทรงมีจุดมุ่งหมายเพียงประการเดียวเท่านั้น คือ ต้องการให้สรรพสัตว์ได้พ้นจากห้วงมหันตทุกข์ ให้พ้นจากสภาพที่บีบคั้นทั้งทางกายและทางใจ โดยมุ่งให้ใจเป็นอิสระจากพันธนาการทั้งปวง เรียกว่า วิมุตติ ดังนั้น แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงแสดง ธรรมมีนัยแตกต่างกันเพียงไร ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งบางที่อาจจะดูขัดแย้งกันเอง ก็เป็นเพียงวิธีการในการแสดงเท่านั้นเอง ที่ต้องตระหนักความแตกต่างของบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่โดยเนื้อแท้ของพระประสงค์มีจุดมุ่งหมายเดียวเท่านั้น คือ ความหลุดพ้น (วิมุตติ)

จะเห็นว่า การแบ่งจำแนกพุทธธรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้น ล้วนมีเป้าหมาย เฉพาะตัวแห่งการแบ่ง มีความหมายที่มุ่งเป็นการจำเพาะเจาะจงในแต่ละประเภท เรียกได้ว่าเป็นการ แบ่งจำแนกตามลักษณะของพระพุทธพจน์ ว่ากันตามลักษณะเป็นอย่างไร ก็เรียกชื่อตามลักษณะนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาให้เห็นถึงจุดหมายจำเพาะของแต่ละประเภท อย่างน้อยก็เป็นการนำ ความเข้าใจถึงกระบวนการการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ มิได้นำเสนอในรูปแบบเดียวจำเพาะ แต่มี เทคนิค ลีลา ในการสอนโดยตระหนักถึงอุปนิสัย หรือพื้นฐานการรับรู้ของผู้ฟังเป็นประการสำคัญ เพื่อ เหมาะกับอุปนิสัย ตลอดถึงสถานการณ์ เวลา ในการสอนหรือในการโปรดเวไนยสัตว์ของพระพุทธเจ้า

๓.๑.๔ ความงามของพุทธธรรม

พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “พรหมจรรย์” แทนที่สิ่งที่พระองค์ได้ตรัสรู้ และสิ่งได้ทรงสั่ง สอน ต่อมาภายหลังจึงมีการใช้ชื่อเรียก พระสัทธรรม ซึ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พรหมจรรย์ หรือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีความงาม ๓ ระดับด้วยกัน คือ ๑) ความงามในเบื้องต้น เรียกว่า อาทิกัลยาณะ ๒) ความงามในท่ามกลาง เรียกว่า มัชฌิมกัลยาณะ และ ๓) ความงามในเบื้องปลาย เรียกว่า ปริโยสานกัลยาณะ ดังบาลีที่ว่า “ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรง ประกาศ พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์”^{๑๖}

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑/๑.

ในอรรถถาสมันตปาสาทิกา ได้อธิบายความงามขยายความบาลีดังกล่าวไว้เป็นนัย ดังนี้

๑) นัยที่หนึ่ง ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น คือ บาทที่หนึ่งของธรรมที่แสดงเป็นรูปของคาถาหนึ่ง ๆ, ความงามในท่ามกลาง คือ คาถาบาทที่สองและสาม และความงามในเบื้องปลาย คือ คาถาบาทสุดท้าย คือ ที่ ๔^{๑๗} ตัวอย่างของคาถาที่เป็นพุทธพจน์ เช่น (๑) อสขฌายมลา มนตา (๒) อนุฐานมลา ฆรา และ (๓) มลั วัฒนสุส โกสขุ (๔) มลิตถียา พุจจิริตฺ ๗^{๑๘}

๒) นัยที่สอง ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น คือ ศีล, ความงามในท่ามกลาง คือ สมถวิปัสสนา และมรรคผล และความงามในเบื้องปลาย คือ นิพพาน

๓) นัยที่สาม ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น คือ ศีลและสมาธิ, ความงามในท่ามกลาง คือ วิปัสสนาและมรรค และความงามในเบื้องปลาย คือ ผลและนิพพาน

๔) นัยที่สี่ ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น เพราะการตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า ความงามในท่ามกลาง เพราะเป็นธรรมที่ดีของพระธรรม ความงามในเบื้องปลาย เพราะการปฏิบัติดีของพระสงฆ์

๕) นัยที่ห้า ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น เพราะการตรัสรู้ยิ่งที่ทำให้คนฟังแล้วปฏิบัติตามแล้วบรรลุได้, ความงามในท่ามกลาง เพราะการรู้ของพระปัจเจกพุทธเจ้า และความงามในเบื้องปลาย เพราะการรู้ของพระสาวก

๖) นัยที่หก ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น เพราะเมื่อฟังอยู่ก็สามารถข่มนิวรณ์ธรรมได้, ความงามในท่ามกลาง เพราะเมื่อปฏิบัติอยู่ก็นำความสุขที่เกิดจากสมถะและวิปัสสนา และความงามในเบื้องปลาย เพราะผู้ปฏิบัติเช่นนั้นแล้ว สำเร็จผลจากการปฏิบัติแล้ว เป็นผู้คงที่ไม่เสื่อมจากความดี

๗) นัยที่เจ็ด ได้แก่ ความงามในเบื้องต้น เพราะความบริสุทธิ์ของแดนเกิดของที่ฟัง, ความงามในท่ามกลาง เพราะความบริสุทธิ์แห่งประโยชน์ และความงามในเบื้องปลาย เพราะความบริสุทธิ์หมดจดแห่งกิจ^{๑๙}

๓.๑.๕ ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรม

ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมนั้น^{๒๐} สรุปได้ ๒ อย่าง คือ

๑) แสดงหลักความจริงสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมนธรรมเทศนา” ว่าด้วยเรื่องความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้น ด้วยการเก็งความจริงทางปัญญา

^{๑๗} วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๑๓๕.

^{๑๘} อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๙๘/๑๐๕, พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๔๗/๒๘.

^{๑๙} วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๑๓๕-๑๓๖.

^{๒๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๕๗๒/๔๘๗

๒) แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตนผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติ ความเป็นสายกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น

๓.๑.๖ ลักษณะสำคัญของพุทธธรรม

ลักษณะสำคัญของพุทธธรรม แบ่งเป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑) ลักษณะของการนำเสนอ

(๑.๑) วินัยปิฎก เป็นการนำเสนอที่เป็นการชี้ถึงความผิดหรือข้อห้ามมิให้กระทำ เรียกว่าอาณาทศนา

(๑.๒) สุตตันตปิฎก มีลักษณะการนำเสนอเชิงพรรณนาโวหาร มีสาระการนำเสนอโดยมีเทคนิคลีลา มีข้อเปรียบเทียบชี้ให้เห็นให้เข้าใจชัดเจนขึ้นในประเด็นนั้น ๆ เรียกว่าโวหารเทศนา

(๑.๓) อภิธรรมปิฎก มีลักษณะการนำเสนอถึงแก่นธรรมจริง ๆ ที่เป็นสาระสำคัญเป็นองค์ธรรมล้วน ๆ เรียกว่า ปรมัตถเทศนา

๒) ลักษณะของการสอน

(๒.๑) วินัยปิฎก เป็นการสอนตามความผิดที่กระทำ เรียกว่า ยถาปราชสาสน์

(๒.๒) สุตตันตปิฎก เป็นการสอนโดยมุ่งถึงอรรถาธิบาย อนุสัยและจิตของสรรพสัตว์เป็นสำคัญ เรียกว่า ยถาโนโลมสาสน์

(๒.๓) อภิธรรมปิฎก เป็นการสอนตามองค์ธรรมเพื่อปลดเปลื้องความสำคัญว่าเรา ของเรา เรียกว่า ยถาธัมมสาสน์

๓) ลักษณะของถ้อยคำ

(๓.๑) วินัยปิฎก มีลักษณะของถ้อยคำที่กล่าวถึงความสำรวมและไม่สำรวมที่เป็นข้าศึกต่ออวิชฌาจาร เป็นภาษาทางกฎหมาย เรียกว่า สังขราสังวรกถา

(๓.๒) สุตตันตปิฎก มีลักษณะถ้อยคำที่กล่าวแสดงเพื่อคลายความเห็นผิดโดยเฉพาะความเห็นผิด ๖๒ ประการ เรียกว่า ทิฏฐิวินิเวฐนกถา

(๓.๓) อภิธรรมปิฎก มีลักษณะถ้อยคำที่กล่าวชี้ถึงการกำหนดสิ่งที่รูปธรรมและนามธรรมตามความเป็นจริง เพื่อให้คลายความกำหนัด ความโกรธ ความหลง เป็นต้น เรียกว่านามรูปปริจเฉทกถา

๔) ลักษณะทางการศึกษา

(๔.๑) วินัยปิฎก เป็นการศึกษาเกี่ยวกับศีลโดยเฉพาะ รวมมากล่าวไว้ เรียกว่า อธิศีลสิกขา

(๔.๒) สุตตันตปิฎก เป็นการศึกษาซึ่งมีจุดประสงค์ให้เกิดความตั้งมั่น ให้มีสมาธิ หรือเป็นแนวทางการฝึกสมาธิ เรียกว่า อธิจิตสิกขา

(๔.๓) อภิธรรมปิฎก เป็นการศึกษาขั้นสูง มุ่งให้เกิดปัญญาขั้นทำลายกิเลสอันเป็นเหตุของความทุกข์ เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา

๕) ลักษณะเป้าหมายทั่วไปของแต่ละปิฎก

(๕.๑) วินัยปิฎก มุ่งให้ผู้ศึกษาอบรมละทิ้งกิเลสอย่างหยาบที่เป็นเหตุให้ล่วงละเมิด โดยใช้ศีลเป็นข้อกำหนด เรียกว่า วิติกมปหาน

(๕.๒) สุตตันตปิฎก มุ่งให้ผู้ศึกษาอบรมสามารถสลัดละทิ้งกิเลสอย่างกลาง ที่กลุ่ม รุมรบเร้าจิตใจมิให้สงบ โดยการให้ปฏิบัติสมาธิ เรียกว่า ปริยฐานปหาน

(๕.๓) อภิธรรมปิฎก มุ่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติ ขจัดกิเลสที่ละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ใน ขันธสันดาน โดยการพัฒนาปัญญา เรียกว่า อนุสยปหาน

๖) ลักษณะวิธีการขจัดกิเลส

(๖.๑) วินัยปิฎก จะมีลักษณะการทำลายกิเลสเฉพาะหน้า เฉพาะองค์ความผิด เป็นครั้งเป็นคราวเป็นเรื่อง ๆ ไป เมื่อประสบเข้าในแต่ละสถานการณ์ เรียกว่า ตทังคปหาน

(๖.๒) สุตตันตปิฎก จะมีลักษณะการทำลายกิเลสเป็นการข่มไว้ไม่ให้ฟุ้งขึ้น หรือไม่ให้ แสดงผลตามอำนาจของกิเลส เรียกว่า วิกขัมภนปหาน

(๖.๓) อภิธรรมปิฎก จะมีลักษณะการทำลายกิเลสถึงขั้นเด็ดขาดไม่เหลือ เรียกว่า สมุจเฉทปหาน

๗) ลักษณะเป้าหมายเจาะจงของแต่ละปิฎก

(๗.๑) วินัยปิฎก เป็นเครื่องห้ามป้องกัน ละความเศร้าหมองที่เกิดจากการประพฤติชั่ว

(๗.๒) สุตตันตปิฎก จะเป็นเครื่อง ป้องกัน ละ ความเศร้าหมองที่เกิดจากตัณหา ความอยาก

(๗.๓) อภิธรรมปิฎก จะเป็นเครื่องห้าม ป้องกัน ละ ความเศร้าหมองที่เกิดจากความ เห็นผิด

๘) อาณิสสของการศึกษาปฏิบัติตามแต่ละปิฎก

(๘.๑) วินัยปิฎก อาศัยความมีศีลบริสุทธิ์ สามารถบรรลุวิชา ๓ ได้

(๘.๒) สุตตันตปิฎก อาศัยสมาธิ สามารถบรรลุอุภยญา ๖ ได้

(๘.๓) อภิธรรมปิฎก อาศัยปัญญา สามารถบรรลุภูมิสัมภทา ๔ ได้

๙) โทษของการไม่ศึกษาและไม่ปฏิบัติตามแต่ละปิฎก

(๙.๑) วินัยปิฎก จะทำให้เป็นผู้ที่เห็นสิ่งหรือข้อห้ามต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีโทษและ กลายเป็นคนทุศีล ผิดศีลในที่สุด และทำให้ไม่รู้จักผิดชอบ ชั่วดี

(๙.๒) สุตตันตปิฎก จะทำให้เป็นผู้ไม่ทราบอธิบายหรือวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง ส่งผลให้เล่าเรียนไม่ถูกต้อง คลาดเคลื่อนไป และกลายเป็นผู้มีความเห็นผิดในที่สุด

(๙.๓) อภิธรรมปิฎก จะทำให้คิดฟุ้งซ่าน คิดในสิ่งที่ไม่ควรคิด ทำให้มีจิตฟุ้งซ่านกลายเป็นคนบ้าในที่สุด^{๒๑}

๓.๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ

๓.๒.๑ พุทธธรรมสำหรับบุคคล

ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยแบ่งออกเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ความสัมพันธ์ในระดับนี้ ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับหน่วยย่อยที่สุดของมนุษยชาติก็ได้ เป็นการสัมพันธ์ที่จะต้องเรียนรู้ถึงความเป็นตัวของตนเอง การสวดส้องเพ่งพินิจถึงความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์เอง มนุษย์ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญสองส่วนใหญ่ ๆ ก็คือ กายกับจิตดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ ดังนั้นความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวตนเองนั้น จึงเป็นความสัมพันธ์สองลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ทางกายกับความสัมพันธ์ทางใจ ในการสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ในตัวของมันเองที่เป็นไปโดยธรรมชาติแล้ว เป็นเรื่องของการให้และการได้รับความสัมพันธ์ที่ดี ควรมีทั้งการให้และการได้สมดุลกัน ไม่มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ต่อเมื่อใดก็ตามมีการให้โดยส่วนเดียว หรือมีการได้โดยส่วนเดียว ไม่มีได้หรือไม่มีให้ในความสัมพันธ์ใด ๆ ปัญหาเกิดขึ้นแน่นอน และเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่พึงปรารถนาและเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ยั่งยืนในแง่ของการสัมพันธ์กับตัวเองทั้งทางกายและใจ มนุษย์คงต้องตั้งคำถามกับตัวเองแล้วว่า ได้ให้อะไรแก่ชีวิตตนเอง และได้ให้อะไรแก่ชีวิตแล้วบ้าง ในระหว่างการได้และการให้แก่ชีวิตอย่างไหนดีมากกว่ากัน และสิ่งที่ได้และให้แก่ชีวิตนั้น เป็นสิ่งที่ดีหรือเลวร้าย มีคำกล่าวที่น่าคิดว่า “ความสุขหรือความทุกข์ของชีวิตมนุษย์นั้น แท้จริงไม่มีใครมอบให้แก่กันและกันได้

หากมนุษย์ไม่ตกผลึกเอง หมายความว่า ความสุขหรือความทุกข์นั้น แต่ละคนเป็นผู้ให้และได้ด้วยตัวของมนุษย์เอง ไม่มีใครหยิบยื่นได้ ผู้อื่นหรือสิ่งภายนอกใด ๆ ก็ตามเป็นเพียงเครื่องมือหรือปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสุขหรือทุกข์เท่านั้นเอง ไม่ใช่ตัวความสุขหรือความทุกข์ ความสุขหรือความทุกข์เกิดจากการตกผลึกของตัวมนุษย์เองที่สร้างขึ้นจากปัจจัยเหล่านั้นถ้ามนุษย์ได้รับปัจจัยที่เอื้อต่อความสุข มนุษย์ก็สามารถเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ได้ แม้ได้รับสิ่งดี ๆ มนุษย์อาจไม่เป็นสุขเลย กลับเป็นทุกข์ก็ได้ ในทางตรงกันข้าม เมื่อได้รับปัจจัยที่เอื้อต่อความทุกข์ มนุษย์ก็อาจเป็นสุขกับสถานการณ์นั้นโดยไม่ต้องเป็นทุกข์ก็ได้ นั่นคือ เป็นความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่ควรภาคภูมิใจและนำออกมาฝึกฝน

^{๒๑} วิมหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๒๑-๒๕.

พัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตตนให้มากที่สุดการทำเช่นนั้นได้ นับได้ว่าเป็นการให้รางวัลชีวิตที่มีค่าสูงส่งยิ่ง มนุษย์จึงสมควรกลับมาถามตัวเองแล้วว่า เราจะให้ความสุขหรือความทุกข์กับชีวิตตัวเองหลายคนมักให้ความทุกข์แก่ชีวิตตัวเองโดยผ่านความคิดที่เก็บตกมาจากการกระทำ การพูดของผู้อื่นทำให้เกิดตกผลึกเป็นความทุกข์แก่ตัวเอง ทำไม่ถึงทำเช่นนั้นแก่ตัวเอง ทั้ง ๆ ที่เราสามารถเลือกและแปรผลการตกผลึกจากเหตุการณ์เดียวกันให้เป็นความสุขได้ ปราชญ์แต่โบราณกล่าวไว้ว่า “สนิมนั้นเกิดแต่เนื้อในตน” หรือพระพุทธทวณะที่ว่า “สนิมเกิดขึ้นแต่เหล็กเอง ครั้นเกิดขึ้นแต่เหล็กนั้นแล้วย่อมกัดเหล็กนั้นแหละฉันใด กรรมของตนเองย่อมนำผู้มักประพฤติล่วงปญญา ชื่อโธนาไปสู่ทุกดินนั้น”^{๒๒}

นั่นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์จะไม่ตกนรกเพราะการกระทำของผู้อื่น แต่จะตกนรกด้วยตัวเอง และมนุษย์จะไม่ขึ้นสวรรค์เพราะการกระทำของผู้อื่น แต่จะขึ้นสวรรค์ด้วยตัวเอง มนุษย์สามารถขึ้นสวรรค์ได้เพราะการกระทำของผู้อื่น แต่นั่นต้องเป็นเพราะการสั่งเคราะห์เอง มนุษย์สามารถตกนรกได้เพราะการกระทำของผู้อื่น แต่ก็เพราะตกผลึกเอง จึงอยากจะต้องเป็นข้อสังเกตไว้ว่า เมื่อมีอิสรภาพเช่นนี้ แล้วทำไม เราต้องตกนรกไปกับผู้อื่นด้วยในวิถีชีวิต คนที่ทำไม่ดีกับเรา คนที่พูดไม่ดีกับเรา แม้กระทั่งคนที่คิดไม่ดีกับเรา เขาตกนรกอยู่แล้ว เราไม่จำเป็นต้องไปตกนรกพร้อมกับเขา แต่ก็มีหลายคน ที่ถลำตัวตกนรกไปกับเขาโดยไม่รู้ตัวเพราะบางครั้งมนุษย์ก็ทำตัวเป็นเหมือนน้ำมันเบนซินที่พอจุดไฟก็ติดไฟทันที หรือเป็นประเภทจะเข้าหุบเหว โดยไม่มีปญญาที่ชื่อว่าโธนา ถ้าชีวิตของผู้ใดที่เป็นเช่นนั้น ก็นับเป็นผู้ที่น่าสงสารมากทีเดียว เพราะเวลาแห่งชีวิตของเขาส่วนใหญ่จะตกนรกมากกว่าที่จะขึ้นสวรรค์ มีความทุกข์มากกว่าความสุข พระพุทธเจ้าจึงตรัสเป็นแนวทางสำหรับบริหารชีวิตไว้ว่า

“ปราชญ์ ทำความดีทีละน้อย ๆ ในขณะ ๆ พึงขจัดมลทินของตนออกได้โดยลำดับ เหมือนช่างทองขจัดมลทินของทอง”

ในแง่ของความสัมพันธ์ทางกายภาพของมนุษย์ที่จะต้องเอาใจใส่้วยะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตั้งแต่เส้นผมจรดเท้า ตามความจำเป็นเท่าที่จะดูแลรักษาให้เป็นไปตามสมควร ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่เหนือวิสัยที่จะทำได้ ความสัมพันธ์ทางกายและใจนั้น เรียกว่า เป็นความสัมพันธ์ทางความคิดหรือทางจิตเป็นประการสำคัญ เป็นความสัมพันธ์ของกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิตและธรรมในธรรมเป็นเรื่องที่จะต้องฝึกฝนให้รู้เท่าทันในการเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตที่เป็นไปอยู่ ภาพสะท้อนอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับตนเองของมนุษย์ จะเรียกว่าลัมเหลวก็ได้ ก็คือการที่มนุษย์บางคนบางครั้งไม่สามารถอยู่กับตนได้ กินคนเดียวไม่ได้ เดินคนเดียวไม่ได้ นั่งคนเดียวไม่ได้ นอนคนเดียวไม่ได้ กล่าวได้ว่า อยู่อย่างไรมีความสุข ถ้าอยู่คนเดียว หรือถ้าจะให้เขาอยู่คนเดียวแล้วละก็ ฆ่าเขาให้ตายเสียดีกว่า เพราะมีแรงขับแรงปรุงแต่งคิดผวนผันพิสดารไปต่าง ๆ นานา ทนต่อความเหงา ความเจียบ ความว้าเหวที่เกิดกับตัวเองไม่ได้ แสดงให้เห็นถึงการบริหารชีวิตในระดับ

^{๒๒} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๘/๔๗.

จิตใจล้มเหลว ความสัมพันธ์กับตนเองในระดับนี้ ไม่พึงประสงค์ ถ้ามนุษย์ได้พัฒนาฝึกฝนให้ดีแล้ว จะไม่มีปัญหาในการสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ เลย ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากถึงสำคัญที่สุดของชีวิต

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์

ในความสัมพันธ์กับมนุษย์นั้น เราไม่สามารถหาความเป็นอิสระได้เลย เพราะเราผลจากสิ่งหนึ่งเราก็จะเจอกับอีกสิ่งหนึ่ง ผลจากคนหนึ่งเราจะเจอกับอีกคนหนึ่ง การหาอิสระในสรรพสิ่งจึงเป็นไปได้ในทางกายภาพ แม้ว่าจะไม่เจอใครและมีชีวิตอยู่ตามลำพัง ก็มีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นโดยอ้อมหรืออาศัยผู้อื่นโดยอ้อม ผ่านผลผลิตหรือผลที่เกิดการสร้างสรรคของผู้อื่นในหลาย ๆ อย่าง อิสรภาพที่มาคู่กับการเลือกจะเรียกว่าเป็นอิสระไม่ได้ จะเป็นได้ก็เฉพาะในคำพูด แต่ในความเป็นจริงไม่อาจเป็นไปได้ เพราะเมื่อเลือกสิ่งใดมาแล้ว เราสัมพันธ์กับสิ่งนั้น เท่ากับไม่เป็นอิสระจากมันยังมีความผูกพันมากขึ้นในบางคนบางสิ่ง แต่มนุษย์ก็สามารถมีอิสระจากสิ่งหรือบุคคลได้เฉพาะในความคิดความรู้สึกเท่านั้น การเลือกหรือการไม่เลือกสิ่งใด เป็นได้เฉพาะสิทธิของมนุษย์เท่านั้น ไม่ใช่เป็นอิสระเป็นไปได้ที่มนุษย์มีอิสระในการเลือกหรือการไม่เลือก ถ้าหากถูกบังคับหรือขู่เช็กจากอำนาจมืดภายนอก แต่ในการเลือกหรือไม่เลือกนั้นไม่มีอิสระอยู่ มนุษย์ไม่มีอิสระในการเลือกหรือไม่เลือกในระดับจิตใจภายใน เพราะในขณะที่เลือกหรือไม่เลือกจะมีสิ่งมาสนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการเลือกหรือไม่เลือกเสมอ การเลือกหรือไม่เลือกนั้น จึงไม่ใช่เป็นอิสระในตัวของมันเอง

กล่าวได้ว่า อิสรภาพนั้น เป็นเรื่องของจินตนาการที่ล้าลึกและมีอยู่แต่ในความคิดเท่านั้น ต่อเมื่อใดมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับคนหรือวัตถุ อิสรภาพจะหายไป เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่อาศัยใครหรือสิ่งใด ๆ ได้เลย มนุษย์ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ได้เป็นใหญ่เฉพาะตน ไม่มีวินาทีใดเลยที่ไม่อาศัยอะไรตราบที่ยังมีชีวิตอยู่หรือแม้จะปราศจากชีวิตในแง่ของความสัมพันธ์กับมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงความสัมพันธ์โดยกำหนดข้อควรปฏิบัติต่อกันและกันเอาไว้ ในภาษาปัจจุบันเรียกว่าเป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติต่อกัน พระพุทธเจ้ากล่าวถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ไว้ในสังคาลสูตรโดยเปรียบเทียบกับทิศ ซึ่งเริ่มมองรอบตัวมนุษย์แล้วพิจารณารอบตัวตามทิศต่าง ๆ ว่าในแต่ละทิศนั้นมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างไรบ้าง โดยจำแนกออกเป็น ๖ ทิศ คือ

- ๑) ทิศเบื้องหน้า (ปุรัตถิมทิศ) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา
- ๒) ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์
- ๓) ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) คือ ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา
- ๔) ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) คือ ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย
- ๕) ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิศ) ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน
- ๖) ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ ^{๒๓}

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๘/๒๐๒.

ความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบทิศทั้ง ๖ กับบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ก็ด้วยเหตุที่ในขณะที่พระพุทธองค์ทรงบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ ทอดพระเนตรเห็นลูกชายคฤหบดีชื่อ สิงคาลกะ กำลังนอบน้อมทิศทั้ง ๖ ตั้งเข่าตรู จึงทรงถามถึงเหตุผลของการทำเช่นนั้น ได้คำตอบว่าเป็นการทำนอบน้อมทิศเพราะเป็นคำสั่งของพ่อผู้จากไป ทำเช่นนั้นก็เป็นการบูชาคำพูดของพ่อ พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสถึงวินัยของผู้ประเสริฐที่เคารพทิศ มิได้มีความหมายเช่นนั้น หากแต่มีความหมายถึงการเคารพบูชาและทำหน้าที่พึงปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงใช้ข้อปฏิบัติของลูกชายคฤหบดีที่บูชาทิศอยู่ แต่ทรงให้นิยามคุณค่าของการปฏิบัติเช่นนั้นโดยให้ความสำคัญแก่ทิศต่าง ๆ ในฐานะที่เกี่ยวพันกับบุคคลทั้ง ๖ ดังกล่าว การเคารพบูชาในความหมายของพระพุทธองค์ก็คือการประพฤติปฏิบัติชอบต่อเหล่านั้น เคารพบูชาด้วยการทำดีต่อท่าน มิใช่เฉพาะแต่การกราบและด้วยอามิสสิ่งของท่านั้น เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสชี้ให้เห็นถึงความหมายของทิศทั้ง ๖ แล้ว จึงทรงแสดงถึงความสัมพันธ์หรือหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันและกัน ในลักษณะเป็นหน้าที่ที่ต้องเกื้อกูล พึ่งพิง อิงอาศัยกันและกัน เพื่อเป็นความสัมพันธ์ที่ดีงาม ข้อสังเกตประการหนึ่งในฐานะของทิศทั้ง ๖ นั้น จะมีลักษณะของการสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง และโยงใยกันโดยลำดับ กล่าวคือ ในมนุษยนามหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทั้งพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน สามิภรรยา เจ้านายลูกจ้าง และสมณพราหมณ์หรือผู้หลักผู้ใหญ่ ในสถานที่หนึ่ง เราอาจจะเป็นพ่อแม่ แต่ในอีกหนึ่งสถานที่หนึ่ง เราอาจจะเป็นลูก เป็นต้น ดังนั้น ในแต่ละคนนั้น จะมีภาพของความเป็นพ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นต้นเหล่านี้แฝงอยู่ทั้งสิ้น และพระพุทธเจ้าทรงนำเสนอให้ความสัมพันธ์ต่อกันโดยกำหนดเป็นข้อควรปฏิบัติต่อกัน

๓.๒.๒ ความสัมพันธ์สำหรับพ่อแม่และบุตรธิดา

ข้อควรปฏิบัติหรือหน้าที่ที่บุตรธิดาพึงมีต่อพ่อแม่ นั้น ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากตั้งแต่โบราณมาแล้ว โดยเฉพาะในครอบครัวทางแถบเอเชีย คุณค่าหรือความสำคัญของความสัมพันธ์หรือความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงของครอบครัว ท่านเปรียบเสมือนต้นไม้ทั้งหลายในป่า ที่สามารถต้านทานแรงลมได้ ตรงกันข้ามถ้าต้นไม้ที่อยู่เพียงต้นเดียวอย่างโดดเดี่ยว แม้จะมีลำต้นที่ใหญ่ก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะต้านทานแรงลมได้ รังแต่จะหักโค่นล้มเพราะแรงลมที่โหมประหารในที่สุด พระพุทธเจ้าทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสัมพันธ์ภาพทางครอบครัว และทรงตักเตือนผู้ที่ตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตแบบโลก ๆ เพื่อดำรงวงศ์สกุลของตนให้มีความซื่อสัตย์และให้เกียรติเคารพครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคม^{๒๔}

การทำกิจกรรมในชีวิตของมวลมนุษยหลายกิจกรรมมีอาจที่จะกระทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยตนเองเพียงผู้เดียว ความจำเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้ที่จะทำให้งานสำเร็จได้ดั่งใจ ก็เห็นจะได้แก่ญาติสายโลหิตของตนเองเป็นเบื้องต้น การสร้างครอบครัวในความหมายนี้ก็เท่ากับเป็นการสร้างที่พึ่งให้แก่

^{๒๔} H. Saddhatissa, *Buddhist Ethics*, (London : George Allen & Unwin, 1970), p. 131.

ตนเอง สร้างสังคมแห่งการพึ่งพาอาศัยตนเอง เป็นการสร้างพลังทางสังคมให้แก่ตนเอง ดังนั้น ครอบครัวที่มีสมาชิกมาก ความเป็นปึกแผ่นที่แสดงถึงความมั่นคงก็จะมีมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกน้อย

พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุผลของการที่มารดาบิดาต้องการที่จะมีบุตรเพราะเล็งเห็นประโยชน์ ๕ ประการ ไว้ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตว่า

“ภิกษุทั้งหลาย มารดา บิดา เล็งเห็นฐานะ ๕ ประการนี้ จึงปรารถนาบุตรเกิดในสกุล คือ บุตร ที่เราเลี้ยงมาแล้ว จักเลี้ยงตอบแทน ๑ จักทำกิจแทนเรา ๑ วงศ์สกุลจักดำรงอยู่ได้นาน ๑ บุตรจักปกครองทรัพย์มรดก ๑ เมื่อเราตายไปแล้ว บุตรจักบำเพ็ญทักษิณาทานให้ ๑”^{๒๕}

ในสังคาลสูตร แสดงหน้าที่หรืออุปัการะที่มารดาบิดาปฏิบัติต่อบุตรในฐานะเป็นทิศเบื้องหน้าไว้ ๕ ประการคือ ห้ามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หาภรรยาที่สมควรให้ และมอบทรัพย์ให้ในสมัย^{๒๖}

มารดาบิดาผู้อ่อนนุเคราะห์บุตร ท่านเรียกว่าพรหม บุรพาจารย์และอาหุไนยบุคคล ฉะนั้น บัณฑิต พึงนมัสการและสักการะมารดาบิดา ด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ และการล้างเท้าทั้งสอง^{๒๗}

หน้าที่ในการบำรุงเลี้ยงมารดาบิดานั้น ถือว่าเป็นหลักของปราชญ์ เป็นความดีที่คนดีตกลงร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ควรสรรเสริญ เป็นข้อหนึ่งในบัญญัติของสัตบุรุษ^{๒๘} เป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคล ๓๘ ประการ^{๒๙} และเป็นข้อหนึ่งในวัตรบท ๗ ประการที่ทำคนธรรมดาให้เป็นเทวดา ดังพระพุทธพจน์ นี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๗ ประการบริบูรณ์ เพราะเป็นผู้สมาทานวัตรบท ๗ ประการ จึงได้ถึงความเป็นท้าวสักกะ... คือ เราพึงเลี้ยงมารดาบิดาจนตลอดชีวิต ๑ เราพึงประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลจนตลอดชีวิต ๑ เราพึงพูดวาจาอ่อนหวานตลอดชีวิต ๑ เราไม่พึงพูดวาจาส่อเสียดตลอดชีวิต ๑ เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทินอยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต ๑ เราพึงพูดคำสัตย์ตลอดชีวิต ๑ เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ๑ ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราพึงกำจัดมันเสียโดยฉับพลันทีเดียว ๑”^{๓๐}

^{๒๕} อัง.ปญจก.อ. (ไทย) ๒๒/๓๙/๔๖.

^{๒๖} อัง.เอกก.อ. (ไทย) ๒๐/๔๗๐/๑๖๗.

^{๒๗} อัง.เอกก.อ. (ไทย) ๒๐/๔๗๐/๑๖๗.

^{๒๘} อัง.ติก.อ. (ไทย) ๒๐/๔๘๔/๑๙๑, บัญญัติของสัตบุรุษ ๓ ประการคือ ๑) ทาน การให้ปัน การสละของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ๒) ปัพพชชา การถือบวช เว้นการเบียดเบียน รงในธรรม คือ อหิงสา สัจจุมะและทมะ อันเป็นอุบายให้ไม่เบียดเบียนกัน และอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ๓) มาตาปิตุอุปัฏฐาน การบำรุงมารดาบิดา ปฏิบัติมารดาบิดาของตนให้เป็นสุข

^{๒๙} พุ.ขุ.อ. (ไทย) ๒๕/๕/๓, พุ.สุ.อ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๓๗๖.

^{๓๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๙๐๖/๓๓๖.

“เทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าวถึงนรชน ผู้เป็นบุคคลเลี้ยมมารดาบิดา มีปรกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล เจรจาอ่อนหวาน กล่าวแต่คำสมานมิตรสหาย ละคำส่อเสียด ประกอบในอุบายเป็นเครื่องกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์ ครอบงำความโกรธได้ นั้นแลว่าเป็นสัตบุรุษ”^{๓๑}

ดังนั้น ผู้เป็นบุตร ควรตระหนักให้มากถึงอุปการคุณของมารดาบิดา ที่ได้บำรุงเลี้ยงและทำให้ได้เห็นโลก แล้วทำหน้าที่ของความเป็นบุตรให้สมบูรณ์ ผลที่ได้จากการปรนนิบัติมารดาบิดาซึ่งถือว่าเป็นความดีในตัวของมันเอง แม้ว่าจะไม่มีใครสรรเสริญและเห็นความดีที่ทำ ก็ยังเป็นความดีอยู่ในตัวมันเอง อย่างไรก็ตาม ในเมื่อการบำรุงเลี้ยงมารดาบิดาเป็นข้อตกลงของปราชญ์ว่าเป็นความดี จึงไม่มีใครที่จะไม่สรรเสริญผู้ปรนนิบัติมารดาบิดา โดยเฉพาะกลุ่มบัณฑิตนักปราชญ์ย่อมต้องสรรเสริญในโลกนี้ แม้ตายจากโลกนี้ไปก็ย่อมจะมีความบันเทิงอยู่ในสวรรค์ ดังพุทธพจน์ว่า...

“เพราะการปรนนิบัติในมารดาบิดานั้นแล บัณฑิตย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้เอง เขาจะไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๓๒} และว่า “บุคคลใด เลี้ยมมารดาและบิดาโดยธรรม แม้เทวดาและมนุษย์ย่อมสรรเสริญ ผู้เลี้ยมมารดาและบิดานั้น บุคคลใดเลี้ยมมารดาและบิดาโดยธรรม นักปราชญ์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลผู้เลี้ยมมารดาและบิดานั้นในโลกนี้ บุคคลนั้นละจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๓๓}

อย่างไรก็ตาม การปรนนิบัติบำรุงเลี้ยงมารดาบิดาดังกล่าวนั้น ยังไม่เป็นการชำระหนี้หรือตอบแทนพระคุณของท่านได้ และโดยทั่วไปแล้ว หนี้ของมารดาบิดาที่มีต่อบุตรนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะชดใช้ให้หมดสิ้นได้ เป็นสิ่งที่เชื่อว่าตอบแทนได้ง่าย แต่ทว่าในทัศนะทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักเพื่อเป็นเบี่ยงหนี้นด้วยการทำให้มารดาบิดาที่ไม่มีศรัทธาความเชื่อในพระรัตนตรัยให้มีความศรัทธาในพระรัตนตรัย ให้เป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีล เปลี่ยนจากเป็นผู้ตระหนี่ให้เป็นผู้เสียสละและให้ตั้งอยู่ในปัญญา ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวการกระทำตอบแทนไม่ได้ง่ายแก่ท่านทั้ง ๒ คือ มารดา ๑ บิดา ๑ ภิกษุทั้งหลาย บุตร พึงประคับประคองมารดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง พึงประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง เขามีอายุ มีชีวิตอยู่ตลอดร้อยปี และเขาพึงปฏิบัติท่านทั้ง ๒ นั้นด้วยการอบกลิ่น การนวด การให้อาบน้ำ และการตัด และท่านทั้ง ๒ นั้น พึงถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนบ่าทั้งสองของเขานั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนั้น ยังไม่ชื่อว่าอันทุตรทำแล้วหรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง บุตรพึงสถาปนามารดาบิดาในราชสมบัติ อันเป็นอิสราธิปัตย์ ในแผ่นดินใหญ่อันมีรตนะ ๗ ประการมากหลายนี้ การกระทำกิจอย่างนั้น ยังไม่ชื่อว่าอันทุตรทำแล้วหรือทำตอบแทนแล้วแก่มารดาบิดาเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร

^{๓๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๙๐๗/๓๓๖, อ.อ.ก.อ. (ไทย) ๑/๑/๓๐๒.

^{๓๒} อ.อ.ก.อ. (ไทย) ๒๐/๔๗๐/๑๖๗.

^{๓๓} พ.ช.ท.ก. ๒๘/๕๒๒/๑๙๖.

ทั้งหลายส่วนบุตรคนใดยังมารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธา ให้สมათานตั้งมั่นในศรัทธาสัมปทา ยังมารดา บิดา ผู้ทุศีล ให้สมათานตั้งมั่นในศีลสัมปทา ยังมารดาบิดาผู้มีความตระหนี่ ให้สมათานตั้งมั่นในจาคสัมปทา ยังมารดาบิดาทรมปัญญา ให้สมათานตั้งมั่นในปัญญาสัมปทาภิกษุทั้งหลาย ด้วยเหตุมีประมาณ เท่านั้นแล การกระทำอย่างนั้น ย่อมชื่อว่าอันบุตรนั้นทำแล้วและทำตอบแทนแล้ว แก่มารดาบิดา”^{๓๔}

มารดาบิดาเป็นผู้ที่สามารถให้ทั้งคุณและโทษได้ โดยความเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดได้ทั้งสอง อย่าง เพราะถ้าผู้เป็นบุตรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อท่านทั้งสอง ก็จะเกิดผลดีดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าหากว่า ไม่ปฏิบัติโดยชอบในมารดาบิดา ก็จะได้รับโทษตามสมควรแก่ความผิดและได้ชื่อว่าเป็นผู้มารดาบิดาไม่โปรด ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสแสดงการปฏิบัติดีและปฏิบัติผิดในมารดาบิดาพร้อมทั้งคุณและโทษที่จะ ได้รับ ไว้ว่า

“นรชนใด ปฏิบัติผิดในมารดา บิดา พระตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือในสาวกของ พระตถาคต นรชนเช่นนั้น ย่อมประสบกรรมมิใช่บุญเป็นอันมาก บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมติเตียนนรชน นั้น ในโลกนี้ที่เดียว เพราะเหตุที่ไม่ประพฤติธรรม ในมารดาบิดา และเขลาละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไปสู่ อบายส่วนนรชนใดปฏิบัติชอบในมารดาบิดา ในพระตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือในสาวกของ พระตถาคต นรชนเช่นนั้น ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญนรชนนั้นในโลก นี้ที่เดียว เพราะเหตุที่ประพฤติธรรมในมารดาบิดา และเขลาละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๓๕}

๓.๒.๓ พุทธธรรมสำหรับอาจารย์และศิษย์

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีตั้งแต่อดีตอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือ ความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็น ศิษย์และอาจารย์แก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิษย์ อาจารย์ ในความหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาที่ ในแต่ละสังคมจัดการเรียนการสอน การฝึกหัดอบรมศิลปะวิทยาการให้อนุชนรุ่นหลัง ที่เปิดเป็นสำนัก มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามแต่ละจิตจินตนาการ วิถีชีวิตในสังคม นอกจากเราจะมีอาจารย์คน แรกคือบิดามารดาดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นนั้น ถ้าจะให้มีความก้าวหน้าในสาขาวิชาชีพเพื่อประกอบ สัมมาอาชีพต่อไป จึงต้องร่ำเรียนวิชาในสาขาวิชานั้นให้ชำของ ความเป็นศิษย์ความเป็นอาจารย์ จึงเกิดขึ้นตามสถานภาพและภาระหน้าที่ของตนเอง สังคมก็จะกำหนดบทบาท และหน้าที่เฉพาะในแต่ละ สถานภาพเอาไว้

คำว่า อาจารย์ ในความหมายเดิมหมายถึง ผู้ที่ศิษย์ควรประพฤติปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ คือมีความเคารพยำเกรง ส่วนคำว่า ศิษย์ หมายถึง ผู้ที่อาจารย์พึงสั่งสอน จึงเป็นภาระหน้าที่ของ อาจารย์ที่จะพึงสั่งสอน และอาจารย์ก็เป็นภาระหน้าที่ที่ลูกศิษย์ควรให้ความเอื้อเฟื้อเพื่อปรนนิบัติสมควร พร้อมทั้งให้เกิดความเคารพในฐานะที่เป็นให้ประสิทธิประสาทความรู้ให้ อาจารย์ท่านเปรียบเสมือน เป็นผู้ชี้ขุมทรัพย์ให้แก่ลูกศิษย์ บอกแนวทางที่เหมาะสม และแนวทางการประกอบอาชีพไปพร้อม ๆ

^{๓๔} พุ.ชา.ทุกก. (ไทย) ๒๐/๒๗๘/๗๙, มงค.ล. (ไทย) ๑/๒๙๗/๒๗๓.

^{๓๕} อย.จตุกก.อ. (ไทย) ๒๑/๔/๔.

กันพระพุทธเจ้ายกอาจารย์ไว้เสมือนเป็นทิศเบื้องขวา หากดูตามความสำคัญของอวัยวะในร่างกายของมนุษย์เรา แขนขวาก็ถือว่าเป็นอวัยวะที่มีความสำคัญและเป็นข้างที่ใช้งานมากที่สุดสำหรับมนุษย์ที่ปกติ โดยทั่วไปมักจะถนัดใช้แขนขวาในการทำงาน เมื่อท่านเปรียบอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะมองข้ามไปไม่ได้เลย เพราะท่านเป็นชี้ทางให้แก่ชีวิต เป็นที่ปรึกษาในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น ผู้ที่เป็นศิษย์ภาระหน้าที่ที่ควรทะนุบำรุงให้ความเอื้อเฟื้อ ด้วยการลุกขึ้นยืนต้อนรับ การเข้าไปคอยรับใช้ การเชื่อฟัง การปรนนิบัติ และการเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เพียงเท่านี้ ก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ของลูกศิษย์ที่ควรจะเป็นและเป็นปฏิบัติต่ออาจารย์ในฐานะที่ศิษย์แล้ว อาจารย์ไม่ต้องการสิ่งอื่นใดที่เป็นวัตถุหรืออามิสสินจ้างจากลูกศิษย์ขอเพียงศิษย์เป็นคนดีมีความกตัญญูกตเวทีก็พอใจแล้วอาจารย์ที่มีความตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ ตั้งตนอยู่ในคุณธรรมผู้สอน ๕ ประการ^{๓๖} คือ

๑) สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ แสดงเนื้อหาตามลำดับความง่าย ยาก ลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒) จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เห็นเข้าใจชัดในแต่ละแง่ แต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่าง ๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

๓) มีจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี สอนด้วยจิตเมตตามุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

๔) ไม่มีจิตมุ่งหวังเห็นแก่อามิส สอนมิใช่เพื่อมุ่งจะได้ลาภ สินจ้าง หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕) วางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น สอนตามหลัก ตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

อาจารย์มีภาระหน้าที่พึงปฏิบัติเพื่อเป็นอนุเคราะห์แก่ศิษย์คือ การแนะนำพร่ำสอนในทางที่ดี ให้เรียนรู้ในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ให้ความรู้ถ่ายทอดศิลปวิทยาทั้งหมดโดยไม่ปิดบังอำพราง ยกย่องศิษย์ที่มีความประพฤติให้เป็นที่ปรากฏในกลุ่มเพื่อนฝูง ทำความป้องกันในสังคม สามารถเป็นที่พึ่งในเมื่อศิษย์ไปอยู่สถานที่อื่นด้วยการให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ สอนฝึกให้สามารถใช้วิชาเลี้ยงชีพ และรู้จักดำรงรักษาตน ในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี เมื่อศิษย์ปฏิบัติต่ออาจารย์เช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปกปิดทิศเบื้องขวาเอาไว้ได้ และจะทำให้เกิดความเกษมสำราญ ให้ไม่มีภัยแก่ชีวิต^{๓๗} พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นแบบอย่างของครูที่เป็นบรมครู ทรงสอนถ่ายทอดอย่างไม่ปิดบังอำพราง สอนเต็มกำลังความสามารถและความรู้ที่มีอยู่ ไม่มีนอกไม่มีใน ไม่มีสิ่งแอบแฝง ไม่อำพรางไว้เพื่อผลประโยชน์อย่างอื่น ปณิธานแห่งความเป็นครูเช่นนี้ เห็นได้จากพระดำรัสที่พระองค์ตรัสกับพระอานนท์ไว้ว่า “ธรรมอันเราได้แสดงแล้ว กระทำไม่ให้มีนินอก กำมืออาจารย์ในธรรมทั้งหลาย มิได้มีแก่ตถาคต”

^{๓๖} วจ.ปญจก.อ. ๒๒/๑๕๙/๒๐๓-๒๐๕.

^{๓๗} ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๒๐๐.

๓.๒.๔ พุทธธรรมสำหรับสามีและภรรยา

ชีวิตมนุษย์ในวิถีแห่งปุถุชน มีภาระ มีความมั่งหวัง มีความคาดหวัง หวังทั้งความยืนยาวแห่งชีวิต และความยืนยาวแห่งสกุล มีความต้องการที่จะนำพาตัวเองออกจากความเหงาความว้าเหว ไม่สามารถทนอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพังตลอดชีวิต ต้องการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ ลักษณะชีวิตที่เป็นดังกล่าวมานั้น เพื่อตอบสนองความต้องการเช่นนั้นมนุษย์จึงเป็นผู้แสวงหาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แสวงหาความสุขคติสอนในพระพุทธศาสนา มิได้มุ่งหวังให้ทุกคนต้องหมดกิเลสและไม่ได้สั่งสอนเพื่อมุ่งนิพพานโดยส่วนเดียว หากแต่ยังมีหลักคำสอนสำหรับบุคคลที่ยังไม่พร้อมที่จะไปถึงจุดนั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม แนวคำสอนระดับนี้ ก็ไม่ขัดขวางทางแห่งพระนิพพานแต่ประการใดความรัก จึงเป็นจุดเชื่อมชีวิตของคนสองคนให้รวมเป็นหนึ่ง หมายถึง เชื่อมความคิด ความรู้สึกไปในทิศทางเดียวกัน การกระทำก็สอดคล้องต้องกัน เพราะมีเช่นนั้นแล้ว การดำเนินชีวิตคู่มีอาจยั่งยืนและประสพสุขได้ ดังนั้น ในนิยามแห่งความรัก หนึ่งบวกหนึ่งไม่ใช่เท่ากับสองแล้วหนึ่งบวกหนึ่งควรเท่ากับหนึ่งมีคนที่คำนึงความรักไว้มากมายมากพอกับมนุษย์ผู้มีความรัก เช่น ความรักคือความยินดีพอใจ ดิดีดีดี ผูกพันอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นอารมณ์ทางใจ ที่เกิดจากความกำหนดยินดีใน^{๓๘} อารมณ์ที่น่าใคร่ น่าปรารถนา^{๓๙} เป็นต้น

ความสำคัญของความรักอยู่ที่จะเป็นแรงผลักดันให้ดำเนินชีวิตต่อไป ต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคของชีวิต พร้อมกับสร้างทุกสิ่งให้กับชีวิตต่อไปเช่นกันในระดับปุถุชน จะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติสุขตามสมควร มีความรุ่งเรือง มีความก้าวหน้าในอาชีพในสังคม ก็ต้องอาศัยความรักจากมิตรสหาย หมู่คณะ จากสังคมที่เราอยู่ร่วมกันนั้น ๆ ด้วย ถ้าผู้ใดไร้รัก ขาดความรัก ขาดคนรัก ขาดสิ่งที่ตนรัก ชีวิตก็มีแต่ความแห้งแล้งอับเฉา ว้าเหว เติบโตด้วยความทุกข์ยากต่าง ๆ นานา โลกคือชีวิตอยู่เป็นสุขได้ ก็เพราะมีความรักอุดหนุนค้ำจุน (โลกโปตถภูมิภา เมตตา)

๑) ประเภทของความรัก

ความรักมี ๒ ประเภท อธิบายได้ ดังนี้

(๑.๑) ความรักแบบกามารมณ์ (กามราคะ) เป็นความรักที่ผสมด้วยความใคร่ ความอยาก ความต้องการในรูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส เป็นส่วนใหญ่ เป็นความรักเพื่อได้ เพื่อเอา เป็นความรักของคนหนุ่มคนสาว รุนแรง เร่าร้อนกระวนกระวาย หากไม่ได้ตามต้องการ ตามปรารถนามักแสดงปฏิกิริยาออกมาในทางที่จะก่อให้เกิดโทษเกิดภัย เกิดความเดือดร้อนต่าง ๆ มากมาย เช่น ฆูด คร่ำ อนาคต ช่มชู้ ฆาตกรรมหย่าร้าง ประทุษร้าย ผูกคอตาย ออกหัก ล้างแค้น ชิงรัก หักสวาท เป็นต้น มีข่าวลงหนังสือพิมพ์ทุกวัน

^{๓๘} ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๒๐๐, ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๙๓/๑๑๘, ที.ส.อ. (ไทย) ๒/๑๕๐/๑๖๕

^{๓๙} สุภัทร ไพบูลย์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน (Buddhism and Daily Life), (โครงการจัดตั้งภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๒.

(๑.๒) **ความรักแบบมีคุณธรรม (เมตตาธรรม)** เป็นความรักที่มากไปด้วยคุณธรรม มีเมตตาปราณีเป็นหลักยึดทางใจ เป็นความรักเพื่อให้ เพื่อเสียสละ เพื่อเกื้อกูลอุดหนุนช่วยเหลือ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น ความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก ครูอาจารย์มีต่อลูกศิษย์ มิตรมีต่อมิตร เป็นต้น ความรักแบบคุณธรรมนี้เป็นความรักที่เยือกเย็น หนักแน่น มั่นคง ไม่เร้าร้อนรุนแรงเหมือนความรักแบบแรก แต่ถ้าวความรักเปลี่ยนแปลง คนที่เรารักมีอันเปลี่ยนแปลงไป เช่น ลูก ๆ เจ็บไข้ได้ป่วยหรือล้มหายตายจากไป ก็จะก่อให้เกิดความทุกข์ ความโศก ความเศร้า อย่างมหาศาลทีเดียว เป็นความทุกข์ ความโศก ความเศร้า ความเสียใจ อาลัยอาวรณ์ที่หนักหน่วง ทรมานจิตใจมาก ยากที่จะพรรณนาได้ ผู้ที่ได้ประสบเข้ากับตัวเท่านั้นจะรู้ได้^{๔๐}

จะเห็นได้ว่า ความรักทั้งสองประเภทนั้น ยังไม่มีความปลอดภัยเพราะยังเป็นเหตุทำให้เกิดความทุกข์อยู่ร่ำไป แม้ความรักอย่างที่สองจะดูดีกว่าความรักแบบที่หนึ่งก็ตาม แต่หากเป็นความรักที่ยังเข้าไปไม่ถึงอุเบกขาธรรม คือ ความรักที่ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่เข้าใจถึงความจริงของสรรพสิ่งว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาสุดท้ายจะห้ามและควบคุมได้ และอยู่บนฐานของความไม่ถูกต้องเที่ยงธรรม หรือไม่ใช่ความรักที่ตั้งอยู่บนความถูกต้องเที่ยงธรรมตามความเป็นจริงความรักเช่นนี้ มีผลเป็นความทุกข์ของชีวิต ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพุทธบริษัทเสมอว่า “ความโศก ย่อมเกิดจากความรัก ภัย ย่อมเกิดจากความรักความโศก ย่อมไม่มีแก่ผู้พ้นแล้วจากความรัก ภัยจักมีแต่ที่ไหน”^{๔๑}

ดังนั้น ความรักที่แท้จริง และความรักที่ปลอดภัย ซึ่งจะไม่ก่อความทุกข์ความโศกเศร้าเสียใจมาให้ในภายหลัง ต้องเป็นความรักที่ตั้งอยู่บนฐานของความไม่เห็นแก่ตัว (อนัตตา) และความถูกต้องเป็นธรรม (อุเบกขาธรรม) ความรักที่เป็นทุกข์ ก็เพราะเป็นความรักที่ไม่เข้าถึงความรู้ภูมิรู้ติดตามความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ถ้ารักแล้วเป็นทุกข์จะรักทำไม เป้าหมายของความรักอยู่ที่ความสุขใช้หรือไม่ ผู้ที่รักเป็นความรักจะไม่ทำให้เขาเป็นทุกข์ได้ เพราะเมื่อสิ่งที่รักหรือของที่รักแม้กระทั่งคนรักเปลี่ยนแปลงหรือจากไปหรือมีอันเป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใด ผู้ที่รักเป็นก็จะบอกตัวเองว่า นั่นเป็นเพราะมันต้องเป็นเช่นนั้นเอง ไม่ใช่เพราะอยากให้มันเป็น ยอมรับในความเป็นจริง ยิ่งทำให้ชีวิตรัก ได้สัมผัสรักที่แท้จริงท่านโพธิรักษ์ แห่งสำนักสันติอโศก ได้จำแนกถึงความรักเอาไว้อย่างน่าคิดถึง ๑๐ มิติ คือ

- ๑) รักในกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เรียกว่า ความรักแบบกามนิยม
- ๒) รักในผิว ในเมื่อย ในลูก ในหลาย เรียกว่า ความรักแบบพหุนิยม
- ๓) รักในพ่อ ในแม่ ในปู่ย่า ตายาย พี่น้อง ญาติ เรียกว่า ความรักแบบญาตินิยม
- ๔) รักในหมู่ ในคณะ ในพรรค ในพวก เรียกว่า ความรักแบบสังคมนิยม
- ๕) รักในชาติ ในประเทศ ในแหล่งกำเนิดของตน เรียกว่า ความรักแบบชาตินิยม

^{๔๐} สุภัทร ไพบูลย์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน (Buddhism and Daily Life), หน้า ๑๔๓.

^{๔๑} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๔๓/๒๖.

๖) รักประชาชนในชาติต่าง ๆ เท่าเทียมกันกับตนในชาติของตน เรียกว่า ความรักแบบสากลนิยม

๗) รักในเทพเจ้าผู้สร้างสรรค์ ผู้ทรงความยุติธรรม ผู้คุ้มครองรักษาโลก เรียกว่า ความรักแบบเทวนิยม

๘) รักในความจริงของโลก ความเป็นไปของโลก ที่เที่ยงธรรม เช่น มีเกิดมีตายเหมือนกัน เรียกว่า ความรักแบบสัจธรรมนิยม

๙) รักในความหลุดพ้นจากความทุกข์ พ้นจากเกิด แก่ เจ็บ ตายได้ เรียกว่า ความรักแบบวิมุตตินิยม

๑๐) รักในความเป็นผู้รู้แจ้งโลก ข้ามพ้นจากกระแสของโลกเสียได้ อยู่เหนือโลกได้ เรียกว่า ความรักแบบพุทธานิยม^{๔๒}

๒) หลักการเลือกคู่ครองที่ดี

ในเรื่องคู่ครองของชีวิตมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าได้วางแนวทางในการเลือกสรรหาคู่ครองที่ดี ที่จะร่วมชีวิตด้วยกันได้ ซึ่งนอกจากเรื่องกามคุณ ที่เนื่องด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติต่าง ๆ ตามคติของชาวโลกแล้ว คู่ครองชีวิตที่ดีควรประกอบด้วยคุณธรรมที่จะทำให้คู่สมรสมีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกัน เป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะทำให้อยู่ครองกันได้ยืนยาว เรียกว่าสมชีวิตธรรม ๔ ประการ คือ

(๑) สมสัทธา มีศรัทธาเสมอกัน เคารพนับถือในลัทธิศาสนา สิ่งเคารพบูชาและหลักการต่าง ๆ ตลอดจนแนวความสนใจอย่างเดียวกัน หนักแน่นเสมอกัน หรือปรับเข้าหากัน ลงกันได้

(๒) สมศีลา มีศีลเสมอกัน คือ ความประพฤติ ศีลธรรม จรรยา มารยาท พื้นฐานการอบรมพอเหมาะสมสอดคล้อง ไปกันได้

(๓) สมจาคา มีจาคะเสมอกัน คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความโอบอ้อมอารี มีใจกว้าง ความเสียสละ ความพร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น พอกลมกลืนกัน ไม่ขัดแย้งกันบีบคั้นกัน

(๔) สมปัญญา มีปัญญาเสมอกัน คือ ความรู้เหตุ รู้ผล เข้าใจกัน อย่างน้อยพูดกันรู้เรื่อง^{๔๓}

๓) ประเภทของคู่ครอง

พระพุทธเจ้าทรงจำแนกประเภทภรรยาที่เป็นคู่ชื่นชมคู่ระกำที่มีปรากฏอยู่ในโลกนี้ไว้ ๗ จำพวกด้วยกัน คือ

(๓.๑) วรกาภริยา ภรรยาเยี่ยงเพชรฆาต คือ ภรรยาที่มีได้อยู่กินด้วยความพอใจ ดูหมิ่นและคิดทำลายสามี

^{๔๒} สุภัทร ไพบูลย์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน (Buddhism and Daily Life), หน้า ๑๔๔.

^{๔๓} อดิ.จตุกก.อ. (ไทย) ๒๑/๕๕/๘๐.

(๓.๒) โจรีภริยา ภรรยาเยี่ยงโจร คือ ภรรยาชนิดที่ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ

(๓.๓) อัยยาภริยา ภรรยาเยี่ยงนาย คือ ภรรยาที่เกียจคร้าน ไม่ใส่ใจในการงาน ปากร้ายหยาบคาย ชอบข่มสามี

(๓.๔) มาตาภริยา ภรรยาเยี่ยงมารดา คือ ภรรยาที่หวังดีเสมอ คอยห่วงใย เอาใจใส่ สามีหาทรัพย์มาได้ก็เอาใจใส่คอยประหยักรักษา

(๓.๕) ภคินีภริยา ภรรยาเยี่ยงน้องสาว คือ ภรรยาผู้เคารพรักสามี ดั่งน้องรักพี่ มีใจอ่อนโยนรู้จักเกรงใจ มักคล้อยตามสามี

(๓.๖) สขีภริยา ภรรยาเยี่ยงสหาย คือ ภรรยาที่เป็นเหมือนเพื่อน มีจิตภักดี เวลาพบสามีก็ร่าเริงดีใจ เป็นผู้ที่มีกิริยามารยาท ประพฤติดี

(๓.๗) ทาสีภริยา ภรรยาเยี่ยงนางทาสี คือ ภรรยาที่ยอมอยู่ได้อำนาจสามี ถูกสามีตะคอกตบตี ก่อดทน ไม่แสดงความโกรธตอบ^{๔๔}

แม้พระองค์จะทรงจำแนกประเภทภรรยาไว้เท่านั้น ความเป็นสามี ก็ควรเปรียบเทียบได้กับประเภทของภรรยาเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น ทั้งสามีและภรรยา ก็ควรที่จะตรวจสอบตนเองว่าเท่าที่เป็นอยู่ หรือกำลังจะเป็นในอนาคตนั้น เป็นประเภทไหนและจะเป็นประเภทไหน ควรจะเป็นประเภทไหน เพื่อสำรวจอุปนิสัยของตนว่า ควรแก้ไขหรือหญิงประเภทใด เพื่อที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขสงบตามที่ควรจะเป็นพระพุทธเจ้าแสดงการอยู่ร่วมกันของสามีภรรยาตามความประพฤติหรือคุณธรรมของทั้งสองฝ่ายโดยจัดเป็นคู่ ๔ คู่ ๑) ฝึมาอยู่กับผี ๒) เทวดาอยู่กับผี ๓) ฝึอยู่กับเทวดา ๔) เทวดาอยู่กับเทวดา ดังที่พระองค์ตรัสสรุปไว้ว่า

“ภรรยาและสามีทั้งสองเป็นผู้ทศิล เป็นคนตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ชื่อว่าเป็นฝึมาอยู่ร่วมกัน สามีเป็นผู้ทศิลมีความตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ส่วนภรรยาเป็นผู้มีศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ภรยานั้นชื่อว่าเทวดาอยู่ร่วมกับสามีฝึสามีเป็นผู้มีศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ส่วนภรรยาเป็นผู้ทศิล มีความตระหนี่ มักด่าว่าสมณพราหมณ์ ชื่อว่าหญิงฝึอยู่ร่วมกับสามีเทวดาทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธารู้ความประสงค์ของผู้ขอ มีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม ภรรยาและสามีทั้งสองนั้น เจริญถ้อยคำที่น่ารักแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีความผาสุกทั้งสองฝ่ายมีศีลเสมอกันรักใคร่กันมาก ไม่มีใจร้ายต่อกัน ครั้นประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว เป็นผู้ที่มีศีลและวัตรเสมอกัน ย่อมเป็นผู้ส่วยกามารมณ์พลิตพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก”^{๔๕}

^{๔๔} วจ.จตุกก.อ. (ไทย) ๒๓/๖๐/๙๒.

^{๔๕} วจ.จตุกก.อ. (ไทย) ๒๑/๕๔/๗๐.

๔) หลักการครองเรือนให้เป็นสุข

ในครองเรือนเป็นครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งฝึกอบรมพื้นฐานที่สุดที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ในการหล่อหลอมอุปนิสัย ขี้วัดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในการครองเรือนเพื่อให้มีความสุขและ มั่นคง ไม่มีความทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว พระพุทธเจ้าได้วางหลักธรรมสำหรับประพฤติปฏิบัติ ต่อกันภายในครอบครัว เรียกว่า ขรवासธรรม ๔ ประการ ดังนี้

(๔.๑) สัจจะ ความจริง คือ ซื่อสัตย์ต่อกัน ทั้งจริงใจ จริงวาจา และจริงในการกระทำ

(๔.๒) ทมะ ฝึกตน คือ รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ข้อขัดแย้ง ปรับตัวปรับใจเข้าหากัน

(๔.๓) ขันติ อุดหนุน คือ มีจิตใจเข้มแข็งหนักแน่น ไม่ว้าวาม ทนต่อความล่วงล้ำก้ำเกินกัน และร่วมกันอดทนต่อความเหนื่อยยาก ลำบากตรากตรำ ฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน

(๔.๔) จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ สามารถเสียสละความสุขสำราญ ความพอใจส่วนตน เพื่อคู่ครองได้ เช่น อดหลับอดนอนพยาบาลกันในยามเจ็บไข้ เป็นต้น ตลอดจนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อญาติมิตรสหายของคู่ครอง ไม่ใจแคบ^{๔๖}

๓.๒.๕ พุทธธรรมสำหรับเพื่อน

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะที่เป็นเพื่อนหรือมิตรสหายที่มีความเอื้อเอื้อกันและ กัน สามารถเป็นที่พึ่งพิงในยามต้องการได้ การที่จะดำรงอยู่ในสังคมตามวิสัยมนุษย์จำเป็นจะต้องมี เพื่อน ดังคำกล่าวที่ว่า “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” และก็เป็นความจริงเช่นนั้นที่ว่า เรา ไม่สามารถทำกิจการต่าง ๆ โดยลำพังคนเดียวได้ อย่างไรก็ตาม การที่จะคบเพื่อนนั้น ในมงคลสูตร พระพุทธเจ้า ตรัสให้แนวทางในการคบเพื่อนไว้ก็คือ อย่าคบคนพาล ให้คบแต่บัณฑิต จึงจะจัดว่าเป็น การดีที่สุดสำหรับชีวิต^{๔๗}

การคบเพื่อนชั่วหรือมิตรที่ไม่ดีนั้น ถือว่าเป็นการปิดกั้นจากประโยชน์สุขที่จะพึงได้เสียทั้ง ประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า เป็นเหตุอย่างหนึ่งในบรรดาเหตุ ๖ ประการที่เป็นตัวกำจัดมนุษย์จาก ประโยชน์สุขที่พึงได้^{๔๘}

พระพุทธเจ้าให้แนวทางในการเลือกคบเพื่อนไว้โดยเฉพาะเน้นให้คบแต่คนดีที่เป็นบัณฑิต นักปราชญ์ ถึงขั้นที่ว่าถ้าหากหาเพื่อนที่ดีที่เป็นบัณฑิตไม่ได้ ให้อยู่คนเดียวเที่ยวไปคนเดียวเสียยิ่งดีกว่า

^{๔๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๖.

^{๔๗} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕/๓.

^{๔๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๑๘๕. เหตุ ๖ ประการ คือ ๑) การนอนสลาย ๒) การเสพภรรยาผู้อื่น ๓) ความ ประสงค์ผูกเวร ๔) ความเป็นผู้ทำแต่สิ่งหาประโยชน์มิได้ ๕) มิตรชั่ว ๖) ความเป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นเหตุ ๖ ประการ คือ ๑) การพนันและหญิง ๒) สุรา ๓) พอนรำขบร้อม ๔) นอนหลับในกลางวันบำเรอตนในสมัยมิใช่การ ๕) มิตรชั่ว ๖) ความตระหนี่เหนียวแน่น

การมีเพื่อนชั่ว อย่่างไรก็ตาม แม้จะได้ชื่อว่าคบกับเพื่อนที่ดีเป็นปราชญ์ราชบัณฑิต ก็ต้องมีสติในการคบเพื่อนนั้น จะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

“ถ้าได้เพื่อนที่มีปัญญาเกี่ยวข้องกับ เป็นนักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน เขาครอบงำอันตรายทั้งปวงเสียได้ พึงพอใจ มีสติเที่ยวไปกับสหายนั้นถ้าไม่ได้สหายมีปัญญาเที่ยวไปด้วยกัน เป็นนักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน พึงเที่ยวไปคนเดียว ดุจพระราชาทรงสละแว่นแคว้น คือราชอาณาจักรและดุจช้างมาตังคะ ละฝูงเที่ยวไปในป่า ฉะนั้นการเที่ยวไปคนเดียวดีกว่า เพราะคุณเครื่องเป็นสหายไม่มีในคนพาล พึงเที่ยวไปคนเดียว และไม่พึงทำบาป ดุจช้างมาตังคะ มีความชวนขวายน้อย เที่ยวไปในป่าแต่ลำพัง ฉะนั้น” และที่ว่า“ถ้าว่าบุคคลเมื่อเที่ยวไป ไม่พึงประสพสหายประเสริฐกว่าตน หรือสหายผู้เช่นด้วยตนไซ้บุคคลนั้นพึงทำการเที่ยวไปผู้เดียวให้มัน เพราะว่า คุณเครื่องความเป็นสหายย่อมไม่มีในคนพาล”^{๔๙}

๑) ลักษณะของคนพาลและบัณฑิต

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะรู้ได้อย่างไรว่า คนไหนเป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิตเพื่อที่จะเลือกคบหาได้อย่างถูกต้อง ในพาลบัณฑิตสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ แสดงลักษณะเครื่องหมายที่สามารถอ้างได้ว่าเป็นพาลหรือบัณฑิตเอาไว้ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลักษณะเครื่องหมาย เครื่องอ้าง ว่าเป็นพาลของคนพาลนี้มี ๓ อย่าง คือ คนพาลในโลกนี้มักคิดความคิดที่ชั่ว มักพูดคำพูดที่ชั่ว มักทำการทำที่ชั่ว”^{๕๐}

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลักษณะ เครื่องหมาย เครื่องอ้างว่าเป็นบัณฑิตของบัณฑิตนี้มี ๓ อย่าง คือบัณฑิตในโลกนี้มักคิดความคิดที่ดี มักพูดคำพูดที่ดี มักทำการทำที่ดี”^{๕๑}

ลักษณะข้อกำหนดให้รู้ว่าเป็นคนพาลหรือบัณฑิตนั้น จึงสามารถรู้ได้โดยผ่านการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ที่ดีหรือชั่วเป็นข้อสำคัญ แล้วอย่างไรถึงจะนับว่าเป็นการคิดดี พูดดี ทำดีหรือคิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว ประเด็นนี้ ขอให้พิจารณาดังที่พระสิริมังคลาจารย์อธิบายไว้ในมังลัตถทิปนี เพื่อเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าการคิด การพูด การทำเช่นไรที่นับว่าดีหรือชั่ว ท่านอธิบายไว้ว่าคนพาลนั้น เมื่อคิดก็จะคิดชั่ว คือ คิดเพ่งเล็งอยากได้ คิดปองร้ายอาฆาตผู้อื่นและคิดผิดจากครรลองคลองธรรม เมื่อพูด ก็จะไม่พูดดี คือ พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เมื่อกระทำก็จะทำไม่ดี คือ ฆ่าสัตว์ ขโมยของผู้อื่น ประพฤติมิชอบในทางเพศ และมอมเมาตัวเองด้วยสิ่งมีนเมาต่าง ๆ

๒) ลักษณะของเพื่อนเทียม

ในสิงคาลกสูตร ได้แสดงถึงคนที่เป็นมิตรเทียมหรือเทียมมิตรไม่ใช่มิตรแท้ และได้แสดงถึงลักษณะบ่งบอกให้ทราบถึงคนแต่ละประเภทไว้ ได้แก่ คน ๔ จำพวก คือ

^{๔๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕/๒๓.

^{๕๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๖๘

^{๕๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๘๔.

(๑) คนปอกโลก คือ คนคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว เสียให้น้อยคิดเอาให้ได้มาก ไม่รับทำกิจของเพื่อนในคราวมีภัย คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

(๒) คนดีแต่พูด คือ คนที่เก็บเอาของลวงแล้วมาปราศรัย อ้างเอาของที่ยังไม่มาถึงมาปราศรัย สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ เมื่อกิจเกิดขึ้นแสดงความขัดข้อง

(๓) คนหัวประจบ คือ คนที่คอยตามใจเพื่อนให้ทำความชั่ว ตามใจเพื่อนให้ทำความดี [จะทำดีก็คล้อยตาม] ต่อหน้าสรรเสริญ ลับหลังนินทา

(๔) คนชักชวนในทางฉิบหาย คือ คนที่ชักชวนให้ดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ชักชวนให้เที่ยวตามตรอกต่าง ๆ ในเวลากลางคืน ชักชวนให้เที่ยวดูการมหรสพ ชักชวนให้เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทลักษณะดังกล่าวเมื่อกำหนดรู้แล้วว่าคนที่คบด้วยนั้นเป็นเช่นใด ท่านแนะนำให้เว้นเสียให้ห่างไกล เหมือนคนเดินทางเว้นทางที่มีภัย^{๕๒}

๓) ลักษณะของเพื่อนแท้

ในสังคาลสูตร พระพุทธเจ้าตรัสถึงลักษณะของเพื่อนว่ามีหลายประเภท คือ เพื่อนในโรงสุราก็มี เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อน ๆ ก็มี ส่วนผู้ใด เป็นสหายในเมื่อความต้องการเกิดขึ้นแล้ว ผู้นั้นจัดว่า เป็นเพื่อนแท้^{๕๓} ความจำกัดความของความเป็นเพื่อนที่แท้ตามข้อความดังกล่าว ก็คือ สามารถให้ความช่วยเหลือได้ในยามที่ต้องการให้ช่วยในกิจการที่เกิดขึ้นหรือในยามจำเป็นได้เพื่อนแท้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คนมีใจดีหรือคนมีน้ำใจ จำแนกออกเป็น ๔ ประเภทเช่นกัน คือ

(๑) มิตรมีอุปการะ มีลักษณะคือ รักษาเพื่อนผู้ประมาทแล้ว รักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้ เมื่อกิจที่จำต้องทำเกิดขึ้นเพิ่มทรัพย์ให้สองเท่า

(๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะคือ บอกความลับของตน แก่เพื่อน ปิดความลับของเพื่อน ไม่ละทิ้งในเหตุอันตราย แม้ชีวิตก็อาจสละเพื่อประโยชน์แก่เพื่อนได้

(๓) มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะคือ ห้ามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง บอกทางสวรรค์ให้

(๔) มิตรมีความรักใคร่ มีลักษณะคือ ไม่ยินดีด้วยความเสื่อมของเพื่อน ยินดีด้วยความเจริญของเพื่อน ห้ามคนที่กล่าวโทษเพื่อน สรรเสริญคนที่สรรเสริญเพื่อนมิตรทั้ง ๔ ประเภทนี้ ผู้ที่เป็นบัณฑิตทราบชัดแล้วพึงเข้าไปนั่งใกล้โดยเคารพ เหมือนมารดากับบุตร^{๕๔}

มิตรแท้ดังกล่าวมานั้น ท่านเปรียบเสมือนทิศเบื้องซ้ายที่เป็นสัมพันธกับชีวิตมนุษย์แต่ละคนที่ต้องมีเพื่อนในลักษณะต่าง ๆ ข้อควรปฏิบัติที่เพื่อนควรมีต่อเพื่อนท่านกำหนดไว้ว่า ควรอนุเคราะห์ด้วยการให้ปัน พุดจาไฟเพราะ ประพฤติประโยชน์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย^{๕๕}

^{๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๘๖-๑๘๗

^{๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๑๘๕

^{๕๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๑๙๓-๑๙๗

^{๕๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๒.

๓.๓ บุญกิริยาวัตถุ ๓ กับชุมชนวิถีพุทธ

๓.๓.๑ ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ ๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตฺโต)^{๕๖} ได้ให้ความหมายของหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ว่า หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี ทางทำดี ประกอบด้วย

- ๑) ทานมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการให้เป็นสิ่งของ)
- ๒) ศีลมัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการรักษาศีล) หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัย และ
- ๓) ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุ (ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา) คือการฝึกอบรมจิตใจ เจริญปัญญา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๕๗} ให้ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ ๓ ว่าหมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญได้แก่ ๑) ทานมัย ให้ปันสิ่งของ ๒) ศีลมัย รักษา ศีล ประพฤติธรรม และ ๓) ภาวนามัย เจริญภาวนา ให้สุขสงบและสว่างใจ

สมทรง ปุณฺณฤทธิ^{๕๘} ให้ความหมาย บุญกิริยาวัตถุ ๓ ว่าหมายถึงทาน ศีล ภาวนา เป็นรากแก้วของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่เป็นคนต้องฝึกอบรมตนด้วยการให้ทานรักษาศีล และเจริญภาวนา

กนก จันทร์ขจร ให้ความหมายของบุญกิริยาวัตถุ ๓ ว่าเป็นการทำความดีด้วยกิริยาต่าง ๆ ๓ อย่าง คือ

(๑) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน หมายถึง การทำบุญให้ทานด้วยการให้ทรัพย์สินของตนให้ผู้อื่น

(๒) ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล หมายถึง ทำบุญด้วยการรักษาศีล คือ ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตามกรอบของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ

(๓) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการภาวนา หมายถึง ทำบุญด้วยการภาวนา คือ ฝึกอบรมด้วยจิตใจให้เจริญด้วยสมาธิและปัญญา การสวดมนต์การฝึกจิตให้มีสมาธิ ล้วนเป็นการทำบุญ^{๕๙}

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ หมายถึง การประพฤติดี หรือการทำบุญด้วยวิธีการ ๓ อย่าง คือ ๑) การให้ทาน เช่น การถวายสังฆทานใส่บาตร หรือบริจาค ๒) การรักษาศีล ควบคุมกาย วาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และ ๓) การเจริญภาวนา เช่น ฟังเทศน์ ฟังธรรม ฟังปาฐกถา และทำจิตใจให้สงบ

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓

^{๕๗} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, พิมพ์ครั้งที่ ๒๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑ – ๒.

^{๕๘} สมทรง ปุณฺณฤทธิ, วิธีทำบุญฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๔), หน้า ๓๖.

^{๕๙} กนก จันทร์ขจร, ธรรมเพื่อชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : หจก. พีเอ็นการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘๒-๕๘๔.

๓.๓.๒ ประเภทของบุญกิริยาวัตถุ ๓

บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า ที่ตั้งแห่งการกระทำซึ่งบุญ หมายถึง สิ่งที่พึงปรารถนาของบุคคลผู้ประสงค์จะชำระบาปอกุศล โดยประการทั้งปวง จำแนกเป็น ๓ ประการ^{๖๐} คือ

๑) ทานมัย บุญสำเร็จจากทาน

ทาน แปลว่า การให้ เป็นการบริจาคสิ่งของที่มีค่าหรือ ของรักหวงแหน ให้ออกไปจากความเป็นกรรมสิทธิ์ของตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อคลายความตระหนี่ รวมไปถึงการให้ความรู้ การให้ส่วนบุญ และการให้อภัยโทษ

๒) ศีลมัย บุญสำเร็จจากศีล

ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นการควบคุมกาย วาจา ให้บริสุทธิ์ หรือ ให้สงบ ปราศจากโทษที่จะเกิดขึ้นทั้งกาย และทางวาจา รวมไปถึงการเลี้ยงชีพชอบ ความมีมารยาทดี ความละเอียดรอบคอบ

๓) ภาวนามัย บุญสำเร็จจากภาวนา

ภาวนา แปลว่า การทำให้เจริญ หมายถึง การกระทำทางใจเพื่อให้ใจสงบ หรือ บริสุทธิ์ ขึ้นสมาธิ แล้วกระทำต่อจนกระทั่งเกิดปัญญา รู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง เกิดความบริสุทธิ์สูงสุด เพราะหมดจากกิเลส มี ๒ ระดับ คือ

(๓.๑) สมถภาวนา คือ การกระทำจิตให้เข้มแข็งเป็นอารมณ์เดียว หรือ มีความมุ่งหมายเพื่อการรอบรู้อะไรยิ่งขึ้น ด้วยความมีสติ ปิติ วิริยะ อุเบกขา เป็นต้น

(๓.๒) วิปัสสนาภาวนา คือ การกระทำจิตให้ขยายขึ้นจากการมีอารมณ์เดียว เพื่อให้เกิดปัญญาเข้าใจรู้แจ้งในสิ่งทั้งปวง สัมมาทิฐิ จนเกิดความบริสุทธิ์สูงสุด หมดกิเลส

๓.๓.๓ ทานมัย วิธีทำบุญด้วยการให้ทาน

๑) ความหมายของทาน

พระพุทธพจนานุกรม (ป.อ. ปยุตโต)^{๖๑} ได้ให้ความหมายของทาน ว่า ทาน แปลว่า การให้, ยกมอบแก่ผู้อื่น, ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้ เพื่อประโยชน์แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของ ๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น, สิ่งที่ให้, ทรัพย์สินสิ่งของที่มอบให้หรือแจกออกไป

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๖๒} ให้ความหมายของการให้ทาน หมายถึง การสละทรัพย์สินสิ่งของของตนให้บุคคลอื่น โดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นได้รับ

^{๖๐} พุทธศาสนิกฯ, ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี, พิมพ์ครั้งที่ ๗. (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๖๑} พระพุทธพจนานุกรม (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๘.

^{๖๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, หน้า ๒.

ประโยชน์และความสุข ด้วยความมีเมตตาจิต มี ๒ ประการ คือ ๑) วัตถุทาน วัตถุทานที่ให้อภัยบริสุทธิ์ ให้อภัยความเมตตา ไม่หวังสิ่งใดตอบแทนทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังจากให้แล้ว ผู้รับต้องเป็นผู้ที่มี ศีลธรรม หรือ เป็นคนดี และ ๒) ธรรมทาน เป็นการให้ทานที่ได้บุญมากที่สุด ได้แก่ การให้ความรู้ ศิลปวิทยาการต่าง ๆ

กนก จันทรขจร^{๖๓} ให้ความหมายของทาน แปลว่า การให้ คือ ให้สิ่งที่มีค่ามีประโยชน์ แก่ผู้สมควรให้ เช่น ถวายแต่พระสงฆ์ให้แก่ผู้ควรได้รับการสงเคราะห์ ทาน มีความมุ่งหมายเพื่อกำจัดโลภะ

สรุปได้ว่า ทาน หมายถึง หมายถึง การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อสิ่งของ ๆ ตน ให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

๒) ประเภทของการให้ทาน

การให้ทานในพระพุทธศาสนามีหลายประเภท ซึ่งในทานสูตร^{๖๔} พระพุทธเจ้าทรงแสดง ทานไว้ ๒ ประเภท คือ ๑. อามิสทาน การให้สิ่งของเป็นทาน ๒. ธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน

(๒.๑) อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของคือปัจจัย ๔ (จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช)^{๖๕} การให้อามิสทาน คือ การให้วัตถุทาน ๑๐ อย่าง มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม ของลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีป หรือให้ปัจจัย ๔ มีจีวร เป็นต้น ย่อมให้ด้วย เหตุต่าง ๆ กันเป็น ๖ ประการ คือ

๑) บุคคลบางคนให้ทาน เพราะหวังผลตอบแทน มุ่งสั่งสมการให้ทาน ด้วยคิดว่าถ้าตายไปแล้วจักได้เสวยผลตอบแทนนี้ จึงให้ข้าว ให้น้ำ เป็นต้น แก่สมณะ หรือพราหมณ์ เพื่อให้เป็นเสบียงเลี้ยงตัวในภพหน้า

๒) บุคคลบางคนให้ทาน ไม่ได้หวังผลแห่งทาน แต่ให้เพราะคิดว่าการให้ทานเป็น ความดี เป็นการทำตามคำของบัณฑิตที่กล่าวไว้ดีแล้ว บุคคลที่คิดให้ทานอย่างนี้ เมื่อตายไปเขาย่อมเข้าถึง ความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ เมื่อเสวยผลแห่งกรรมหมดสิ้นแล้ว เขาย่อมกลับมาสู่ความเป็น อย่างนี้อีก คือได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีก เป็นการให้เพื่อยังประโยชน์ให้สำเร็จ ให้เกิดความสุข

๓) บุคคลบางคนให้ทาน ไม่ได้คิดว่าการให้ทานเป็นการดี แต่ให้ทานด้วยคิดว่า บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เคยให้ เคยทำมา ก็ควรทำไม่ให้เกิดเสียประโยชน์ เมื่อเขาตายไป ย่อมเข้าถึง ความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นยามา เมื่อเสวยผลแห่งกรรมหมดสิ้นแล้ว เขาย่อมกลับมาสู่ความเป็น อย่างนี้อีก คือกลับมาเป็นมนุษย์อีก เป็นการให้เพื่อรักษาประเพณี

^{๖๓} กนก จันทรขจร, **ธรรมเพื่อชีวิต**, หน้า ๕๘๒.

^{๖๔} พ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๔๘/๔๗๓.

^{๖๕} อด.ทุก.อ. (ไทย) ๒/๑๔๒/๖๘

๔) บุคคลบางคนให้ทาน ไม่ได้ให้เพราะคิดว่าบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เคยให้ เคยทำมา แต่ให้ทานเพราะคิดว่าเราหุงหาภินได้ ส่วนสมณะพราหมณ์ ไม่ได้หุงหาภิน จึงให้ทานเพราะ ผลแห่งทานนี้ เมื่อเขาตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดุสิต เมื่อเสวยผลแห่ง ทานหมดสิ้นแล้ว เขาย่อมกลับมาสู่ความเป็นมนุษย์อีก เป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ ให้เพื่อบูชา

๕) บุคคลบางคนให้ทาน ไม่ได้คิดว่าเราหุงหาภินได้ ส่วนสมณะพราหมณ์ไม่ได้หุงหาภิน แต่ให้ด้วยคิดว่า เราจักเป็นผู้จำแนกแจกทาน เหมือนฤๅษีแต่ครั้งก่อน ๆ เพราะผลแห่งทานนี้ เมื่อเขาตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นนิมมานรดี เมื่อเสวยผลแห่งกรรมหมดสิ้นแล้ว เขาย่อมกลับมาสู่ความเป็นมนุษย์อีก เป็นการให้เพื่อต้องการเป็นผู้มีโชคดี ต้องการมีชื่อเสียง

๖) บุคคลบางคนให้ทาน ไม่ได้คิดว่าจักเป็นผู้จำแนกแจกทาน แต่ให้ด้วยคิดว่า เราให้ทาน อย่างนี้ จิตจักเลื่อมใส เกิดความปลื้มใจสมนัสจึงได้ให้ทาน เพราะผลแห่งทานนี้ เมื่อเขาตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตตวสวดี เมื่อเสวยผลของกรรมหมดสิ้นแล้ว ก็จักกลับมาสู่ความเป็นมนุษย์อีก เป็นการให้เพื่อปลูกศรัทธาให้จิตเกิดปีติยินดี

กล่าวได้ว่าอามิสทาน แบ่งได้ ๒ อย่าง คือ แบ่งตามผู้ให้ (ทายก) และแบ่งตามเจตนาของผู้ให้ มี ๓ ประเภท^{๖๖} ดังนี้

๑) สามิทาน การให้ของที่ดีกว่าตนเองบริโภคน ใช้สอย คือของเหล่าใดที่ตนเองไม่ค่อยได้ใช้ ก็ให้ของเหล่านั้นไป

๒) สหายทาน การให้ของที่เหมือนกับที่ตนบริโภคนใช้สอย

๓) ทาสทาน การให้ของที่เลวหรือของที่ตนไม่ใช้แล้ว เช่น ที่ให้แก่คนใช้ หรือให้แก่สัตว์ เคารัชฌาน

(๒.๒) ธรรมทาน หมายถึง การแนะนำข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุมตธรรม (พระนิพพาน) แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ วิทยาทาน และอภัยทาน ดังนี้

๑) วิทยาทาน คือ การให้ความรู้เป็นทาน โดยไม่หวังความรู้เลยการให้ความรู้เป็นทาน แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม

๒) อภัยทาน คือ การปล่อยวางความผูกโกรธให้หมดไปจากใจ^{๖๗} ซึ่งหมายถึง การยอมรับตัวตนภายในที่แท้จริงของมนุษย์ทุกคน ว่าเหมือนกัน เขาก็เหมือนเรา จากนั้นไม่ตัดสินใคร การให้อภัยจึงควรเริ่มจากตัวเราเองก่อน แล้วขยายวงไปถึงผู้อื่น เริ่มจากยอมรับตัวตนที่แท้จริงภายในของเรา และตัวตนภายในของคนอื่น นี่คือ ทศนคติที่ควรมีให้กับตัวเรา^{๖๘}

^{๖๖} อจ. ปญจก.อ. (ไทย) ๓/๘๑.

^{๖๗} พระภาวนาวิริยคุณ (หลวงพ่อดัตตสีโว), **ทุกนาทีมีไว้เพื่อสร้างบุญ**, (ปทุมธานี : มูลนิธิธรรมพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

^{๖๘} จักรพล ฉายากริช, **อารมณ์บำบัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๑-๑๘๒.

๓) จุดประสงค์ของการให้ทาน

การให้ทานของบุคคลในสมัยพุทธกาล ย่อมมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการให้ มีปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่าง ๆ ซึ่งกล่าวถึงการให้ทานในพระสูตรต่าง ๆ การให้ทานนั้นย่อมมีเหตุปัจจัยของการให้ บุคคลมีจิตใจขวนขวายเพื่อให้ทานดังกล่าวดังกล่าว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ มี ๘ ประการ^{๖๙} คือ

๑. ให้ทานเพราะประสบเข้า
๒. ให้ทานเพราะกลัว
๓. ให้ทานเพราะคิดว่า เขาได้ให้แก่เราแล้ว
๔. ให้ทานเพราะคิดว่า เขาจักให้แก่เรา
๕. ให้ทานเพราะคิดว่า การให้ทานเป็นการดี
๖. ให้ทานเพราะคิดว่าเราหุงหากินได้ คนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนหมู่นี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ไม่ควร
๗. ให้ทานเพราะคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามยิ่งจะรไป
๘. ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต

๔) อานิสงส์ของการให้ทาน

การให้ทาน ผู้ให้และผู้รับย่อมได้รับอานิสงส์ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่สูญหายไปไหน ดังที่พุทธภาษิตว่า “ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการ”^{๗๐} แก่ปฏิกาคหก คือ

๑. ให้อายุ
๒. ให้วรรณะ (ผิวพรรณ)
๓. ให้สุขะ (ความสุข)
๔. ให้พละ (กำลัง)
๕. ปฏิภาณ ให้ปัญญา

ในทักขิณาวารังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์^{๗๑} กล่าวถึงประโยชน์ของอามิสมานไว้ว่า

๑. ให้ทานแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๒. ให้ทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๓. ให้ทานแก่สาวกของพระพุทธเจ้า มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๔. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้งมีอานิสงส์ประมาณไม่ได้

^{๖๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๖/๓๔๕.

^{๗๐} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๕๘.

^{๗๑} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๗๙/๔๒๗-๔๒๘.

๕. ให้ทานแก่พระอนาคามี มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๖. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๗. ให้ทานแก่สกทาคามี มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๘. ให้ทานแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อคำสกทาคามีให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๙. ให้ทานแก่พระโสดาบัน มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๑๐. ให้ทานในผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาบันปัตติผลให้แจ้ง มีอานิสงส์ประมาณไม่ได้
๑๑. ให้ทานแก่นักบวชนอกศาสนา ผู้ปราศจากราคะ มีอานิสงส์แสนโกฏิอรรถภาพ
๑๒. ให้ทานแก่นักบวชผู้ทุศีล มีอานิสงส์หนึ่งแสนอรรถภาพ
๑๓. ให้ทานแก่ปุถุชนผู้ทุศีล มีอานิสงส์หนึ่งพันอรรถภาพ
๑๔. ให้ทานแก่สัตว์เดรัจฉาน มีอานิสงส์ร้อยอรรถภาพ

๓.๓.๔ ศีลมัย วิธีทำบุญด้วยการรักษาศีล

๑) ความหมายของศีล

ศีล (สีก) คือ ข้อปฏิบัติตนขึ้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาคือข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขึ้นพื้นฐาน ๕ ปัญหาหลัก ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๗๒} ได้ให้ความหมายของศีล ว่าหมายถึง ความประพฤติดีทางกาย และวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม และความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ

พระพุทธโฆสเถระ^{๗๓} ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด, แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น สีสณะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสนะ” นี้ ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย

ในกฎทนต์สูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัสศีล โดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่าการที่บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใส

^{๗๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร : จันทรเพ็ญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

^{๗๓} พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อ.จ. อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พิมพ์จัด จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

สมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤติดีกในกาม เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการ
พูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุรา และเมรย์อันเป็นเหตุแห่งความประมาทนี้
เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์ และมีการตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลอันสงส์มากกว่ายัญสมบัติ ๓ ประการมี
องค์ประกอบ ๑๖ กว่า นิตยทานที่ทำสืบกันมา กว่าวิหารทาน และกว่าสรณคมนี^{๗๔}

สรุปได้ว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้
เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่
ในความไม่เบียดเบียน

๒) ระดับของศีล

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้จำแนกระดับของศีลไว้ ๒ ระดับ คือ

๑. ระดับทั่วไป ได้แก่ ระดับธรรม หรือระดับที่ยังเป็นธรรม คือ เป็นข้อแนะนำสั่งสอน
หรือหลักความประพฤติที่แสดงและบัญญัติไปตามกฎธรรมดาแห่งความดีและความชั่ว ที่เรียกว่ากฎ
แห่งกรรม ผู้ทำดีทำชั่ว หรือรักษาศีลละเมิดศีล ย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมดาของเหตุปัจจัย
หรือตามกฎแห่งกรรมนั้น

๒. ระดับเฉพาะ ได้แก่ ระดับวินัย หรือระดับที่เป็นวินัย คือ เป็นแบบแผนข้อบังคับที่
บัญญัติคือวางหรือกำหนดขึ้นไว้ เป็นทำนองประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของ
สมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่คณะหรือชุมชนนั้น โดยเฉพาะ
ผู้ละเมิดบทบัญญัติแห่งศีลประเพณีนี้มีความผิดตามอาญาของหมู่ ช้อนเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง เพิ่มจาก
อกุศลเจตนาที่จะได้รับผลตามกฎแห่งกรรมของธรรมชาติ

ในทีฆนิกาย^{๗๕} แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ จูฬศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตรัสไว้ว่าปุถุชน
เมื่อจะยกย่องพระองค์จะยกย่องด้วยเรื่องเพียงระดับศีลเท่านั้น คือ

๑) จูฬศีล คือ ศีลเล็กน้อยระดับต้น ตรัสไว้ ๒๖ ข้อ พอสรุปได้ดังนี้

(๑.๑) จตเว้นจากการฆ่าสัตว์ ไม่ใช้อาวุธ มีความละอาย เอ็นดู ทั้งแก่กุลสรพสัตว์

(๑.๒) จตเว้นจากการขโมย รับเอาแต่ของที่เจ้าของให้เท่านั้น

(๑.๓) จตเว้นจากการเสพเมถุนธรรม (การร่วมเพศ) ประพฤติพรหมจรรย์

(๑.๔) จตเว้นจากการพูดเท็จ ไม่หลอกลวงชาวโลก

(๑.๕) จตเว้นจากการพูดส่อเสียดทำให้แตกแยก พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความ

สามัคคี

(๑.๖) จตเว้นจากการพูดคำหยาบ พูดแต่คำไม่มีโทษไพเราะน่ารัก

^{๗๔} ที.สี. (ไทย) ๙/๓๕๒/๑๔๗.

^{๗๕} ที.สี. (ไทย) ๗/๓-๒๗/๑๐.

- (๑.๗) จดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อไร้ค่า พูดแต่คำสัตย์คำจริงถูกเวลา มีประโยชน์
- (๑.๘) จดเว้นจากการพรากรทำลายพืชคามและภุตคาม คือพืชพรรณต่าง ๆ
- (๑.๙) จดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
- (๑.๑๐) จดเว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรีและคุมหรสพ
- (๑.๑๑) จดเว้นจากการทัดทรงประดับดอกไม้ ตบแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ
- (๑.๑๒) จดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงใหญ่
- (๑.๑๓) จดเว้นจากการรับเงิน รับทอง
- (๑.๑๔) จดเว้นจากการรับธัญญาหารดิบ
- (๑.๑๕) จดเว้นจากการรับเนื้อดิบ
- (๑.๑๖) จดเว้นจากการรับเลี้ยงสตรีและเด็กหญิง
- (๑.๑๗) จดเว้นจากการรับทาส ชาย หญิง
- (๑.๑๘) จดเว้นจากการรับแพะ และแกะ
- (๑.๑๙) จดเว้นจากการรับไก่ และสุกร
- (๑.๒๐) จดเว้นจากการรับช้าง โค ม้า และลา
- (๑.๒๑) จดเว้นจากการรับเรือกสวน ไร่นา และที่ดิน
- (๑.๒๒) จดเว้นจากการทำหน้าที่เป็นตัวแทนและสื่อสาร
- (๑.๒๓) จดเว้นจากการซื้อขาย
- (๑.๒๔) จดเว้นจากการโกงด้วยเครื่องมือ ชั่ง ตวง วัด
- (๑.๒๕) จดเว้นจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง
- (๑.๒๖) จดเว้นจากการตัดทำลายอวัยวะ การฆ่า การจองจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น

การชู้กรรโชก

๒) มัชฌิมศีล คือ ศีลระดับกลางตรัสไว้ ๑๐ ข้อ คือ

- (๒.๑) จดเว้นจากการพรากรทำลายพืชคามและภุตคาม คือพืชพรรณต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกิดจากเหง้า ลำต้น ตา ยอด หรือเมล็ด
- (๒.๒) จดเว้นจากการบริโภคของที่สะสมไว้ ไม่ว่าจะเป็ข้าว น้ำ ผ้า ยา ที่นอน เครื่องประทีนผิว ของหอม และเครื่องปรุงอาหารต่าง ๆ
- (๒.๓) จดเว้นจากการดูการเล่นทุกอย่าง เช่น การฟ้อนรำ ขับร้อง ฯลฯ ตลอดจนการตรวจพลสวนสนาม การจัดกระบวนทัพ การตรวจกองทัพ
- (๒.๔) จดเว้นจากการพนัน เครื่องเล่น และของเล่นต่าง ๆ
- (๒.๕) จดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงชนิดต่าง ๆ
- (๒.๖) จดเว้นจากการประดับ และตบแต่งร่างกายทุกชนิด

(๒.๗) งดเว้นจากเดรัจฉานกถา คือเรื่องราวที่ขัดขวางทางสวรรค์นิพพาน เช่น เรื่องการรบ เรื่องการเมือง ฯลฯ

(๒.๘) งดเว้นจากการพุ่มเหยียงแก่งแย่งอันเป็นเหตุให้เกิดวิวาทบาดหมาง

(๒.๙) งดเว้นจากการทำหน้าที่เป็นตัวแทน และสื่อสาร แก่คนทุกระดับ

(๒.๑๐) งดเว้นจากการพูดหลอกลวง และเลียบเคียง

๓) มหาศีล คือ ศีลชั้นสูง ตรัสไว้ ๗ ข้อ คือการงดเว้นจากเดรัจฉานวิชาแขนงต่าง ๆ ได้แก่

(๓.๑) เว้นจากการทำนายต่าง ๆ และพิธีกรรมหลากหลายชนิด

(๓.๒) เว้นจากการทำนายลักษณะสิ่งของศัตราวุธ และสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

(๓.๓) เว้นจากการดูฤกษ์ยามต่าง ๆ

(๓.๔) เว้นจากการพยากรณ์จันทรคราส สุริยคราส ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ฯลฯ

(๓.๕) เว้นจากการพยากรณ์ฝนฟ้า ภัคษาหาร เป็นต้น

(๓.๖) เว้นจากพิธีบนบานแก้บน ไส้ผี ตั้งศาลพระภูมิ ฯลฯ เกสัชกรรม และเวชกรรม

ต่าง ๆ

๓) ประเภทของศีล

แก้ว ขิตตะขบ^{๗๖} กล่าวว่า ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของศีลไว้มีอยู่หลายชั้นหลายระดับ จัดแบ่งได้หลายประเภท เพื่อให้เหมาะกับวิถีชีวิตและสังคมปัจจุบัน แห่งบุคคล ศีลท่านจัดไว้ ๕ ประเภท ดังนี้

(๑) ศีล ๕ หรือเบญจศีล

ศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง กล่าวคือ ศีลทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นศีลของอุบาสก อุบาสิกา พระภิกษุ สามเณร ตลอดจนศีลของพระภิกษุณี นั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของศีล ๕ สำหรับศีล ๕ นี้ กำหนดเป็นศีลสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปที่ควรรักษา มีชื่อเรียกว่า นิจศีล ศีลที่ควรรักษาเป็นนิจ ปกตศีล ศีลที่ควรรักษาให้เป็นปกติบ้าง เรียกว่า มนุสสธรรมหรือมนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์ หรือทำให้เป็นมนุษย์

(๒) ศีล ๘ (อัฐศีล) หรือศีลอุโบสถ

ศีลที่มีพื้นฐานจากศีล ๕ โดยเน้นการไม่เสพกามการรู้จักรับประทานอาหารจำกัดเวลา การหัดลดละการหาความสุขจากสิ่งบันเทิง การงดใช้เครื่องนั่งเครื่องนอนฟูกหุรหุรา เป็นการฝึกตนให้รู้จักใช้ชีวิตที่เป็นอิสระได้มากขึ้น สามารถอยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาวัตถุภายนอกมากเกินไป ศีล ๘ นี้ เป็นเครื่องเสริมโอกาสในการพัฒนาชีวิตทางด้านจิตใจ และปัญญา เป็นศีลสำหรับฝึกตนให้ดียิ่งขึ้นไปกว่าคฤหัสถ์ปกติทั่วไป

^{๗๖} แก้ว ขิตตะขบ, พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๕.

(๓) คีล ๑๐ (ทศคีล) หรือสิกขาบท ๑๐ ประการ

คีลสำหรับสามเณรสมาทานรักษาคำว่า สามเณร แปลว่า เหล่ากอของสมณะ หมายถึง เด็กชายผู้ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเตรียมเป็นพระภิกษุ

(๔) คีล ๒๒๗ หรือสิกขาบท ๒๒๗ เรียกว่า ปาฏิโมกข์สังวรคีล

การสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตพุทธบัญญัติที่เป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

(๕) คีล ๓๑๑ หรือสิกขาบท ๓๑๑

เป็นพุทธบัญญัติที่เป็นข้อห้ามสำหรับสตรี ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนา หรือเรียกอีกอย่างว่า “ภิกษุณีคีล”

๔) องค์ประกอบของคีล

สำลี รักสุทธี^{๗๗} ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่ทำให้คีลบริบูรณ์และบริสุทธิ์ดังนี้

๑. สังวรคีล คือ ให้รักษาศีล ยึดมั่นในศีล ไม่ละเมิดศีล ไม่หกลีงเบียดเบียนศีล ไม่ประมาทศีลแม้ข้อใดข้อหนึ่ง ไม่ทำศีลให้ต่างพร้อย ไม่ทำศีลให้พร่องจากตน ไม่ทำตนให้พ้นจากศีล ต้องรู้เท่าทัน เห็น เข้าใจในสิ่งที่ดี สิ่งชั่ว แยกแยะบาป บุญ กุศล คุณโทษ ประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์

๒. สำรวมอินทรีย์ คือระมัดระวังตนให้รู้ตัวทั้งพร้อม ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสในการกิน การเดิน การนั่ง การนอน ที่จะมีเกิด ความโกรธ ความโลภ ความหลง สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น การกระนั้น ๆ

๓. โภชนมัตตัญญูตา ให้รู้จักประมาณตน รู้ตนให้พร้อม พอเหมาะพอควร ที่ควรจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีจะเกิดขึ้นในการพูด ในอาหารการกิน การใช้การจ่ายใช้สอยปัจจัยต่าง ๆ

๔. ซาคิยานุโยคะ พิจารณา ควบคุม รู้รู้ในการทำหน้าที่ เพ่งประพฤติดิปฏิบัติตนให้อยู่ในการสังวร คีล สำรวมอินทรีย์ โภชนมัตตัญญูตา ทั้งสามข้อให้ถูกต้อง ตรงจริงและทำให้ดียิ่งขึ้นเพิ่มพูนขึ้น

๕. ศรัทธาเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปฏิบัติตน เชื่อมั่นในการปฏิบัติตนอยู่ในทางที่ถูกต้องดีงาม

๖. หิริ มีความละอาย แก่ใจตนเอง เมื่อรู้ว่าได้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นทางกาย วิชาและใจ ทางใดทางหนึ่งก็ดี ที่ไม่ถูกไม่ควรแล้วรู้ผิดละอายตนเอง และจะไม่ทำสิ่งที่ผิดนี้ให้เกิดขึ้นอีกเลย ให้ได้จริง ๆ

๗. โอตตัปปะ เกรงกลัวต่อบาปกรรม ที่ตนได้กระทำการสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร ไม่ดีไม่งาม ที่เกิดขึ้นนั้น ๆ ระวังควบคุมตนไม่ให้เกิดขึ้นอีก ทำผิดแล้วไม่ผิดอีก

^{๗๗} สำลี รักสุทธี, คีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘-๔๙.

๘. พุทฺธจะ เห็นอยู่ รู้อยู่ เข้าใจอยู่ ในผลของการปฏิบัติที่ถูกต้อง บริสุทธิ์แท้ พุทฺธจึงทำจริง มีความซื่อสัตย์ ตั้งใจทำจริงให้อย่างยิ่ง ๆ ขึ้นอีก อันเป็นสัจจะธรรมแท้ของชาวพุทธ

๙. วิริยะ พากเพียรประพฤติปฏิบัติขยันขันแข็งกระทำตนให้ดี ให้อย่างยิ่ง ๆ ขึ้นอีก เรียนรักษาศีลไม่ลด และพยายามไม่เลิกรา

๑๐. สติ ควบคุมให้รู้ตัวทั่วพร้อมพิจารณา รู้อยู่ เห็นอยู่ในอารมณ์ที่เกิดทางทวารทั้งทวารนอก ๖ และทวารใน ๖

๑๑. ปัญญา รู้แจ้งชัดในสิ่งที่เกิด ที่มีที่ถูกต้องควรได้ยิ่งขึ้นปล่อยจิต วางจิตทำให้จิตสงบเย็น เกิดฌานทั้ง ๔ ที่มี ในตนแล้ว

๑๒. ปฐมฌาน เข้าสู่ความระงับจิตสงบผลนิรณ ๕ ใจปลอดโปร่งคิดรู้อยู่ในอารมณ์เดียวมีวิจารณ์อ่านอยู่ในอารมณ์นั้น จิตเบิกบานเป็นหนึ่งในอริสระจากมลทิน

๑๓. ทุติยฌาน ระงับวิตกวิจารณ์มีปิตุสุขอยู่จิตไม่คิดอ่านอะไร จิตเบิกบานเสวยปิตุสุขอยู่

๑๔. ตติยฌาน ระงับปิติมีสติสัมปชัญญะคุมกำกับตนเองรู้ตนเองชัดจิตสงบ เสวยสุขอยู่ รู้อยู่เห็นอยู่

๑๕. จตุตถฌาน ระงับสุขเป็นอุเบกขา เหนียว สุข ผ่องใสสงบบริสุทธิ์เป็น เอกกัคคตาจิต เป็นหนึ่งที่ประกอบด้วยโพธิปักขิยธรรม ๓๗

๕) อานิสงส์ของศีล

ศีลสูตร ปญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย^{๗๘} ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีล ดังนี้

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมักมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีลย่อมฟังขจรไป

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลจะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตติยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเขิน

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา

๕. บุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ส่วนในปรณวิเสสวิสุทธิมรรค^{๗๙} ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลไว้ว่า ศีล มีอันได้รับคุณเป็นอนึ่งมีความไม่ต้องเดือดร้อนเป็นต้นเป็นอานิสงส์ สมดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า

“ดูกรอานนท์ ก็แลศีลเป็นกุศล มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นผล มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์”

^{๗๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๕.

^{๗๙} วิสุทธิ. (ไทย) ๑/๑๐.

๖) โทษของการทุจริต

ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงพุทธพจน์ เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิกาม ถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ทำให้ได้ผล ๕ ประการ^{๘๐} กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

๑. ย่อมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ใหญ่หลวง
๒. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป
๓. เข้าไปหาบริษัทใด ๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัทย่อมไม่แคล้วกล้าเก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ
๔. ย่อมเป็นผู้หลงลืมสติ
๕. หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๓.๓.๕ ภาวนามัย วิธีทำบุญด้วยการเจริญภาวนา

๑) ความหมายของภาวนา

ภาวนา แปลว่า ธรรมที่ควรกระทำให้เจริญขึ้น คือให้เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในสันดานของตน หากวิเคราะห์ตามศัพท์พระบาลีท่านว่า "ภาเวตัพพาติ = ภาวนา" แปลความว่า ธรรมที่บัณฑิตทั้งหลายพึงทำให้มีขึ้น

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)^{๘๑} ภาวนา แปลว่า การเจริญ การอบรม การทำให้มีให้เป็นขึ้น หมายถึง การทำจิตใจให้สงบและทำปัญญาให้เกิดขึ้น ด้วยการฝึกฝนอบรมจิตไปตามแบบที่กำหนดไว้ เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญภาวนา การเจริญจิตภาวนา

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมโม)^{๘๒} ได้ให้ความหมายของ ภาวนา คือ การทำให้เกิดมีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น คือการประพฤติปฏิบัติฝึกฝนอบรมจิต เพื่อให้เกิดผลที่พึงปรารถนา แก่ตนเอง

กนก จันทร์ขจร^{๘๓} ภาวนา แปลว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้สมรรถภาพทางใจในการรับ จำ คิด รู้ พัฒนารุ่งขึ้นไป โดยให้ การรับ จำ คิด รู้ ตั้งรวมตัวเป็นจุดเดียวกัน และหยุดนิ่งมั่นคงอยู่ในศูนย์กลางกายภาวนามีความมุ่งหมายเพื่อกำจัดโมหะ (ความหลง) และอวิชชา (ความไม่รู้) ให้สิ้นไปตามลำดับ

^{๘๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๔๘ - ๔๙.

^{๘๑} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘).

^{๘๒} พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมโม), ทาน ศีล ภาวนา นำพาพ้นกรรม, (กรุงเทพมหานคร : แอลซีดีเด็กดีมีบุญ, ม.ป.ป.), หน้า ๒๔.

^{๘๓} กนก จันทร์ขจร, ธรรมเพื่อชีวิต, หน้า ๕๘๓.

สรุปได้ว่า ภาวนา หมายถึง การเจริญ การอบรม การทำให้มีให้เป็นขึ้น หมายถึง การทำจิตใจให้สงบและทำปัญญาให้เกิดขึ้น ด้วยการฝึกฝนอบรมจิตไปตามแบบที่ท่านกำหนดไว้ ซึ่งเรียกชื่อไปต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญภาวนา การเจริญจิตตภาวนา

๒) ประเภทของภาวนา

ภาวนาคือการทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การพัฒนา ซึ่งเจริญให้มีขึ้นนี้ จำแนกเป็น ๓ อย่าง เช่น

๑. การฝึกอบรม หรือการฝึกเจริญพัฒนา มีสองอย่าง คือ

๑.๑ สมถภาวนา ฝึกอบรมจิตใจให้อยู่กับความนิ่งเกิดความสุข

๑.๒ วิปัสสนาภาวนา ฝึกอบรมเจริญปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งชัดตามเป็นจริงอีกนัยหนึ่ง จัดเป็นสองเหมือนกัน คือ

ก. จิตภาวนา การฝึกอบรมใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็ง มั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใสพร้อมด้วยความเพียร สติ และสมมติ

ข. ปัญญาภาวนา การฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

๒. การเจริญสมถกรรมฐาน เพื่อให้เกิดสมาธิ สมาธิมี ๓ ชั้น คือ

๒.๑ บริกรรมภาวนา ภาวนาขึ้นตระกูลเตรียม หรือขั้นต้น ชั่วคราว

๒.๒ อุปจารภาวนา ภาวนาขึ้นจวนเจียน คืออุปจารสมาธิ จวนจะแน่วแน่

๒.๓ อัปปนาภาวนา ภาวนาขึ้นแน่วแน่คือเกิดอัปปนาสมาธิเข้าถึงฌานจิตตั้งมั่นแน่วแน่

๓. ภาวนาปธาน คือเพียรเจริญ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด ให้มีขึ้น

๓.๔ สัจจวัตถุ ๔ กับชุมชนวิถิปุทธ

๓.๔.๑ ความหมายของสัจจวัตถุ ๔

ในจตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย^{๘๔} กล่าวไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัจจวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้ สัจจวัตถุ ๔ ประการอะไรบ้าง คือ

๑. ทาน (การให้)

๒. ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)

๓. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)

๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่าเสมอ)

^{๘๔} อิง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒, ๒๕๖/๕๐-๕๑, ๓๗๓.

ภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถ์ ๔ ประการนี้แล ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยาในโลกนี้และสมานัตตดาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักที่ยึดกุมรถซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนบถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความใหญ่และเป็นผู้ว่าสรรเสริญ”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๔๕} ได้ให้ความหมายของสังคหัตถ์ ๔ คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกัน ประกอบด้วย

๑) ทาน ให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ทน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา

๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่ นบถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓) อตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔) สมานัตตดา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตฺาโณ)^{๔๖} กล่าวว่า สังคหัตถ์ ๔ นี้ พระพุทธเจ้าทรงอุปมาเหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความสุขความเจริญในโลก เพราะสังคมของมนุษย์เราจำเป็นต้องอิงอาศัยธรรมะทั้งสี่ประการนี้ ทรงชี้อีกมุมที่ตรงกันข้ามว่า ถ้าหากว่าสังคมปราศจากเสียซึ่งธรรมะทั้งสี่ประการแล้ว แม้มารดา บิดา ก็จะไม่ได้รับการนบถือบูชาจากบุตรธิดา โลกจะอยู่ไม่ได้เลย จึงเรียกว่าธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์ การสงเคราะห์ก็มีอยู่ ๒ ฝ่าย คืออามิสสังคหะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ ธรรมสังคหะ คือ สงเคราะห์โดยธรรม ถ้าเรามองในแง่ของคนที่ไม่แสวงหาที่พึ่ง สิ่งนี้ก็เป็นภาระสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของคน เช่น ต้องการความรักและได้รับความรักความอบอุ่นความปลอดภัย ต้องการที่พึ่งพำนักอาศัย ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ หรือว่าต้องการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กัน เป็นต้น ก็ต้องมีธรรมะ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว หลักที่จะให้เกิดการยึดเหนี่ยวทางใจกันขึ้น มาสรุปรวมอยู่ที่สังคหัตถ์

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมานุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด ๒๕๕๐.), หน้า ๒๕.

^{๔๖} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตฺาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖๒.

สรุปได้ว่า สังคหัตถ์ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี
เอื้อเพื่อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา
อรรถจริยา และสมานัตตตา

๓.๔.๒ องค์ประกอบของสังคหัตถ์ ๔

สังคหัตถ์ ๔ มีองค์ประกอบ ๔ ประการ^{๘๗} ได้แก่

๑) ทาน

การให้ เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของแต่ตนแก่คนอื่นที่ควรแก่การให้ การให้ มีอยู่
๒ แนวใหญ่ คือ

(๑.๑) การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์

การอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอัธยาศัยไมตรีโอบอ้อม
อารีต่อบุคคลเหล่านั้น เขาประสบความสำเร็จด้วยดี ความขาดแคลน ก็สงเคราะห์เขาเท่าที่จะสงเคราะห์
กันได้ และบางครั้งอาจเป็นเรื่องของอัธยาศัยไมตรี ในทำนองที่แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เพื่อนบ้านใกล้เคียง
เคียงกันมีของอะไรก็แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ เป็นการสร้างอัธยาศัยไมตรีอย่างที่เราคนไทยเรารู้ว่า “รู้คน
ดีกว่ารู้สังกะสี รู้เหล็กกำแพง” อย่างบ้านในชนบทเห็นได้ชัดมาก ถ้าไม่มีหนอนบ่อนใส่ ไม่มีใคร
สามารถขโมยได้ เพราะถึงขโมยก็ออกไปนอกหมู่บ้านไม่ได้ ประเดี๋ยวก็จับได้ นี่คือลักษณะโครงสร้าง
สังคมไทยที่เรานิยมเอาธรรมะไปสั่งสอนกันมา ก่อให้เกิดเป็นความปรารถนาดีความหวังดีต่อกันว่า
“เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี” การอนุเคราะห์ คือ แสดงความมีน้ำใจ และการสงเคราะห์ให้ในกรณี
ที่เขาขาดแคลน เราก็สงเคราะห์เขา

(๑.๒) การให้เพื่อบูชาคุณความดี

การให้เพื่อบูชาคุณความดี เช่นการทำบุญตักบาตร การให้อาหาร ให้เสื้อผ้าแก่พ่อแม่ปู่ย่า
ตายาย ในวันตรุษสงกรานต์ การเสียภาษีให้ภาครัฐ เหล่านี้เป็นการให้ด้วยสำนึกถึงคุณความดี การให้ก็
เป็นการปฏิบัติธรรมะเหมือนกัน อย่าลืมนะว่า ขอบข่ายของการให้พอถึงจุดหนึ่งเมื่อเราเป็นพวกเดียวกับ
เขาแล้ว หนักนิดเบาหน้อยก็ทนกันไปกลายเป็น “อภัยทาน” คือ การให้อภัย เมื่ออภัยกันได้ ก็เข้าอก
เข้าใจกัน ต่อมาก็กลายเป็น “ธรรมทาน” คือ จะพัฒนาไปจากจุดที่วัตถุนาน แต่มาถึงจุดหนึ่ง สามารถ
ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ อย่างคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่นชนบท ท่านสามารถจะดุว่าเด็กที่เหมือนกับ
ลูกหลานของท่านได้ เวลามีปัญหากรณีพิพาทอะไร ท่านผู้นี้ไปพูด บางทีก็เลิกแล้วต่อกันได้ นี่เพราะ
อะไร เพราะท่านผู้นี้ได้สร้างสมบารมีด้วยการสงเคราะห์ในเชิงวิตุธรรมมาก่อน มีการให้อภัยในความ
ผิดพลาดบกพร่อง อยู่ในฐานะที่ว่าตักเตือนกันได้ คนเรากว่าที่จะปรับตัวขึ้นมาอยู่ในจุดนี้ได้ก็ต้องใช้เวลา
สร้างบารมีพอสมควร หลวงพ่อบางองค์ในต่างจังหวัด มีการมิ่งนายนายในวัด ดำรงไม่ต้องมาตรวจ

^{๘๗} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมปริทรรศน์, หน้า ๒๖๓-๒๖๗.

การณ์ ไม่ต้องมาทำอะไร หลวงพ่ออยู่องค์เดียวใครไม่กล้าทำอะไรหรอก จะไปก่อเรื่องก่อราวขึ้นไม่ได้ อย่างนี้หลวงพ่อก็ต้องมีบารมีอยู่มากจนเด็ก ๆ เรียกหลวงปู่หมดแล้ว ฉะนั้นสมภารในต่างจังหวัดจึงจำเป็นจะต้องเป็นพระแก่ ๆ เพราะเป็นเรื่องของบารมี ถ้าไม่มีบารมีเราทำงานไม่ได้ อยู่เป็นหลวงปู่แล้วสามารถที่จะควบคุมอะไรใครก็ได้

๒) ปิยวาจา

เจรจาที่อ่อนหวาน ตรงกันข้ามกับคำหยาบแต่ในเชิงปฏิบัติแล้ว ปิยวาจา คือ เจรจาถ้อยคำอันเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รักผู้กล่าวด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น บางครั้งอาจเป็นคำดู คำตักเตือนก็ได้ แต่ถ้าหากว่าพูดด้วยความรัก หวังดี ปรารถนาดี ถือว่าเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์กัน ถ้าหากอหังการเริ่มมีความรัก ความปรารถนาดี ต่อไปจะกระจายตัวไปเอง คือ จะพูดคำสัตย์ คำจริงเอง จะไม่ยุยงให้คนเหล่านั้นแตกกันเพราะรัก หวังดีต่อเขาจะพูดเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์ เป็นวิสุทธิตบทั้งสี่ แต่เริ่มที่ปิยวาจา คือ วาจาอันเกิดจากใจที่มีความรักและหวังดี ปิยวาจาบางครั้งถ้อยคำอาจไม่ไพเราะ ไม่อ่อนหวาน หากพูดด้วยความปรารถนาดี หวังดี ยังอยู่ในขอบข่ายของปิยวาจา

๓) อตถจริยา

ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่ามีทั้งกายกรรม วชิกรรม มโนกรรม ทางกายกรรม ก็ช่วยเหลือชนชวายนในกิจการงาน อย่างในบ้านในเมืองเรา เราก็ช่วยเหลือกัน ไถนาก็ช่วยเหลือกันไถนา มีกิจการอะไรก็ตาม เช่น ปลุกบ้านต่างจังหวัด บ้านหลังหนึ่งขนาด ๒ - ๓ ห้องปลูกไม้ก็วันก็เสร็จ เพราะเขาช่วยเหลือกัน นี่เรียกว่าประพฤติ สิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันในทางกายช่วยเหลือกันชวชวายนในกิจการงานที่ชอบ ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์กันด้วยวาจา คือ พูดในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำบางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา เช่น อยู่ใกล้เคียง เพื่อนคนหนึ่งต้องการจะอ่านหนังสือเราเขย่าวิทยุเสียลับ ไม่เป็นอตถจริยา เพราะทำลาย ประโยชน์อีกฝ่ายหนึ่งที่เขาจะพึงได้ ข้อนี้ชั้นของวินัย มีวินัยบางข้อเสริมอตถจริยา เช่น ภิกษุรูปหนึ่งกำลังท่องปาฏิโมกข์อยู่ เราไปชวนคุย เป็นการทำลายประโยชน์ ท่านก็ปรับเป็นอาบัติ ปาจิตตีย์ นั่นคือ สอนให้ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน เกื้อกูลกันในบางครั้งบางคราว เราไม่สามารถจะทำได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์เขา เช่น เราช่วยเหลือเขาไม่ได้ แต่อย่าถึงกับไปทำลายประโยชน์ของเขา อย่างนี้พออยู่กันภายในสังคมได้ อย่าลืมว่า ตัวประโยชน์ที่ มักจะพูดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย การกระทำอะไรต้องมุ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับการกระทำเหล่านั้น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่นก็กระทำ เช่น ช่วยสร้างสะพานบ้าง ขนกันขุดถนนบ้าง ขุดลอกคูคลองบ้าง ล้วนเป็นคุณความดีที่เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจให้คนอื่นเขาเกิดความนิยมนับถือ นี่เป็นอตถจริยา คือ ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ไม่ได้หมายความว่า กะเกณฑ์ให้คนใดคนหนึ่งประพฤติเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนก็ต้องประพฤติให้เป็นประโยชน์ต่อกัน

๔) สมานัตตตา

ความมีตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว ได้แก่การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ควรจะเป็นและที่ตนเป็น ไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ ๓ วันดี ๔ วันร้าย กำหนดทิศทางลมไม่ค่อยถูกว่าจะเอาอย่างไรกันแน่ อีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่ลืมน เช่น เคยเป็นเพื่อนเป็นฝูงกันมาพอได้ดีหน่อยก็ลืมเพื่อน ต้องแสดงอภัยสั้ยไมตรีให้ปกติ แม้คนไม่ชอบพูดชอบคุยอะไรก็ต้องทักทายปราศรัย เรื่องที่ออกจะปฏิบัติยาก คุณิทานเปรียบเทียบออกจะฟังง่าย บางเรื่องเป็นการยอมรับนับถือฐานะกัน อย่างสหาย ๓ คน เป็นขอทาน คนหนึ่งราชธมาเกย ได้เป็นพระราชาก็คิดว่าเป็นพระราชาที่แบ่ง แต่งตัวขอทานเข้าไป อันนี้เป็นการไม่ให้เกียรติไม่ยกย่องเพื่อนในฐานะที่ชอบที่ควร เพื่อนก็ให้เงินหน่อยหนึ่งแล้วไล่ออกจากเมืองไปเลย อีกคนหนึ่งแกถือว่าเพื่อนก็คือเพื่อน แต่ในที่ต่อสาธารณชน ก็ต้องวางตัวให้ความเคารพนับถือตามสมควรแก่ฐานะของเพื่อน นี่คือ เป็นหลักของสมานัตตตา วางตนเหมาะสมแก่ฐานะที่ตนเป็นไม่ใช่ว่าพอมีสมานัตตตาแล้วสมภารจะลงเล่นกับลูกวัด คือ ต้องวางตนเหมาะสมกับฐานะอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ถือตัวเกินไป เวลาได้ดีไม่หลงตัว ลืมน คางคกขึ้นวอ มะพร้าวขึ้นตก ยางคกขึ้นมี ขี้ข้าได้ดี ที่โบราณพูดว่า คางคกขึ้นวอ คือ ถ้าทำอะไร ๆ มันเกิน ๆ ไป ก็เสียหลักของสมานัตตตา แทนที่คนจะเกิดความนับถือ กลับไม่พอใจชิงชังเอาได้^{๘๘}

๓.๔.๓ ประโยชน์ของสังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ เป็นเสมือนยานพาหนะที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความสุขความเจริญ สังคมของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมีทั้งคนดีและคนไม่ดี มีทั้งคนที่ร่ำรวยและยากจน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัย สังคหวัตถุ ๔ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลแต่ละคนให้มีความผูกพันกันเพื่อสังคมจะได้ดำรงอยู่ในความสงบ และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น พระพุทธองค์ทรงชี้แนะไว้ว่าถ้าสังคมใดปราศจาก สังคหวัตถุ ๔ แล้ว สังคมนั้นก็จะมีแต่ความยุ่งเหยิง ไร้สันติสุข แต่เมื่อนำมาใช้ชีวิตประจำวัน จะมีคุณประโยชน์ดังนี้

๑. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้เราทำความชั่ว
๒. เมื่อประสบความเดือดร้อน ย่อมได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น
๓. ผู้อื่นให้ความเชื่อถือไว้วางใจ
๔. เป็นที่รักใคร่ยกย่องนับถือของคนทั่วไป
๕. เป็นบุคคลที่ใคร่อยากคบค้าสมาคมด้วย
๖. เข้าสมาคมกับผู้อื่นได้ง่าย ทำให้หมู่คณะมีความสามัคคียิ่งขึ้น

^{๘๘} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมปริทรรศน์, หน้า ๒๖๓-๒๖๗.

๓.๕ คุณค่าและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม

คุณค่าและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมชาวไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดเป็นศูนย์กลาง ศูนย์กลางของวิถีชีวิตและเป็นสถานที่กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านตลอดทั้งปีพระเป็นผู้นำจิตวิญญาณของประชาชน และได้รับการเคารพนับถือจากประชาชนทั่วไป ในชนบทวัดยังมีบทบาทอย่างสูงในการเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ประชาชนต่างยึดถือวัดในฐานะ เป็นสมบัติส่วนรวม ของชาวบ้านทุกคนในอดีตพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยในแทบทุกด้านโดยเฉพาะบทบาททางด้านการศึกษาซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางอย่างยาวนาน แต่เมื่อรัฐเข้ามามีบทบาททางด้านการศึกษาแทน ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ วัดจึงค่อย ๆ สูญเสียบทบาททางด้านการศึกษาไป

๓.๕.๑ คุณค่าและอิทธิพลพุทธศาสนาด้านวัฒนธรรมประเพณี

โดยทั่วไปวัฒนธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา อีกทั้งศาสนาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรมที่ขาดมิได้ เพราะศาสนาสอนให้มนุษย์ทำความดีแต่อย่างไรก็ดีเมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมไทย สิ่งหนึ่งที่จะต้องกล่าวควบคู่กันไปนั่นคือ “พระพุทธศาสนา” ทั้งนี้เพราะ คำสอนทางพระพุทธศาสนามีส่วนในการสร้างระบบจริยธรรมให้สังคมไทยดังจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทยล้วนมีแต่พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ดังคำกล่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า

“จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพระพุทธศาสนา และได้กำหนดหลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไรนั่นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น”^{๘๙}

อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนานั้น ได้ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม ศิลปกรรม ศีลธรรม กฎหมาย วรรณกรรม ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความสามารถและอุปสรรคอุปนิสัยของคนในสังคมไทย เป็นต้น

วัฒนธรรมไทยนับเป็นเครื่องหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้เกิดความผูกพันสามัคคี และอบรมขัดเกลาให้คนในสังคมมีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดคล้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมไทย อนึ่ง วัฒนธรรมไทยมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัย หากความสุข หมายความว่าเพียงการเป็นอยู่ที่ดีทางกายมนุษย์เราก็สามารถมีความสุขได้โดยไม่ต้องเชื่อถือหรือปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาใด ๆ แต่ธรรมชาติของมนุษย์นั้นประกอบด้วยกายและใจ อันปรารถนาการมีชีวิตที่พัฒนา และมีความสุขอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องพัฒนาทั้งกายและใจในกรณีนี้พระพุทธศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทให้คำชี้แนะและให้แนวทางที่ดีในการพัฒนาจิตใจและวิญญาณ

^{๘๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธศาสนากับปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๓.

เคียงคู่ไปกับการพัฒนาทางร่างกาย พิจารณาได้จาก หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สอนให้คนเชื่อในเรื่อง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, สอนหลักในการดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง, ให้รู้จักสำรวมกาย วาจาใจ ให้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เหตุผล ด้วยสติปัญญา รวมความแล้วอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นการสอนให้คนพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นคนดีของสังคม

พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คนในวัฒนธรรมไทย สามารถสัมผัสได้ด้วยอุดมการณ์ทางความคิด เหตุผลและความเชื่อ และในท้ายที่สุดพระพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกลงในสังคมไทย ให้คนไทยได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา อีกทั้งพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเกือบทั้งประเทศ จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ

ดังนั้นอิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากค่านิยมของไทยบางอย่างที่ปฏิบัติจนเป็นระเบียบแบบแผนที่ล้วนแต่มีต้นกำเนิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งทำให้คนไทยเป็นชนชาติที่มีความเด็ดเดี่ยว อดทน เจียมตน รักความเป็นอิสระ แต่ก็ยอมรับสภาพความทุกข์ และมีความหวังกับชีวิตใหม่ว่าจะต้องดีขึ้นถ้าหากการทำความดี มีศรัทธามั่นคงในการทำบุญและให้ทาน เพื่อสะสมบุญบารมีไว้ภายภาคหน้า มีจิตใจโอบอ้อมอารีให้อภัยเพื่อนมนุษย์ ไม่ผูกพยาบาท เชื้อฟุ้ง เคารพนับถือบุคคลตามลำดับอาวุโส และยึดมั่นในความกตัญญูต่อผู้มีอุปการะ มีความสงบเสงี่ยม นอบน้อม สำรวม เกรงใจผู้อื่น และมีความระมัดระวังรอบคอบ ฯลฯ

ในกระแสของโลกเทคโนโลยีสารสนเทศที่กำลังถาโถมเข้าสู่สังคมไทยซึ่งกำลังถูกทำให้เป็นชุมชนโลก ความเจริญทางด้านวัตถุและการพยายามก้าวตาม ความเจริญรุดหน้าของสังคมตะวันตกทั้งในรูปแบบการดำเนินชีวิต และในบางครั้งก็ทำให้อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวัฒนธรรมไทยเริ่มเสื่อมถอยลง คนไทยเริ่มไม่เชื่อถือ และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังเช่นอดีต เพราะมองว่าเป็นเรื่องไร้ที่พึ่งพิง พิสูจน์ไม่ได้ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยและถ้าหลัง อย่างไรก็ตาม แม้ความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกยังดำเนินอยู่เรื่อยไป หรือไม่ว่าสังคมจะแปรเปลี่ยนไปในทิศทางใดย่อมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ที่ดำเนินอยู่ในสังคมทั้งสิ้น สิ่งที่คนไทยจะทำได้ นั่นคือ ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะของคนไทย และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี โดยกระทำให้เต็มกำลังความสามารถ เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ แต่ก็ยังดีกว่าการที่ไม่คิดจะทำอะไร ทั้งนี้ถ้าคนไทยทุกคนรู้จักการสร้างสำนึกให้กับตนเองแล้ว ประเทศไทยจะไม่มีวันสูญเสียวัฒนธรรมประจำชาติไปอย่างแน่นอน

๓.๕.๒ คุณค่าและอิทธิพลพระพุทธศาสนาทางการศึกษา

จากประวัติศาสตร์ชาติไทย จะเห็นได้ว่าการศึกษาริเริ่มขึ้นที่วัดซึ่งเป็นศาสนสถานของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นครูสอน สอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หลักปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะหลักเบญจศีล ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่ทำให้มนุษย์จะไม่ต้องเบียดเบียนกัน อยู่กันอย่างสันติสุข สอนกิริยามารยาทการศึกษาในสมัยสุโขทัย จะเป็นการศึกษาที่มี

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศาสนาเป็นส่วนใหญ่จะเห็นได้จากวรรณคดีที่สำคัญของไทย เช่น ไตรภูมิพระร่วง ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ กำสรวลศรีปราชญ์ เป็นต้น ในสมัยอยุธยาก็เรียนหนังสือเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนาเช่นกัน จะเห็นได้จากการนำใบลานใช้สำหรับจารึกตำราทางพระพุทธศาสนา ทำให้เราเรียนพระพุทธศาสนาขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว ทำให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีศีลธรรมอันดีงาม เป็นเหตุให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข มีความรักสามัคคี มีน้ำใจให้กันและกัน เพราะหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาคอยหล่อหลอมจิตใจให้อ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส จนประเทศไทยได้รับสมญานามว่า “สยามเมืองยิ้ม”

๓.๕.๓ คุณค่าและอิทธิพลพระพุทธศาสนาด้านการเมือง

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาได้มีส่วนสัมพันธ์กับการใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐ ได้แก่ คติความคิดทางการเมืองของผู้ปกครอง (กษัตริย์) แบบธรรมราชา ในทางปฏิบัติจึงมีบทบาทและอิทธิพลสำคัญในการสร้างและจรรโลง ความชอบธรรมทางการเมือง (Political legitimacy) ของชนชั้นผู้ปกครอง ส่วนในด้านวัฒนธรรมนั้นวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยในอดีตได้ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง หรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) นั้นเป็นหน้าที่และกิจกรรมโดยตรงของชนชั้นนำ (Elite) ในสังคมเท่านั้น จึงทำให้มรดกทางวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะของการยอมรับในอำนาจของผู้ปกครองซึ่งเรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) แต่เมืองสังคมไทย เริ่มได้รับอิทธิพลจากความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของตะวันตกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมาได้มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบตะวันตกแพร่หลายเรื่อยมา จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ. ศ. ๒๔๗๕ หลังจากนั้นเป็นต้นมาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture)

ยิ่งไปกว่านั้น อิทธิพลทางความคิดและเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ของตะวันตกได้รับการถ่ายทอดไปสู่สามัญชนยิ่งขึ้นในรูปของการศึกษา และกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เช่นผ่านทางสื่อมวลชน เป็นต้น ได้มีผลทำให้วัฒนธรรมการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (ยอมรับอำนาจ) กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีทางปฏิบัติปรากฏว่าวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองนี้มีลักษณะขัดแย้งกัน และคนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าแบบประชาธิปไตยประกอบกับการที่การเมืองการปกครองไทยภายหลัง พ. ศ. ๒๔๗๕ มักจะตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความสนใจทางการเมืองน้อย ดังจะเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยแต่ละครั้งทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจาก ปราศจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบต่อเนื่อง

นอกจากนี้อิทธิพลด้านคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือหลักการของพระพุทธศาสนาที่ว่า “ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส” ก็ได้มีอิทธิพลในการกำหนดความเชื่อ ค่านิยม และโลกทัศน์ของคนไทยอยู่ไม่น้อยในแง่ที่ว่าทำให้คนไทยมีระดับความอดกลั้น และอดทนต่อการเผชิญกับความทุกข์ยากของปัญหาต่าง ๆ ได้สูง เพราะเชื่อว่าวันข้างหน้าหรือชาติหน้าคงจะดีขึ้น โดยวันนี้หรือชาตินี้ต้องทุกข์ยากก็เพราะผลกรรมที่ไม่ดีในชาติก่อน เรามีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบและลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยให้เป็นแบบดั้งเดิมอีกด้วย มรดกตกทอดจากอดีตที่เกี่ยวกับอิทธิพลพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมจึงสามารถเข้ากันได้เป็นอย่างดีกับกระบวนการทางการเมืองที่เป็นอยู่ของสังคมการเมือง

กล่าวคือการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ทำให้คนไทยมีลักษณะของการยอมรับอำนาจแฝงอยู่ จึงมีส่วนทำให้การเมืองการปกครองของไทยไม่สามารถพัฒนา ไปสู่การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงได้

๓.๕.๔ คุณค่าและอิทธิพลพุทธศาสนาด้านเศรษฐกิจ

คำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในหลายด้านไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น จะมีจุดเด่น ๘ ประการ ซึ่งปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต สังฆิตตสูตร^{๙๐} ซึ่งแสดงถึงลักษณะธรรมวินัยของ พระพุทธศาสนาไว้ ๘ ประการดังนี้

- ๑) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อความกำหนัด
- ๒) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความพราก ไม่เป็นไปเพื่อความประกอบไว้
- ๓) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อการสะสม
- ๔) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมักน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมักมาก
- ๕) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ
- ๖) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสัจ ไม่เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ
- ๗) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเกลียดคร้าน
- ๘) ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก

จากลักษณะการตัดสินใจธรรมวินัยทั้ง ๘ ประการ ทำให้เราเห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะเน้นความมักน้อย ความสันโดษ ความเลี้ยงง่าย เพื่อให้เห็นอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายหรือ แลกเปลี่ยน และการบริโภค คำสอนทางพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อการผลิต การจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยน และการบริโภคเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

^{๙๐} ๐.ง.อ.ก. (ไทย) ๒๓/๑๔๓/๒๘๙.

๓.๕.๕ คุณค่าและอิทธิพลด้านการผลิต

ด้านการผลิต หรือในด้านการทำงานนั้น ทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งผลในปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะส่งผลให้เป็นเศรษฐี หรือที่เรียกว่า ภิภุชธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔^{๙๑} (หัวใจเศรษฐี อุ อา กะ สะ)^{๙๒}

๑) อุภฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ในด้านการผลิตหรือการทำงาน จะต้องมีความขยัน ในการทำกิจกรรมนั้นให้เกิดความก้าวหน้า เกิดความเจริญยิ่งขึ้น

๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา เมื่อผลิตสินค้าหรือผลงานชิ้นมากก็ต้องรักษา สิ่งที่ตนผลิตขึ้นมาไม่ให้เกิดความเสียหาย

๓) กัลยาณมิตตตา การคบมิตรที่ดี การคบคนดีย่อมจะได้เห็นแบบอย่างในการทำงานหรือ การดำรงชีวิตที่ดีแม้แต่การผลิตถ้าเราคบคนดีบางครั้งเราอาจทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มิตรที่ดีก็จะคอย เตือนสติ ทำให้ช่วยป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้

๔) สมชีวิตตา การเลี้ยงชีวิตด้วยความพอดี หลักธรรมนี้ส่งผลให้เกิดความประหยัด ทำให้ เกิดกระบวนการผลิตที่ไม่ฟุ่มเฟือย มีความเหมาะสมพอดี

๓.๕.๖ คุณค่าและอิทธิพลด้านการจำหน่ายหรือการแลกเปลี่ยนสินค้า

ในด้านการจำหน่ายหรือการแลกเปลี่ยนเป็นกระบวนการขาย อาชีพที่ทำหน้าที่หรือ ทำงานในการจำหน่ายนั้น เรียกว่าพ่อค้า ซึ่งพระพุทธเจ้ามีคำสอนเกี่ยวกับพ่อค้าไว้ ๓ ประการ ความ ว่า พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่บุญในโกศทรัพย์องค์ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือพ่อค้าในโลกนี้

๑) มีตาดี (จักขุมา) มีหูตาไวกว้างขวาง สามารถจำแนกต้นทุนกำไร สินค้าต่าง ๆ ได้เป็น อย่างดี ว่าสินค้าชนิดนี้ซื้อมาราคาเท่านี้ ขายราคาเท่านี้จะได้กำไรเท่าไร เป็นต้น

๒) มีธุรกิจดี (วิธูโร) มีความชำนาญชาญในการค้า เข้าใจในการซื้อสินค้าเข้า จำหน่าย สินค้าออก รอบรู้การตลาด อำนาจการซื้อของลูกค้า เป็นต้น ไม่ทำให้สินค้าของตนตกค้าง

๓) เพียบพร้อมด้วยที่พักอิงอาศัย (นิสยสัมปันโน) เป็นคนมีหัวในทางการค้า และมีแหล่ง เงินต่าง ๆ ให้การสนับสนุน เช่น คู่แข่งกับเศรษฐีคฤหบดี นายธนาคารให้ความเชื่อถือ สนับสนุนใน ด้านทุนดำเนินการ^{๙๓}

พ่อค้า ชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างไรคือ พ่อค้าในโลกนี้รู้จักสินค้าว่า “สินค้านี้ ซื้อมาเท่านี้ขาย ไปอย่างนี้ จะมีมูลค่าประมาณเท่านี้ มีกำไรเท่านี้” พ่อค้าชื่อว่ามีตาดี เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าชื่อว่ามี

^{๙๑} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

^{๙๒} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๔. (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๖.

^{๙๓} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

ธุรกิจดี เป็นอย่างไรคือ พ่อค้าเป็นคนฉลาดซื้อ และขายสินค้าได้ พ่อค้าเชื่อว่าธุรกิจดี เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าเชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักอิงอาศัย เป็นอย่างไรคือ คหบดีหรือบุตรคหบดีผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก ย่อมรู้จักพ่อค้าในโลกนี้อย่างนี้ว่า

“พ่อค้าผู้นี้แลมีตาดี มีธุรกิจดี และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรภรรยาได้ทั้งใช้คืนให้แก่พวกเรา ได้ตามกำหนดเวลา”

คหบดีหรือบุตรคหบดีเหล่านั้น ย่อมเชื่อเชิญ พ่อค้าเหล่านั้นด้วยโภคทรัพย์ว่า “นับแต่บัดนี้ไปท่าน จงนำโภคทรัพย์ไปเลี้ยงดูบุตรหลานภรรยาและใช้คืนให้แก่พวกเราตามกำหนดเวลา” พ่อค้าเชื่อว่า เพียบพร้อมด้วยที่พักอิงอาศัย เป็นอย่างนี้แล พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการนี้แล ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาลในโภคทรัพย์^{๙๔}

คำสอนจากพระไตรปิฎกที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า คุณสมบัติของพ่อค้าที่ดีต้องประกอบด้วย องค์ ๓ ประการ คือ

๑) รู้จักราคาของสินค้าต้นทุน ราคาขาย กำไร จากข้อนี้มีอิทธิพลต่อการทำการค้าอย่างยิ่ง พ่อค้าจึงมักจะจดลงบัญชีสินค้าต่าง ๆ ทำบัญชี รู้จักต้นทุน กำไรราคาขาย การทำคลังสินค้า

๒) มีธุรกิจดีคือรู้จักซื้อสินค้าได้ อิทธิพลข้อนี้ทำให้เกิดการตลาดการบริการรู้จัก กลุ่มเป้าหมายของสินค้า และบริการส่งผลให้มีการบริการอย่างมีคุณภาพ ทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ

๓) เพียบพร้อมด้วยที่พักอิงอาศัย ภาษาร้านค้าจะเรียกว่า มี “เครดิต” ส่วนใหญ่การทำ การค้าการสั่งของ มักจะเป็นระบบเครดิต เพื่อให้มีการหมุนเงินทัน แม้แต่การขายของหน่วยงาน ราชการ ส่วนใหญ่ต้องรอเบิกเงินจากหลวง ซึ่งจะต้องใช้เวลานานมาก การที่พ่อค้ามีที่พักอิงอาศัยนั้น จึงหมายถึง การมีเครดิตสั่งของมาขายก็ยังไม่ต้องจ่ายเงินเป็นเงินสด มักจะลงเป็นบัญชีเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ข้อนี้จึงเห็นได้ชัด ของอิทธิพลของคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการค้าขาย

๓.๕.๗ คุณค่าอิทธิพลด้านการบริโภคสินค้าและบริการ

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้สาวกพิจารณาก่อนที่จะใช้สอยในปัจจัยทั้ง ๔ อันได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวาร โดยการบริโภคนั้น จะต้องอยู่บนฐาน แห่งความเป็นผู้รู้จัก ประมาณในการบริโภค ซึ่งมีภาษาพระเรียกว่า โภขเน มัตตัญญูตา ซึ่งก็เป็นลักษณะเด่นของ พระพุทธศาสนา คือ ความเป็นผู้มักน้อย สันโดษ และเป็นผู้เลี้ยงง่าย การพิจารณาในการบริโภค ทั้ง ๔ ประการ^{๙๕} ดังนี้

^{๙๔} อ.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๖๓/๒๐.

^{๙๕} วินย (ไทย) ๔/๘๗/๑๐๖.

๑) จีวร พิจารณาโดยแยกกายแล้วจึงใช้จีวร เพื่อบำบัดความหนาว เพื่อบำบัดความร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อจะปกปิดอวัยวะที่ให้ความละเอียด กำเริบ

๒) บิณฑบาต อาหารที่ได้มา พิจารณาโดยแยกกายแล้วจึงฉันบิณฑบาต ไม่ฉันเพื่อเล่น ไม่ฉันเพื่อเมา ไม่ฉันเพื่อประดับ ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง ฉันเพื่อความดำรงกายนี้ เพื่อให้กายนี้เป็นไป เพื่อเว้นความลำบากแห่งกายนี้ เพื่ออนุเคราะห์แก่พรหมจรรย์ ด้วยมนสิการว่า เราจะบำบัดเวทนาเก่า ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความเป็นไปสะดวก ความไม่มีโทษ ความผาสุกจักมีแก่เรา

๓) เสนาสนะ ที่นอน ที่นั่ง พิจารณาโดยอุบายอันแยกกายแล้วจึงใช้สอยเสนาสนะ เพื่อบำบัดความหนาว เพื่อบำบัดความร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และ สัตว์เลื้อยคลาน เพื่อความบรรเทาอันตรายอันเกิดจากดินฟ้า อากาศ เพื่อความยินดีในความหลักเรือน สำหรับภาวนา

๔) คิลานปัจจัย เกสัชบริขาร พิจารณาโดยแยกกายแล้วจึงใช้ คิลานปัจจัยเกสัชบริขาร เพื่อบำบัดทุกขเวทนา อันบังเกิดขึ้นแล้วมีอาพาธต่าง ๆ เป็นมูล เพื่อความไม่มีโรคเบียดเบียน

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนให้พิจารณาเกี่ยวกับบริโภคว่าการที่บริโภคนั้น มิใช่ บริโภคเพื่อสนอง กิเลส ตัณหา ความอยากแต่การบริโภคนั้นเป็นไปเพื่อระงับทุกขเวทนา ที่ปรากฏขึ้น ดังนั้น คำสอนของพระพุทธศาสนา จึงสอนให้เป็นผู้มักน้อย สันโดษ และเป็นผู้เลี้ยงง่าย ตั้งอยู่บน พื้นฐานของความพอดี นั่นก็คือทางสายกลางนั่นเอง

ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาในหลายด้าน เมื่อกล่าวถึงด้านเศรษฐกิจ มีคำสอนทางพระพุทธศาสนามากมาย ให้ชาวพุทธได้นำไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในด้านเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเรื่องการผลิต การจำหน่าย หรือการบริโภค นั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้หมดทุกอย่าง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน กลับมีคนยากจนมากขึ้น มีปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากอวิชชาของประชาชน ความไม่รู้นี่เองจึงทำให้เกิด อุปสรรคปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อประเทศไทย ทำให้เกิด ประชญา เศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมา ถ้าประชาชนชาวไทยดำรงชีวิตเรียบง่ายด้วยการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยึดในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปัญหาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจสามารถแก้ไขได้ทั้งหมด และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้นอย่างแน่นอน

จึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการก่อสร้างของสังคมไทยเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้าน จิตใจด้านประเพณี ด้านพิธีกรรม ด้านวรรณกรรมวรรณคดี ด้านภาษา ด้านการศึกษา ตลอดถึงด้าน สถาปัตยกรรมการก่อสร้าง จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยทุกคนได้รับรู้ได้เห็น และเป็น เอกลักษณ์ของไทยในที่สุด เมื่อชาวต่างชาตินึกถึงประเทศไทยมักจะนึกถึง วัด ความสวยงามของโบสถ์

วิหาร พระราชวัง เป็นต้น จึงนับว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคม และวัฒนธรรมไทยในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง

๓.๕.๗ เป้าหมายของพระพุทธศาสนา

เป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ที่คาดหวังว่าจะได้รับการปฏิบัติตาม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแม้ว่าประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนามีถึง ๓ ระดับ^{๙๖} คือ ประโยชน์ตนเองประโยชน์ของบุคคลอื่น และประโยชน์ทั้งสองอย่าง และมีหลักธรรมที่กำหนดวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงประโยชน์ทั้ง ๓ ระดับนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการบรรลุตนเองอันสูงสุด คือ การบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์ หรือการบรรลุพระนิพพาน คือ การถึงความสิ้นกิเลสอาสวะทั้งหลายอย่างสิ้นเชิงไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป เป็นความปรารถนาอันสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ซึ่งการบรรลุถึงประโยชน์บุคคลจะต้องพากเพียรพยายามด้วยตนเอง แม้แต่พระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งหลาย ก็ไม่สามารถช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์อันสูงสุดได้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่า “เป็นศาสนาแห่งกรรม คือ การกระทำด้วยตนเองเป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนเอง”

ภายใต้หลักการเบื้องต้นเช่นนี้ จึงทำให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายผู้ที่ยังไม่บรรลุถึงประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติขัดเกลากิเลสจิตใจของตนเอง มากกว่าการไปสนใจในพฤติกรรมของบุคคล หรือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม เพราะหลักการในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าไม่ได้ส่งเสริมการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ หรือการเกี่ยวข้องกับการงานทั้งหลายทั้งปวง ที่จะเบียดเบียนอุปสรรคต่อการต่อความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม

แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ของนักวิชาการทั้งหลายที่ได้นำเสนอมานี้ ถ้าพิจารณาเฉพาะสังคมของบรรพชิต และฆราวาส ผู้มุ่งหวังจะบรรลุผลนิพพาน อาจเป็นไปได้ในลักษณะที่ว่าแนวคิดนี้สวนกระแสกับการบรรลุเป้าหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา เพราะตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติเบื้องต้น หรือว่าบุคคลผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย เมื่อเข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแล้ว จะต้องฝึกขัดเกลากิเลสอาสวะทั้งหลายจากจิตของตน จนได้บรรลุความเป็นพระอริยบุคคลขั้นสูงสุดแล้ว จึงจะสามารถไปทำประโยชน์ เพื่อคนอื่นในสังคมได้ด้วยการเทศนาสั่งสอนประชาชน ให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องชอบธรรม และการบรรลุคุณธรรมในเบื้องสูงเช่นเดียวกับท่านที่ได้บรรลุแล้ว การทำงานเพื่อสังคมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น หลังจากที่บุคคลนั้นได้พัฒนาตนเองไปแล้ว จนมีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อสังคม หรือเพื่อบุคคลอื่นต่อไป แต่ถ้าพิจารณาหลักการในพระพุทธศาสนาสามารถกล่าวได้ว่า

^{๙๖} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๖๗/๓๕., ส.ม. (ไทย) ๑๙/๖๐๓/๑๖๗., อ.ปญ.จก (ไทย) ๒๒/๕๑/๗๒.

พระพุทธศาสนามีหลักการ เพื่อสังคมในทุกระดับ ทั้งสำหรับปัจเจกบุคคล สถาบันองค์กร พระพุทธศาสนาเข้าไปมีความเกี่ยวข้องกับสังคมตลอดมา ในฐานะที่มีหลักการ และเป้าหมาย เพื่อปัจเจกบุคคล และองค์กรในระดับโลกุตระ และเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย ที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติ หลังจากที่ได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดแล้ว หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนามีเป้าหมาย เพื่อตนเองหรือเพื่อสังคม เช่น สังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม ๕ สาราณียธรรม ๖ อปริหานิยธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม ๑๐ จักกวัตติวัตร ๑๒ เป็นต้น

๓.๖ สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ถ้าสามารถทำให้คนในสังคมตระหนักถึงการรวมกันทั้งสังคม หรือทั้งโลกมากกว่าความสำคัญกรรมของปัจเจกบุคคลได้ หลักธรรมที่เกี่ยวกับสังคมก็จะสามารถสอดแทรกเข้าไปเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และวิถีชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบันได้ความจริงการสร้างการตระหนักรู้ถึงความทุกข์คนอื่น การสร้างรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา และเป็นกระบวนการทางสังคมที่สถาบันในสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน จะต้องช่วยกันทำหน้าที่ในการกล่อมเกล่า ชัดเกล่า ปลุกฝัง และธำรงค้ำจุนสำนึก แนวคิด และค่านิยมเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

พุทธธรรม คือ คำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และนำมาเผยแผ่สั่งสอนบุคคลทั่วไป พุทธธรรมในพระพุทธศาสนา มีเป็นจำนวนมากครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งถึงเรื่องสูงสุดที่เป็นจุดหมายของพุทธศาสนา คือ นิพพาน พุทธธรรมทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมทั้งสิ้นเช่นทำให้เกิดความสุข ความเจริญ แก่ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม โดยลักษณะทั่วไปของพุทธธรรม มี ๒ อย่าง คือ ๑) แสดงหลักความจริงสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือ “มัชฌิมนธรรมเทศนา” คือ หลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติ เช่น เบญจขันธ์ หรือ ขันธ์ ๕ ไตรลักษณ์ กฎแห่งกรรม เป็นต้น หลักความจริงเหล่านี้ก็เปรียบได้กับ “ทฤษฎี” ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติต่อไป และ ๒) แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ หลักปฏิบัติตามสภาพชีวิตของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) โดยทั่วไปหรือ บรรพชิต ก็สามารถปฏิบัติได้

กล่าวได้ว่า การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องชอบธรรม และการบรรลุคุณธรรมในเบื้องสูง เช่นเดียวกับท่านที่ได้บรรลุแล้ว การทำงานเพื่อสังคมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น หลังจากที่คุณคนนั้นได้พัฒนาตนเองไปแล้ว จนมีความพร้อมที่จะทำงาน เพื่อสังคม หรือเพื่อบุคคลอื่นต่อไป แต่ถ้าพิจารณาหลักการในพระพุทธศาสนาสามารถกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักการ เพื่อสังคมในทุกระดับ ทั้งสำหรับปัจเจกบุคคล สถาบัน องค์กร และศาสนา

บทที่ ๔

แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ในบทนี้ จะได้นำเสนอแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ในประเด็น แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ และแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยได้นำหลักพุทธธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะได้นำเสนอในรูปแบบดังต่อไปนี้

๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์

๔.๑.๑ ความหมายของการประยุกต์

“ประยุกต์” เป็นการนำความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ คือ การนำความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์ มาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ^๑

การประยุกต์ ใน “การคิดเชิงประยุกต์” ได้แก่ ๑) การประยุกต์ เป็นการนำภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ๒) การประยุกต์ เป็นการนำความรู้สาขาหนึ่ง มาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่ง ๓) การประยุกต์ เป็นการปรับใช้มิใช่การลอกเลียน ๔) การประยุกต์ นำบางส่วนของบางสิ่งมาใช้ ๕) การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ในบทบาทหน้าที่ใหม่ เพื่อเป้าหมายใหม่^๒

สรุปได้ว่า การประยุกต์ เป็นการปรับใช้ ไม่ใช่ การลอกเลียน ซึ่งหมายความว่า การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่ง หรือแนวคิดหนึ่งมาปรับใช้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์ เป็นการนำเพียงบางสิ่งจากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบท สถานที่ เวลา และองค์ประกอบอื่น ๆ โดยมี

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๔.

^๒ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : ซีเคเอส มีเดีย, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

เป้าหมาย คือ การเกิดประโยชน์สูงสุดในภาคปฏิบัติของการดำเนินงานหนึ่งงานใด อย่างเหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม และสิ่งที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นอยู่ ที่เฉพาะเจาะจงในขณะดำเนินการอย่างกลมกลืน และมีประสิทธิภาพสูง

๔.๑.๒ องค์ประกอบของการประยุกต์

องค์ประกอบของการประยุกต์ สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น^๓ ดังนี้

๑) องค์ประกอบหลักของการประยุกต์ ได้แก่ งานที่จะดำเนินการ พร้อมกำหนดเวลา เป้าหมายของงานที่จะดำเนินการ ความรู้ในวิทยาการหลักของงานที่จะดำเนินการ ความรู้ในวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะดำเนินการ ความรู้ในบริบท สภาพแวดล้อม และสิ่งที่เกี่ยวข้องที่เป็นอยู่ ในขณะดำเนินการ ความสามารถ และความชำนาญของผู้ปฏิบัติ ในการประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สู่การปฏิบัติในแต่ละบริบท ในแต่ละสถานะแวดล้อม และในแต่ละสิ่งที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นอยู่ ในขณะดำเนินการ อย่างสร้างสรรค์ และทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์

๒) องค์ประกอบเสริมของการประยุกต์ ได้แก่ ทรัพยากรเสริม สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน สภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริม สนับสนุน และเอื้ออำนวย ในขณะดำเนินการ และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ส่งเสริม สนับสนุน และเอื้ออำนวย ต่อการดำเนินงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

๔.๑.๓ ความสำคัญของการประยุกต์

ความสำคัญของการประยุกต์ สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ^๔ คือ

๑) **ระดับงาน** การประยุกต์เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ก่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้นในภาคปฏิบัติของการดำเนินงานนั้น ทำให้ผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความภาคภูมิใจในผลการดำเนินงานที่ตนเองมีส่วนช่วยให้เกิดขึ้น เพราะการประยุกต์นั้นเปรียบเสมือน “ศิลปะ” หรือเคล็ดลับ ในการดำเนินงาน จึงนำไปสู่ความรักและความผูกพันในงาน

๒) **ระดับหน่วยงาน** จากการที่การประยุกต์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานในแต่ละงาน จึงก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อหน่วยงาน นำไปสู่การพัฒนาหน่วยงาน สู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดของ McKinsey^๕ ที่ระบุว่าหน่วยงาน ที่จะเป็เลิศได้ จะประกอบด้วยปัจจัย ๗ อย่าง ที่มาสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ โครงสร้างขององค์กร (Structure) คือลักษณะจำนวน และศักยภาพ

^๓ สมชาติ โตรักษา, การประยุกต์หลักการการบริหารเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘), หน้า ๑๓๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓.

^๕ อำนาจ วัดจินดา, McKinsey 7-S Framework แนวคิดปัจจัย ๗ ประการในการประเมินองค์กร [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gracezone.org> (วันที่สืบค้น : ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐).

ของบุคลากรทั้งหลายขององค์กร, สไตล์หรือรูปแบบ (Style) การทำงานขององค์กร แสดงออกโดย สไตล์การบริหารของผู้นำสูงสุดขององค์กร, ความสามารถและทักษะเด่นขององค์กร (Skills), ระบบงานขององค์กร (Systems), กลยุทธ์ขององค์กร ในทุก ๆ ระดับ (Strategies) และ ค่านิยมร่วมขององค์กร (Share value)

๓) ระดับพื้นที่ คือ การประยุกต์นั้น เป็นสิ่งจำเป็นของการดำเนินงานในพื้นที่ของแต่ละงาน เนื่องจากการเป็นกรนำทฤษฎี สู่การปฏิบัติ ทั้งในแต่ละทฤษฎี และในการใช้หลาย ๆ ทฤษฎี มาผสมผสานกัน ในการดำเนินงานในพื้นที่ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในแต่ละบริบทที่แตกต่างกัน ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้น

๔) ระดับประเทศ คือการประยุกต์เป็นสิ่งจำเป็นของการดำเนินงานในทุกระดับ และเป็นศิลปะของแต่ละประเทศ ที่น่าเรียนรู้และนำมาแบ่งปันกันตามแนวคิดทฤษฎี หลักการ วิธีการ และเทคนิค ของการจัดการความรู้ซึ่งเป็นที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ เพราะคุณค่าที่แท้จริงของวิชาการได้นั้นอยู่ที่การประยุกต์สู่การปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งโลก อย่างกว้างขวาง และเสมอภาคกัน

ซึ่ง “การประยุกต์” ในที่นี้ หมายถึง การนำหลักพุทธธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เพื่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ ทำบุญด้วยการให้ ปันสิ่งของ (ทานมัย) ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย (ศีลสมัย) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจให้เจริญปัญญา (ภาวนามัย) และสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ การให้ คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำ สั่งสอน (ทาน) กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ (ปิยวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (อรรถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติเสมอกันในชนทั้งหลาย (สมานัตตตา) เป็นต้น

๔.๒ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำมาจัดประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และแยกออกเป็นประเด็น ซึ่งจะได้นำเสนอแบบพรรณนา แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรม ไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากหน่วยงานราชการภาครัฐ

ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากหน่วยงานราชการภาครัฐ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกได้ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นผู้ดำเนินการประเพณีทางศาสนาได้เข้าร่วมกิจกรรมของทางวัดและชุมชน รับฟังปาฐกถาธรรม และแสดงความคิดเห็นในบางครั้ง และยังมีนโยบายให้ชุมชนกับทางวัดมีส่วนในการดำเนินกิจกรรมที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนด้วย โดยสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม ซึ่งบางกิจกรรมไม่สามารถเบิกงบประมาณได้ ก็ได้นำงบประมาณส่วนตัวสนับสนุนให้ รวมถึงพิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ แจกให้กับเด็ก และเยาวชน เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีทางศาสนา^๖ ส่วนทางเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสนมีตัวแทนร่วมกิจกรรมโดยชุมชนเป็นหลัก เช่น เทศน์มหาชาติในวันสำคัญ กิจกรรมทอดผ้าป่าทั้งของหมู่บ้านวัด และชมรมผู้สูงอายุ ถวายเทียนพรรษาประจำปีของชมรมผู้สูงอายุ โดยมีนโยบายให้จัดประเพณีทางศาสนา โดยเน้นความเรียบง่าย ประหยัด ถูกต้องตามหลักประเพณีทางศาสนา สามารถกล่อมเกลาจิตใจคนได้ ซึ่งเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ทางเทศบาลได้จัดบริการรถรับ – ส่ง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย และยังสนับสนุนและนำหนังสือธรรมะแจกในงาน โดยจะแจกผ่านผู้นำชุมชน และทำบอร์ดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานสืบทอดผู้สูงอายุ งานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และงานฝึกอบรมต่าง ๆ^๗

บ้านวังลาวได้สนับสนุนกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา ได้แก่ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีเข้าพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น^๘ โดยทางโรงเรียนบ้านวังลาวได้เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรมประเพณีทางศาสนา โดยได้นำคณะครู และนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ได้ไปนั่งฟังธรรม สวดมนต์ และเจริญสมาธิในวันมาฆบูชาที่วัดบ้านวังลาวเสมอ และยังได้ส่งเสริมให้คณะครู และนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีทางศาสนา สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้จัดสรรงบประมาณ จัดซื้ออุปกรณ์ และภาพวันสำคัญ

^๖ สัมภาษณ์, บรรจง ตีระตังใจ, ผู้อำนวยการกองทุนศึกษา, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์, ทิพย์วรรณ โตแดง, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์, ชยากร สิทธิธัญกิจ, ๔๔/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ทางศาสนา เพื่อจัดนิทรรศการเผยแพร่ประเพณีทางศาสนา และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยได้จัดทำป้ายภาพแสดงความสัมพันธ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา^๙

บ้านห้วยเกียงเข้าร่วมกิจกรรม ทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม ทุกครั้งที่มีโอกาส จัดกิจกรรมโดยยึดถือแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง และถ่ายทอดความเข้าใจในการปฏิบัติที่ถูกต้องกับเด็ก ๆ และเยาวชนบริจาคปัจจัย ตามกำลังและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เช่น ฝ่าป่า กฐิน การสร้างพุทธสถานต่าง ๆ ตามกำลัง ได้จัดป้ายนิเทศตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวประวัติ และการปฏิบัติตนในศาสนพิธีทางศาสนาต่าง ๆ^{๑๐} ซึ่งวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น ได้เข้าไปร่วมพิธีกรรม และร่วมนั่งสมาธิเสมอ^{๑๑}

ประเด็นที่ ๒ สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกได้จัดอบรมเด็กและครอบครัว เป็นการสร้างความสัมพันธ์ สร้างความเคารพ ดูแลบุพการี จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจชีวิต คือ จัดอบรมทั้งเด็ก และตัวแทนครอบครัว เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระดับครอบครัวและชุมชน ได้ร่วมประเพณีเทศมหาชาติ ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมแห่เทียนพรรษา โดยมีชมรมผู้สูงอายุเป็นเจ้าภาพถวายเทียนพรรษา และในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ จะมีงานสืบชะตาผู้สูงอายุประจำปี จัดเป็นภาพรวมของตำบล เทศบาลตำบลเวียง และประเพณีอื่น ๆ เช่น งานสงกรานต์ ตานก๋วยสลาก และสงฆ์น้ำพระธาตุ และยังได้ร่วมประเพณีของคนเมือง คนไต สนับสนุนโดยการบริการประชาสัมพันธ์ จัดงานประเพณีนิยมของคนไทใหญ่ด้วย^{๑๒} ได้สนับสนุน/ส่งเสริมให้น้าเด็ก และเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมของทางวัด ส่งเสริมให้ครูนำเด็กเข้าวัด ในวันสำคัญทางศาสนา แนะนำผู้มีจิตบริสุทธิ์เข้าร่วมกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการประชาสัมพันธ์ และเข้าร่วมกับทางวัดที่จัดกิจกรรมเสมอ^{๑๓}

บ้านวังลาวได้ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชาต่อองค์พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และ

^๙ สัมภาษณ์, อุทัย ปินปันคง, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังลาว, ๑๗๔ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียงอำเภอเวียง จังหวัดเชียงราย, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์, ละเอียด พันใจ, ข้าราชการครู, โรงเรียนบ้านห้วยเกียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์, วิเชียร เวียงเหล็ก, ผู้บังคับหมู่ (ทำหน้าที่ปฏิบัติการป้องกันปราบปราม), ๑๕๕ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์, ทิพย์วรรณ โตแดง, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์, บรรจง ต๊ะต่องใจ, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

พระสังฆเจ้า ทั้งนี้การจัดประเพณีทางศาสนา เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบทอดรุ่นสู่รุ่นต่อไป^{๑๔} และโรงเรียนบ้านวังลาวได้ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโฮมรูม โดยในกิจกรรมจะให้นักเรียนนั่งสวดมนต์ ทำสมาธิเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี จัดกิจกรรมบรรยายหลักธรรมทางศาสนา เช่น ศีล ๕ ให้นักเรียนได้เรียนรู้พร้อมทั้งสวดมนต์นั่งสมาธิ และในวันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ทางโรงเรียนได้จัดทำป้ายนิเทศในโรงเรียนมีการเวียนเทียนและถวายเทียนพรรษา ให้แก่วัดเสมอ และยังจัดทำขบวนแห่เทียนในช่วงวันเข้าพรรษาด้วย^{๑๕}

บ้านห้วยเกียงได้สนับสนุนให้จัดค่ายคุณธรรมในโรงเรียนต่อเนื่องทุก ๆ ปี โดยยึดถือหลักคุณธรรม ๑๒ ประการ จัดทำหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา และพานักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งเข้าร่วมประเพณีวันสำคัญต่าง ๆ โดยยึดถือระเบียบ และปฏิบัติตามประเพณี^{๑๖} ได้ร่วมพัฒนาและเชิญชวนคนในหมู่บ้านมาร่วมทำบุญตักบาตร โดยได้ร่วมสนับสนุน และจัดประเพณีตานก๋วยสลาก ซึ่งจัดขึ้นปีละ ๑ ครั้ง^{๑๗}

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า คนในชุมชนบ้านสบรวกมีความตั้งใจในการทำบุญ มีเจตนาที่แตกต่างกันในเรื่องความสามัคคี^{๑๘} บริบทชุมชนปัจจุบันเป็นหมู่บ้านชายแดน ช่วงที่มีเทศกาลมีผู้ร่วมกิจกรรมน้อย ในงานเทศกาลมีการดื่มสุรา^{๑๙} บ้านวังลาวพบปัญหา คือ ความไม่เข้าใจของแต่ละบุคคลที่ต่างคนต่างทำจึงทำให้มีความคิดสวนทางกัน^{๒๐} และยังขาดบุคลากร งบประมาณในการจัดกิจกรรมประเพณีทางศาสนา^{๒๑} และบ้านห้วยเกียง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดขึ้นนั้น เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งก็ได้มีคนในชุมชนส่วนใหญ่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ทางวัดจัดขึ้นเสมอ^{๒๒} แต่ทั้งนี้อยากให้มีคนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีที่ดีงาม^{๒๓}

ประเด็นที่ ๔ มาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกควรจัดให้วัดเป็นเขตปลอดบุหรี่ สุรา ไม่ให้จำหน่ายเครื่องดื่ม ทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามมุมประตูทางเข้าวัด ทางเดิน ตามต้นไม้ ในเรื่องคติสอนใจ^{๒๔} รวมทั้งควรสร้างความเป็นอันหนึ่ง

^{๑๔} สัมภาษณ์, ชยากร สิทธิธัญกิจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์, อุทัย ปินปันคง, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์, ละเอียด ทันใจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์, วิเชียร เวียงเหล็ก, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์, ทิพย์วรรณ โตแดง, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์, บรรจง ต๊ะต้อใจ, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์, ชยากร สิทธิธัญกิจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์, อุทัย ปินปันคง, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์, ละเอียด ทันใจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์, วิเชียร เวียงเหล็ก, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์, ทิพย์วรรณ โตแดง, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

เดียวกันให้มากขึ้น^{๒๕} บ้านวังลาวได้มีมาตรการในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ จัดประชุมคณะกรรมการ ก่อนและหลังกิจกรรมนั้น เพื่อหาแนวทางแก้ไข^{๒๖} รวมทั้งจัดหางบประมาณสนับสนุนกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา เช่น จากผ้าป่าหรือกฐิน เป็นต้น ควรมีการประสานงานจากหน่วยงานทาง พระพุทธศาสนา เช่น วัด เทศบาล โรงเรียน เพื่อขอเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี พร้อมทั้งขอสนับสนุน ด้านบุคลากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน มาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีทาง ศาสนาแก่นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา^{๒๗} ส่วนบ้านห้วยเกียง พบว่า จากปัญหาดังกล่าวควรจัด กิจกรรมทางศาสนาให้หลากหลาย และน่าสนใจกว่านี้^{๒๘} เพราะหากจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ แปลกใหม่ แต่ยังคงรูปแบบประเพณีเดิมไว้ ก็จะมีผู้มาสนใจมากขึ้น คนในชุมชนก็จะมาร่วมมากขึ้น^{๒๙}

ส่วนที่ ๒ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ ตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส

ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกได้จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางศาสนา คือ ประกาศเสียงตามสายของ หมู่บ้าน และแจ้งในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านสบรวก มีอบรมธรรมะทุกวันพระ ทางวัด พระธาตุภูเข้าจะอบรมธรรมะในวันพระตอนเช้า มีการทำบุญตักบาตรเวลาประมาณ ๐๘.๐๐ ถึง ๐๙.๐๐ น. ทุกวันพระเป็นประจำ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านร่วมกับวัดจัดพิธี ทำบุญตักบาตรตอนเช้า และเวียนเทียนตอนเย็น เป็นประจำ^{๓๐} ซึ่งในฐานะของเจ้าอาวาสวัดบ้าน สบรวก ได้จัดกิจกรรม ประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ ประกาศเสียงตามสายของ หมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ทุกวันพระก่อนถึงวันที่จะจัดงาน ขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์หน้าวัด และข้างถนน ก่อนทางเข้าหมู่บ้าน ส่วนการอบรมได้ร่วมกับคณะศรัทธา โดยจัดให้มีเทศน์ทั้งแบบโวหาร และ แบบเนื้อเรื่องฉบับเมืองล้านนาทุกวันพระ อบรมในช่วงการทำกิจวัตรประจำวัน ไหว้พระ สวดมนต์ เติมน้ำจตุสมทุกวันพระ และได้จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่าง ๆ คือ

^{๒๕} สัมภาษณ์, บรรจง ต๊ะต้อใจ, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์, ชยากร สิทธิธัญกิจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์, อุทัย ปิ่นปันคง, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์, ละเอียด ทันใจ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์, วิเชียร เวียงเหล็ก, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ สุพันธ์, กำนันตำบลเวียง, ๑๕๗ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๑) จัดให้มีงานทานกัวยสลากร่วมกันสองวัด ได้แก่ วัดบ้านสบรวกและวัดพระธาตุอุ๋นเพราะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ๒) จัดให้มีงานทำบุญเทศมหาชาติทุกปี ในวันมาฆบูชาของทุกปี โดยนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์ทั้ง ๓ ประเทศ คือ ประเทศพม่า ประเทศลาว และประเทศไทย โดยแต่ละประเทศจะเทศน์โดยใช้สำเนียงของตนเอง^{๓๑}

บ้านวังลาวได้ประชาสัมพันธ์ ชักชวน เชิญชวนให้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในช่วงเย็นก่อนถึงวันสำคัญนั้น ๆ และในตอนเช้าผู้นำชุมชนจะประกาศเสียงตามสายให้ทราบ มีการจัดอบรมทุกวันพระ โดยการบอกถึงความสำคัญ และการประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้รู้อย่างแท้จริง จะชี้แจงในการประชุมของหมู่บ้าน โดยกรรมการวัดจะมีการวางแผน สรุปร่วมกันก่อนที่จะแจ้งให้ชาวบ้านทราบ ^{๓๒} ส่วนทางผู้นำชุมชนได้จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ในวันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันอื่น ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาต่าง ๆ มีกิจกรรมเวียนเทียนในวันเข้าพรรษา กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี นั่งสมาธิ และมีวัฒนธรรมพื้นบ้านชนเผ่าของไทลื้อมี รำโตและนางนก ในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา และมีประเพณีงานบั้งไฟในวันวิสาขบูชา ทั้งนี้ทางวัดยังได้เทศนาธรรมผ่านเสียงตามสายในวันพระแจกหนังสือธรรมะ แผ่นพับให้ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมวันนั้น และได้เปิดวีซีดีออกเสียงตามสายให้คนในชุมชนได้ฟัง^{๓๓}

บ้านห้วยเกียง ได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยมีการประชาสัมพันธ์ คือ ขึ้นป้ายเชิญชวน ประชาสัมพันธ์ทางเครื่องขยายเสียงตามสายในหมู่บ้าน มีการจัดอบรมธรรมะทุกวันพระมีการแสดงพระธรรมเทศนา และในวันสำคัญทางประเพณีต่าง ๆ จะมีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตร และได้เทศนาธรรมผ่านเสียงตามสายตามโอกาสของวันสำคัญนั้น ๆ และยังได้พิมพ์หนังสือธรรมะแจกในวันเข้าพรรษาด้วย^{๓๔} ทางผู้นำชุมชนได้สนับสนุน และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรืองานประเพณีของวัดประชาสัมพันธ์ ๒ ช่องทาง คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย และโดยการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน มีการจัดอบรมธรรมะทุก ๆ วันพระมีกิจกรรมฟังเทศน์ฟังธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและเน้นย้ำในเรื่องถือศีล ๕ เป็นหลัก ซึ่งการจัดประเพณีของหมู่บ้านเกี่ยวกับประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีคือการสรงน้ำพระธาตุ และกิจกรรมที่จัดตามประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การเวียนเทียน แห่เทียนเข้าพรรษา และหากมี

^{๓๑} สัมภาษณ์, พระประกายแสง สุบุญโญ (แสนอาด), เลขานุการเจ้าคณะตำบลเวียง เขต ๒, วัดสบรวก หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์, พระอธิการธงชัย ธมมเตโช, เจ้าอาวาสวัดวังลาว, วัดวังลาว หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ แก้วISON, กรรมการหมู่บ้านบ้านวังลาว, หมู่ที่ ๕ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์, พระอธิการก้องคำ จันทบุญโญ, เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียง, วัดห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

กิจกรรม หรือประเพณีทางพระพุทธศาสนาก็จะแจกแผ่นพับหรือหนังสือธรรมะให้กับประชาชนหรือผู้ที่มาร่วมกิจกรรม^{๓๕}

ประเด็นที่ ๒ จัดกิจกรรมอบรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือ ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกได้จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กในโรงเรียนบ้านสบรวก เด็กมัธยมต้น และมีการสอนหลักสูตรธรรมะในโรงเรียน และประเพณีทางศาสนา ซึ่งวัดพระธาตุภูเข้า ได้จัดสอนการปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ให้กับประชาชนในหมู่บ้านเป็นบางช่วง ครั้งละ ๗ – ๑๐ คน และทุกวันพระหลังทำวัดสวดมนต์ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ทั้งในตอนเช้าตอนเย็น ตามประเพณีทางพระพุทธศาสนาทุกประการ และประเพณีสืบชะตา ปกติประชาชนจะนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีสืบชะตาที่บ้าน ประเพณีสงกรานต์และประเพณีตานก๋วยสลากก็จะทำเหมือนประเพณีของล้านนาทั่ว ๆ ไป^{๓๖} ทางวัดบ้านสบรวกได้มีครูพระ หรือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จะมีตัวแทนพระไปสอนในโรงเรียนบ้านสบรวกในวันพฤหัสบดี และทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะนำนักเรียนมาทำกิจกรรมในวัด มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต คือ จัดกิจกรรมทุกวันพระ ให้อุบาสกอุบาสิกา หรือผู้ที่สนใจในธรรมะ มาทำวัตรสวดมนต์ร่วมกัน และจัดให้มีการเทศน์สั่งสอนประชาชนตามโอกาส และในวาระสำคัญตามแต่จะเกิดขึ้น ซึ่งในวันที่มีกิจกรรมทางศาสนานั้น จะมีการทำวัตร สวดมนต์ บรรยายธรรม เวียนเทียน แต่มีพิเศษ คือ วันเข้าพรรษาและออกพรรษา จะมีการถวายขันข้าวอุทิศให้ผู้วายชนม์ และมีงานจำลองเหตุการณ์พระพุทธเจ้าลงจากสวรรค์ในวันออกพรรษา (ก่อนวันตักบาตรเทโวโรหนะหนึ่งวัน) จะจัดขึ้นทุกปี เช่น ประเพณีสืบชะตาบ้าน หรือตานใจบ้านในวันสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงน้ำพระธาตุเชียงเมียงหรือพระธาตุภูเข้า และในหมู่บ้านจะมีการเลี้ยงผีเมือง หรือเรียกตามภาษาถิ่นเหนือว่า เลี้ยงเมือง ในพิธีกรรมจะมีการพลีกรรมด้วยสัตว์เป็น ๆ ^{๓๗}

บ้านวังลาวมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ ก่อนจะมีจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนานั้น จะมีการประชุมในหมู่บ้านจัดแบ่งความรับผิดชอบของบุคคลต่าง ๆ ในกิจกรรมนั้น ๆ และมีการประชุม ชี้แจงในการจัดกิจกรรม เพื่อเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม และนำปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ มาปรับใช้ในช่วงงานต่อไป^{๓๘} ทางผู้นำชุมชนก็ได้จัดกิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรม ในชุมชน คือ ชักชวนเด็ก เยาวชน ไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญที่วัดทุกวันพระ นำเด็ก เยาวชนไปเข้าค่ายฟังธรรมะทุกวันพระ ทำให้จิตใจสงบ และได้ความรู้ทางธรรม มีคุณธรรม แล้วยังมีธรรมะสอนให้คนในชุมชนรักใคร่ และมีศีลธรรม ซึ่งในวันวิสาขบูชา

^{๓๕} สัมภาษณ์, สุนทร ขายลาด, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยเกียง, ๑๖ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ สุพันธ์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์, พระประกายแสง สุพลโย (แสนอาด), ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์, พระอธิการธงชัย ธมมเตโช, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ชาของทุกปีในหมู่บ้านจะมีการจัดงานบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านในวันเข้าพรรษา คนในชุมชนจะไปฟังเทศน์ที่วัด และคนในชุมชนจะงดเหล้าเข้าพรรษาลงตลอดระยะเวลา ๓ เดือน อีกทั้งยังมีการจัดประเพณีทางศาสนา คือ งานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งคนในชุมชนวันที่ ๑๓ ๑๔ และ ๑๕ ของทุกปี ประเพณีสงกรานต์จะมีการไปทำบุญที่วัด ตักบาตร ถวายกองเจดีย์ทรายรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ผู้ที่เคารพนับถือ ในส่วนประเพณีตานก๋วยสลากจะมีการตานก๋วยสลากเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ หรือเจ้ากรรมนายเวร และถวายทานเพื่ออุทิศไว้ถวายภาคหน้า^{๓๙}

และบ้านห้วยเกียงมีการจัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชนปีละ ๑ ครั้ง จัดปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิภาวนาในช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน มีการจัดกิจกรรมบวชชีพรหมณ์ถือศีล ๘ ปฏิบัติธรรม ๒ คืนทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษาสมาเดือน ในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ ในช่วงเช้าจะมีไหว้พระสมათานศีลทำบุญตักบาตรให้ทานส่วนช่วงเย็นมีการทำวัตรสวดมนต์นั่งสมาธิและเวียนเทียน และยังได้ส่งเสริมประเพณีสืบชะตาจัดขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลเช่น จัดขึ้นในงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ป่วยผู้มีความทุกข์ใจ ประเพณีสงกรานต์มีการทำบุญตักบาตร รดน้ำดำหัว และยังมีประเพณีตานก๋วยสลากเป็นการสืบทอดประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เพื่อสงเคราะห์พระสงฆ์และอุทิศให้บรรพบุรุษ ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุจัดขึ้นทุกปีปีละ ๑ ครั้ง ในเดือนห้าของล้านนาคือขึ้น ๑๕ ค่ำของทุกปี^{๔๐} ส่วนทางผู้นำชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมเพื่อให้ชีวิตมีศีลธรรมในวันพระทุกครั้ง และในวันสำคัญจะจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เวียนเทียน สวดมนต์ และแห่เทียนพรรษาในทุก ๆ ปี ซึ่งการจัดงานประเพณีทางศาสนาประจำปีทุก ๆ ปีจะมีการสืบชะตา รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ตานก๋วยสลาก จัดผ้าป่า และสงฆ์น้ำพระธาตุ โดยการชักชวนประชุม และประชาสัมพันธ์ ซึ่งในการจัดกิจกรรมทางผู้นำชุมชนจะมีส่วนร่วมเป็นหลัก^{๔๑}

ประเด็นที่ ๓ ปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๙^{๔๒} พบปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เยาวชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในงาน หรือประเพณีทางศาสนามากนัก อันเนื่องมาจากเยาวชนต้องไปศึกษาเล่าเรียน ไปทำงานต่างจังหวัด จึงพบว่าไม่ค่อยมาร่วมงาน อาจเป็นไปได้ว่าอีกหน่อยจะไม่มีผู้สืบทอดประเพณีที่ดั่งามเหล่านี้อีก^{๔๓} บ้านวังลาวพบว่า ไม่เคยพบปัญหามีคนในชุมชนชอบประเพณีทุกอย่าง และในชุมชนแต่ชอบกิจกรรมประเพณีทางศาสนา^{๔๔} แต่บางครั้งก็มีความคิดเห็นที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าอย่างฉับพลัน จึงเกิดปัญหาความไม่

^{๓๙} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ แจ้วสอน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์, พระอธิการก้องคำ จันทปัญโญ, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์, สุนทร ชัยลาด, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ สุพันธ์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์, พระประกายแสง สุปญโญ(แสนอาด), ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ แจ้วสอน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สามัคคีกัน^{๔๕} ส่วนบ้านห้วยเกียงขาตงงบประมาณในการจัดกิจกรรมประเพณีทางศาสนา^{๔๖} แต่ทั้งนี้การจัดกิจกรรมทางศาสนาของวัดห้วยเกียงทุก ๆ ปี ทางวัดทุกอย่างได้ผ่านการประชุมและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง^{๔๗}

ประเด็นที่ ๔ มาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกควรมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นทางโซเชียล (Social) ตามช่องทางต่าง ๆ เช่น ทางไลน์ (Line) หรือ เฟสบุ๊ก (Facebook) พูดคุยกับผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อหาแนวทางแก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงจัดกิจกรรมตรงกับวันหยุดราชการ และวันหยุดพิเศษ เพื่อให้มีผู้มาร่วมมากขึ้น^{๔๘} ส่วนมาตรการการแก้ปัญหาอื่น ๆ ไม่มี^{๔๙} บ้านวังลาวควรชี้แจงจุดบกพร่องหรือปัญหาต่าง ๆ ด้วยการปรึกษาหารือแก้ปัญหา และเป็นเพื่อเป็นแนวทางในงานอื่น ๆ ต่อไป^{๕๐} และหากมีประเพณีหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไม่ควรให้คนในชุมชนดื่มสุรา และเรื่องชกต่อยกันเกิดขึ้น ถ้าคนไหนทำผิดจะถูกตัดเงิน^{๕๑} ส่วนบ้านห้วยเกียงควรมีการบอกบุญญาติโยม บริจาคปัจจัยตามกำลังศรัทธาเพื่อให้มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมทางศาสนา^{๕๒} และเพื่อสืบทอดประเพณีโบราณของบ้านห้วยเกียงสืบไป^{๕๓}

ส่วนที่ ๓ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม

ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากจากประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง สามารถแบ่งออกเป็น ๑๘ ประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมที่สามารถสืบค้นได้ พบว่า หมู่บ้านสบรวกเดิมมีชื่อเรียกว่า “เมืองเกียง” ส่วนสบรวกคือหมู่บ้านเหนือมีโรงบ่มใบยาตั้งอยู่ที่โรงแรมโกลเด้นในปัจจุบัน ชาวบ้านจะเรียกชื่อหมู่บ้านตามแม่น้ำรวก เรียกว่า “สบรวก” ต่อมานาย บุญเตง ศรีรัตน มาเป็นเสมียนโรงบ่มใบยา ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

^{๔๕} สัมภาษณ์, พระอธิการธงชัย ธมมเตโช, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์, สุนทร ขายลาด, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์, พระอธิการก้องคำ จันทปญโญ, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์, พระประกายแสง สุปญโญ (แสนอาด), ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ สุพันธ์, ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์, พระอธิการธงชัย ธมมเตโช, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์, ประสิทธิ์ แก้วสอน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์, สุนทร ขายลาด, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์, พระอธิการก้องคำ จันทปญโญ, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

นายบุญเตียง จึงย้ายจากบ้านพักโรงบ่มใบยาทำยาหมู่บ้าน เรียกบริเวณที่ตนเองอยู่ใหม่ว่า บ้านเมืองเกียง เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๑ มีการสำรวจหมู่บ้านครั้งใหญ่ และมีการตั้งบ้านเลขที่ ๑ จากบ้านผู้ใหญ่บ้าน เรียงตามลำดับขึ้นมาจากทิศเหนือประมาณ ๕๓ หลังคาเรือน มีการตั้งชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการว่า “บ้านสบรวก” ให้เป็นหมู่ที่ ๑ ของตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย^{๕๔} กล่าวได้ว่าบ้านสบรวกมีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้ทั้งจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ และจากงานวิจัย จากหนังสือที่เคยมีสมาชิกในชุมชนได้เขียนเล่าไว้ เช่น ประวัติศาสตร์ใต้เมืองเกียง โดย คุณอิงอร คงเจริญ และโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรสาธารณะของชุมชนริมฝั่งโขง ของคุณธรรี มณีผ่อง เป็นต้น^{๕๕} นอกจากนี้ยังมีประเพณีทางศาสนาที่สำคัญมากมาย เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีไหว้เจ้าเมือง วันลอยกระทง วันสงกรานต์^{๕๖} สลากภัต ประเพณีขึ้นพระธาตุภูเข้า ฯลฯ ประเพณีเหล่านี้มีการทำต่อเนื่องกันมา โดยสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น^{๕๗} เป็นกิจกรรมที่ยึดถือเป็นแบบแผน และได้ทำการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะให้คนมาเป็นรุ่นต่อ ๆ ไป ได้รู้ และปฏิบัติตาม^{๕๘} ซึ่งประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สามารถสืบค้นได้ทั้งจากบุคคลในหมู่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ หนังสือ หรืองานวิจัยต่าง ๆ^{๕๙}

บ้านวังลาวมีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีตั้งธรรมมหาชาดก ประเพณีบุญบั้งไฟ^{๖๐} ซึ่งสามารถสืบค้นได้จากแนวทางการปฏิบัติตามจารีตประเพณี และวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ^{๖๑} บ้านวังลาวอพยพมาจากประเทศพม่า เป็นส่วนใหญ่ ได้รับวิถีแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาจากเมืองเชียงตุง และสิบสองปันนา

^{๕๔} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๒๒๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์, พชร ศรีมธยากุล, เจ้าของผู้จัดการพิพิธพันธ์บ้านผืน, ๒๑๒ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๔๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๕๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๕๖๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, มัคทายกวัดวังลาว, หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์, ปรากฏ แสงแก้ว, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านวังลาว, ๔๕ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

(ประเทศจีน) ที่เคร่งครัดต่อการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ประชากรเป็นไทลื้อและไทใหญ่เป็นจำนวนมาก^{๖๒} ใช้ภาษาไทใหญ่ ไทลื้อจากการเขียนตำรา (ปื้บรรรม) เป็นตัวหนังสือไทเขิน การแต่งกายของชายจะมีการนุ่งกางเกงสามขา หญิงจะเกล้าผมจุกไว้ด้านหลัง นุ่งผ้าขึ้นทอเอง^{๖๓} การแต่งกายจะคล้ายคลึงกับคนเมืองเชียงตุงประเทศพม่า และเขตปกครองพิเศษสิบสองปันนาจีนตอนใต้ จะมีความคล้ายคลึงกันมาก^{๖๔} ภาษาที่ใช้ คือ ภาษาพุด และภาษาเขียน ส่วนมากจะดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย นิสัยร่าเริง ชอบฟังธรรม และจะให้ความสำคัญกับคนไทใหญ่และไทลื้อมาก^{๖๕}

บ้านห้วยเกียงมีประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในหมู่บ้าน^{๖๖} เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีตานก๋วยสลาก จะจัดขึ้นในทุก ๆ ปี^{๖๗} เพื่อให้บรรพชนคนรุ่นหลังได้สืบทอด^{๖๘} รุ่นสู่รุ่นให้เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน^{๖๙} แต่ทั้งนี้ยังไม่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน ไม่มีบันทึกไว้เป็นหลักฐานที่แน่ชัดมากเท่าไร^{๗๐} จึงไม่สามารถที่จะบอกเล่าความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของบ้านห้วยเกียงที่ชัดเจนใด ๆ ได้ เพราะไม่มีการเล่าถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่น^{๗๑}

ประเด็นที่ ๒ มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์ พบว่า บ้านสบรวกมีวิถีชีวิตเป็นเอกลักษณ์ของบ้านสบรวก เป็นสังคมหนึ่งที่มีหลากหลายชนชาติ หลายภาษา^{๗๒} แต่สามารถอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านเดียวกัน

^{๖๒} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๕๖ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์, ไพบูลย์ หนสมสุข, ประธานผู้สูงอายุตำบลเวียง, ๖๙๔ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๔๐๓ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮา, ๒๒๑ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมีธยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

ได้อย่างมีความสุข^{๗๓} สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นไทยอันดีงามในชุมชนบ้านสบรวก^{๗๔} คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในวันสำคัญทางศาสนาจะไปวัดทำบุญพาลูกหลานเข้าวัด^{๗๕} และยังมีวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ ในชุมชนบ้านสบรวกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้วย คือ ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไม่หรูหรา^{๗๖} มีศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องหอเสื่อบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้านความอยู่ดีกินดี^{๗๗}

คนในชุมชนบ้านวังลาวเป็นคนสงบ ร่าเริง ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย^{๗๘} ส่วนผู้สูงอายุจะมีวิถีชีวิตชนบททั่วไป ผู้ชายมักจะชอบสูบบุหรี่ ใช้ภาษาไทย หรือไทใหญ่ มักบริโภคถั่วลิสงแปรรูป ถั่วเน่า และเต้าหู้^{๗๙} มีการไปมาหาสู่ตามระบบเครือญาติพี่น้อง^{๘๐} ทั้งในประเทศไทย และฝั่งพม่าตลอดทั้งเมืองสิบสองปันนา (ประเทศจีน)^{๘๑} และยังมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน ได้ติดตามกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน^{๘๒} ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและชุมชน^{๘๓}

บ้านห้วยเกียง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ ทำสวน ปลูกผัก ปลูกยาสูบ^{๘๔} ร้อยละ ๘๕ ของพื้นที่^{๘๕} แบบวิถีชีวิตชนบททั่ว ๆ ไป^{๘๖} ไม่มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด เพราะคนบ้านห้วยเกียงมีคนหลายเผ่าพันธุ์มาอาศัยอยู่ เช่น ไทใหญ่ ไทยลื้อ คนเมือง ทำให้ไม่มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ตายตัว^{๘๗} ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่^{๘๘} แต่ทุกเผ่าพันธุ์ที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเกียงสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข^{๘๙}

ประเด็นที่ ๓ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ พบว่า บ้านสบรวกมีวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น เรื่องอาชีพ^{๙๐} การแต่งกาย การกิน การพูด ความเป็นอยู่ รวมถึงประเพณี

^{๗๓} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๑} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๕} สัมภาษณ์, ไพบูลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๗} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๘} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

วัฒนธรรม และการแสดงต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้วย^{๙๑} คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ภาษาที่ใช้สื่อสารเป็นภาษาไทยใหญ่^{๙๒} การแต่งกายบางส่วนก็เหมือนในสมัยปัจจุบันแบบคนไทยส่วนใหญ่ทั่วไป บางส่วนแต่งกายแบบชาวไทใหญ่ เช่น ใส่กางเกงขาก๊วย กางเกงเป้าใหญ่ ๆ ใส่เสื้อคอกลมแขนยาว^{๙๓} วัฒนธรรมด้านอาหารการกินที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งรสชาติ ลักษณะ การตกแต่ง รูปลักษณ์หน้าตา เช่น จะสาน เมี่ยงคำ ข้าวก้นจั้น^{๙๔} ซึ่งคนในชุมชนบ้านสบรวกที่เป็นชาวไทใหญ่มิได้มีวัฒนธรรมการกินที่คงเดิมอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยทั้งหมด^{๙๕}

บ้านวังลาวมีประเพณีตั้งธรรมหลวงประจำปีของหมู่บ้านวังลาว มีการทานไปหาญาติพี่น้องที่ล่องล้าไปแล้ว^{๙๖} การทำพิธีมีความเชื่อว่าจะให้ผู้ที่มีความป่วย เจ็บไข้จะหายไป แล้วมีแต่โชค ลาภมีความสุข^{๙๗} และยังมีพิธีอื่น ๆ ที่สืบทอดมาจากประเทศพม่า และประเทศจีน เพื่อให้การดำรงชีวิตมีความสุข^{๙๘} และยังมีประเพณีทำบุญเข้าพรรษา จะมีศีลปะตั้งงามบนเทียนพรรษา สวยงามวิจิตรงามตา^{๙๙} ประเพณีบุญบั้งไฟจะมีการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก^{๑๐๐} หรือประเพณีลอยกระทงประจำปี เป็นต้น^{๑๐๑}

บ้านห้วยเกียง มีการดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และมีการส่งเคราะห์ประจำปี^{๑๐๒} เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม และมีความสามัคคีกัน^{๑๐๓} ประเพณีสงกรานต์ ที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ประจำหมู่บ้าน^{๑๐๔} และส่วนใหญ่จะเป็นการทำบุญตักบาตรทุกวันพระ^{๑๐๕} การทำบุญสงน้ำพระธาตุประจำปี^{๑๐๖} ทำบุญตานก้วยสลากทั่ว ๆ ไป

ประเด็นที่ ๔ ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พบว่า บ้านสบรวกมีประเพณีปอยตั้งธรรม(เทศน์มหาชาติ) ซึ่งจะมีขึ้นในเดือนยี่ของชาวล้านนา (ยี่เป็ง) มีการเทศน์ ๑๓ กัณฑ์ เป็นการฟังพระเทศนาครั้งใหญ่^{๑๐๗} ประเพณีสงน้ำพระธาตุภูเข้า จะมีชาวบ้านขึ้นไปทำบุญ

^{๙๑} สัมภาษณ์, พัทรี ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๒} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๓} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์, สมพร แสงหงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์, นน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์, พัทรี ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

ทำทาน และสรงน้ำพระธาตุ เพื่อความเป็นสิริมงคล^{๑๐๘} ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง) ชาวบ้านจะทำกระทงกันแทบทุกหลังคาเรือน และขึ้นไปนมัสการพระธาตุภูเก้า ฟังเทศน์ และรับศีลรับพร^{๑๐๙} ประเพณีสลากภัต (ตานก๋วยสลาก) จะมีการนำของใช้ของกินใส่ในตะกร้าที่สานด้วยไม้ไผ่ (ชาวบ้านเรียกว่า “ก๋วย”) และนำไปถวายให้แก่พระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์อ่านเส้น (อุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว) ตามขั้นตอนของประเพณีสลากภัต^{๑๑๐} ประเพณีงานบุญบั้งไฟในวันวิสาขบูชา จะทำพิธีกันในตอนกลางวัน ใช้พลุในการไหว้พระธาตุ^{๑๑๑} และประเพณีร้านกรำโต เป็นประเพณีของชาวไทใหญ่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่หาชมได้ยาก จัดขึ้นในวันออกพรรษา และพิธีสำคัญต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล^{๑๑๒}

บ้านวังลาวมีประเพณีสรงน้ำพระธาตุบุญชุ่มจอมรวกทุกปีในเดือน ๘^{๑๑๓} ประเพณีตานก๋วยสลาก เพื่อเป็นการทำบุญให้กับเจ้าที่เจ้าทาง ทำมาหากินให้พืชผลเจริญงอกงาม^{๑๑๔} ประเพณีบายศรีสู่ขวัญทำขึ้นเพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุขเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว^{๑๑๕} ประเพณีร้านกรำโต สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลาน^{๑๑๖} เป็นการละเล่นชนิดหนึ่งให้ความรื่นเริงสนุกสนาน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น^{๑๑๗} และเป็นประเพณีประจำชาติของไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน^{๑๑๘}

บ้านห้วยเกียงมีประเพณีสรงน้ำพระธาตุห้วยเกียงเป็นประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งจะทำในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓ ของทุกปี^{๑๑๙} จะมีผู้คนชุมนุมชนมากมายหลากหลายชนเผ่าขึ้นไปสรงน้ำพระธาตุพร้อมกับครอบครัว^{๑๒๐} ทั้งร่วมทำบุญ ถวายปัจจัย สังฆทาน และเครื่องใช้ ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ด้วย^{๑๒๑} และมีประเพณีตานก๋วยสลากเป็นประเพณีที่สืบทอดทำกัน

^{๑๐๘} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

มาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่น^{๑๒๒} แต่ก็จะเป็นเหมือนกับประเพณีล้านนาโดยทั่ว ๆ ไป^{๑๒๓} แต่อาจจะมีการขั้นตอนพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างที่แปลกไป^{๑๒๔}

ประเด็นที่ ๕ เคยพาลูกหลานไปวัด ใส่บาตร ทำบุญ พบว่า คนในชุมชนบ้านสบรวกได้พาลูกหลานไปวัด ทำบุญ เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ได้ใส่บาตรทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา คือ นำอาหารผลไม้ไปทำบุญที่วัด^{๑๒๕} เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว และเจ้ากรรมนายเวร^{๑๒๖} ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง^{๑๒๗} ไปวัดทำบุญใส่บาตรเพื่อให้เกิดความสบายใจ จิตใจสงบขึ้น^{๑๒๘} ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเมื่อสะดวกเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา^{๑๒๙} ในการการมาวัดทำบุญยังได้พบปะเพื่อนฝูงคนรู้จักพูดคุยกัน^{๑๓๐}

บ้านวังลาวส่วนใหญ่เคยพาลูกหลานไปใส่บาตรทำบุญทุก ๆ เช้าของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๑๓๑} เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา และส่งเสริมให้ลูกหลานให้พบเจอแต่สิ่งดี ๆ^{๑๓๒} ใส่บาตรกรวดน้ำอุทิศบุญกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว^{๑๓๓} และอธิษฐานจิตตามความต้องการ เช่น ขอให้มีความสุข ขอให้ปราศจากโรคภัย^{๑๓๔} นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสบายใจ มีความสุข จิตใจก็เกิดความสงบ^{๑๓๕} รวมทั้งรับพรจากพระสงฆ์ก็ถือเป็นการศึกษาธรรมอย่างหนึ่ง แล้วทำให้เกิดความสบายใจ^{๑๓๖}

คนในชุมชนบ้านห้วยเกียงได้พาลูกหลานไปวัดใส่บาตรทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันสงกรานต์ วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา^{๑๓๗} ทำบุญใส่บาตรเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ทำบุญใส่บาตรเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรม

^{๑๒๒} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์, พัชรี ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

นายเวร^{๑๓๘} ทำบุญใส่บาตรเนื่องในวันเกิดตนเอง เพื่อให้เกิดความสบายใจ มีความสุข^{๑๓๙} ทำบุญใส่บาตรเมื่อมีปัญหา แล้วจะทำให้เกิดความสบายใจ^{๑๔๐} และการที่ทำบุญ ใส่บาตร นอกจากจะทำให้มีความสุข สบายแล้ว ยังได้พบปะผู้คนที่ยังรัก^{๑๔๑} รวมทั้งทำบุญใส่บาตร เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของลูกหลาน ตั้งแต่ยังเยาว์วัย^{๑๔๒}

ประเด็นที่ ๖ เคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พบว่า บ้านสบรวก เคยสละทรัพย์ ปัจจุบัน เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ถวายเงิน บริจาคทรัพย์ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๑๔๓} ถวายอาหาร ผลไม้ ขนมต่าง ๆ แก่พระภิกษุสงฆ์^{๑๔๔} ถวายสังฆทานเนื่องในวันเกิด เพื่อให้รู้สึกสบายใจ^{๑๔๕} ถวายผ้าไตรจีวรแก่พระสงฆ์^{๑๔๖} ถวายยารักษาโรค เพื่อให้ตนมีสุขภาพที่แข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน^{๑๔๗} และสมทบเงินสร้างหรือซ่อมแซมเสนาสนะที่อยู่ในวัด เพื่อความสะดวกของพระภิกษุสงฆ์^{๑๔๘}

คนในชุมชนบ้านวังลาวส่วนใหญ่เคยสละทรัพย์ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ถวายเงินบริจาคทรัพย์เพื่อก่อสร้างเสนาสนะวัดหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในวัด^{๑๔๙} ถวายอาหารสด และแห้งตามความประสงค์ที่จะทำบุญ^{๑๕๐} ถวายทานเพื่อให้ครอบครัวมีความสุขกายภาคหน้า^{๑๕๑} ถวายผ้าอาบน้ำฝนและผ้าจำพรรษาให้แก่พระภิกษุสงฆ์เสมอ^{๑๕๒} ถวายยารักษาโรคในงานเทศกาลบุญต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติธรรม เข้ากรรมรูกขมูล^{๑๕๓} ร่วมเป็นเจ้าภาพโรงทานในงานวัด เช่นเมื่อทางวัดจัดกิจกรรมหรือประเพณีทางศาสนาก็จะร่วมทำอาหาร แต่ให้กับคนที่มาร่วมกิจกรรมรวมทั้งพระภิกษุสงฆ์สามเณรด้วย^{๑๕๔}

^{๑๓๘} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อ้นคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์, พิชรี ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

บ้านห้วยเกียง คนในชุมชนเคยสละทรัพย์ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการถวายเงินบริจาคทรัพย์เวลาที่มีประเพณี หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น^{๑๕๕} ถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณร^{๑๕๖} ถวายสังฆทานในวันเกิดเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต^{๑๕๗} ถวายสิ่งของอุปโภค ผ้าไตรจีวร สบู่ ยาสีฟัน น้ำดื่ม และยารักษาโรคแก่พระภิกษุสงฆ์ในวัด เพื่อจะได้ไม่ขัดสน มีสุขภาพที่แข็งแรงในชาตินี้^{๑๕๘} รวมทั้งสมทบเงินสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน ที่อยู่อาศัย ในวัด เช่น กุฏิ ศาลาเจดีย์ วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ ตามกำลังศรัทธา^{๑๕๙} ร่วมบริจาคค่าน้ำค่าไฟให้แก่ทางวัด และเป็นเจ้าภาพงานกฐินหรือผ้าป่าที่ทางวัดจัดขึ้น^{๑๖๐}

ประเด็นที่ ๗ เคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ พบว่าบ้านสบรวกได้รักษาศีล ๕ เพื่อพัฒนาด้านจิตใจให้มีความสุข สุขภาพแข็งแรง^{๑๖๑} สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๑๖๒} เพื่อให้ลูกหลาน สามเณร ภรรยา คนในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก^{๑๖๓} เมื่อพูดอะไรมีแต่ผู้เคารพเชื่อฟัง คำพูดมีเสน่ห์ แต่ทั้งนี้ผู้พูดก็ต้องสำนึกด้วย^{๑๖๔} การรักษาศีล ๕ จะมีอานิสงส์หลากหลายอย่างแล้ว^{๑๖๕} ยังทำให้ชีวิตมีแต่ความปกติสุขด้วย^{๑๖๖}

บ้านวังลาวได้รักษาศีล ๕ และศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาเสมอ^{๑๖๗} ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุข สุขุม รอบคอบ^{๑๖๘} ให้รู้จักความดี ละเว้นความชั่ว ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและคนรอบข้าง^{๑๖๙} ปลูกฝังให้ลูกหลาน สามเณร ภรรยาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ให้ความเคารพซึ่งกัน และกัน^{๑๗๐} ซึ่งการสวดมนต์ ภาวนา นั่งสมาธิจะทำให้มีสติปัญญาที่ดี คิดรอบคอบ^{๑๗๑} และตั้งมั่นในศีลในธรรมของพระพุทธเจ้า^{๑๗๒}

^{๑๕๕} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์, สาม โกฏี, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

บ้านห้วยเกียง ได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้จิตใจดีขึ้น^{๑๗๓} เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมดี เช่น มีคุณธรรมในจิตใจ^{๑๗๔} มีชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิมไม่มากนักน้อย^{๑๗๕} ทำให้อายุยืนยาวปราศจากโรคภัยเบียดเบียน^{๑๗๖} เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก^{๑๗๗} เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี และมีความเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง ทำให้มีสติปัญญามากขึ้น^{๑๗๘}

ประเด็นที่ ๘ มีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน
พบว่า บ้านสปรวมมีที่บูชาพระประจำบ้าน เพื่อทำให้จิตใจสงบ เป็นการบริกรรมสมาธิ^{๑๗๙} เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ^{๑๘๐} เพราะการบูชาพระประจำบ้านนั้นมีอานิสงส์ที่ดีหลายประการ^{๑๘๑} คือเป็นมงคลแก่ชีวิต^{๑๘๒} ทำให้จิตสว่างไสวเกิดปัญญา^{๑๘๓} และได้พาลูกหลานคนในครอบครัวไหว้พระก่อนนอน เพื่อทำจิตใจให้สงบ ไม่ตกอยู่ในความประมาท^{๑๘๔}

บ้านวังลาวพบว่า มีที่บูชาพระประจำบ้าน เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ คือ มีการสวดมนต์ภาวนา แม่เมตตาทุก ๆ คืน เป็นการสรรเสริญคุณเคารพบูชาพระรัตนตรัย^{๑๘๕} เพื่อป้องกันเหตุภัยต่าง ๆ สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคล ไม่ให้เกิดความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ^{๑๘๖} นึกถึงคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นทรงศาสดาของศาสนาพุทธ เพื่อเป็นการรักษาพระธรรมศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า^{๑๘๗} เป็นแนวทางในชีวิต เพื่อเป็นการกำจัดบาปสิ่งที่เป็นอกุศล กระทำให้สิ่งที่เป็นมงคลให้กับตนเองและครอบครัว^{๑๘๘} การสวดมนต์ไหว้พระและภาวนาทำให้จิตใจไม่ไม่วิตกกังวล และไม่ให้โรคภัยเข้ามาเบียดเบียน เพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิต เพราะพระรัตนตรัยเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่เหนือจิตใจ ทำให้เกิดสิ่งดีงามกับตนเอง เกิดปัญญา มีศีลธรรม มีสมาธิ^{๑๘๙}

^{๑๗๓} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์, ปรการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

บ้านห้วยเกียงพบว่า ได้บูชาพระประจำบ้าน เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ^{๑๙๐} ป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ^{๑๙๑} จะทำให้มีจิตใจสงบ มีสมาธิ จิตใจไม่วุ่นวาย^{๑๙๒} เป็นการอบรมขั้นดีให้แก่วงศ์เพื่อเป็นการกำจัดบาปสิ่งอกุศลต่าง ๆ^{๑๙๓} และได้พาลูกหลานสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนแทบทุกวัน ถ้ามีเวลาอยู่ด้วยกันเพื่อปลูกฝังการมีจิตสำนึกที่ดี มีธรรมะในจิตใจตั้งแต่เด็ก ๆ^{๑๙๔} และการสวดมนต์ไหว้พระยังทำให้จิตใจสว่างใสเกิดปัญญา ไม่หลงสิ่งที่เป็นอกุศลต่าง ๆ^{๑๙๕}

ประเด็นที่ ๙ ได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า บ้านสบรวกได้ทำพิธีกรรม ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสืบทอด พิธีกรรมอันดีงามไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และประพฤติปฏิบัติ^{๑๙๖} ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ถือเป็นธรรมเนียมโบราณที่สืบทอดกันมา^{๑๙๗} ที่แสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของชุมชน^{๑๙๘} และยังเป็นการส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธี^{๑๙๙} ให้เกิดความสบายใจและมีจิตใจสงบ^{๒๐๐} ยกระดับจิตใจของผู้ปฏิบัติให้สูงขึ้น^{๒๐๑}

บ้านวังลาวได้ทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน^{๒๐๒} เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเป็นวิถีชีวิตของคนบ้านวังลาว^{๒๐๓} ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่ดั่งาม บ่งบอกถึงความเป็นวิถีชาวพุทธ^{๒๐๔} และยังเกิดอานิสงส์ที่หลายประการ เช่น เกิดความสงบสุขร่มเย็น^{๒๐๕} อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขจิตใจ เบิกบาน^{๒๐๖} อยู่ร่วมกันในสังคมหมู่บ้านได้อย่างไม่เกิดข้อขัดแย้ง^{๒๐๗}

^{๑๙๐} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์, พัชรี ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

บ้านห้วยเกียง ได้ทำพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเสมอ^{๒๐๘} เช่น ประเพณีเข้าพรรษาประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุ^{๒๐๙} เพื่อเป็นการสืบทอด และอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านห้วยเกียง^{๒๑๐} ให้ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ ไป ได้สืบทอดเรียนรู้ต่อไป^{๒๑๑} พิธีกรรมหรือศาสนพิธีต่าง ๆ เมื่อทำแล้วทำให้เกิดความสบายใจ จิตใจสงบ^{๒๑๒} และส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธีด้วย^{๒๑๓}

ประเด็นที่ ๑๐ เป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌาปนกิจ ฯลฯ พบว่า บ้านสบรวก ได้เป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌาปนกิจ คือเมื่อมีคนเสียชีวิตในครอบครัว จะได้มีเงินทำศพไม่เดือดร้อนบุคคลรอบข้าง^{๒๑๔} เงินที่เหลือจากการทำศพก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้^{๒๑๕} เช่น เป็นค่าใช้จ่ายเลี้ยงครอบครัว นำเงินที่เหลือไปทำทุนประกอบอาชีพ^{๒๑๖} เป็นทุนการศึกษาให้บุตรธิดาในครอบครัว^{๒๑๗} นำเงินไปทำบุญให้ผู้เสียชีวิต เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลที่ทำให้ผู้ตายไปสู่ภพภูมิที่ดี^{๒๑๘} และเพื่อจะได้มีส่วนร่วมกับการสมาชิกในชุมชนด้วย^{๒๑๙}

บ้านวังลาวได้เป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เพื่อเป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์คนภายในชุมชน^{๒๒๐} เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัว^{๒๒๑} แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เมื่อเกิดการสูญเสีย^{๒๒๒} เป็นกำลังใจให้กับคนที่สูญเสียญาติไปในครอบครัว^{๒๒๓} และเห็นอกเห็นใจกัน เมื่อเกิดความทุกข์ความสูญเสีย^{๒๒๔} ถือเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้ออีกอย่างหนึ่ง^{๒๒๕}

^{๒๐๘} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์, ไพบุญ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๒} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมัยยากุล, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๓} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

บ้านห้วยเกียง ได้เป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฉาปนกิจทั้งครอบครัว^{๒๒๖} เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตโดยไม่ต้องเดือดร้อนผู้อื่น^{๒๒๗} ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัวหาเงินที่เหลือจากการทำศพ^{๒๒๘} มีเงินทุนในการประกอบอาชีพเป็นทุนการศึกษาบุตร^{๒๒๙} เป็นหลักประกันความมั่นคงในครอบครัว^{๒๓๐} และเพื่อเป็นการทำบุญกุศลให้ผู้เสียชีวิตที่ล่วงลับไปแล้ว^{๒๓๑}

ประเด็นที่ ๑๑ ครองชีพอย่างเรียบง่าย โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
กินอยู่ อย่างพอดี พบว่า บ้านสบรวก คนในชุมชนบ้านสบรวกส่วนใหญ่มีการครองชีพอย่างเรียบง่าย^{๒๓๒} ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๒๓๓} คือ มีการใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง กินอยู่อย่างเรียบง่ายสมถะ^{๒๓๔} พยายามไม่เป็นหนี้มาก เพื่อไม่ให้เป็นการระ^{๒๓๕} ปลุกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย^{๒๓๖} การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อลดกิเลส ทำให้ชีวิตมีความสุข^{๒๓๗}

บ้านวังลาวมีการครองชีพอย่างเรียบง่าย พอเพียง^{๒๓๘} และยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท^{๒๓๙} รู้จักตนเองมากขึ้น ไม่ให้เป็นหนี้มาก การเป็นหนี้เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ตนเองและครอบครัว^{๒๔๐} ปลุกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่ายด้วยการรู้จักเก็บรู้จักออม^{๒๔๑} ใช้จ่ายเงินเมื่อจำเป็น ใช้จ่ายตามความพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งต่อตนเองครอบครัว^{๒๔๒} และชุมชนได้นำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้เพื่อจะทำให้มีความสุขและยั่งยืนต่อไป^{๒๔๓}

^{๒๒๖} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์, สาม โกฏี, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์, พัชรี ศรีมีธยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

คนในชุมชนบ้านห้วยเกียงส่วนใหญ่มีการครองชีพอย่างเรียบง่าย^{๒๔๔} มีวิถีชีวิตแบบชาวชนบททั่วไป กิน อยู่ อย่างพอดี ไม่ใช่ชีวิตหรูหรา^{๒๔๕} และยังยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย^{๒๔๖} ไม่ให้เป็นหนี้มีภาระมากตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๔๗} ใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง ปลูกฝังสอนให้ลูกหลานมีวิถีที่เรียบง่าย^{๒๔๘} ใช้จ่ายอย่างประหยัดกินอยู่อย่างพอดี จึงจะทำให้จิตใจมีความสุข^{๒๔๙}

ประเด็นที่ ๑๒ เคยบวช ในพระพุทธศาสนา พบว่า บ้านสบรวกมีทั้งที่เคยบวช และไม่ เคยบวช^{๒๕๐} ซึ่งผู้ที่เคยบวชมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป^{๒๕๑} เช่น บวชหน้าไฟ บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ^{๒๕๒} บวชเพื่อศึกษาเรียนหนังสือ^{๒๕๓} บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส^{๒๕๔} ส่วนบางคนก็บวชเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา^{๒๕๕}

บ้านวังลาว เคยบวชในพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา คือ บวชภาคฤดูร้อน^{๒๕๖} บวชเพื่อเป็นการศึกษาธรรมะ พระธรรมวินัยของสงฆ์^{๒๕๗} บวชเพื่อศึกษาธรรมะภาคปฏิบัติต่าง ๆ^{๒๕๘} บวชเพื่อเป็นสิ่งที่ดีงาม^{๒๕๙} บวชหน้าไฟ อุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ให้ลูกหลานบวชจนหน้าศพ เพื่อเป็นการตอบแทนผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว^{๒๖๐} และบวชเพื่อตอบแทนบุญคุณบิดามารดาที่ได้กำเนิด^{๒๖๑}

คนในชุมชนบ้านห้วยเกียงบางคนเคยบวชในพระพุทธศาสนา^{๒๖๒} เช่น บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน^{๒๖๓} บวชแก้กรรม บวชตามประเพณี บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ บวชเพื่อ

^{๒๔๔} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์, พันธ์ ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๕๑} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์, สาม โกฏี, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๓} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ตอบแทนพระคุณบิดามารดาผู้มีอุปการะ^{๒๖๔} และก็ยังมีคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่ไม่เคยบวช^{๒๖๕}

ประเด็นที่ ๑๓ เคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนา พบว่า บ้านสบรวก เคยสนับสนุน ส่งเสริมให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนาเพราะเกิดความศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา^{๒๖๖} ได้ส่งเสริมให้ลูกหลานบวชเพื่อเรียนหนังสือ^{๒๖๗} บวชเพื่อตอบแทนคุณของพ่อแม่^{๒๖๘} บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ(บวชงานศพ)^{๒๖๙} บวชเพื่อแก้กรรม หรือเมื่อเจอเรื่องที่ร้าย ๆ มากที่สุดในชีวิต^{๒๗๐} และบวชเพื่อได้เข้าใจคำสอนในพระพุทธศาสนา และปฏิบัติธรรม^{๒๗๑}

บ้านวังลาวได้สนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนา เพราะเกิดจากความศรัทธา^{๒๗๒} อยากให้ลูกหลานบวชเพื่อศึกษาธรรมะตามรอยพระพุทธเจ้า^{๒๗๓} เพื่อเป็นการดำรงจารีตประเพณีให้คงอยู่^{๒๗๔} และศึกษาธรรมะข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ^{๒๗๕} บวชจนศพญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วเป็นการต่อบุญให้ไปถึงชาติภพใหม่^{๒๗๖} และการบวชเพื่อตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่เพราะเป็นสิ่งที่ประเสริฐ^{๒๗๗}

บ้านห้วยเกียง เคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัยหลายอย่าง^{๒๗๘} เช่น บวชด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา^{๒๗๙} บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน เพื่อเรียนหนังสือเพราะฐานะทางบ้านไม่ค่อยจะมีเงิน^{๒๘๐} บวชแก้กรรมหรือบวชเบญจเพส^{๒๘๑} บวชหน้าไฟหรือบวชอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว^{๒๘๒} บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดาผู้มีอุปการะ และทำนุบำรุงศาสนา^{๒๘๓}

^{๒๖๔} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๕} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๘} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์, พัชรี ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๗๒} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๓} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๕} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๖} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗๙} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ประเด็นที่ ๑๔ มีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิต พบว่า คนในชุมชนบ้านสบรวกมีหนังสือธรรมะ ได้ศึกษาธรรมะเพื่อได้ความรู้ได้ปัญญา จิตใจสว่างไสว^{๒๘๔} มีจิตใจที่สูงขึ้น มีสมาธิ จิตใจสงบ^{๒๘๕} ไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้ หรือเมื่อหลงผิดไปแล้วมีผู้ชักจูงไปในทางที่ดีขึ้น^{๒๘๖} เป็นผู้รู้สังคม รู้กาลเทศะอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุก^{๒๘๗} เมื่อศึกษาธรรมะแล้วจะทำให้มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง^{๒๘๘} และเพื่อลดกิเลสมุ่งสู่นิพพาน^{๒๘๙}

คนในชุมชนบ้านวังลาวได้ศึกษาธรรมะเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในชีวิต^{๒๙๐} เพื่อให้เกิดความรู้สึกได้เสมอ ไม่หลงตัวเอง เพราะธรรมะเป็นยาวิเศษเพื่อเตือนสติให้ระลึกได้เสมอ^{๒๙๑} มีตู้หนังสือธรรมะประจำบ้านไว้ศึกษา^{๒๙๒} และนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุมีผล^{๒๙๓} ไม่ให้ตกไปสู่รอบโลกที่ชั่ว คือทำความดีละเว้นความชั่วจะทำแต่สิ่งที่ดีงาม^{๒๙๔} ศึกษาธรรมะทำให้เป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริง มีสติมีเหตุผล และผลในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่จะไม่กระทบต่อภาพรวม^{๒๙๕}

บ้านห้วยก๊วยได้ศึกษาหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะทุกครั้งที่มีโอกาส^{๒๙๖} เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิต เพราะการศึกษาศาสนะหรืออ่านหนังสือธรรมะมีอานิสงส์หลายอย่าง^{๒๙๗} เช่น ทำให้มีความรู้ มีปัญญา มีสมาธิ จิตใจนิ่งไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้^{๒๙๘} เป็นผู้รู้จริง เห็นจริงเป็นโลกวิทู^{๒๙๙} และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๐๐} และยังทำให้ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจจริยธรรมและคุณธรรมด้วย^{๓๐๑}

^{๒๘๔} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๖} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘๙} สัมภาษณ์, พัชรี ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๙๐} สัมภาษณ์, นน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๑} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๔} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๗} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙๙} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๐} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๑} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

ประเด็นที่ ๑๕ คนในชุมชนได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ พบว่า บ้านสบรวกคนในชุมชนส่วนใหญ่ได้นำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติกัน คือ ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) แบ่งอาหาร ขนมให้คนข้างบ้าน^{๓๐๒} ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) สำรวมกายวาจา^{๓๐๓} มี วาจาสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่พูดจาก้าวร้าว^{๓๐๔} ไม่พูดเท็จพูดโกหก หรือพูดคำหยาบคาย^{๓๐๕} ไม่ลัก ทรัพย์ ขโมยของคนอื่น หรือทำให้คนอื่นเดือดร้อน^{๓๐๖} และทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) เช่น คิดแต่เรื่องดี ๆ ที่เป็นกุศล เพื่อให้เกิดความสุข จิตใจสงบ^{๓๐๗}

บ้านวังลาวคนในชุมชนได้นำหลักธรรมมาใช้ เช่น ทำบุญให้ทาน แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น^{๓๐๘} การให้ต้องให้ด้วยจิตใจ และให้เพื่อเป็นการไม่หวังสิ่งตอบแทน^{๓๐๙} ให้ด้วยความเป็นมิตร^{๓๑๐} ทำบุญ ด้วยการรักษาศีล ไม่ประพฤติผิดในศีลธรรมจรรยาบรรณที่ติงาม^{๓๑๑} ประพฤติตามหลักของ พระพุทธเจ้า การถือศีล ๕ ศีล ๘ ทำให้เกิดความกลัว และไม่กระทำความผิด^{๓๑๒} ทำบุญด้วยการเจริญ ภาวนาคือ การสวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิ ให้เกิดสติปัญญาเกิดความคิดไม่ถูกดึงไปในทางที่ชั่วรวมทั้ง การแผ่เมตตาด้วย^{๓๑๓}

บ้านห้วยเกียงคนในชุมชนได้นำหลักธรรมคือบุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติปฏิบัติ^{๓๑๔} เช่น ทำบุญด้วยการให้ทาน โดยการแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับผู้อื่นด้วยความเต็มใจไม่หวังสิ่งตอบแทน^{๓๑๕} ทำบุญด้วยการรักษาศีล ๕ คือ ไม่พูดเท็จไม่พูดโกหก^{๓๑๖} ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่ลักทรัพย์ ไม่เสพ ของมีนเมา ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น และงดเว้นจากการฆ่าทั้งปวง^{๓๑๗} ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา โดย

^{๓๐๒} สัมภาษณ์, พชร ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๐๓} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๖} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๗} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๘} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐๙} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๐} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๑} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๒} สัมภาษณ์, ห่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๓} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๔} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๕} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๖} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๗} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

ฝึกรอบมจิตใจให้สงบ และเกิดปัญญาไม่ถูกโมหะครอบงำ^{๓๑๘} คิดแต่เรื่องที่ดีที่เป็นกุศลเป็นการ
สำรวมจิตใจเพื่อกำจัดกิเลส^{๓๑๙}

ประเด็นที่ ๑๖ คนในชุมชน ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพุดติ ปฏิบัติ พบว่า
คนในชุมชนบ้านสบรวกส่วนใหญ่ ได้นำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในชีวิตประจำวันเพราะเป็นหลักธรรม
ที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิต^{๓๒๐} คือ การให้ทาน การแบ่งปัน สิ่งของให้กับคนอื่นโดยไม่หวัง
ผลตอบแทน^{๓๒๑} พูดด้วยวาจาถ้อยคำที่สุภาพ(ปิยวาจา) ไพเราะอ่อนหวาน ไม่ก้าวร้าว^{๓๒๒} ไม่พูด
เพื่อเจือไม่พูดเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นทะเลาะกัน^{๓๒๓} บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน(อัตถจริยา)
ทำในสิ่งที่ดี ที่เป็นประโยชน์ เพื่อเป็นผู้ที่มีคุณค่าในสังคม^{๓๒๔} และเป็นผู้ที่มีความเสมอต้นเสมอปลาย
(สมานัตตตา) วางตัวเป็นกลาง วางตัวดีต่อบุคคลอื่น^{๓๒๕}

คนในชุมชนบ้านสบรวกได้นำหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ เช่น การให้ทาน การ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ทานเป็นการให้ที่เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ^{๓๒๖} หากเราให้ด้วยความจริงใจ
ผู้รับก็จะรู้สึกดี^{๓๒๗} พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดเพื่อเจือ ส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย
พูดจาตรงไปตรงมาถ้อยคำที่ถ้อยอาศัย มีเหตุมีผล^{๓๒๘} บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน ทำตนให้
เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม^{๓๒๙} หากใครมีปัญหาที่ช่วยเหลือเขาด้วยความเต็มใจ^{๓๓๐} และควรเป็นผู้ที่มี
ความเสมอต้นเสมอปลายประพุดติตัวให้เป็นคนดีอยู่ในสังคมตลอดเวลา^{๓๓๑}

คนในชุมชนบ้านห้วยเกียงได้นำหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ มาประพุดติปฏิบัติใน
ชีวิตประจำวัน^{๓๓๒} คือ การให้การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันและกันด้วย
สิ่งของ^{๓๓๓} เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ เพื่อขจัดความโลภ และความตระหนี่^{๓๓๔} พูดจาด้วย

^{๓๑๘} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑๙} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๐} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๒๑} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๒} สัมภาษณ์, อารีย์ สังขวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๓} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๔} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๖} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๗} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๘} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒๙} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๐} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๑} สัมภาษณ์, ก้อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๒} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๓} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดจาหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่พูดคำหยาบ^{๓๓๕} บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์^{๓๓๖} ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่และเป็นผู้มีความสม่ำเสมอประพฤติตนให้มีความเสมอดันเสมอปลายวางตัวดีต่อกัน^{๓๓๗}

ประเด็นที่ ๑๗ ปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวก ปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา ของบ้านสบรวก คือ เป็นกิจกรรมที่เน้นรูปแบบ พิธีกรรมเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ^{๓๓๘} ในหมู่บ้านมีพื้นที่แคบ ไม่ค่อยสะดวกในการจัดงาน^{๓๓๙} ทั้งนี้ควรเพิ่มกิจกรรมทางศาสนาให้มากขึ้น^{๓๔๐} เพราะจะได้ให้เด็ก เยาวชนได้เรียนรู้สืบทอดประเพณี ของหมู่บ้าน^{๓๔๑} ให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นได้สัมผัส และเรียนรู้ถึงประเพณีทางศาสนาที่ดงามตลอดไป^{๓๔๒}

บ้านวังลาวปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมประเพณี คือคนในชุมชนบางคนความ คิดเห็นที่ไม่ตรงกัน^{๓๔๓} บางครั้งก็ขัดแย้ง ในกิจกรรมนั้น ๆ เรื่องต่าง ๆ^{๓๔๔} ถือเป็นเรื่องธรรมดาใน สังคม^{๓๔๕} แต่ก็อาจส่งผลกระทบที่ไม่ดี ในกิจกรรมนั้น ๆ ได้^{๓๔๖} แต่ก็ไม่รุนแรง เพราะมีแค่บางส่วน เท่านั้น^{๓๔๗} และก็เป็นส่วนน้อย^{๓๔๘}

บ้านห้วยเกียงปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมประเพณีทางศาสนาของบ้านห้วยเกียง ส่วนมาก^{๓๔๙} คือ เมื่อมีการจัดกิจกรรม หรือประเพณีทางศาสนาคนในชุมชนส่วนใหญ่ก็จะมาเข้าร่วม กิจกรรมดังกล่าว^{๓๕๐} แต่อาจมาไม่มากเพราะไม่ค่อยสะดวกว่างเว้นจากการทำงาน^{๓๕๑} หรือเพราะทาง

^{๓๓๕} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๖} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๗} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓๘} สัมภาษณ์, พิชรี ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๑} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๓} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๔} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๕} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๖} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๗} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๘} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔๙} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮ่า, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๐} สัมภาษณ์, ขรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๑} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

วัดจัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาไม่ตรงกับวันหยุด^{๓๕๒} จึงทำให้คนในชุมชนต้องทำงาน^{๓๕๓} หาเงิน เลี้ยงชีพ จึงไม่สามารถมาเข้าร่วมได้^{๓๕๔}

ประเด็นที่ ๑๘ มาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา พบว่า บ้านสบรวกควรจัดกิจกรรมทางศาสนาให้มากขึ้นกว่านี้^{๓๕๕} เพราะจะได้ส่งเสริมและเผยแพร่ กิจกรรมเหล่านี้ให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดพระธาตุภูเข้าด้วย^{๓๕๖} เพราะวัดมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติมาเยี่ยมชมอยู่เสมอ หากจัดกิจกรรมเหล่านี้ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นประเพณี กิจกรรมทางศาสนาที่ดึงดูดของบ้านสบรวก^{๓๕๗} และเพื่ออนุรักษ์ประเพณีทางศาสนาที่ดึงดูดที่ไว้ให้ ลูกหลานได้สืบทอดต่อ ๆ ไป^{๓๕๘} อาจจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชักชวนสมาชิกในชุมชนมาร่วมปฏิบัติ ธรรม โดยมีพระอาจารย์หลาย ๆ ท่าน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาสอน นับเป็นนิมิตหมายที่ดี^{๓๕๙} และจะได้ให้ผู้สนใจมาร่วมปฏิบัติธรรมกันมากขึ้นด้วย^{๓๖๐}

บ้านวังลาว ควรมีมาตรการในการแก้ไขปัญหา คือ ถ้ามีงานกิจกรรมหรือประเพณีในวัด ควรจะต้องจัดประชุม^{๓๖๑} หรือพูดคุย สนทนา^{๓๖๒} เพื่อปรึกษาหารือกัน^{๓๖๓} ให้คนในชุมชนหรือตัวแทน คนในชุมชนมาร่วมกัน^{๓๖๔} เพื่อหาข้อเสนอแนะ หรือมติที่ตรงกัน^{๓๖๕} ก็จะช่วยทำให้งานหรือกิจกรรม นั้นนั้นออกมาได้ดี^{๓๖๖}

บ้านห้วยเกียงมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม หรือประเพณีทาง ศาสนาของบ้านห้วยเกียง^{๓๖๗} คือ ควรจัดประเพณีหรือกิจกรรมทางศาสนาในวันหยุด^{๓๖๘} เพื่อจะได้ให้

^{๓๕๒} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๓} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๔} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๕} สัมภาษณ์, สาม โกฏยี่, ๓ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๖} สัมภาษณ์, แสงหงส์ พรหมปัญญา, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๗} สัมภาษณ์, แสงหงส์ อินคำ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๘} สัมภาษณ์, อิงอร กาญจนากาศ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕๙} สัมภาษณ์, พัชร ศรีมัยยากุล, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๖๐} สัมภาษณ์, อารีย์ สังฆวดี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๑} สัมภาษณ์, ปราการ แสงแก้ว, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๒} สัมภาษณ์, ก่อง ขจร, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๓} สัมภาษณ์, อ้าย แสงแก้ว, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๔} สัมภาษณ์, ทอง ธนวงศ์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๕} สัมภาษณ์, สมพร แซ่หงส์, ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๖} สัมภาษณ์, หน่อแก้ว ขจร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๗} สัมภาษณ์, ไพบุลย์ หนสมสุข, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖๘} สัมภาษณ์, ก่อง บุญเรือง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๐.

คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม^{๓๖๙} เด็ก เยาวชน หรือผู้สูงอายุก็จะได้เข้าร่วมกิจกรรมทางนั้น^{๓๗๐} เพราะเป็นวันหยุด^{๓๗๑} หากเป็นวันธรรมดาอาจจะทำให้คนในชุมชนไม่สะดวก^{๓๗๒}

ส่วนที่ ๔ ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ กิจกรรมเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

กิจกรรมเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ ของบ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกียง คือ ๑) ตั้งธรรม เทศน์มหาชาติ) ๒) เลี้ยงเจ้าเมือง ๓) กฐิน ๔) ผ้าป่าสามัคคี ๕) เข้าพรรษาและออกพรรษา ๖) สลากภัต และ ๗) ฌาปนกิจ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันอยู่แล้ว

ประเด็นที่ ๒ กิจกรรมที่ทำร่วมกันของเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

พบว่า กิจกรรมทำร่วมกัน คือ ผ้าป่าสามัคคี สลากภัต และกฐิน และมีการทำงานร่วมกันโดยการใช้หลักการ “เอามื้อ” การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสามหมู่บ้าน โดยทั้งสามหมู่บ้านมีความเชื่อร่วมกันด้านศาสนาและกิจกรรมทางด้านศาสนาเป็นตัวเชื่อมเครือข่าย ทั้งนี้เพราะทั้งสามหมู่บ้านมีความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ

ประเด็นที่ ๓ ประเพณี วัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

พบว่า ความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรมของทั้งสามหมู่บ้าน สามารถแยกออกเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ๒ กลุ่มอย่างชัดเจน ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง ประกอบด้วยบ้านสบรวกและบ้านวังลาว ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านเป็นชนชาติไต (ไทใหญ่) และไทลื้อ ซึ่งเดิมทีเป็นหมู่บ้านเดียวกัน แต่ด้วยเงื่อนไขของการปกครองท้องถิ่นจำนวนหลังคาเรือนและประชากรที่เพิ่มมากขึ้น จึงแยกออกจากกัน

^{๓๖๙} สัมภาษณ์, แสงจันทร์ บุญเกิด, ๘ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗๐} สัมภาษณ์, คำ สุตะวงศ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗๑} สัมภาษณ์, ชรินทร์ ทองสุข, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗๒} สัมภาษณ์, บัวคำ จ๊ะฮา, ๙ มีนาคม ๒๕๖๐.

ส่วนกลุ่มที่สองคือ บ้านห้วยเกียง เป็นหมู่บ้านชายแดนที่มีวัฒนธรรมความเป็นคนเมืองล้านนา แต่ทั้งสามหมู่บ้านยังคงเป็นเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เพราะศาสนาเป็นตัวเชื่อมร้อยการทำงาน

ประเด็นที่ ๔ ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกันของเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

พบว่า ประเพณีและวัฒนธรรมของทั้งสามหมู่บ้านมีความคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เพราะทั้งสามหมู่บ้านมีการนับถือพระพุทธศาสนา แต่จะมีความแตกต่างกันเพียงกิจกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์ โดยประเพณีออกพรรษาของชาติพันธุ์ไต และไทลื้อ จะมีการแห่สิ่งโต ฟ้อนนกก ตามความเชื่อและศรัทธาของชาติพันธุ์

และมีประเพณี “สลากขาวห้า” ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นที่จัดขึ้นที่วัดสบรวกเป็นประจำทุกปี ในทุกวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ ของวันพระที่อยู่ระหว่างกลางของพรรษา นับจากวันพระเข้าพรรษาถึงวันพระออกพรรษา โดยมีพิธี ดังนี้

- ๑) ชาวบ้านช่วยกันทำก๋วยสลากใบใหญ่ ๒๕ กัณฑ์
- ๒) นำมาวางไว้กลางวิหารและนำป้ายชื่อของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มี ๒๕ ป้ายมาปักไว้ตรงกลางก๋วยสลาก
- ๓) ชาวบ้านนำผลไม้ต่าง ๆ มาใส่ไว้ในก๋วยสลาก
- ๔) ทำพิธีตามประเพณี ถวายให้แก่พระสงฆ์
- ๕) หลังจากทำพิธีแล้วเสร็จชาวบ้านจะนิยมนำผลไม้ตรงที่ทำพิธี ไปไว้ตามไร่นา สวนของตนเอง

ประเพณีที่ ๕ เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากใคร หรือจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

พบว่า ความช่วยเหลือแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

- ๑) ความช่วยเหลือจากภาครัฐบาล โดยการได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือในรูปแบบของงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๒) ความช่วยเหลือจากภาคเอกชน ในรูปแบบของงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเด็นที่ ๖ ความเชื่อและการนำหลักธรรมมาปฏิบัติในหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ (หลักการทำ ความดี) ของเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

ด้านทาน ความเชื่อของหลักการทำดี ด้วยการให้ทาน เพราะทั้งสามหมู่บ้านมีความเชื่อว่า “กินอย่างเจียว ตานอย่างลือ” ดังนั้นการทำทาน การให้ทาน ด้วยวิธีการออกโรงทานตามงาน ประเพณีพระพุทธศาสนา จึงเป็นแรงศรัทธาที่ตั้งมั่นให้ทั้งสามหมู่บ้าน ทำงานร่วมกัน

ทั้งสามหมู่บ้านมีการคิดที่เป็นกุศลที่สามารถบ่งบอกได้ด้วย การทำโรงทาน เพราะมีความ เชื่อว่า หากให้ทานแล้วจะให้เพื่อนร่วมโลกมีความสุขกาย อีกทั้งยังมีความเชื่อว่ากายภาคน้ำจะได้ สบายมีกินมีใช้

ด้านศีลมัย ทั้งสามหมู่บ้านอยู่ด้วยกันอย่างฉันญาติมิตรพี่น้อง โดยทั้งสามหมู่บ้านมี รากเหง้าของเครือญาติมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการสื่อสารด้วยวาจาที่รักษาน้ำใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัย เหมือนทุกคนเป็นครอบครัวเดียวกัน

ประเด็นที่ ๗ ความเชื่อในหลักสังคหวัตถุ ๔ (หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น) เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ และการนำหลักธรรมมาใช้ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง)

ด้านทาน ความเชื่อของหลักการทำดี ด้วยการให้ทาน เพราะทั้งสามหมู่บ้านมีความเชื่อว่า “กินอย่างเจียว ตานอย่างลือ” ดังนั้นการทำทาน การให้ทาน ด้วยวิธีการออกโรงทานตามงาน ประเพณีพุทธศาสนา จึงเป็นแรงศรัทธาที่ตั้งมั่นให้ทั้งสามหมู่บ้าน ทำงานร่วมกัน

ทั้งสามหมู่บ้านมีการคิดที่เป็นกุศลที่สามารถบ่งบอกได้ด้วย การทำโรงทาน เพราะมีความเชื่อ ว่า หากให้ทานแล้วจะให้เพื่อนร่วมโลกมีความสุขกาย อีกทั้งยังมีความเชื่อว่ากายภาคน้ำจะได้สบาย มีกินมีใช้

ด้านปิยวาจา ทั้งสามหมู่บ้านอยู่ด้วยกันอย่างฉันญาติมิตรพี่น้อง โดยทั้งสามหมู่บ้านมี รากเหง้าของเครือญาติมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการสื่อสารด้วยวาจาที่รักษาน้ำใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัย เหมือนทุกคนเป็นครอบครัวเดียวกัน

ด้านอรรถจริยา การสงเคราะห์พฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ด้วยการ “เอามือ” หรือการลงแขก ช่วยแรงในการทำงานของกิจกรรมประเพณีของแต่ละหมู่บ้าน

ด้านสมานัตตตา ทั้งสามหมู่บ้านมีความประพจน์เสมอดันเสมอปลายเกี่ยวกับกิจกรรม ประเพณีร่วมทั้งสามกิจกรรม ได้แก่ สลากภัต ผ้าป่า และกลืน เพราะทั้งสามหมู่บ้านมีความเชื่อมและ ศรัทธาพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่ ๘ ข้อเสนอแนะ

พบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมประเพณี ตั้งธรรม(เทศน์มหาชาติ) เลี้ยงเจ้าเมือง ถวายผ้าป่าสามัคคี วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา สลากภัต และฌาปนกิจ จากการสนทนากลุ่มพบว่า ไม่มีปัญหาในการร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เพราะทั้งสามหมู่บ้านเข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วยศรัทธา ไม่มีการบีบบังคับ ดังนั้นคนที่เข้าร่วมกิจกรรมมาด้วยความสมัครใจ

๔.๓ สรุป

สรุปได้ว่า เมื่อมีกิจกรรม หรือประเพณีถือน้ำ หรือผ้าป่าสามัคคี คนในชุมชนทั้งสามหมู่บ้าน ก็จะบริจาคทั้งเงิน อาหาร ผลไม้ เครื่องใช้อุปโภค บริโภคต่าง ๆ ตามกำลังศรัทธา (ทานมัย), ในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา คนในชุมชนทั้งสามหมู่บ้านก็จะมาทำบุญใส่บาตร ปฏิบัติธรรม (ศีลมัย) รวมถึงนั่งสมาธิ ฟังเทศน์ รักษาศีล ๕ รักษาศีล ๘ จงดเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวง (ภาวนามัย), ประเพณีสลากภัต ก็จะมีการตั้งโรงทาน แจกอาหารและน้ำ ให้แก่ผู้ที่มาทำบุญและร่วมงาน (ทาน), พูดกันด้วยวาจาถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดก้าวร้าว เพื่อให้เกิดการทะเลาะกัน (ปิยวาจา), เมื่อเสร็จสิ้นงานประเพณีดังกล่าวแล้ว คนในชุมชนก็จะช่วยกันทำความสะอาด ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน (อัตถจริยา) และเมื่อมีเพื่อนมนุษย์ในชุมชนหรือหมู่บ้านใกล้เคียงเสียชีวิต ผู้ที่เป็นสมาชิกฌาปนกิจก็จะบริจาคเงินทำบุญ เพื่อสมทบทำศพให้แก่ผู้ตาย จะทำอย่างนี้ทุกครั้งเมื่อมีผู้เสียชีวิต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นความสามัคคีในหมู่คณะ (สมานัตตตา) กล่าวได้ว่า แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ ประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เขตแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายได้ ซึ่งถือว่าหลักธรรมดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้เกิดเครือข่ายวิถีพุทธตามแนวชายแดน โดยใช้หลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และกิจกรรมของเครือข่าย คือ ชุมชนบ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกียง

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และแยกออกเป็นประเด็น ซึ่งจะได้นำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว หมู่ที่ ๔ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน กลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกี้ยง หมู่ที่ ๘ จำนวน ๑๐ คน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มย่อยได้แก่ หน่วยงานราชการภาครัฐ จำนวน ๒ คน ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป/คน และประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๖ คน และผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน ๑๐ คน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกี้ยง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า บ้านสบรวกเดิมมีชื่อเรียกว่า “เมืองเกียง” ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำรวก และภูเขาสูง (สามเหลี่ยมทองคำ) มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๘๑๕ คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ นับถือผี และศาสนาอิสลาม ตามลำดับ ใช้ภาษาถิ่น ๒ ภาษา คือ ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) และภาษาไทใหญ่ (ภาษาฉาน) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมที่สามารถสืบค้นได้ ทั้งจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ งานวิจัย หรือหนังสือที่เขียนเล่าไว้ มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น ประเพณีเดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นการจุดบั้งไฟ ซึ่งบั้งไฟทุกกระบอก ต้องนำไปทำพิธีทางศาสนา ที่วัดพระธาตุเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) ก่อนจุดทุกครั้ง และประเพณีวันวิสาขบูชา (๑๕ ค่ำ เดือน ๖) จะนำบั้งไฟไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดพระธาตุคอยเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) จากนั้นก็นำไปจุดนมัสการ ที่ทุ่งนาใกล้หมู่บ้าน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “งานบอยโปกไฟ” ส่วนประเพณีลอยกระทงนั้น ในตอนเช้าจะทำบุญตักบาตรฟังเทศน์ในวันเพ็ญเดือน ๖ และวันเพ็ญเดือน ๑๒ และจะไปทำบุญตักบาตรตอนเช้าที่วัดพระธาตุเชียงเมียง (พระธาตุภูเข้า) ตอนกลางคืนก็จะลอยกระทง ก่อนจะนำไปลอย โดยชาวบ้านจะนำข้าวตอก ดอกไม้ บางคนจะตัดเล็บ ตัดปอยผม ใส่ในกระทงใหญ่ก็มี ส่วนกระทงเล็กก็จะทำบ้าง ตามเจตนา บางคนก็จะใส่เงินลงในกระทง เพื่อเป็นการนมัสการพระแม่คงคาและถวายพระอุปคุต ที่อยู่สะดือมหาสมุทร ตามความเชื่อของคนไต

บ้านวังลาว เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยรอบหมู่บ้านคาดกันว่ามีชาติพันธุ์ อยู่ก่อนประมาณ ๔ ชาติพันธุ์ ประกอบไปด้วย ไทใหญ่ ไทว้า ไทจีน และไทลื้อ ปัจจุบันบ้านวังลาวอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีลักษณะพื้นที่โดยรอบของหมู่บ้าน เป็นหุบเขาเตี้ยสลับกันทั้ง ๓ ด้านกับที่ราบเชิงเขาลาดเอียงลงไป ความสูงเฉลี่ยจากน้ำทะเล ประมาณ ๔๐๐ เมตร มีสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับบ้านฝักอี เมืองพง ประเทศพม่า ทิศใต้บ้านสบรวก ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำโขงชายแดนไทย-ลาว และทิศตะวันตกติดต่อกับบ้านเวียงแก้ว มีประชากรประมาณ ๕๗๐ คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มไทใหญ่ กลุ่มไทลื้อ และกลุ่มไทยพื้นเมือง ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษาไทลื้อ และภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) บ้านวังลาวเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเดินทางมาชมชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของวัฒนธรรมไทใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น งานบุญบั้งไฟ รำนก รำโต รำกลองฉับไทใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งจะมีการละเล่นในงานบุญต่าง ๆ

บ้านห้วยเกียง แต่เดิมเป็นป่าไม้ใหญ่ ต่อมา มีการตัดโค่นป่าไม้ทำให้กลายเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่ ชื่อบ้านห้วยเกียง หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขง ชายแดนไทย-ลาว มีสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เป็นดินที่มีอินทรีย์วัตถุ และธาตุอาหารต่าง ๆ น้อย มี

อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านสบรวก ทิศใต้ติดต่อกับชุมชนผ้าขาวบ้าน ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำโขง ชายแดนไทย-ลาว และทิศตะวันตกติดต่อกับบ้านจอมกิตติ มีประชากรทั้งสิ้น ๙๘๗ คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษาไทใหญ่ (ภาษานาน) ภาษาไทลื้อ และภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) และมีประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ คือจะบูชาด้วยเครื่องหอม และข้าวตอกดอกไม้ การสงกรานต์กระทำโดยการรดน้ำไปบนองค์พระธาตุ เพื่อเป็นสิริมงคล และยังสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อสืบทอดประเพณีที่งามไว้ให้อนุชนคนรุ่นหลังต่อไป และประเพณีสลากภัต (ทานก่วยสลาก) ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวบ้านห้วยเกียง ซึ่งจะเริ่มในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ ถึงแรม ๑ ค่ำ เดือนยี่

๕.๑.๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า คนในชุมชนบ้านสบรวก บ้านห้วยเกียง และบ้านวังลาว พาลูกหลานไปวัด ทำบุญใส่บาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นำผลไม้ อาหารสด อาหารแห้ง ยารักษาโรค ถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ บริจาคทาน บริจาคทรัพย์ และปัจจัยตามกำลัง เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ร่วมสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในวัด รักษาศีล ๕ เพื่อพัฒนาจิตใจ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข มีที่บูชาพระประจำบ้าน และได้พาลูกหลานสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน เพื่อป้องกันเหตุเภทภัย สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ นานา ทำพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อสืบทอดพิธีกรรมอันดีงามไว้ให้ลูกหลานได้ประพฤติปฏิบัติ ได้เป็นสมาชิกสมาคมฌาปนกิจ เพื่อมีเงินจัดการงานศพ ให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แล้วนำเงินส่วนนั้นไปทำบุญอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย สมถะตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กิน อยู่ อย่างพอดี ไม่ใช้จ่ายเกินตัว จนทำให้เป็นหนี้สิน มีภาระมาก สนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อทำนุพระพุทธศาสนา และศึกษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๕.๑.๓ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า บ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกียง ได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ ทำบุญด้วยการให้ทาน เช่น แบ่งอาหาร แบ่งสิ่งของของตนให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจให้ (ทานมัย) ทำบุญด้วยการรักษาศีล ด้วยการสำรวมวาจา มีวาจาสุภาพ ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดเพื่อเจ้อ ไม่พูดโกหก (ศีลมัย) และทำบุญด้วยการภาวนา คือ คัดดี (ภาวนามัย) หลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว (ทาน) การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ (ปิยวาจา) การสงเคราะห์ทุกชนิด

การประพุดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (อัตถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพุดเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) มีการตั้งโรงงาน มีการช่วยเหลือกัน พุดจาประสานประโยชน์ กระทำกันอย่างต่อเนื่อง ยิ่งในงานพิธีสำคัญ ๆ ของชุมชน เช่น งานผ้าป่าสามัคคี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา งานสลากภัต กฐินสามัคคี มีแนวปฏิบัติดังกล่าวได้ผ่านการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย รุ่นต่อรุ่นชุมชน วิถีพุทธแบบเข้มข้นคงอยู่ถึงปัจจุบัน

๕.๒ อภิปรายผล

หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ บ้านสบรวก กลุ่มที่ ๒ บ้านวังลาว และกลุ่มที่ ๓ บ้านห้วยเกียง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

๕.๒.๑ สภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีสภาพชุมชนวิถีพุทธ กล่าวคือ นอกจากจะมีประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้แล้ว ยังมีวิถีชีวิตตามแนวชายแดนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ศาสนา ระบบความเชื่อเดิมตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษส่งผลต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ มีการหล่อหลอมทางด้านวัฒนธรรม และประเพณีทำให้มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งศาสนามีส่วนทำให้เกิดกระบวนการกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมที่ไม่มีความบาดหมางกัน ส่งผลให้เกิดคุณค่าด้านจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้ง ๓ หมู่บ้าน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกียง) มีสภาพชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาอาศัยกัน มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน รักความเรียบง่าย รักสงบ ยึดหลักความพอดี รักใคร่สามัคคีกัน มีความเป็นเอกภาพในสังคม จึงทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอพะเยา จังหวัดสงขลา ของสาธิตี ทิพย์เพ็ง^๑ ที่ว่า ชุมชนมีจุดแข็ง คือ มีวิถีชีวิตและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ชัดเจน มีสภาพพื้นที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่เดิมของชุมชนในอดีต มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีกฎ กติกาสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และมีการปลูกฝังเยาวชนให้อนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไว้ เกิดความสำนึกรักบ้านเกิดจนรวมพลังพัฒนาชุมชนได้

^๑ สาธิตี ทิพย์เพ็ง, “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอพะเยา จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕, (กรกฎาคม ๒๕๕๖) : ๖.

๕.๒.๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เช่น มีการทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ สนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ได้สวตมณต์ ไหว้พระก่อนนอน รักษาศีล ๕ เพื่อไม่ประพฤติดังทางเพศ ไม่เบียดเบียนทั้งคน และสัตว์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ถือเป็นวิถีชีวิตที่สำนึกในความเป็นพุทธ นอกจากนี้วัดยังเป็นที่พักทางจิตใจ และเป็นศูนย์กลางเป็นสถานที่พบปะ ประชุม พูดคุยกันด้วย กล่าวได้ว่าคนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี มีธรรมะเป็นที่พึ่งทางจิตใจ จึงส่งผลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความสัมพันธ์สอดคล้องกับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ของโรจน์รวี พจน์พัฒนาผล^๒ ที่ว่า การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักเบญจศีล หรือศีล ๕ เป็นหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนที่ควรประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ประพฤติดังทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่โกหกหลอกลวง และไม่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท และยังสอดคล้องกับ การจัดการชุมชน ชุมชนเข้มแข็ง วิถีพุทธ ของ กิริติ กมลประเทืองกร^๓ ที่ว่า วิถีชุมชนชาวพุทธ ที่แท้จริงนั้น คือ ขยายหลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น คือแทนที่จะมีความหมายเพียงแต่ละบุคคล ก็มาขยายเป็นคุณธรรมต่อสังคมซึ่งมีขอบเขตที่ต้อง รักษาาร่วมกัน เช่น ในส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ทรัพยากรธรรมชาติ ถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ ส่วนที่เป็นนามธรรม คือ หลักการ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจ รู้ในประโยชน์และโทษ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ของสังคม

๕.๒.๓ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษา พบว่า ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้นำหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุขทั้งต่อตนเอง และบุคคลอื่น เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ การให้ทาน (ทานมัย) การรักษาศีล (ศีลมัย) การคิดในสิ่งที่ดี (ภาวนามัย) กล่าวได้ว่า หลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ เป็นหลักแห่งการทำบุญ หลักการทำความดี ทางทำความดี^๔ ซึ่งการให้ทาน การรักษาศีล

^๒ โรจน์รวี พจน์พัฒนาผล, *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ทริบเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๘), หน้า ๙๒.

^๓ กิริติ กมลประเทืองกร, “การจัดการชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, วิถีพุทธ”, *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๐๕.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพมหานคร : จันทรเพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

และการเจริญภาวนา เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติแล้ว สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข ดังพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “ผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้น ที่ให้ผลติดต่อกันไป มีสุขเป็นกำไร คือ ควรบำเพ็ญทาน ประพฤติธรรมสม่ำเสมอ และควรเจริญเมตตาภาวนาแล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่มีสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน”^๕ และสอดคล้องกับ พุทธศาสนากับสังคมไทย ของ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)^๖ ที่ว่าความหมายที่แท้ของการทำบุญนั้น นอกจากช่วยเหลือเกื้อกูลและความยึดติดของผู้ให้แล้ว การทำประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วยความตั้งใจจริง ไม่ว่าด้วยเงิน หรือกำลังจึงถือว่าเป็นบุญ อันเป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธที่ครอบคลุมทั้งระดับพฤติกรรมจิต และปัญญา แสดงไว้ บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ๑) การให้ปันสิ่งของ (ทานมัย) เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือคนยากจนทำอาหารเลี้ยงเด็กเร่ร่อน มอบทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้า หรือสนับสนุนองค์กรที่บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ๒) การประพฤติที่ดีงาม (ศีลมัย) เช่น การรักษาศีล ๕ ไม่ประกอบมิถิลาอาชิวะคำกำไรเกินควร หรือลงทุนในกิจกรรมที่เป็นโทษต่อสังคม ไม่หมกมุ่นหลงใหลในอบายมุข รักษาสิ่งแวดล้อมและสมบัติของส่วนรวม และ ๓) การพัฒนาจิตใจ (ภาวนามัย) ได้แก่การฝึกฝนตนเองให้จิตใจเกิดความสงบ ปราศจากสิ่งเศร้าหมอง ลดละกิเลสและความเห็นแก่ตัว มีความเมตตา อุดหนุนตนตัว และรู้เท่าทันตนเอง รู้จักรงับความโกรธเกลียดและความโลภ และสอดคล้องกับ “ทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ของพุทธศาสนิกชนไทยรุ่นใหม่ : ศึกษาเฉพาะนักศึกษาชมรมพุทธศาสน์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในเขตกรุงเทพมหานคร” ของ พัทธี มานะวณิชเจริญ^๗ ที่ว่าบุญ หมายถึง ความดีงามทั้งปวง ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ทั้งกาย วาจาและใจ ผลของบุญ คือ สุขกายสบายใจ และส่งผลให้ไปสู่สุคติ บุญมี ๓ หมวดหลัก ได้แก่ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน (ให้ผลบุญน้อย) ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล (ให้ผลบุญปานกลาง) และภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา (ให้ผลบุญมาก) นอกจากนี้ผลบุญขึ้นอยู่กับเจตนา ศรัทธาและสัมมาทิฐิของผู้ทำบุญเป็นสำคัญ โดยสรุป บุญกิริยาวัตถุ คือ ธรรมะภาคปฏิบัติสำหรับฆราวาส ผู้ครองเรือน

และสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ การเอื้อเฟื้อไม่ตระหนี่ถี่เหนียว (ทาน) การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน (ปิยวาจา) การประพฤติในสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น (อัตถจริยา) และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ (สมานัตตา) สอดคล้องกับ กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลัก

^๕ ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕.

^๖ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๕), หน้า ๒๕๕-๓๐๐.

^๗ พัทธี มานะวณิชเจริญ, “ทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ของพุทธศาสนิกชนไทยรุ่นใหม่: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาชมรมพุทธศาสน์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้าบทคัดย่อ

สังคหธรรมของแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ของ ปชาบดี แยมสุนทร^๔ ที่ว่า หลักสังคหัตถุ เป็นธรรมะเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ เป็นเครื่องประสานใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ สังคม ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องอาศัยสังคหัตถุเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว บุคคลให้มีความผูกพันกัน และความสงบสุขของสังคมต่อไป พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะไว้ว่า ถ้าสังคมใด ปราศจากสังคหัตถุ สังคมนั้นย่อมไร้สันติสุข ด้วยเหตุดังกล่าวเราจึงต้องทำความเข้าใจเรื่องสังคหัตถุ ให้ถ่องแท้ ทาน คือ การให้ การเสียสละเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะอ่อนหวาน จริใจไม่หยابคายก้าวร้าว เหมาะกับกาลเทศะ อตถจริยา คือ ประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์กับคนอื่น มีความประพฤติชอบทางกาย เรียกว่า “กายสุจริต” สมานัตตา คือการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย เราสามารถนำหลักธรรมดังกล่าวนี้มา ใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ และยังสอดคล้องกับ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ สร้างสังคมแห่งสัมมาปัญญาในประเทศไทย ของ วีรณัฐ โรจนประภา^๕ ที่ว่า สังคหัตถุ หมายถึง วิธีผูกใจคน พระพุทธเจ้าตรัสว่า รถม้าแล่นไปได้เพราะมีลิ่มสลักคอยตรึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของรถ ม้าเข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือรวมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรได้ ก็เพราะลิ่มสลัก ทำหน้าที่ เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน ลิ่มสลักดังกล่าวนี้ คือ สังคหัตถุ ทาน คือ การ แบ่งปัน การบริจาค, ปิยวาจา การพูดอันเป็นที่รัก คือ ไม่พูดเบียดเบียน เมื่อเป็นการสงเคราะห์จึงเป็น การพูด ให้งดงาม งดงามในที่นี้มีใช้หมายถึงเพียงเรื่องของไพเราะ หรือเสียงไพเราะ แต่หมายเอาความมุ่ง หมายของ การพูดนั้นด้วย พูดให้เขารักกัน พูดให้เขาคิดดีกัน พูดให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี พูด ให้ได้ประโยชน์ เพิ่มพูนความรู้ให้คนฟัง เหล่านี้ล้วนเป็นปิยวาจา, อตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ แก่สังคม ประเทศชาติในเรื่องต่าง ๆ และสมานัตตา การวางตนเสมอดันเสมอปลาย หรือการ ประพฤติตนให้สมกับฐานะ เราอยู่ใน ห้วงไหนใด มีบทบาทใด เราก็ต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับหน้าที่ การงานนั้น เมื่อทุกคนทำตามบทบาทที่ควร ฟันเฟืองต่าง ๆ ย่อมหมุนเคลื่อนไปได้อย่างราบรื่นและ เกิดผล

กล่าวได้ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ หรือเป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในชุมชนปัจจุบันได้ เพื่อให้มีความ เข้มแข็งทั้งร่างกาย จิตใจ จิตสำนึก และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติ และนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ทำบุญ ตักบาตร สืบทอดพระพุทธศาสนา

^๔ ปชาบดี แยมสุนทร, “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลัก สังคหธรรมของแรงงาน อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”, วารสารศิลปศาสตรปริทัศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๗ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๘๖-๘๗.

^๕ วีรณัฐ โรจนประภา, “การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสังคมแห่งสัมมาปัญญาใน ประเทศไทย” วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑๕๑-๑๖๑.

วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน มีความพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่น หลักพุทธธรรมที่นำมาประพฤติปฏิบัติในชุมชนตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (บ้านสบรวก บ้านวังลาว และบ้านห้วยเกี๋ยง) ก็คือบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้ อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักการให้ การเสียสละ การแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ กล่าวได้ว่าหลักพุทธธรรมสำคัญมากในการดำเนินชีวิตในชุมชน และสังคม อันจะเกิดสันติสุขและยั่งยืนต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อนโยบายของรัฐ การเรียนการสอน และการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านหน่วยงานราชการภาครัฐ

๑) ควรกำหนดแผน หรือนโยบายอย่างจริงจัง และชัดเจน เพื่อส่งเสริมกิจกรรม หรือประเพณีทางศาสนา เพื่อให้เป็นชุมชนวิถีพุทธอย่างยั่งยืน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอน

๑) ควรนำหลักประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาไปสร้างความสัมพันธ์ กับประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงโดยองค์กรนิสิต

๒) ควรสร้างเครือข่ายวิถีพุทธกับชุมชนต่าง ๆ โดยผ่านชมรมนิสิตสหพันธ์

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยสภาพความศรัทธาของชุมชนชายแดนต่อพระพุทธศาสนา หรือ บทบาทของพระสงฆ์ยุคดิจิทัล

๒) ควรศึกษาวิจัยปัญหาและแนวทางการส่งเสริมบทบาทของพระพุทธศาสนา ตามแนวชายแดนในบริบทอื่น ๆ ให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กนก จันทร์ขจร. ธรรมเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร : หจก. พีเอ็นการพิมพ์, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกรมการศาสนาและการศาสนาในประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

กาญจนา แก้วเทพ. เครื่องมือการทำงานแนวพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอริกแห่ง
ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๔๖.

แก้ว ชิตตะขบ. พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, ๒๕๕๐.

จักรพล ฉายาภิรัช. อารมณ์บำบัด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, ๒๕๕๒.

ทรงจิตร พูลลาภ. ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทยเพื่อสืบสานการพัฒนาชุมชนให้
เข้มแข็งและยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๑.

ประดิษฐ์ มัชฌิมา. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒.

ประเสริฐ ญ นคร. ประวัติศาสตร์เบ็ดเตล็ด. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตาโณ). ธรรมปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระเทพเวที (ปอ. ปยุตฺโต). ธรรมนุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๔.

_____. พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๕.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด.
กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘.

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมฺโม). **ทาน ศีล ภาวนา นำพาพ้นกรรม.**

กรุงเทพมหานคร : แอลซีดีเด็กดีมีบุญ, ม.ป.ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด ๒๕๕๐.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : จันทรเพ็ญ, ๒๕๕๑.

พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

พระพุทธญาณมุนี. **เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา เจ้าคณะอำเภอเชียงแสน. เชียงแสน ดินแดนแห่งความหลากหลายและอมตะ.** เชียงราย : วัดพระธาตุผาเงา, ๒๕๕๘.

พระภิกษุวิริยคุณ (หลวงพ่อดตชิว). **ทุกนาที่มีไว้เพื่อสร้างบุญ.** ปทุมธานี : มูลนิธิธรรมิคม, ๒๕๕๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธศาสนากับปรัชญา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. **ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. **การบริหารการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

รัชนิกร เศรษฐโส. **โครงการสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๒๔.

โรจน์วี พจน์พัฒนาผล. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม.** กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๐.

_____. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สมชาติ ไตรรักษา. **การประยุกต์หลักการบริหารเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **วิธีสร้างบุญบารมี.** พิมพ์ครั้งที่ ๒๘. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่

๓๔. กรุงเทพมหานคร : มปป., ๒๕๕๙.

สมทรง ปุณฺณฤทธิ. **วิธีทำบุญฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๔.

สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

สร้อยดี อ่องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๕๒.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

สันติ เล็กสุขุม. **เจดีย์ : ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย**.

กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๐.

สำนักบริหารทะเบียน. **จำนวนประชากรและบ้าน จำแนกเป็นรายอำเภอ และรายตำบล จังหวัด**

เชียงราย ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓.

สำลี รักสุทธี. **ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓.

สุเทพ สารบรรณ. **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย
รหัสวิชา ๑๐๑๓๐๕**. พระเยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
พระเยา, ๒๕๕๘.

สุภัทร ไผศาล. **พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน (Buddhism and Daily Life)**. เชียงใหม่ :

โครงการจัดตั้งภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๒๗.

เสถียร เหลืองอร่าม. **โครงสร้างทางสังคมของชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘.

เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร :

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘.

_____. **แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย, ๒๕๔๖.

อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขา**

ต่างๆ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ , ๒๕๔๒.

อิงอร คงเจริญ. **ประวัติศาสตร์ไถเมืองเกียง**. ม.ป.ท., โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นกับ

การจัดการทรัพยากรสาธารณะของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), ๒๕๔๖.

โอม รัชเวทย์. **การแต่งกายไท-สยาม**. กรุงเทพมหานคร : ธนบรรณ, ๒๕๔๓.

๑.๒.๒ บทความ

กิริติ กมลประเทืองกร. “การจัดการชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, วิถีพุทธ”, **วารสารบัณฑิตศึกษา**

ปริทรรศน์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๐๕.

ไกรสิน อุ่นใจจินต์. “นครประวัติศาสตร์เชียงใหม่ : สังเขปประวัติการตั้งถิ่นฐานและสถานที่เยี่ยมชม”

เมืองโบราณ, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๙ – ๒๒.

ธีรชัย ชูติมันต์. การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ, “**นิตยสารพุทธจักร มหาวิทยาลัยมหา**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๘๕.

ปชาบดี แยมสุนทร. “กลยุทธ์การส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรตามหลัก สังคหธรรมของแรงงาน

อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์”. **วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๗ (มกราคม

- มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๘๖-๘๗.

พระไทยรัฐ ผันอากาศ และ รัฐบุรุษ คัมภีร์พญ. “การศึกษาการให้บริการตามหลักพุทธธรรม

สังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลตะขบ อำเภอบึงทองชัย จังหวัดนครราชสีมา”.

วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา. ฉบับพิเศษ ๑ ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๙) :

๕๖๒-๕๖๖.

พระอภิชัย อภิวิฑูโน. “การประยุกต์ใช้หลักการวธธรรมเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข”.

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๑๗๔.

สาธิตี ทัพย์เพ็ง. “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอ

ระโนด จังหวัดสงขลา”. **วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษการประชุม**

วิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕. (กรกฎาคม ๒๕๕๖) : ๖.

สินชัย กระบวนแสง. “เมืองเชียงใหม่โบราณ”. **โลกประวัติศาสตร์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (เมษายน –

มิถุนายน ๒๕๔๐) : ๒๕ – ๒๖.

๑.๒.๓ รายงานการวิจัย

สุภาภย์ อินทองคง. “การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่

สุขภาพองค์กรรวม”. **บทความวิจัย**. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.), ๒๕๕๐.

อุดม จุมพลหล้า. “วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบแม่น้ำโขง ในประเทศ

ไทย”. **รายงานการวิจัย**. สกลนคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม,

๒๕๔๘.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์). “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ

พระเทพวรคุณ (สมาน สุนฺธโร)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พจน์ มานะวานิชเจริญ. “ทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ของพุทธศาสนิกชน
ไทยรุ่นใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาชมรมพุทธศาสนสถานเทคโนโลยีราชมงคลใน
เขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

๑.๒.๔ ข้อมูลออนไลน์

ที่พักอำเภอเชียงแสน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.emagtravel.com>. [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

ประวัติเมืองเชียงแสน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.phrachiangsang.com>. [๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

ศูนย์บริการข้อมูลอำเภอ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.amphoe.com>. [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

สมณะ โพธิ์รักษ์. ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.asoke.com>, [๒๕ มกราคม ๒๕๖๐].

อำนาจ วัดจินดา. McKinney 7-S Framework แนวคิดปัจจัย ๗ ประการในการประเมินองค์กร [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gracezone.org>. [๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐].

๑.๒.๕ สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ กอง ขจร. หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ กอง บุญเรือง. หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ คำ สุตะวงศ์. ๔๐๓ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ชยากร สิทธิธัญกิจ. ๔๔/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ชรินทร์ ทองสุข. หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ฌนอม บุญมาศักดิ์. อดีตผู้ใหญ่บ้านวังลาว, บ้านวังลาว หมู่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ทอง ธนวงศ์. หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ทิพย์วรรณ โตแดง. นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย. ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บรรจง ต๊ะต่องใจ. ผู้อำนวยการกองทุนศึกษา, เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย. ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บัวคำ จ๊ะฮา. ๒๒๑ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ แจ้วสอน. กรรมการหมู่บ้านบ้านวังลาว. หมู่ที่ ๕ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอ
เชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ สุพันธ์. กำนันตำบลเวียง. ๑๕๗ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย. ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ปราการ แสงแก้ว. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านวังลาว. ๔๕ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระประกายแสง สุปญโญ (แสนอาด). เลขานุการเจ้าคณะตำบลเวียง เขต ๒. วัดสบรวก
หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๕ กุมภาพันธ์
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระอธิการก่องคำ จันทปญโญ. เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียง. วัดห้วยเกียง ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ พระอธิการธงชัย ธมมเตโช. เจ้าอาวาสวัดวังลาว. วัดวังลาว หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียง อำเภอ
เชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พัทรี ศรีมัยยากุล. เจ้าของผู้จัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านฝิ่น. ๒๑๒ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ไพบุลย์ หนสมสุข. ประธานผู้สูงอายุตำบลเวียง. ๖๙๔ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ละเอียด ทันใจ. ข้าราชการครู. โรงเรียนบ้านห้วยเกียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ วิเชียร เวียงเหล็ก. ผู้บังคับหมู่ (ทำหน้าที่ปฏิบัติการป้องกันปราบปราม). ๑๕๕ หมู่ที่ ๘
บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สมพร แซ่หงส์. ๕๖ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สาม โกฏิยี่. หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ สุนทร ชายลาด. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยเกี๋ยง. ๑๖ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกี๋ยง ตำบลเวียง
อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ แสงจันทร์ บุญเกิด. หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกี๋ยง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ แสงหงส์ พรหมปัญญา. ๕๖๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย. ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ แสงหงส์ อินคำ. ๕๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ หน่อแก้ว ขจร. มัคคนายกวัดวังลาว. หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อ้าย แสงแก้ว. หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อารีย์ สังขวดี. ๔๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อิงอร กาญจนากาศ. ๖๒๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัด
เชียงราย. ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ อุทัย ปินปันคง. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังลาว. ๑๗๔ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง
อำเภอเวียง จังหวัดเชียงราย. ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

2. ภาษาอังกฤษ :

2.1 Books

Sorokin P. A. & Zimmerman C. C., **Principle of rural sociology**. New York : Henny Holt,
1929.

H. Saddhatissa. **Buddhist Ethics**. London : George Allen & Unwin , 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์/บทสนทนากลุ่ม

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ)

เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

.....

.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์/...../..... เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ

๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?

☐ ได้ส่งเสริม/สนับสนุน

..... (๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาอย่างไร ?

.....

.....

..... (๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรมอย่างไร ?

.....

.....

..... (๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาอย่างไร ?

..... (๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณอย่างไร ?

..... (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกอย่างไร ?

..... (๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงานอย่างไร ?

..... (๗)

☐ ไม่ได้ส่งเสริม/สนับสนุน

๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ
เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง)
อะไรบ้าง ?

☐ ได้สนับสนุน/ส่งเสริม

..... (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างไร ?

..... (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตอย่างไร ?

..... (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์อย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ อย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอดประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ อย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๖)

.....

.....

☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๓.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย
(สำหรับผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)

เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

.....

.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์/...../..... เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ

๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา(บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) วิธีใดบ้าง ?

☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน

..... (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระอย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ อย่างไร ?

..... (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชนอย่างไร ?

..... (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชนอย่างไร ?

..... (๖)

☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน

๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) อะไรบ้าง ?

☐ ได้จัดกิจกรรม

..... (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างไร ?

..... (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตอย่างไร ?

..... (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ อย่างไร ?

..... (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ อย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอดประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ อย่างไร ?

.....

.....

.....

..... (๖)

.....

.....

☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๓.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ เพื่อการวิจัย
(สำหรับประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)

เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษาพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่ง ขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)

เพศ อายุ ปี ตำแหน่ง

หน่วยงาน /องค์กร/ ที่อยู่.....

.....

.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์/...../..... เวลาที่สัมภาษณ์ ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ

๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
อะไรบ้าง

๑) ประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุภูเข้า

.....

.....

๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก

.....

.....

๓) ประเพณีงานบุญบั้งไฟ

.....

.....

๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

.....

๕) ประเพณีร้านก น้ำโต รำกลองฉบับไทยใหญ่ ไทยลื้อ

.....

๖)

.....

ตอนที่ ๓ แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ

๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ใส่บาตร ทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ?

๑) ใส่บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา

.....

๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา

.....

๓) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว

.....

๔) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

.....

๕) ใส่บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง

.....

๖) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ

.....

๗) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก

.....

๘) ใส่บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง

.....

๙) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี

.....

๑๐) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ

.....

๑๑) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน

.....

๑๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น

.....

๑๓)

.....

๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร

๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์

.....

๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์

.....

๓) ถวายสังฆทาน

.....

๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องวัฏฐบริหาร เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น

.....

๕) ถวายยารักษาโรค

๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้าง
กุฏิ ศาลา เจดีย์ วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ

๗) บริจาคค่าน้ำ – ค่าไฟ

๘) บริจาคค่าเทอมพระสงฆ์ สามเณร

๙) บริจาคค่าอาหาร

๑๐) เป็นเจ้าภาพกฐิน/ผ้าป่า

๑๑) ทำโรงงานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา

๑๒)

๓.๓) ท่านเคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?

๑) เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ

๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ
ปราศจากอบายมุข สามารถพึ่งตนเองได้

๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวสุมในการพนันทุกประเภท ไม่มัวเมาใน
 กามตัณหาอันเป็นเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

.....

๔) เพื่อให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน

.....

๕) เพื่อทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย
 ที่มาราวี จ้องจะเบียดเบียนทำลาย

.....

๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่รวมกันด้วยความผาสุก

.....

๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์ เป็นที่จับใจไพเราะ
 ด้วยสัจด้วยศีล

.....

๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง

.....

๙)

.....

๓.๔) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่ อย่างไร

๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ

.....

๒) เพื่อปัดรป้องกันเหตุเภทภัยต่างๆ

.....

๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นบริกรรมสมาธิ

.....

๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ

.....

๕) เพื่อเป็นการอบรมขันติให้แกร่งกล้า

.....

๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม

.....

๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล

.....

๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย

.....

๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต

.....

๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตให้สว่างไสวเกิดปัญญา

.....

๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ

.....

๑๒)

.....

๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร

๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา

.....

๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

.....

๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธี

.....

๔) เพื่อความสบายใจ

.....

๕) เพื่ออันสืบส่งของการทำบุญ

.....

๘)

.....

๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌาปนกิจ ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร

๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต

.....

๒) เพื่อให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว

.....

๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

.....

๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร

.....

๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว

.....

๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต

.....

๗)

.....

๓.๗) ท่านครองชีพอย่างเรียบง่าย โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิน อยู่ อย่างพอดี

๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง

.....

.....

๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่ มีภาระมาก

.....

.....

๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย

.....

.....

๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสุข

.....

.....

๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข

.....

.....

๖)

.....

๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร

๑) บวชด้วยศรัทธา

.....

.....

๒) บวชกันตามประเพณี

.....

.....

๓) บวชเพื่อศึกษา

.....

.....

๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส

.....

.....

๕) บวชน้ำไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ

๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มีอุปการะ

๗)

๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร

๑) บวชด้วยศรัทธา

๒) บวชกันตามประเพณี

๓) บวชเพื่อศึกษา

๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส

๕) บวชน้ำไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ

๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มีอุปการะ

๗)

๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิต หรือไม่
อย่างไร

๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา

.....

๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง

.....

๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต

.....

๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้

.....

๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม
รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ

.....

๖)

.....

๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓
มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?

๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับคนอื่น
ด้วยความเต็มใจ

.....

๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจา
โดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น จดเว้นการฆ่า การลัก การล่วงประเวณี การพูดเท็จ
การเสพของมึนเมา เป็นต้น

.....

.....

๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ฝึกอบรมจิตให้สงบและ
เกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจ เพื่อกำจัดกิเลส

๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพจน์ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?

๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วย
สิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน)

๒) พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น
ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ (ปิยะวาจา)

๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์
และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา)

๔) เป็นผู้มี ความสม่ำเสมอ ประพจน์ตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย
วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

๔.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?

๔.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?

๒.๒) เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) มีการทำกิจกรรมร่วมกัน
อะไรบ้าง และมีการทำงานร่วมกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง ?

This image shows a single sheet of white paper with horizontal dashed lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the paper.

๒.๓) เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประเพณี วัฒนธรรม
ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือไม่ อะไรบ้าง ?

[illegible]

[illegible]

๒.๕) เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากใคร หรือจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน หรือไม่ อย่างไรบ้าง ?

[illegible]

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

๒.๗) เครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีความเชื่อในหลัก
สังคหวัตถุ ๔ (หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น) หรือไม่ อย่างไรบ้าง และได้นำ
หลักธรรมมาใช้หรือไม่ อย่างไรบ้าง ?

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a full page of primary-ruled paper. It features ten sets of horizontal dashed lines, each set consisting of three parallel lines. These lines are evenly spaced vertically across the entire page, providing a guide for letter height and placement in handwriting practice. The background is white, and there are no margins or other markings present.

[illegible]

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ / รายนามผู้สนทนากลุ่ม/
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือ / แบบประเมินสภาพเครื่องมือ

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

๑) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ หน่วยงานราชการภาครัฐ

๑.๑) ชื่อ-นามสกุล	บรรจง ต๊ะต้อใจ
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกองทุนศึกษา
หน่วยงาน / ที่อยู่	เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๑.๒) ชื่อ-นามสกุล	ทิพย์วรรณ โตแดง
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
หน่วยงาน / ที่อยู่	เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๑.๓) ชื่อ-นามสกุล	ชยากร สิทธิธัญกิจ
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๔๔/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๑.๔) ชื่อ-นามสกุล	อุทัย ปินปันคง
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวังลาว
หน่วยงาน / ที่อยู่	๑๗๔ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดเชียงราย
๑.๕) ชื่อ-นามสกุล	ละเอียต ทั่นใจ
ตำแหน่ง	ข้าราชการครู
หน่วยงาน / ที่อยู่	โรงเรียนบ้านห้วยเกียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๑.๖) ชื่อ-นามสกุล	วิเชียร เวียงเหล็ก
ตำแหน่ง	ผู้บังคับหมู่ (ทำหน้าที่ปฏิบัติการป้องกันปราบปราม)
หน่วยงาน / ที่อยู่	๑๕๕ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกี๋ยง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส

๒.๑) ชื่อ-นามสกุล	ประสิทธิ์ สุพันธ์
ตำแหน่ง	กำนันตำบลเวียง
หน่วยงาน / ที่อยู่	๑๕๗ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๒) ชื่อ-นามสกุล	พระประกายแสง สุปัญญา (แสนอาด)
ตำแหน่ง	เลขานุการเจ้าคณะตำบลเวียง เขต ๒
หน่วยงาน / ที่อยู่	วัดสบรวก หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๓) ชื่อ-นามสกุล	พระอธิการธงชัย ธมมเตโช
ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดวังลาว
หน่วยงาน / ที่อยู่	วัดวังลาว หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๔) ชื่อ-นามสกุล	ประสิทธิ์ แก้วสีสอน
ตำแหน่ง	กรรมการหมู่บ้านบ้านวังลาว
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๕ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๕) ชื่อ-นามสกุล	พระอธิการก้องคำ จันทปัญญา
ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดห้วยเกี๋ยง
หน่วยงาน / ที่อยู่	วัดห้วยเกี๋ยง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒.๖) ชื่อ-นามสกุล	สุนทร ชายลาด
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยเกียง
หน่วยงาน / ที่อยู่	๑๖ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ ประชาชน ชาวบ้าน และผู้ปฏิบัติธรรม

๓.๑) ชื่อ-นามสกุล	อิงอร กาญจนากาศ
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๖๒๘ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๒) ชื่อ-นามสกุล	พัชรี ศรีมัยยากุล
ตำแหน่ง	เจ้าของผู้จัดการพิพิธพันธ์บ้านผืน
หน่วยงาน / ที่อยู่	๒๑๒ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๓) ชื่อ-นามสกุล	อารีย์ สังฆวดี
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๔๑ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๔) ชื่อ-นามสกุล	แสงหงส์ อินคำ
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๕๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๕) ชื่อ-นามสกุล	สาม โกฏยี่
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๖) ชื่อ-นามสกุล	แสงหงส์ พรหมปัญญา
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๕๖๓ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๗) ชื่อ-นามสกุล	หน่อแก้ว ขจร
ตำแหน่ง	มัคทายกวัดวังลาว
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๘) ชื่อ-นามสกุล	ปราการ แสงแก้ว
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านวังลาว
หน่วยงาน / ที่อยู่	๔๕ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๙) ชื่อ-นามสกุล	สมพร แซ่หงส์
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๕๖ หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๐) ชื่อ-นามสกุล	ทอง ธนวงศ์
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๑) ชื่อ-นามสกุล	อ้าย แสงแก้ว
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๑๒) ชื่อ-นามสกุล	ก้อง ขจร
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๔ บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๓) ชื่อ-นามสกุล	แสงจันทร์ บุญเกิด
ตำแหน่ง	หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
หน่วยงาน / ที่อยู่	
๓.๑๔) ชื่อ-นามสกุล	ไพบูลย์ หนสมสุข
ตำแหน่ง	ประธานผู้สูงอายุตำบลเวียง
หน่วยงาน / ที่อยู่	๖๙๔ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๕) ชื่อ-นามสกุล	คำ สุตะวงศ์
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๔๐๓ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๖) ชื่อ-นามสกุล	บัวคำ จ๊ะฮา
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	๒๒๑ หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๓.๑๗) ชื่อ-นามสกุล	ก้อง บุญเรือง
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน / ที่อยู่	หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓.๑๘) ชื่อ-นามสกุล

ชรินทร์ ทองสุข

ตำแหน่ง

-

หน่วยงาน / ที่อยู่

หมู่ที่ ๘ บ้านห้วยเกียง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย

รายนามผู้สนทนากลุ่ม

๑. ชื่อ-นามสกุล	ดร.สาธิต	เชื้ออยู่นาน
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ	
หน่วยงาน/ที่อยู่	คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์	
	มหาวิทยาลัยพะเยา	
๒. ชื่อ-นามสกุล	นางสาวศิริกัลยา	จันแดง
ตำแหน่ง	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	
หน่วยงาน/ที่อยู่	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ศาลากลางจังหวัดเชียงราย	
	ถนนแม่ฟ้าหลวง ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	
๓. ชื่อ-นามสกุล	นายสุธรรม	ชัยชนะ
ตำแหน่ง	-	
หน่วยงาน/ที่อยู่	๗๕ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
๔. ชื่อ-นามสกุล	นายเสาร์แก้ว	เลาดี
ตำแหน่ง	-	
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๖๑ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
๕. ชื่อ-นามสกุล	นายอารีย์	ปัญญา
ตำแหน่ง	-	
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๔๗ หมู่ ๑ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
๖. ชื่อ-นามสกุล	นายสุพรรณ	นาระเรศ
ตำแหน่ง	-	
หน่วยงาน/ที่อยู่	๒๓ หมู่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	
๗. ชื่อ-นามสกุล	นายถนอม	บุญมาศักดิ์
ตำแหน่ง	-	
หน่วยงาน/ที่อยู่	๒๓/๕ หมู่ ๔ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	

๘. ชื่อ-นามสกุล	นายดวงคำ บุญเลา
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๕๘ หมู่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๙. ชื่อ-นามสกุล	นางอ่อนแก้ว ศรีวิชัย
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน/ที่อยู่	๘๗ หมู่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
๑๐. ชื่อ-นามสกุล	นายอำนาจ อุ่นเกตุ
ตำแหน่ง	-
หน่วยงาน/ที่อยู่	๑๒๓ หมู่ ๘ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือ

๑) ผศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	ผู้ช่วยคณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา
๒) ผศ.ดร.พรพรรณ จันทร์แดง	ผู้อำนวยการศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา
๓) ดร.สาธิต เชื้ออยู่นาน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ
คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา
๔) ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕) นายธวัชชัย กันทาเดช	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก
โรงเรียนบ้านสบรวก

แบบประเมินสภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย

เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ฉบับนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญโดยให้ท่านใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับข้อความความคิดเห็นของท่านในรายการ แต่ละข้อโดยพิจารณาตามความเห็นของท่านดังนี้

+1	=	เห็นด้วย
0	=	ไม่แน่ใจ
-1	=	ไม่เห็นด้วย

อนึ่ง ข้อใดในแบบสัมภาษณ์และบทสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ที่ท่านเห็นสมควรปรับปรุง แก้ไขหรือตัดออกกรุณาให้ความเห็นในแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน

ตัวอย่าง

เลขที่/ ข้อที่	รายการ	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	
๑	ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ที่กำหนดไว้ในเครื่องมือวิจัย มีความเหมาะสม		✓		

จากตัวอย่าง แสดงว่าท่านไม่แน่ใจ ว่ารายการที่ถามนั้นเป็นเช่นนั้น ดังนั้นถ้าท่านเห็นด้วยตามข้อความให้ใส่ในช่องเห็นด้วย แต่ถ้าท่านไม่เห็นด้วย ให้ใส่ช่องไม่เห็นด้วย

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่อง หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ กลุ่ม และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๒ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๒) เพศ.....	✓			
	๓) อายุ.....	✓			
	๔) ตำแหน่ง.....	✓			
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ				
	๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	(๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรม	✓			
	(๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณ	✓			
	(๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจก	✓			
	(๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงาน	✓			
	☐ ไม่ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	✓			
	(๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน	✓			
	(๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต	✓			
	(๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	(๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงฆ์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	✓			
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อาญา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา วิถีใดบ้าง ? ☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระ (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชน (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชน ☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักสูตรทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา อะไรบ้าง ? ☐ ได้จัดกิจกรรม (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์ ประเพณี ฯลฯ ☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			
๓	<u>ข้อเสนอแนะ</u> ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓ ✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อาญา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			
๒	<u>พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ</u> ๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์	✓			
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	✓			
	๓) ถวายสังฆทาน	✓			
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องใช้ประจำวัน	✓			
	เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	✓			
	๕) ถวายยารักษาโรค	✓			
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์	✓			
	เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์	✓			
	วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ	✓			
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	✓			
	๘) บริจาคค่าเทอมพระสงฆ์ สามเณร	✓			
	๙) บริจาคค่าอาหาร	✓			
	๑๐) เป็นเจ้าภาพกุฐิน/ผ้าป่า	✓			
	๑๑) ทำโรงทานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณี	✓			
	ทางศาสนา	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๓) ท่านเคยศึกษา คำสอน ของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อพัฒนาจิตจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี	✓			
	เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข	✓			
	สามารถพึ่งตนเองได้	✓			
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวสุมในการพนัน	✓			
	ทุกประเภท ไม่มัวเมาในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้	✓			
	ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว	✓			
	๔) เพื่อให้อายุยืน ปราศจากโรคภัย	✓			
	เบียดเบียน	✓			
	๕) เพื่อทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะ	✓			
	มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะ	✓			
	เบียดเบียนทำลาย	✓			
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่	✓			
	รวมกันด้วยความผาสุก	✓			
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูด	✓			
	มีเสน่ห์ เป็นที่จับใจเพราะด้วยสัจด้วยศีล	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๔) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อป้องกันเหตุเภทภัยต่างๆ	✓			
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นสิริมงคล	✓			
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	✓			
	๕) เพื่อเป็นการอบรมจิตใจให้เกรงกลัว	✓			
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	✓			
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล	✓			
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	✓			
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	✓			
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจสว่างไสวเกิดปัญญา	✓			
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	✓			
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	✓			
	๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธี	✓			
	๔) เพื่อความสบายใจ	✓			
	๕) เพื่ออันสืบส่งของการทำบุญ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌานิก ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	✓			
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว	✓			
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ	✓			
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร	✓			
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๗) ท่านครองชีพอย่างไรบ้าง โดยยึด	✓			
	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็น่าอยู่อย่างพอดี				
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	✓			
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่หมิ่น มีภาระมาก	✓			
	๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย	✓			
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิด	✓			
	ความสุข	✓			
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่	✓			
	อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ	✓			
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา	✓			
	ผู้มีอุปการะ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชใน	✓			
	พระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ	✓			
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มี	✓			
	อุปการะ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา	✓			
	๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง	✓			
	๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต	✓			
	๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้	✓			
	๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			
	๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับคนอื่นด้วยความเต็มใจ	✓			
	๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจาโดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น งดเว้นการฆ่า การลัก การล่วงประเวณี การพูดเท็จ การเสพของมึนเมา เป็นต้น	✓			
	๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ผูกอบรมจิตให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจเพื่อกำจัดกิเลส	✓			
	☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			
	๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๓(ต่อ)	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน) ๒) พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พุดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พุดเท็จ ไม่พุดส่อเสียด ไม่พุดคำหยาบ และไม่พุดเพื่อเจ้อ (ปิยะวาจา) ๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา) ๔) เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา) ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๔.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
๔) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ / องค์การ..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) ๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			

ข้อเสนอแนะ
 1. เนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องจิตสำนึก แต่ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึก
 2. เนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึก 4 มิติ

ตำแหน่ง
ศาสตราจารย์ลาภพิบูลย์ธรรม

ที่ทำงาน วัน/เดือน/ปี
ดลวิมลพรวิไล วัฒนไพศาล 26 1 พ. 2560
ดลวิมลพรวิไล

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่อง หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ กลุ่ม และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๒ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๒) เพศ.....	✓			
	๓) อายุ.....	✓			
	๔) ตำแหน่ง.....	✓			
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ				
	๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	(๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรม	✓			
	(๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณ	✓			
	(๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจก	✓			
	(๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงาน	✓			
	☐ ไม่ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	✓			
	(๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน	✓			
	(๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต	✓			
	(๓) จัดกิจกรรมบวชชีพรหมณ์	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๒(ต่อ)	(๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	/			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	/			
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา วิถีใดบ้าง ? ☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระ (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชน (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชน ☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักสูตรทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา อะไรบ้าง ? ☐ ได้จัดกิจกรรม (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพรหมณ์ (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม	/ / / / / / / / /			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	/ /			
๓) แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/ / / / / / /			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร	/			
	๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร	/			
	๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอะไรบ้าง	/			
	☐ มี	/			
	๑) ประเพณีสงฆ์พระธาตุภูเข้า	/			
	๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก	/			
	๓) ประเพณีงานบุญบั้งไฟ	/			
	๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ	/			
	๕) ประเพณีรำนก นาค โด รำกลองฉบับไทยใหญ่ ไทยลื้อ	/			
	☐ ไม่มี	/			
๓	แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	/			
	๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ใส่บาตรทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ?	/			
	☐ เคย	/			
	๑) ใส่บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา	/			
	๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา	/			
	๓) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว	/			
	๔) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร	/			
	๕) ใส่บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง	/			
	๖) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ	/			
	๗) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก	/			
	๘) ใส่บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง	/			
	๙) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี	/			
	๑๐) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ	/			
	๑๑) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน	/			
	๑๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น	/			
	☐ ไม่เคย	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์	/			
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	/			
	๓) ถวายสังฆทาน	/			
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องวัฏฐบริหาร	/			
	เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	/			
	๕) ถวายยารักษาโรค	/			
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์	/			
	เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์	/			
	วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ	/			
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	/			
	๘) บริจาคค่าเทอมพระสงฆ์ สามเณร	/			
	๙) บริจาคค่าอาหาร	/			
	๑๐) เป็นเจ้าภาพภรณ์/ผ้าป่า	/			
	๑๑) ทำโรงงานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณี	/			
	ทางศาสนา	/			
	☐ ไม่เคย	/			
	๓.๓) ท่านเคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?	/			
	☐ เคย	/			
	๑) เพื่อพัฒนาจิตใจ	/			
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี	/			
	เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข	/			
	สามารถพึ่งตนเองได้	/			
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวสุมในการพนัน	/			
	ทุกประเภท ไม่มัวเมาในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้	/			
	ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว	/			
	๔) เพื่อทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัย	/			
	เบียดเบียน	/			
	๕) เพื่อทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะ	/			
	มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะ	/			
	เบียดเบียนทำลาย	/			
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่	/			
	รวมกันด้วยความผาสุก	/			
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูด	/			
	มีเสน่ห์ เป็นที่จับใจไพเราะด้วยสัจด้วยศีล	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	
๓(ต่อ)	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง	/			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๕) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	/			
	๒) เพื่อป้องกันเหตุเภทภัยต่างๆ	/			
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นสิริมงคล	/			
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	/			
	๕) เพื่อเป็นการอบรมจิตใจให้เกรงกลัว	/			
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	/			
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล	/			
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	/			
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	/			
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจสว่างไสวเกิดปัญญา	/			
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ	/			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	/			
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	/			
	๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธี	/			
	๔) เพื่อความสบายใจ	/			
	๕) เพื่ออธิษฐานขอการทำความดี	/			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌาปนกิจ ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	/			
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว	/			
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ	/			
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร	/			
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต	/			
	☐ ไม่เคย	/			
	๓.๗) ท่านครองชีพอย่างไรบ้าง โดยยึด	/			
	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็น อยู่อย่างพอดี				
	☐ เคย	/			
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	/			
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่ มีภาระมาก	/			
	๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย	/			
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิด	/			
	ความสุข				
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	/			
	☐ ไม่เคย	/			
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่	/			
	อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	/			
	๒) บวชกันตามประเพณี	/			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	/			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	/			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	/			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา	/			
	ผู้มีอุปการะ	/			
	☐ ไม่เคย	/			
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชใน	/			
	พระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	/			
	๒) บวชกันตามประเพณี	/			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	/			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	/			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	/			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มี	/			
	อุปการะ	/			
	☐ ไม่เคย	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือไม่ อย่างไร ☐ เคย ๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา ๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง ๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต ๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้ ๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ ☐ ไม่เคย ๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ? ☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ ๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับคนอื่นด้วยความเต็มใจ ๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจาโดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น งดเว้นการฆ่า การลัก การล่วงประเวณี การพูดเท็จ การเสพของมึนเมา เป็นต้น ๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ผูกอบรมจิตให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจเพื่อกำจัดกิเลส ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ ๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ? ☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน) ๒) พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพื่อเจ้อ (ปิยะวาจา) ๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา) ๔) เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา) ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๔.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
๔) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓		✓	
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) ๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓		✓	

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่อง หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ กลุ่ม และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๒ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	/		/	
	๒) เพศ.....	/		/	
	๓) อายุ.....	/			
	๔) ตำแหน่ง.....	/			
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	/			
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	/			
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ				
	๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	/			
	☐ ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	/			
	(๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา ๐๙๓/๐	/			
	(๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรม ๐๙๓/๐	/			
	(๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา ๐๙๓/๐	/			
	(๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณ ๐๙๓/๐	/			
	(๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจก ๐๙๓/๐	/			
	(๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงาน ๐๙๓/๐	/			
	☐ ไม่ได้ส่งเสริม/สนับสนุน				
	๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	/			
	☐ ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	/			
	(๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน ๐๙๓/๐	/			
	(๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต ๐๙๓/๐	/			
	(๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ ๐๙๓/๐	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	(๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ ☒ ใช่ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงฆ์พระธาตุ ฯลฯ ☒ ใช่ ☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	☒	☐	☐	
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	☒	☐	☐	
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ / องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	☒	☐	☐	
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา วิถีใดบ้าง ? ☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ☒ ใช่ (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระ ☒ ใช่ (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ ☒ ใช่ (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชน ☒ ใช่ (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชน ☒ ใช่ ☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน	☒	☐	☐	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา อะไรบ้าง ? ☐ ได้จัดกิจกรรม (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน <i>๐๘/๕</i> (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต <i>๐๘/๕</i> (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพรหมณ์ <i>๐๘/๕</i> (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ <i>๐๘/๕</i> (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ <i>๐๘/๕</i> ☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม	<i>/</i>			
๓	<u>ข้อเสนอแนะ</u> ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	<i>/</i>			
๓) แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	<i>/</i>			
๒	<u>พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ</u> ๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	<i>/</i>			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร	/			
	๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร	/			
	๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอะไรบ้าง	/			
	☐ มี	/			
	๑) ประเพณีสงฆ์พระธาตุภูเข้	/			
	๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก	/			
	๓) ประเพณีงานบุญบั้งไฟ	/			
	๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ	/			
	๕) ประเพณีร้านก๋น น้ำโต รำกลองฉบับไทยใหญ่ ไทยลื้อ	/			
	☐ ไม่มี	/			
๓	แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ				
	๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ใส่บาตรทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ? ที่ไหนบ้าง	/			
	☐ เคย	/			
	๑) ใส่บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา	/			
	๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา	/			
	๓) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว	/			
	๔) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร	/			
	๕) ใส่บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง	/			
	๖) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ	/			
	๗) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก	/			
	๘) ใส่บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง	/			
	๙) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี	/			
	๑๐) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ	/			
	๑๑) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน	/			
	๑๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น	/			
	☐ ไม่เคย	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	/			
	☒ เคย	/			
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์	/			
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	/			
	๓) ถวายสังฆทาน	/			
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องวัฏฐบริหาร	/			
	เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	/			
	๕) ถวายยารักษาโรค	/			
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์	/			
	เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์	/			
	วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ	/			
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	/			
	๘) บริจาคค่าเทอมพระสงฆ์ สามเณร	/			
	๙) บริจาคค่าอาหาร	/			
	๑๐) เป็นเจ้าภาพภุชงค์/ผ้าป่า	/			
	๑๑) ทำโรงงานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณี	/			
	ทางศาสนา	/			
	☒ ไม่เคย	/			
	๓.๓) ท่านเคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?	/			
	☒ เคย	/			
	๑) เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ	/			
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี	/			
	เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข	/			
	สามารถพึ่งตนเองได้	/			
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวสุมในการพนัน	/			
	ทุกประเภท ไม่มัวเมาในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้	/			
	ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว	/			
	๔) เพื่อทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัย	/			
	เบียดเบียน	/			
	๕) เพื่อทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะ	/			
	มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะ	/			
	เบียดเบียนทำลาย	/			
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่	/			
	รวมกันด้วยความผาสุก	/			
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูด	/			
	มีเสน่ห์ เป็นที่จับใจไพเราะด้วยสัจด้วยศีล	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาค้นและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง ☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๔) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร ☒ เคย	✓			
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อบริตรป้องกันเหตุภยันตรายต่างๆ	✓			
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นสิริมงคล	✓			
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	✓			
	๕) เพื่อเป็นการอบรมจิตใจให้เกรงกลัว	✓			
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	✓			
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล	✓			
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	✓			
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	✓			
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจสว่างไสวเกิดปัญญา	✓			
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ ☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร ☒ เคย	✓			
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	✓			
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	✓			
	๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนาพิธี	✓			
	๔) เพื่อความสบายใจ	✓			
	๕) เพื่ออธิษฐานขอการพ้นทุกข์ ☒ ไม่เคย	✓			
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌานิก ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร ☒ เคย	✓			
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	✓			
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว	✓			
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ	✓			
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร	✓			
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๓(ต่อ)	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๗) ท่านครองชีพอย่างไรบ้าง โดยยึด				
	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็นั่ง อยู่อย่างพอดี	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	✓			
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่ มีภาระมาก	✓			
	๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย	✓			
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิด	✓			
	ความสุข				
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่	✓			
	อย่างไร				
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา	✓			
	ผู้มีอุปการะ				
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชใน	✓			
	พระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มี	✓			
	อุปการะ				
	☐ ไม่เคย	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือไม่ อย่างไร	/			
	☐ เคย	/			
	๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา	/			
	๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง	/			
	๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต	/			
	๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้	/			
	๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ	/			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	/			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	/			
	๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับคนอื่นด้วยความเต็มใจ	/			
	๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจาโดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น งดเว้นการฆ่า การลัก การล่วงประเวณี การพูดเท็จ การเสพของมึนเมา เป็นต้น	/			
	๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ฝึกอบรมจิตให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจเพื่อกำจัดกิเลส	/			
	☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	/			
	๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	/			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน) ๒) พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ (ปิยะวาจา) ๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา) ๔) เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอดันเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา) ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ	/			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๔.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	/			
๔) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	/			
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) ๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ?.....	/			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๓) ชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๔) ชุมชนของท่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศีล ๕, หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน(ฆราวาสธรรม ๔), หลักธรรมสำหรับการคบเพื่อน (กัลยาณมิตร ๗) ฯลฯ) หรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
	๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			

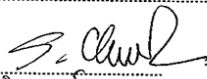
ข้อเสนอแนะ

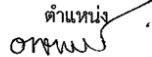
.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน
(๑๕, ๓๐๖๖ ๕๐๐๗.๖)

ตำแหน่ง
.....

ที่ทำงาน
.....

วัน/เดือน/ปี
๑๖ กพ ๕๐

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่อง หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน ๓ กลุ่ม และแบบสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) จำนวน ๒ ตอน มีดังนี้

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๑) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานราชการภาครัฐ)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์).....	✓			
	๒) เพศ.....	✓			
	๓) อายุ.....	✓			
	๔) ตำแหน่ง.....	✓			
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร.....	✓			
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....	✓			
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ				
	๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	(๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรม	✓			
	(๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	✓			
	(๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณ	✓			
	(๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจก	✓			
	(๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงาน	✓			
	☐ ไม่ได้ส่งเสริม/สนับสนุน	✓			
	๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	✓			
	(๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน	✓			
	(๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต	✓			
	(๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	(๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา วิธีใดบ้าง ? ☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระ (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชน (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชน ☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๒(ต่อ)	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักสูตรทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา อะไรบ้าง ? ☐ ได้จัดกิจกรรม (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓ ✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ ๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร	✓			
	๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร	✓			
	๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอะไรบ้าง	✓			
	☐ มี	✓			
	๑) ประเพณีสรงน้ำพระธาตุภูเข้า	✓			
	๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก	✓			
	๓) ประเพณีงานบุญบั้งไฟ	✓			
	๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ	✓			
	๕) ประเพณีร้านก น้ำโต รำกลองฉบับไทยใหญ่ ไทยลื้อ	✓			
	☐ ไม่มี	✓			
๓	แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ				
	๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ไส้บาตรทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ?	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) ไส้บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา	✓			
	๒) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา	✓			
	๓) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว	✓			
	๔) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร	✓			
	๕) ไส้บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง	✓			
	๖) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ	✓			
	๗) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก	✓			
	๘) ไส้บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง	✓			
	๙) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี	✓			
	๑๐) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ	✓			
	๑๑) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน	✓			
	๑๒) ไส้บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์	✓			
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	✓			
	๓) ถวายสังฆทาน	✓			
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องวัฏฐบริวาร	✓			
	เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	✓			
	๕) ถวายยารักษาโรค	✓			
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์				
	เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์				
	วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ				
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	✓			
	๘) บริจาคค่าหอมพระสงฆ์ สามเณร	✓			
	๙) บริจาคค่าอาหาร	✓			
	๑๐) เป็นเจ้าภาพกฐิน/ผ้าป่า	✓			
	๑๑) ทำโรงงานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณี	✓			
	ทางศาสนา				
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๓) ท่านเคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อพัฒนาจิตจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี	✓			
	เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข	✓			
	สามารถพึ่งตนเองได้				
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวหม่นในการพบกัน				
	ทุกประเภท ไม่มัวหม่นในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้	✓			
	ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว				
	๔) เพื่อทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัย	✓			
	เบียดเบียน				
	๕) เพื่อทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะ	✓			
	มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะ				
	เบียดเบียนทำลาย				
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่	✓			
	รวมกันด้วยความผาสุก				
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูด	✓			
	มีเสน่ห์ เป็นที่จับใจเพราะด้วยสัจด้วยศีล				

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๕) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร				
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อป้องกันภัยพิบัติต่างๆ	✓			
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นสิริมงคล	✓			
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	✓			
	๕) เพื่อเป็นการอบรมจิตใจให้เกรงกลัว	✓			
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	✓			
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล	✓			
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	✓			
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	✓			
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจสว่างไสวเกิดปัญญา	✓			
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ	✓			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	✓			
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	✓			
	๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนา	✓			
	๔) เพื่อความสบายใจ	✓			
	๕) เพื่ออธิษฐานขอการทำความดี	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌานิก ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	✓			
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว	✓			
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ	✓			
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร	✓			
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๗) ท่านครองชีพอย่างเรียบง่าย โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิน อยู่ อย่างพอคิ	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	✓			
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่ มีภาระมาก	✓			
	๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย	✓			
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิด	✓			
	ความสุข	✓			
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่	✓			
	อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ	✓			
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา	✓			
	ผู้มีอุปการะ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชใน	✓			
	พระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ	✓			
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มี	✓			
	อุปการะ	✓			
	☐ ไม่เคย				

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา	✓			
	๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง	✓			
	๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต	✓			
	๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้	✓			
	๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ	✓			
	☐ ไม่เคย	✓			
	๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			
	๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปันสิ่งของของตนให้กับคนอื่นด้วยความเต็มใจ	✓			
	๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจาโดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น งดเว้นการฆ่า การลัก การล่วงประเวณี การพูดเท็จ การเสพของมึนเมา เป็นต้น	✓			
	๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ฝึกอบรมจิตให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจเพื่อกำจัดกิเลส	✓			
	☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			
	๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	✓			
	☐ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน) ๒) พุทธด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ (ปิยะวาจา) ๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา) ๔) เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา) ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?..... ๔.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
๔) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓	✓		
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) ๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๓) ชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๔) ชุมชนของท่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศีล ๕, หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน(ฆราวาสธรรม ๔), หลักธรรมสำหรับการคบเพื่อน (กัลยาณมิตร ๗) ฯลฯ) หรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสปรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
	๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสปรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			

ข้อเสนอแนะ

ខ្ញុំបាទសូមសរសេរខ្លឹមសារលេខ ១ របស់កិច្ចសន្យាសហប្រតិបត្តិការ

ผู้ประเมิน ดร. อนุสรณ์
(ดร. อนุสรณ์)

ตำแหน่ง
อัครราชทูต ณ กรุงปราก

ที่ทำงาน

วัน/เดือน/ปี
26 - 2 - 2560

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	(๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้สนับสนุน/ส่งเสริม	☒ ☒ ☒			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	☒ ☒			คำว่า "ผม" มี ๑๐ แห่ง
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่/องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒	☒		ไม่อาจพิมพ์ชื่อจริงเพราะกลัว
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิสุทธิ ๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา วิถีใดบ้าง ? ☐ ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน (๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระ (๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ (๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชน (๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชน ☐ ไม่ได้ประชาสัมพันธ์/เชิญชวน	☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒ ☒			๒๕๖๖ เคียว

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักสูตรทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา อะไรบ้าง ? ☐ ได้จัดกิจกรรม (๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชน (๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิต (๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ (๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ (๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ ☐ ไม่ได้จัดกิจกรรม	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			
๓	ข้อเสนอแนะ ๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	✓ ✓			
๓) แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์) ๒) เพศ ๓) อายุ ๔) ตำแหน่ง ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ๗) เวลาที่สัมภาษณ์	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			รวม ๖ คน
๒	๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	✓			

(ในข้อเท็จจริง เห็นด้วย)
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบ

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร ๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร ๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอะไรบ้าง ☐ มี ๑) ประเพณีสงฆ์พระธาตุภูเข้า ๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก ๓) ประเพณีงานบุญบังไฟ ๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ๕) ประเพณีรำนก น้าโต รำกลองฉบับไทยใหญ่ ไทยลื้อ ☐ ไม่มี	✓			
๓	แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ ๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ไส้บาตร ทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ? ☐ เคย ๑) ไส้บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา ๒) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ๓) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ๔) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร ๕) ไส้บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง ๖) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ ๗) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก ๘) ไส้บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง ๙) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี ๑๐) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ ๑๑) ไส้บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน ๑๒) ไส้บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น ☐ ไม่เคย	✓			

(นายชัชชัย กันทาเดช)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๓(ต่อ)	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์สิน หักบัญชี เพื่อทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์สิน	✓			
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	✓			
	๓) ถวายสังฆทาน	✓			
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องใช้ในบ้าน	✓			
	เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	✓			
	๕) ถวายยารักษาโรค	✓			
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์				
	เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์				
	วิหาร ห้องน้ำ โรงฉัน ฯลฯ	✓			
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	✓			
	๘) บริจาคค่าซ่อมพระสงฆ์ สามเณร	✓			
	๙) บริจาคค่าอาหาร	✓			
	๑๐) เป็นเจ้าภาพผูกพันผ้าป่า	✓			
	๑๑) ทำโรทานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณี	✓			
	ทางศาสนา				
	☐ ไม่เคย				
	๓.๓) ท่านเคยศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร ?	✓			
	☐ เคย	✓			
	๑) เพื่อพัฒนาตนจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี	✓			
	เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข				
	สามารถพึ่งตนเองได้				
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่ก้าวร้าวในการพบน	✓			
	ทุกประเภท ไม่มีวุ่นวายในการค้นหาอันเป็นเหตุให้				
	ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว	✓			
	๔) เพื่อให้อายุยืน ปราศจากโรคภัย	✓			
	เบียดเบียน				
	๕) เพื่อทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในความปกครองจะ	✓			
	มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะ				
	เบียดเบียนทำลาย				
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่	✓			
	รวมกันด้วยความผาสุก				
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อฟัง คำพูด	✓			
	มีเสน่ห์ เป็นที่จับใจเพราะด้วยสัจด้วยศีล				

(นายอรรถชัย กัญญาเดช)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรว

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	
๓(ต่อ)	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง		✓		
	☐ ไม่เคย				
	๓.๔) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร	✓			
	☐ เคย				
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	✓			
	๒) เพื่อป้องกันเหตุเภทภัยต่างๆ	✓			
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นสิริมงคล	✓			
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	✓			
	๕) เพื่อเป็นการอบรมจิตใจให้บริสุทธิ์	✓			
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	✓			
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล		✓		
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	✓			
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	✓			
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจสว่างไสวเกิดปัญญา		✓		
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ				
	☐ ไม่เคย				
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย				
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	✓			
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	✓			
	๓) เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจของศาสนพิธี	✓		✗	
	๔) เพื่อความสบายใจ	✓			
	๕) เพื่ออธิษฐานขอการทำบุญ		✓		
	☐ ไม่เคย				
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมแม่บทฯ ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร	✓			
	☐ เคย				
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	✓			
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว			✓	
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ			✓	
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร		✓		
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	✓			

(นายวิชาญ ชื่นหาเดช)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบสวรรค์

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นใจ	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการคายให้ผู้เสียชีวิต	✓			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๗) ท่านครองชีพอย่างเรียบง่าย โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็น่าอยู่พอที	✓			
	☐ เคย				
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	✓			
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นที่หมิ่นมาก	✓			
	๓) เพื่อปลูกฝังให้ลูกหลานมีชีวิตที่เรียบง่าย	✓			
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิด	✓			
	ความสุข	✓			
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	✓			
	☐ ไม่เคย				
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่	✓			
	อย่างไร				
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา		✓		
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา	✓			
	ผู้มีอุปการะ				
	☐ ไม่เคย				
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชใน	✓			
	พระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร				
	☐ เคย	✓			
	๑) บวชด้วยศรัทธา	✓			
	๒) บวชกันตามประเพณี	✓			
	๓) บวชเพื่อศึกษา	✓			
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	✓			
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้	✓			
	ล่วงลับ				
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มี	✓			
	อุปการะ				
	☐ ไม่เคย				

(นายวิชาชัย กันทาเดช)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวา

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
๓(ต่อ)	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน) ๒) พุทธเจ้าด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ (ปิยะวาจา) ๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตตจริยา) ๔) เป็นผู้มี ความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา) ☐ ไม่ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ	✓			
๔	ข้อเสนอแนะ ๔.๑) ท่านมีปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ? ๔.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	✓			
๔) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)					
๑	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)..... ๒) เพศ..... ๓) อายุ..... ๔) ตำแหน่ง..... ๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร..... ๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... ๗) เวลาที่สัมภาษณ์.....	✓	✓		
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP) ๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ?	✓			

(นายรัชชัย กันทาเดช)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ความคิดเห็น			หมายเหตุ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
๒(ต่อ)	๒.๒) ชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๓) ชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาหรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
	๒.๔) ชุมชนของท่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศีล ๕, หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน(ฆราวาสธรรม ๔), หลักธรรมสำหรับการคบเพื่อน (กัลยาณมิตร ๗) ฯลฯ) หรือไม่ อย่างไร ?.....	✓			
๓	ข้อเสนอแนะ				
	๓.๑) ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			
	๓.๒) ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?.....	✓			

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน
 (นายอรรถชัย กันทาเดช)
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสรวก

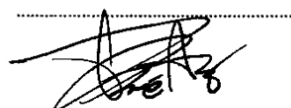
ที่ทำงาน

.....

ตำแหน่ง

.....

วัน/เดือน/ปี

แบบประเมินสภาพเครื่องมือรูปแบบ IOC
 เรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน
 อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
 ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๑. แบบสัมภาษณ์ (หน่วยงานราชการภาครัฐ)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ									
	๒.๑) ท่านได้ส่งเสริม / สนับสนุน หรือร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เป็นผู้ร่วมดำเนินการกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรมอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) มีนโยบายให้จัดกิจกรรม ประเพณีทางศาสนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๔) สนับสนุนเรื่องงบประมาณอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) จัดป้ายนิเทศ/บอร์ด เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนาในหน่วยงานอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒.๒) ท่านได้สนับสนุน / ส่งเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ถึงวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอดประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสร้างพระธาตุ ฯลฯ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๓	ข้อเสนอแนะ									
	๓.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรมประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๒) แบบสัมภาษณ์ (ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่ /องค์กร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ									
	๒.๑) ท่านได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ร่วมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา(บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) วิธีใดบ้าง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) จัดอบรมธรรมะทุกวันพระอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เทศนาธรรมะผ่านเสียงตามสาย หรือวิทยุชุมชนอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) พิมพ์หนังสือ/แผ่นพับ/วีซีดีธรรมะแจกให้กับคนในชุมชนอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒.๒) ท่านได้จัดกิจกรรมอบรมหลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน หรือประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) จัดอบรมค่ายคุณธรรมเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในชีวิตอย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) จัดกิจกรรมบวชชีพราหมณ์ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๔) จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ฯลฯ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) จัดประเพณีทางศาสนา เช่น ประเพณีสืบทอด ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ฯลฯ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๓	ข้อเสนอแนะ									
	๓.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๓) แบบสัมภาษณ์ (สำหรับประชาชน ผู้ทำบุญ และผู้ปฏิบัติธรรม)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์									
	๑) ชื่อ - นามสกุล/ฉายา (ผู้ให้สัมภาษณ์)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) หน่วยงาน / ที่อยู่/องค์กร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) เวลาที่สัมภาษณ์	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
๒	พุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธ									
	๒.๑) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีประวัติความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถสืบค้นได้หรือไม่ อย่างไร ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒.๒) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวิถีชีวิตเอกลักษณ์อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๒.๓) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๒.๔) (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ประเพณีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อะไรบ้าง	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๑) ประเพณีสงกรานต์พระธาตุเข้า	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) ประเพณีตานก๋วยสลาก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) ประเพณีงานบุญบั้งไฟ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) ประเพณีร้านก๋วยเตี๋ยว รำกลองฉับไทยใหญ่ ไทยลื้อ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า SR	ค่า IOC	ประสิทธิ	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
๓	แนวทางการประยุกต์พุทธธรรมไปใช้ในชุมชนวิถีพุทธ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๑) ท่านเคยพาลูกหลานไปวัด ใส่บาตรทำบุญ หรือไม่ อย่างไร ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) ใส่บาตร/ทำบุญเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่ออุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) ใส่บาตร/ทำบุญเนื่องในวันเกิดตนเอง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อให้เกิดความสบายใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อพบปะคนรู้จัก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๘) ใส่บาตร/ทำบุญเมื่อมีปัญหาต้องการที่พึ่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๙) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อสร้างสมบุญบารมี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๐) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อศึกษาธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๑) ใส่บาตร/ทำบุญเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๒) ใส่บาตร/ทำบุญเพราะทำตามผู้อื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๒) ท่านเคยสละทรัพย์ ทำบุญ เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) ถวายเงิน บริจาคทรัพย์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) ถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) ถวายสังฆทาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ถวายสิ่งของอุปโภค เครื่องวัฏฐุบริขาร เช่น ผ้าไตรจีวร เครื่องใช้ที่จำเป็น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) ถวายยารักษาโรค	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) สมทบเงินสร้าง/บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่อยู่อาศัยในวัด เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เจดีย์ วิหาร หอฉัน โรงฉัน ฯลฯ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) บริจาคค่าน้ำ - ค่าไฟ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๘) บริจาคค่าเทอมพระสงฆ์ สามเณร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๙) บริจาคค่าอาหาร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๐) เป็นเจ้าภาพกฐิน/ผ้าป่า	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๑) ทำโรงทานเมื่อวัดมีกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓ . ๓) ท่าน เคย ศึกษา คำสอน ของพระพุทธศาสนา และรักษาศีล ๕ หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพื่อพัฒนาด้านจิตใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านคุณงามความดี เช่น การมีคุณธรรมทางจิตใจ ปราศจากอบายมุข สามารถพึ่งตนเองได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) เพื่อมีสุขภาพจิตดี ไม่มัวหม่นในการพินนทุกประเภท ไม่มัวเมาในกามตัณหาอันเป็นเหตุให้ทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า SR	ค่า IOC	ประสิทธิผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๔) เพื่อให้อายุยืน ปราศจากโรคมัยเบียดเบียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) เพื่อทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในความปกครองจะมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาราวี จ้องจะเบียดเบียนทำลาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) เพื่อให้ลูก หลาน สามี และภรรยาจะอยู่รวมกันด้วยความผาสุก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) เพื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์ เป็นที่จับใจไพเราะด้วยสัจด้วยศีล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๘) เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงหน้าหลงหลัง	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๓.๔) ท่านมีที่บูชาพระประจำบ้าน หรือพาลูกหลานไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน หรือไม่อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อปรปักษ์ป้องกันเหตุเภทภัยต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) เพื่อทำจิตใจสงบ เป็นบริกรรมสมาธิ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เพื่อเป็นการสรรเสริญคุณ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) เพื่อเป็นการอบรมขันติให้แกร่งกล้า	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) เพื่อเป็นการรักษาพระธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๗) เพื่อเป็นการกำจัดบาปอกุศล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๘) เพื่อเป็นการช่วยรักษาโรคภัย	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๙) เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑๐) เพื่อเป็นการทำจิตใจให้สว่างใสเกิดปัญญา	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๑๑) เพื่อเป็นเหตุให้ได้สมบัติบุญ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๕) ท่านได้ทำพิธี / ทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพราะเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เพื่อความสบายใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) เพื่ออานิสงส์ของการทำบุญ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๓.๖) ท่านเป็นสมาชิกสมาคมทางศาสนา เช่น สมาคมฌาปนกิจ ฯลฯ หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือโดยมีเงินจัดการศพให้ครอบครัวผู้เสียชีวิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัว	๑	๑	๑	๑	- ๑	๓	๐.๖	ใช้ได้	
	๓) เพื่อมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ	๑	๑	๑	๑	- ๑	๓	๐.๖	ใช้ได้	
	๔) เพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๕) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ครอบครัว	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) เพื่อเป็นการทำบุญการตายให้ผู้เสียชีวิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า SR	ค่า IOC	ประสิทธิผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๓.๗) ท่านครองชีพอ่างเรียบง่าย โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็น อยู่อย่างพอดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพื่อใช้ชีวิตด้วยความพอเพียง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อไม่ให้เป็นหนี้ มีภาระมาก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) เพื่อไม่ให้เป็นหนี้ มีภาระมาก	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสุข	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) เพื่อให้จิตใจมีความสุข	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๘) ท่านเคยบวช ในพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) บวชด้วยศรัทธา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) บวชกันตามประเพณี	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๓) บวชเพื่อศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มีอุปการะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๙) ท่านเคยสนับสนุนให้ลูกหลานบวชในพระพุทธศาสนา หรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) บวชด้วยศรัทธา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) บวชกันตามประเพณี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) บวชเพื่อศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) บวชแก้กรรม บวชเบญจเพส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) บวชหน้าไฟ บวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) บวชเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ผู้มีอุปการะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๑๐) ท่านมีหนังสือธรรมะ หรือได้ศึกษาธรรมะ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตหรือไม่ อย่างไร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) เพื่อได้ความรู้ ได้ปัญญา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) เพื่อมีสมาธิ จิตใจนิ่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) เพื่อมีแนวทางในการดำเนินชีวิต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เพื่อไม่ให้ตกไปสู่โลกที่ชั่วในชาตินี้	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๕) เพื่อเป็นผู้รู้จริง เห็นจริง เป็นโลกวิทู รู้เหตุรู้ผล รู้ตน รู้บุคคล รู้สังคม รู้กาลเทศะ รู้ประมาณ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๑๑) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) ได้นำหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) ทำบุญด้วยการให้ (ทานมัย) เช่น การแบ่งปัน สิ่งของของตนให้กับคนอื่น ด้วยความเต็มใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) ทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) เป็นการสำรวมกาย และวาจา โดยอ่อนน้อมถ่อมตน มีวาจาสุภาพ เช่น จงดเว้นการฆ่า การลัก การล่องประเวณี การพูดเท็จ การเสพของมึนเมา เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า SR	ค่า IOC	ประสิทธิผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๓) ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ภาวนามัย) คือ ฝึกอบรมจิตให้สงบและเกิดปัญญา ไม่ถูกโมหะครอบงำ คิดแต่เรื่องดีที่เป็นกุศล เป็นการสำรวมจิตใจ เพื่อกำจัดกิเลส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๑๒) คนในชุมชน (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) ได้นำหลักธรรม สังคหวัตถุ ๔ มาประพฤติ ปฏิบัติ อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๑) การให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ เช่น การบริจาคทานแก่พระสงฆ์ ผู้ทรงศีล เพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ (ทาน)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒) พุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ (ปิยะวาจา)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การทำตนให้เป็นประโยชน์ และทำในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ (อัตถจริยา)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน (สมานัตตา)	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๔	ข้อเสนอแนะ									
	๔.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสบรวก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกี๋ยง) อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
๔) แบบสนทนากลุ่ม(Focus Group)										
๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้สนทนากลุ่ม									
	๑) ชื่อ – นามสกุล/ฉายา (ผู้สนทนากลุ่ม)	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๒) เพศ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓) อายุ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๔) ตำแหน่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๕) หน่วยงาน / องค์กร / ที่อยู่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๖) วัน เดือน ปี ที่สนทนากลุ่ม	- ๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖	ใช้ได้	
	๗) เวลาที่สนทนากลุ่ม	- ๑	๑	๑	๑	- ๑	๑	๐.๒	ใช้ไม่ได้	
๒	ประเด็นการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)									
	๒.๑) ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรม การอบรมคุณธรรม / จริยธรรมชุมชนวิถีพุทธ หรือได้เชิญชวนญาติพี่น้องไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวหรือไม่ อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๒.๒) ชุมชนของท่านมีวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือไม่ อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

ตอนที่	รายการประเมิน/เนื้อหา	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ค่า ΣR	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕				
	๒.๓) ชุมชนของท่านได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ หรือสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา หรือไม่ อะไรบ้าง ?	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้	
	๒.๔) ชุมชนของท่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ศีล ๕ , หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน (ฉราวาสธรรม ๔), หลักธรรมสำหรับคบเพื่อน (กัลยาณมิตร ๗) ฯลฯ หรือไม่อย่างไร ?	- ๑	๐	๑	๑	๑	๒	๐.๔	ใช้ไม่ได้	
๓	ข้อเสนอแนะ									
	๓.๑ ท่านพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสปรก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อย่างไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	
	๓.๒ ท่านมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา (บ้านสปรก บ้านวังลาว บ้านห้วยเกียง) อะไรบ้าง ?	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้	

สรุป ผลการประเมินแบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมกับชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ทั้งหมดทุกรายการ มีจำนวน ๑๖๙ ข้อ ผลการประเมินฯ มีดังนี้

ผลการประเมิน	จำนวน(ข้อ)
ใช้ได้ (ผ่าน)	๑๖๗
ใช้ไม่ได้ (ไม่ผ่าน)	๒

☒ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด จำนวน ๑๖๗ ข้อ
ปรับปรุงแก้ไข ๒ ข้อ

หมายเหตุ สูตรการหาค่า IOC = $\frac{\Sigma R}{N}$

การประเมินค่า IOC ค่าตั้งแต่ ๐ - .๔๙ ถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์
ค่าตั้งแต่ .๕ ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์

ภาคผนวก ค

หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบและประเมินเครื่องมือวิจัย
(ตัวอย่าง)

ที่ ศธ ๖๓๕๓/ว.๙๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๙๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง มหาวิทยาลัยพะเยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูไพฑูริย์เจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๘๓๐๕๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ
การวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและ
แก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรวรรณวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว.๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้นิเทศตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.พรพรรณ จันทร์แดง มหาวิทยาลัยพะเยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูโพธิญาณกิจ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย"

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ
การวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและ
แก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์. ๐ - ๕๕๘๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว.๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้นิเทศตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สาธิต เชื้ออยู่นาน มหาวิทยาลัยพะเยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูไพฑูริย์เจริญวิริย (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ
การวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและ
แก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุญาตมาขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

ฉันในใจความนี้

S. Chul.

(พระครูวรธรรมวิฑูริย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์. ๐ - ๕๕๘๘ - ๐๑๕๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว ๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูโพธิญาณกิจวิธาน (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๔๓๐๔๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
คามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ
การวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตกระทำการจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและ
แก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรารณวิสุทฐ์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

๒๑/๒/๒๕๖๐
๒๑/๒/๒๕๖๐
๒๑ ก.พ. ๒๕๖๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์ ๐ - ๕๔๔๗ - ๐๑๔๖

ที่ ศธ ๒๑๕๑/ว.๒๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการวิจัย กัมพนาคร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระครูไพฑูริเจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๓๐๔๐๕๐๐๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิญญูธรรมตามแนวชาชนแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย"

ในการนี้ เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตและจากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรวรรณวิสุตย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

(นายอโณทัย กัมพนาคร)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบรวก

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐ - ๕๕๔๗ - ๐๑๔๖

หนังสือขออนุญาตให้สัมภาษณ์ข้อมูลวิจัย (ตัวอย่าง)

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว. ๕๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางทิพย์วรรณ โตแดง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูโพนุลเจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ พระครูโพนุลเจติยาภิรักษ์
(แทน บุญแก้ว) ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์
แล้วแต่ท่านและนิตจะกำหนด

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุมัตินาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

นางทิพย์วรรณ โตแดง
นักพัฒนาชุมชน

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว. ๒๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พระอธิการธงชัย ธมฺมตโช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์
(แทน บุญแก้ว) ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์
แล้วแต่ท่านและนิสิตจะกำหนด

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

อธิการบดี
มหาวิทยาลัย
(พระอธิการธงชัย ธมฺมตโช)
เจ้าอาวาสวัด...

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว. ๒๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสุนทร ขายผลาด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูโพนุลเจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ พระครูโพนุลเจติยาภิรักษ์
(แทน บุญแก้ว) ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์
แล้วแต่ท่านและนิสิตจะกำหนด

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว. ๒๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายบรรจง ดีะต่องใจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธ
ตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์
(แทน บุญแก้ว) ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์
แล้วแต่ท่านและนิสิตจะกำหนด

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

- นิสิตเอกกษัตริย์ / ๓๓๗ -
- นิสิตเอกกษัตริย์ / ๓๓๗ -
- นิสิตเอกกษัตริย์ / ๓๓๗ -
- นิสิตเอกกษัตริย์ / ๓๓๗ -

๒๓/๐๒/๒๕๖๐
อ. ๑๐๐๐
๑๐๐/๑๐๐

หนังสือขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่ม (FOCUS GROUP)
(ตัวอย่าง)

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว.๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย

เจริญพร นายถนอม บุญมาศักดิ์

ด้วย พระครูไพฑูริย์เจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗
นิตหลักสูตร พุทธศาสนธรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์
สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิจัย ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย
ในวันที่ ๒๓ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดพระธาตุภูเพ็ก (หมู่ ๑ บ้านสบรวก)
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (เวลา ๑๓.๐๐ น.)

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(Signature)

ขอเจริญพร

(Signature)

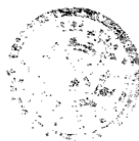
(พระครูวรธรรมวิสุตย์,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ที่ ศธ ๖๑๕๑/ว.๒๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย

เจริญพร นางอ่อนแก้ว ศรีวิชัย

ด้วย พระครูไพฑูริย์เจติยาภิรักษ์ (แทน บุญแก้ว) เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๔๐๕๐๐๗
นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “หลักพุทธธรรมกับเครือข่ายชุมชนวิถี
พุทธตามแนวชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย”

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์
สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย
ในวันที่.....เดือน.....๒๕๖๐ พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ วัดพระธาตุดู่ (หมู่ ๑ บ้านสบรวก)
ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (๖๖.๐๐ ๕๖.๐๐)

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรธรรมวิจิตร,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

๑๖.๒.๖๐ ศรีวิชัย

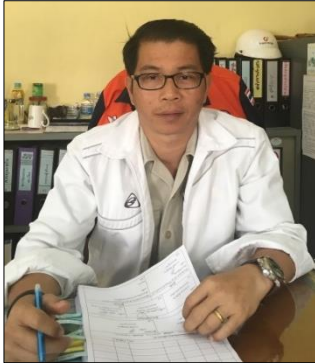
บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา

โทรศัพท์. ๐ - ๕๔๘๗ - ๐๑๔๒

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม(FOCUS GROUP)

ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์

๑) หน่วยงานราชการภาครัฐ

บรรจง ต๊ะต่องใจ
ผู้อำนวยการกองทุนศึกษา

ทิพย์วรรณ โตแดง
นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

ชยากร สิทธิชัยกิจ

อุทัย ปิ่นปันคง

ละเอียด ทั่นใจ
ข้าราชการครู

วิเชียร เวียงเหล็ก
ผู้บังคับหมู่

๒) ผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส

ประสิทธิ์ สุพันธ์
กำนันตำบลเวียง

พระประกายแสง สุปญโญ (แสนอาด)
เลขานุการเจ้าคณะตำบลเวียง

พระอธิการธงชัย ฐมมเตโช
เจ้าอาวาสวัดวังลาว

ประสิทธิ์ แจ้วสอน
กรรมการหมู่บ้านบ้านวังลาว

พระอธิการก้องคำ จันทปญโญ
เจ้าอาวาสวัดห้วยเกี๋ยง

สุนทร ชายลาด
ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยเกี๋ยง

๓) ประชาชน ชาวบ้าน และผู้มาปฏิบัติธรรม

อิงอร กาญจนากาศ

พัชรี ศรีมัยยากุล
เจ้าของผู้จัดการพิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น

อารีย์ สังฆวดี

แสงหงส์ อีนคำ

สาม โกฏยี่

แสงหงส์ พรหมปัญญา

หน่อแก้ว ขจร
มัคทายกวัดวังลาว

ปราการ แสงแก้ว
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านวังลาว

สมพร แซ่ห่งส์

ทอง ธนวงศ์

อ้าย แสงแก้ว

ก้อง ขจร

แสงจันทร์ บุญเกิด

ไพบูลย์ หนสมสุข
ประธานผู้สูงอายุตำบลเวียง

คำ สุตะวงศ์

บัวคำ จ๊ะฮา

ก่อง บุญเรือง

ชรินทร์ ทองสุข

ภาพถ่ายผู้สนทนากลุ่ม(FOCUS GROUP)

ดร.สาธิต เชื้ออยู่นาน
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ
มหาวิทยาลัยพะเยา

ศิริกัลยา จันแดง
นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

สุธรรม ชัยชนะ

เสาร์แก้ว เลาคี

อารีย์ ปัญญา

สุพรรณ นาระเรศ

ถนอม บุญมาศศักดิ์

ดวงคำ บุญเลา

อ่อนแก้ว ศรีวิชัย

อำนาจ อุ่นเกตุ

แสง คำโขง

ภาพบรรยากาศการสัมมนา

ภาพบรรยากาศการสนทนากลุ่ม (FOCUS GROUP)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูไพบูลเจติยาภิรักษ์ (ธมโม/บุญแก้ว)
เกิด	๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๙๐ หมู่ที่ ๔ บ้านทุ่งฝ้าย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ๙๖๑๑๐
การศึกษา	ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
อุปสมบท	๑๖ กรกฎาคม ๒๕๓๒
สังกัด	วัดพระธาตุภูเข้า ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
หน้าที่	เจ้าอาวาสวัดวัดพระธาตุภูเข้า ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เจ้าคณะตำบลเวียงเขต ๒ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
ปีที่เข้าศึกษา	๒๕๕๘ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
ปีที่จบการศึกษา	๒๕๖๐ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดพระธาตุภูเข้า ๔๗๖ หมู่ที่ ๑ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๕๐